

Jogi ismeret jegyzet

a büntetés-végrehajtási felügyelő
szakképzéshez

§.

Írta és szerkesztette:
dr. Eisemann Krisztián c. bv. alezredes
Gyurnik Mária c. bv. alezredes
Bozáné Török Erika c. bv. alezredes
Ranga Attiláné c. bv. alezredes
Vörös Erzsébet bv. őrnagy

2017.

Tartalomjegyzék

1.	BEVEZETÉS A JOGI ALAPISMERETEKBE	8
1.1.	Jogtörténeti áttekintés (a jog megjelenése)	8
1.2.	A jog fogalma	9
1.3.	A jogrendszer fogalma és tagozódása	10
1.4.	Jogforrás és a jogi norma	11
1.5.	Személyi jogi alapfogalmak	12
2.	JOGSZABÁLYTAN	14
2.1.	A jogalkotás	14
2.2.	Jogszabályi hierarchia	14
2.3.	Jogszabályok érvényessége	15
2.4.	Jogszabályok hatályossága, a hatályosság fajtái	15
3.	AZ ÁLLAM	16
3.1.	Az állam fogalma, rendeltetése	16
3.2.	A hatalmi ágak megosztása	16
3.3.	Az állam feladatai	16
4.	ALKOTMÁNYOSSÁG - MAGYARORSZÁG ALAPTÖRVÉNYE	17
4.1.	Az Alaptörvény fogalma	17
4.2.	Alaptörvény szerkezete és tartalmi elemei	17
4.3.	Az államhatalom szervei	23
4.3.1.	Az Országgyűlés	23
4.3.2.	A köztársasági elnök	24
4.3.3.	A Kormány	25
4.3.4.	Az Alkotmánybíróság	25
4.3.5.	A bírósági szervezet	25
4.3.6.	Az ügyészség	26
4.3.7.	Az alapvető jogok biztosa	26
4.3.8.	A helyi önkormányzatok	27
4.3.9.	A Magyar Honvédség	28
4.3.10.	A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok	28
4.3.11.	A különleges jogrend	28
	A rendkívüli állapotra és a szükségállapotra vonatkozó közös szabályok	28
5.	ÁLLAMPOLGÁRSÁGI ISMERETEK	30
5.1.	A magyar állampolgárság megszerzése	30
5.1.1.	Alapelvek	30
5.1.2.	A magyar állampolgár fogalma	30
5.1.3.	A magyar állampolgárság keletkezésének formái	30
5.1.4.	Az állampolgársági eljárás	31
5.2.	A magyar állampolgárság megszűnése	32
6.	EMBERI ÉS KISEBBSÉGI/NEMZETISÉGI JOGI ALAPISMERETEK.	33
6.1.	Az emberi jogok fogalma	33
6.2.	Nemzetközi dokumentumok	33
6.2.1.	Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata	33
6.2.2.	Az Emberi Jogok Európai Egyezménye	34
6.3.	Nemzetiségi jogok (nemzeti és etnikai kisebbségek jogai)	34
6.3.1.	Nemzetiség (kisebbség) fogalma	35
6.3.2.	A nemzetiség típusa és megjelenésük	35
6.3.3.	Nemzetiségi (kisebbségi) jogok megjelenése a jogforrásokban	36
7.	KÖZIGAZGATÁSI JOGI ALAPISMERETEK	37
7.1.	Közigazgatás fogalma, funkciója, feladata és hatásköre	37
7.2.	Közigazgatás rendszere	37

7.2.1.	Az államigazgatás központi szervei	37
7.2.2.	Önkormányzati közigazgatási szervek	38
7.3.	Közigazgatási szervek csoportosítása	38
7.4.	Közigazgatási jog	38
8.	A KÖZIGAZGATÁSI HATÓSÁGI JOGALKALMAZÁS	40
8.1.	A közigazgatási eljárási jog fogalma, szabályozása és jellemzői	40
8.1.1.	A közigazgatási eljárásjog fogalma	40
8.1.2.	A közigazgatási hatósági eljárás szakaszai	40
8.1.3.	A közigazgatási eljárás alapelvei és a Ket. hatálya	40
8.2.	A közigazgatási hatósági eljárás szabályai	42
9.	A FEGYVERES RENDVÉDELMI SZERVEK	49
9.1.	Fegyveres rendvédelmi szervek és a rendvédelem fogalma	49
9.2.	A Rendőrség	49
9.3.	Katasztrófavédelmi Főigazgatóság	53
9.4.	A büntetés-végrehajtás szervezete	53
10.	A BÜNTETŐJOG FOGALMA, TAGOZÓDÁSA, FORRÁSAI.	55
10.1.	A büntetőjog helye a jogrendszerben	55
10.2.	A büntetőjog rövid fejlődéstörténete	55
10.3.	A büntetőjog feladata	55
10.4.	A büntetőjog fogalma	56
10.5.	A büntetőjog tagozódása	56
10.6.	A büntetőjog forrásai	56
10.7.	A törvényesség elve	57
11.	A BŰNCSELEKMÉNY FOGALMA, FAJTÁI, A BŰNÖSSÉG ÉS A STÁDIUMOK	58
11.1.	A bűncselekmény fogalma	58
11.2.	A bűnösség	58
11.3.	A bűncselekmények fajtái	60
11.4.	A bűncselekmény megvalósulásának szakaszai (stádiumok)	61
12.	A BŰNCSELEKMÉNY ALANYA ÉS ELKÖVETŐI	63
12.1.	A bűncselekmény alanya (alannyá válás feltételei)	63
12.1.1.	Általános alany	63
12.1.2.	Speciális alany	64
12.2.	A bűncselekmény elkövetői	64
13.	BÜNTETHETŐSÉGET KIZÁRÓ ÉS MEGSZÜNTETŐ OKOK	66
13.1.	A büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok	66
13.2.	A büntethetőséget megszüntető okok	68
13.3.	A büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályai	69
14.	A BÜNTETŐJOGI SZANKCIÓRENDSZER	70
14.1.	Bevezetés (büntetéstán) – a büntetés alapja és célja, a büntetőjogi szankció fogalma	70
14.2.	A büntetés célja	71
14.3.	Büntetőjogunk szankciórendszerének jellemzői	71
15.	A BÜNTETÉSEK	72
15.1.	A büntetés fogalma	72
15.2.	A büntetések fajtái	73
15.2.1.	A szabadságvesztés	73
15.2.2.	Elzárás	74
15.2.3.	Közérdekű munka	74

15.2.4.	Pénzbüntetés	75
15.2.5.	Foglalkozástól eltiltás	75
15.2.6.	Járművezetéstől eltiltás	76
15.2.7.	Kitiltás	76
15.2.8.	Sportrendezvények látogatásától való eltiltás	76
15.2.9.	Kiutasítás	77
15.3.	Mellékbüntetés (közügyektől eltiltás)	77
15.4.	Büntetések kiszabásának módjai	77
16.	AZ INTÉZKEDÉSEK	78
16.1.	Az intézkedés fogalma	78
16.2.	Csoportosítás	78
16.3.	Az intézkedések fajtái	79
16.3.1.	Megrovás	79
16.3.2.	Próbára bocsátás	79
16.3.3.	Jóvátételi munka	79
16.3.4.	Pártfogó felügyelet	80
16.3.5.	Elkobzás	81
16.3.6.	Vagyonelkobzás	81
16.3.7.	Az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele	82
16.3.8.	Kényszergyógykezelés	82
16.3.9.	Jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések	82
17.	A SZABADSÁGVESZTÉS TARTAMA	83
17.1.	Bevezetés – történeti háttér	83
17.2.	Szabadságvesztés fogalma	83
17.3.	A szabadságvesztés tartama	83
17.3.1.	Határozott ideig tartó szabadságvesztés	84
18.	A SZABADSÁGVESZTÉS FOKOZATAI	85
18.1.	Büntetés-végrehajtási fokozatok	85
18.2.	Feltételes elítélés	86
18.3.	A végrehajtás sorrendje	86
18.4.	Feltételes szabadságra bocsátás	86
18.4.1.	Határozott ideig tartó szabadságvesztés esetén	86
18.4.2.	Életfogytig tartó szabadságvesztés esetén	88
19.	A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁST ÉRINTŐ EGYES BŰNCSELEKMÉNYEK	89
19.1.	Hivatali bűncselekmények	89
19.1.1.	Hivatali visszaélés	89
19.1.2.	Bántalmazás hivatalos eljárásban	89
19.2.	Korrupciós bűncselekmények	90
19.2.1.	Hivatali vesztegetés	90
19.2.2.	Hivatali vesztegetés elfogadása	90
19.3.	Igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények	90
19.3.1.	Fogollyszökés	91
19.3.2.	Fogolyzandulás	92
19.4.	Bevezetés a katonai büntetőjogba	93
19.4.1.	A katona büntetőjogi fogalma	94
19.5.	Szolgálati bűncselekmények	94
19.5.1.	Kötelességszegés szolgálatban	94
19.5.2.	Szolgálati feladat alóli kibúvás	95
19.5.3.	Jelentési kötelezettség megszegése	95
19.6.	Függelemsértő bűncselekmények	95
19.6.1.	Parancs iránti engedetlenség	95
19.6.2.	Szolgálati tekintély megsértése	95
19.7.	Speciális katonákkal szemben alkalmazható szankciók	95

20.	A SZABADSÁGVESZTÉS VÉGREHAJTÁSÁNAK CÉLJA	96
20.1.	A büntetés célja	96
20.2.	A büntetés-végrehajtás feladata és célja	97
20.3.	A szabadságvesztés végrehajtásának célja	97
21.	A SZABADSÁGVESZTÉS BÜNTETÉS VÉGREHAJTÁSÁNAK RENDJE	99
21.1.	Fogalma és összetevői	99
21.2.	A szabadságvesztés végrehajtásának a módja	99
21.3.	A szabadságvesztés végrehajtásra vonatkozó általános szabályok	99
21.4.	A szabadságvesztés végrehajtásra vonatkozó speciális szabályok (fokozatok)	100
21.5.	A fokozaton belüli eltérő sajátosságok	101
21.6.	A büntetés-végrehajtási szerv feladatai	101
21.7.	Elítéltek jogi helyzete	102
22.	AZ ELÍTÉLT JOGI HELYZETE	103
22.1.	A büntetés-végrehajtási jogviszony	103
22.2.	Az elítéltek jogai	103
22.2.1.	Az elítélt jogai gyakorlása és kötelezettségei teljesítése	103
22.2.2.	A szabadságvesztés által nem érintett jogok	103
22.2.3.	A szabadságvesztés végrehajtása alatt szünetelő jogok	104
22.2.4.	A szabadságvesztés végrehajtása alatt korlátozott, módosuló jogok	104
22.2.5.	Elítélti jogok	106
22.3.	Egyes elítélti jogok gyakorlásának speciális szabályai	107
22.3.1.	Véleménynyilvánítás	107
22.3.2.	Lelkiismereti- és vallásszabadság gyakorlása	108
22.3.3.	Iratbetekintés és másolatkészítés joga	109
22.3.4.	Várandós és kisgyermekes nőkre vonatkozó speciális szabályok	109
22.3.5.	Tartható tárgyak köre	110
22.3.6.	Választójog gyakorlása	110
23.	AZ ELÍTÉLT KÖTELEZETTSÉGEI	111
23.1.	Bevezetés	111
23.2.	Az elítélt kötelezettségei	111
23.3.	Egyes elítélti kötelezettségek	112
23.3.1.	Rabtartás	112
23.3.2.	Díjazás nélküli munkavégzés	112
23.3.3.	Az elítélt tőrési kötelezettsége	113
24.	A FOGVATARTÁS RENDJE	114
24.1.	A tájékoztatási kötelezettség	114
24.2.	A Házirend	114
24.3.	A napirend	114
25.	A SZABADSÁGVESZTÉS BÜNTETÉS VÉGREHAJTÁSI FOKOZATAI	116
25.1.	Általános elkülönítési szabályok	116
25.2.	Végrehajtási fokozat szerinti eltérések	116
25.3.	Rezsimszabályok	117
25.4.	Biztonsági kockázati besorolás	117
26.	BÉFOGADÁSI ELJÁRÁS	119
26.1.	A befogadás fázisai és fogalma	119
26.2.	A befogadás alapjául szolgáló iratok	119
26.3.	Az elítélt személy azonosságának megállapítása	119
26.4.	A befogadás megtagadása	119
26.5.	Ideiglenes befogadás	120
26.6.	Befogadás megőrzésre	120

26.7.	A befogadással kapcsolatos intézkedések és értesítések	120
27.	A BEFOGADÁSI ELJÁRÁS MOZZANATAI	122
27.1.	Igazgatási – bűnügyi nyilvántartási	122
27.2.	Egészségügyi és orvosi befogadás	122
27.3.	Gazdasági (letételezés, felszerelés)	123
27.3.1.	Az elítéltnél birtokában tartható tárgyak	123
27.3.2.	Az elítélt felszerelése	123
27.4.	Tájékoztatás	123
27.5.	Az elítéltek megismerése és részlegre helyezése	124
28.	ÁLTALÁNOS ELHELYEZÉSI SZABÁLYOK	125
28.1.	Elkülönítés az elhelyezés során	125
28.2.	Együttes elhelyezés, tartózkodás	125
28.3.	Az elhelyezés módja	126
28.4.	Élettér	127
28.5.	Egyéb helyiségek és létesítmények	127
29.	AZ ÁLTALÁNOS ELHELYEZÉS SPECIÁLIS SZABÁLYAI	128
29.1.	Közüzemi ellátás	128
29.2.	Szolgáltatások	128
29.3.	Az intézet tisztántartása	128
29.4.	Az elítélt tisztálkodási lehetőségeinek biztosítása	129
29.5.	Ruházati ellátás	129
29.6.	Élelmezés	131
29.7.	A szükségleti cikkek vásárlása	132
29.8.	A fogvatartottak egészségügyi ellátása	133
29.8.1.	Gyógyszerrel és gyógyászati segédeszközzel történő ellátás	133
29.8.2.	Betegjogok	134
29.8.3.	Orvosválasztás joga	134
29.8.4.	Sürgősségi orvosi ellátás	134
29.8.5.	Az egészségügyi ellátás belső szabályai	135
30.	SZABADÍTÁSI ELJÁRÁS	136
30.1.	A szabadítás	136
30.2.	A szabadítás ideje és szabályai	136
30.3.	Értesítés a szabadításról	136
30.4.	Eljárás szabadulás esetén	137
30.5.	A szabadulási igazolás	137
31.	A FIATALKORÚAKRA VONATKOZÓ	138
31.1.	Bevezetés	138
31.2.	Büntetőjogi szabályok	138
31.2.1.	A fiatalokkal szemben alkalmazható büntetések speciális szabályai	138
31.2.2.	A fiatalokkal szemben alkalmazható intézkedések speciális szabályai	139
31.3.	A szabadságvesztés tartama fiatalok esetén	140
32.	AZ ELZÁRÁS SZABÁLYAI	141
32.1.	Az elzárás végrehajtásának jogforrásai	141
32.2.	Az elzárás fajtái	141
32.3.	Az elzárás szabályai	141
32.4.	Jutalmazás és fenyítés, biztonsági részleg	143
32.5.	A halasztás és a félbeszakítás szabályai	143

33.	ENYHÉBB VÉGREHAJTÁSI SZABÁLYOK ALKALMAZÁSA	145
33.1.	Fogalma	145
33.2.	Kezdeményező lehet	145
33.3.	Kizáró okok	145
33.4.	Ügymenet	146
33.5.	EVSZ alkalmazásának felfüggesztése	147
33.6.	A végrehajtási szabályok enyhítése	147
33.7.	Az eltávozás	148
33.8.	Munkáltatásra vonatkozó szabályok	149
33.9.	Anyagi ellátás	149
33.10.	Házirend speciális szabályai	149
34.	ÁTMENETI RÉSZLEG	150
34.1.	Az átmeneti részleg és a behejezés feltételei	150
34.2.	Az átmeneti részleg többletjogosultságai	150
35.	A SZABADSÁGVESZTÉS VÉGREHAJTÁSI FOKOZATÁNAK MEGVÁLTOZTATÁSA	151
35.1.	A fokozatváltás és feltételei	151
35.2.	Fokozatváltást kizáró okok	151
35.3.	Szigorúbb fokozatba helyezés	151
36.	A KÉNYSZERGYÓGYKEZELÉS VÉGREHAJTÁSA	152
36.1.	A kényszergyógykezelés fogalma és az alkalmazás feltételei	152
36.2.	A kényszergyógykezelés sajátosságai	152
36.2.1.	A beteg jogi helyzete	153
36.2.2.	A végrehajtás rendje	153
36.2.3.	A kényszergyógykezelés felülvizsgálata, a beteg elbocsátása	154
37.	AZ ELŐZETES LETARTÓZTATÁS VÉGREHAJTÁSA	155
37.1.	Az előzetes letartóztatás büntető eljárásjogi szabályai	155
37.1.1.	Fogalma	155
37.1.2.	Az előzetes letartóztatás feltétele és okainak törvényi meghatározása	155
37.1.3.	Időtartama	155
37.2.	Az előzetes letartóztatás végrehajtására vonatkozó büntetés-végrehajtási szabályok	156
37.2.1.	Az előzetes letartóztatás végrehajtásának helye	156
37.2.2.	Az előzetesen letartóztatott befogadása, elkülönítése, elhelyezése	156
37.2.3.	A rendelkezési jogkör gyakorlása	157
37.2.4.	Az előzetesen letartóztatott jogi helyzete	158
37.2.5.	Az előzetes letartóztatás végrehajtásának rendje	158
37.2.6.	Az előzetesen letartóztatott jutalmazása és fenyítése	159
38.	A SZABADSÁGVESZTÉS FÉLBESZAKÍTÁSA	160
38.1.	A büntetés félbeszakításának kezdeményezése	160
38.2.	Döntésre jogosultak köre	160
38.2.1.	Hivatalból történő büntetés-félbeszakítás	160
38.2.2.	A kérelemre történő büntetés-félbeszakítás	160
38.2.3.	Értesítési és jelentkezési kötelezettségek	161
38.2.4.	Engedélyezett büntetés-félbeszakítás megszüntetése	161
38.2.5.	A szabadságvesztés félbeszakítása várandósság esetén	161

1. Bevezetés a jogi alapismeretekbe

1.1. Jogtörténeti áttekintés (a jog megjelenése)

A legősibb jog az egyiptomi birodalom joga i.e. 3000.

I.e. 1760. Hammurapi ókori babiloni jog alaptéziseit kodifikálta (törvénybe foglalta).

Az ókori zsidó állam jogrendszere a Tóra, mely hatással van a jelenlegi Izraeli jogrendre.

A görög városállamok alkotmányjoga filozófiai töltetű.

Az ókor legfejlettebb jogrendszere a Rómában alakult ki I. Justinianus császár kodifikálta 529-ben. A modern jognak a római jog az alapja.

Angliában precedens jog alakult ki.

A reneszánsz idején (1420-) Hansa városok egységes kereskedelmi jogot alkottak ez a Lex Mercatoria.

XVIII. sz. Európa egységes törvényeket alkotott.

XX. sz. a jogtörténet egységesülés szakasza számos nemzetközi egyezmény született, ami a nemzeti jogok közelítését vont maga után.

1

2

A jog kialakulása

Az ember létének egyik meghatározó jellemzője, hogy az ősidőktől kezdve ideiglenes, majd állandó együttesben, közösségekben, később társadalomban él. Azokat a sokrétű, bonyolult és gazdag kapcsolatokat, amelyek az embert társadalmi környezetével, embertársaival összekötik, **társadalmi viszonyoknak nevezzük**. Védekezni kellett a külső erők-pl. más közösségek, természeti jelenségek - ellen, de nem kevés veszélyt jelentett egyes emberek, csoportok magatartása sem. Olyan magatartásszabályok, társadalmi normák megfogalmazása vált tehát szükségessé, amelyek a közösség hatékony védelmét szolgálták. A társadalmi együttélésre vonatkozó szabályok a történeti fejlődés során több formában jelentkeztek és jelentkeznek a mai napig, melyek a szabályrendszer jellemzői alapján az alábbiak szerint csoportosíthatók.

A **tabu** tilalmak rendszerét foglalja magába (Tilos volt holtak testének, ruhájának, fegyverének érintése). Előír valamely magatartást, és az előírás megszegését szankcionálja. Nemcsak negatív, hanem pozitív is lehet a szankció.

Az emberi magatartás szabályozásában fontos szerepet tölt be az **erkölcs**. Az erkölcsi követelmények olyan általános érvényű, az élet szinte minden területét átszövő, tartósan érvényesülő magatartásszabályok, amelyeket a közmegegyezés alakított ki és a közvélemény ereje támaszt alá. Megsértői a közvélemény ítéletét - rosszallást, megvetést stb. - vonják magukra.

¹ [Hammurapi törvényoszlopa](#)

² [Hammurapi törvényoszlopa](#)

Az erkölcsi alapelvek megfogalmazásában, megszilárdításában jelentős szerepe van a **vallásnak**. Az említett magatartásszabályok, társadalmi normák jó része nemzedékről nemzedékre hagyományozódó szokássá vált, szakrális jellegűek.

Ezek között voltak olyanok, amelyek helyességét, hasznosságát, célszerűségét nemcsak a hagyományőrző közösség, hanem a történeti fejlődés folyamatában létrejött állam is elismerte, és érvényesülésüket a maga eszközeivel ki is kényszerítene.

Az állam által kényszerrel is érvényre juttatott szokások összességét nevezzük **szokásjognak**

Ezen a fejlődési úton alakult ki az a társadalmi normarendszer, amelyet **jognak nevezünk**. A jog csak az állam által lényegesnek, fontosnak tartott életviszonyokat szabályozza, nem fogja át a társadalmi viszonyok egészét.

1.2. A jog fogalma

A **jog** az állam szervei által kibocsátott olyan magatartási szabályok összessége, amelyeket általános érvényesség jellemez, és betartásukat végső soron az állam szervei által kikényszeríthet.

A jog funkciói:

- **alapvető funkciók:** konfliktus feloldó, szabályozó funkció,
- **egyéb funkciók:** nevelő-szociális, társadalomirányító funkció.

A jog jellemzői

- **érvényesség**
Csak az a jogi norma érvényes, amelyet arra feljogosított jogalkotó szervezet az előírt eljárási szabálynak megfelelően bocsátott ki, tehát:
Rendelkezzen a jogalkotó hatáskörrel, és abban a tárgykörben alkossa meg a jogszabályt, amihez tartozik.
Az adott jogszabály ne legyen ellentétes magasabb szintű jogszabállyal.
- **hatályosság (időbeli, tárgyi, területi, személyi)**
- **általánosság:** általános előírásokat tartalmaz a jog számára a követendő magatartást és a kötelezettséget fogalmazza meg absztrakt értelemben mindenkihez kell szólnia
- **ismételtség** vagy normativitás a norma címzettje minden ismétlődő esetben ugyanúgy járjon el
- **szankcionáltság** ha a normában foglaltakat megszegjük
- **hipotetikus szerkezet** a norma egy feltételezett vagy jövőbeli szituációra vonatkozik
- **reciprocitás (kölcsonösség)** a normák egyenjogúsága áll mögötte

A jog fajtái:

- **Tárgyi jog:** Írott jog, tételes jog, pozitív jog. Meghatározott formában megjelent jogi szabályozás. A leírt jog, jogszabályok összessége. Formailag azt mutatja meg, hogy mit ír elő a jog.
- **Alanyi jog:** A norma címzettjének tényleges jogi lehetősége a tárgyi jog alapján (joga van valamihez). Az hogy kíván-e élni ezzel, érvényesíti-e igényét az egyéni akarat elhatározás kérdése (szubjektív mozzanat).

A jog megjelenése

A jogszabályok kihirdetése az érvényesség feltétele, az állam hivatalos lapjaiban kerül közzétételre: pl. egyes minisztériumok tárcalapjain. Ezek tartalmazzák a hivatalos szöveget. (Magyar Közlöny)

Jogszabály kihirdetése:

- Magyar Közlöny
- Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteményében tartják nyilván a jogszabályt.

Jogviszonyoknak nevezzük azokat a kapcsolatrendszereket, társadalmi viszonyokat, melyeket a jog szabályoz.

Jogviszony tartalma:

Jogok és kötelezettségek egysége képezi. Ezeket egyrészt a jogszabály állapítja meg, másrészt a jogalany. A jogoknak és kötelezettségeknek harmóniában és egyensúlyban kell lenniük egymással.

1.3. A jogrendszer fogalma és tagozódása

Egy adott állam jogszabályainak összessége a **jogrendszer**.

A Magyarország jogrendszere tehát a hatályos jogszabályok rendezett összessége. Az egyes jogszabályok egymást kiegészítve, egymásra is figyelemmel alakítják az életviszonyokat, ezzel is bizonyítva a jogrendszer belső rendezettségét, egységét.

Jogágak:

Az egyes jogviszonyok lényegét alanyuk, tárgyuk, tartalmuk elemzésével tárhatjuk fel. Az egymáshoz közel álló, lényegüket tekintve hasonló jogviszonyokat rendező jogszabályok alkotják az egyes **jogágakat** (pl. büntetőjog, polgári jog, közigazgatási jog stb.).

A jogrendszer három területe:

- közjog
- magánjog
- vegyes szakjogok

Közjog

Azoknak a jogszabályoknak az összessége, amelyek az állam szerveire vonatkozó szabályokat tartalmazzák. Ezeknek a szerveknek az egymáshoz való viszonyát szabályozza illetve az állami szervek és az állampolgárok szabályainak rendszere alkotja a közjogot. Az állam fölérendeltségi pozíciótól szabályoz.

Jogágai:

- alkotmányjog
- közigazgatási jog
- büntetőjog
- pénzügyi jog

Magánjog:

Az állampolgárok és szervezeteik közötti viszonyokat szabályozza. Ezeket a jogviszonyokat mellérendeltségi szempontból szabályozzák.

Jogágai:

- polgárjog
- családjog

Vegyes szakjogok:

- munkajog
- versenyjog (közbeszerzések joga)

1.4. Jogforrás és a jogi norma

A jogforrás a jogszabályok jogrendszerben elfoglalt sajátos helyét, szerepét fejezi ki. **A jogforrás egyaránt jelenti azt, hogy a jogi norma, a jogszabály kitől, mely állami szervtől ered és konkrétan milyen formában jelenik meg.**

Mindezek alapján a **jogforrás** fogalma a **kibocsátó meghatározott módon és formában megjelenő akarata, amelyből a címzettek megismerhetik jogaikat és kötelességeiket.**

A jogforrás a jogszabálynál bővebb fogalomkört takar, mert minden jogszabály jogforrás, ugyanakkor nem minden jogforrás jogszabály.

Kétféle értelemben használjuk:

1. Anyagi: honnan vagy kitől származik, mely állami szerv alkotta, tehát a jog alkotóját
2. Alaki: magát a jogszabály, tehát azt a formát, melyben a jog megjelenik.

Elsődleges jogforrások

1. Törvények
2. Kormányrendeletek
3. Miniszteri rendeletek

A jogi norma fogalma – a jog legkisebb, önmagában is értelmes egysége.

Jogi norma szerkezete: 3 részből áll -hipotézis, diszpozíció, szankció.

Hipotézis:

Feltevés, feltételes magatartást fogalmaz meg a jogszabály. Általánosan és elvont módon fogalmazza meg a magatartást, a jogszabályt.

Diszpozíció:

Rendelkezés, ha valaki megvalósítja a hipotézisben megfogalmazott magatartást, arra vonatkozik.

Szankció:/nem büntetés/ jogkövetkezmény.

Van pozitív, pl.: kitüntetés; és van negatív szankció, pl.: büntetőjog.

A hipotézishez szankció is kapcsolódik. Ezek lehetséges szerkezeti elemek. A hipotézishez csatlakozhat diszpozíció vagy szankció.

1.5. Személyi jogi alapfogalmak

Jogalanyiség

- magánszemély (természetes személy)
- jogi személy
- jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság

A jogalanyt jogok illetik, és kötelezettségek terhelik. A jogalanyiség és a jogképeség szinonima fogalmak. Jogalany perelhet és perelhető. Az ember az élve születés után haláláig jogképes.

Szervezet, az állam által elismert szervezeti formában működik. Önálló vagyonnal rendelkezik. (tevékenységéért vagyoni felelősséggel tartozik). Bíróságnál vagy valamilyen állami szervnél nyilvántartásba veszik. (a cégeket a cégbíróságon jegyzik be). Konstitutív hatállyal bír a jogi személy nyilvántartásba vétele. A nyilvántartásból való törléssel megszűnik a jogi személy. Jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet: csak akkor jogképes, ha a törvény azt kimondja Pl.: Betéti Társaság (Bt); Közkereseti Társaság (KKT).

Jogképeség

A Magyar Köztársaságban minden ember megkülönböztetés nélkül és egyenlő mértékben, életkorra, nemre, fajra, felekezetre és nemzetiségre való tekintet nélkül jogképes. A jogképeség a fogantatással kezdődik, de az ember csak az élve születéssel válik jogképesé. A jogképeségről sem szerződésben, sem nyilatkozatban nem lehet lemondani, és korlátozni sem lehet. A jogképeség a halállal szűnik meg. Kritikus eset, ha a halál bekövetkeztének nincsenek közvetlen bizonyítékai. A holtta nyilvánítás bírósági procedúrát igényel, ezután következhet csak az anyakönyvezés.

Cselekvőképesség

Az ember azon képessége, hogy saját akaratából, elhatározásából jogokat szerezhessen és kötelezettségeket vállaljon. Csak az emberre jellemző. A cselekvőképesség nem mindent embert, hanem csak a meghatározott kort elért és belátási képességgel rendelkező embert illet meg. a cselekvőképesek mellett léteznek korlátozottan cselekvőképesek és cselekvőképtelenek is.

Cselekvőképtelen:

- 14. életévét be nem töltött kiskorú személy,
- Cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett személy, aki ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel állandó jelleggel és teljes mértékben nem rendelkezik. (Bíróság mondja ki.)

- Valaki egy adott helyzetben állapotánál fogva (betegség pl.) nem rendelkezik ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel (Mindenképpen átmeneti helyzetről van szó.)

Korlátozott cselekvőképesség:

- Kiskorú, aki betöltötte a 14. életévét, de még nem 18 éves (kivétel, ha házasságkötés révén vált nagykorúvá).
- Cselekvőképességet korlátozó gondnokság alatt álló személy, aki belátási képességét csökkentve és nem állandó jelleggel veszítette el.
- Az a személy, akinek ideiglenesen, állapotánál fogva hiányzik a belátási képessége. (E személy egyébként cselekvőképes, ám azon képessége, hogy akaratának megfelelően cselekedjék, valamely oknál fogva, ideiglenesen hiányzik.)

A jogi felelősség:

Felelősség: helytállási kötelezettség mindazért, amit teszünk vagy elmulasztunk. A felelősségben jelenik meg a jogellenes magatartás miatti társadalmi rosszallás.

Jogi felelősség alkotmányos alapokra helyezett szigorú eljárási rendben szabályozott helytállási kötelezettség, amely garanciáit, felelősségre vonási eszközeit állami szervezetrendszer biztosítja. A jogi felelősségben jelenik meg a jogilag releváns tények miatti felelősség.

Felelősségre vonás esetében vizsgálni kell:

- Van-e egyáltalán összefüggés a bekövetkezett eredmény és az elkövetett magatartás között?
- Ha van, akkor mennyire közvetett vagy közvetlen?
- Mekkora a mértéke?
- Fennáll-e a felelősségre vonhatóság a cselekvőnél?

Ha valakinek megállapították a jogi felelősségét, nem biztos, hogy azt felelősségre vonás követi. A jog vizsgálja ugyanis a felelősségre vonhatóság kérdését is.

2. Jogszálytan

2.1. A jogalkotás

A jogalkotás a kifejezetten jogalkotó hatáskörrel felruházott állami szervek tevékenysége. Tudatosan, kimondottan és kizárólagosan, közvetlenül, általános és absztrakt magatartásszabályok formájában megfogalmazódó jogi normák létrehozása.

A jogalkotó szervek az alábbi jogszályokat alkotják

- az Országgyűlés törvényt;
- a Kormány rendeletet;
- a miniszterelnök miniszterelnöki rendeletet, a Kormány tagjai miniszteri rendeletet;
- a Magyar Nemzeti Bank elnöke rendeletet;
- a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnöke rendeletet;
- a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal elnöke rendeletet;
- az önkormányzatok rendeletet.

A jogalkotás alapvető követelményei:

A jogszálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie. Alapszály, hogy a jogszály a hatálybalépését megelőző időre nem állapíthat meg kötelezettséget, kötelezettséget nem tehet terhesebbé, valamint nem vonhat el vagy korlátozhat jogot, és nem nyilváníthat valamely magatartást jogellenessé. A jogszály hatálybalépésének időpontját úgy kell megállapítani, hogy elegendő idő álljon rendelkezésre a jogszály alkalmazására való felkészülésre.

A jogszályok megalkotásakor biztosítani kell, hogy a jogszály

- megfeleljen az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek;
- illeszkedjen a jogrendszer egységébe;
- megfeleljen a nemzetközi jogból és az európai uniói jogból eredő kötelezettségeknek és megfeleljen a jogalkotás szakmai követelményeinek.

A jogalkotásnak két fajtáját különböztetjük meg: a törvényhozást és a rendeletalkotást. E megkülönböztetés alapja, hogy milyen állami szerv jogalkotó tevékenységéről van szó. Ezek a különbségek a jogalkotási folyamat eltérő jogi szabályozásában is kifejeződnek.

2.2. Jogszályi hierarchia

2.3. Jogszabályok érvényessége

Az **érvényességnek három feltétele** van:

- a jogszabályt jogalkotó hatáskörrel felruházott szerv bocsássa ki
- a jogszabály illeszkedjen a jogforrási hierarchiába
- megfelelő módon legyen kihirdetve (Magyar Közlöny)
- feleljen meg a megalkotásra előírt speciális jogszabályoknak

2.4. Jogszabályok hatályossága, a hatályosság fajtái

Időbeli hatály

Hatálybalépés időpontjáról a jogszabály kibocsátásának kell rendelkeznie. Általában a záró rendelkezésben kell kimondani. Tipikus eset: kihirdetés napján. Ettől eltérő is lehet, sőt a jogszabályon belül egyes rendelkezések különböző időpontokban léphetnek életbe. Általános elv, hogy a jogszabályoknak nincs visszamenőleges hatálya. A jogszabályt és a végrehajtási szabályt egy időben kell kihirdetni. A jogszabály akkor veszti hatályát, ha más jogszabály hatályon kívül helyezi, vagy a jogszabályban meghatározott idő lejárt.

Személyi hatály

Azon személyek köre, akikre a jogszabály jogokat, ill. kötelezettségeket állapít meg.

Területi hatály

Azt a területet jelenti, ahol a jogszabály az életviszonyok tényleges irányítója lehet.

Tárgyi hatály

Mindazon jogviszonyok köre, amelyekre az adott jogszabályt alkalmazni kell vagy lehet. Csak érvényes jogszabály lehet hatályos, és hatályos jogszabály nem lehet érvénytelen

Azaz „elsőként” az érvényesség feltételeinek kell megfelelni, és utána következik a hatályosság kérdése. Jobbiztonsági kritérium, hogy egy norma követését csak hatályossága esetén lehet számon kérni.

3. Az állam

3.1. Az állam fogalma, rendeltetése

Az **állam** egy földrajzi terület feletti legfőbb hatalommal bíró politikai szerveződés.

Ez hagyományosan magába foglalja azt az intézményrendszert, amely birtokolja a törvénykezés jogkörét, mellyel kormányozza területének társadalmát – aminek állami státusa gyakran függ attól, hogy több más állam elismeri-e mint e feletti belső és külső önálló korlátlan hatalmat.

3.2. A hatalmi ágak megosztása

Az államhatalom részei

A három hatalmi ág:

- törvényhozó hatalom
- végrehajtó hatalom
- bírói hatalom

Az újkor kezdetén a három hatalmi ágat gyakorlatilag felosztották, ez lett a modern demokráciák működésének alapelve - melynek lényege, ha három közül kettő egy kézben van, az önkényuralmat szül. Például, ha a végrehajtó hatalom a maga kedve szerint változtatja meg a törvényeket.

3.3. Az állam feladatai

Az állam feladata a közjó szolgálata. Ennek megvalósításakor egyféle kiegyenlítő szerepet is betölt, amikor az egyes csoportok érdekeit védve az erkölcs és az igazságosság talaján a közjóra törekszik.

3.4. Stabilizálás

- a gazdaság működőképességének fenntartása
közintézmények fenntartása: a gazdaság vagy piac számára fontos, de az államon kívül más nem tudja vagy nem akarja működtetni
- közüzemi hálózat (áram, vízellátás stb.)
- tömegközlekedés
- társadalmi rend fenntartása, törvényekkel és rendfenntartó szervekkel (bíróság, rendőrség) állampolgári jogok biztosítása, pl.: az élethez való joga, tulajdon védelmének biztosítása, a munkához való jog.

Elosztás:

- társadalmi működés és fejlődés biztosítása, méltányossági juttatások a rászorulóknak
- feladatok bevételi forrásainak biztosítása (adók, illetékek és járulékok)
- a közoktatásügyi rendszer biztosítása
- a közegészségügyi rendszer biztosítása
- a szociális segélyezés
- munkanélküli segély
- nyugdíj

Külső védelem biztosítása:

- hadsereg

4. Alkotmányosság - Magyarország Alaptörvénye³

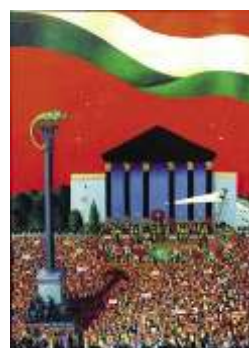
4.1. Az Alaptörvény fogalma

Az Alaptörvény Magyarország legmagasabb szintű jogi normája, a **jogrend alapja**, betartása mindenki számára kötelező, ellentétes jogszabály nem lehetséges.

2011. április 18-án a magyar Országgyűlés 262 igen szavazattal, 44 nem ellenében, 1 tartózkodás mellett elfogadta Magyarország Alaptörvényét. 2012.január 01-én lépett hatályba.

Tartalom

Magyarország Alaptörvénye 6 fő fejezetcímből és 98 cikkeből áll. Ezen belül „Az állam” 13, „A különleges jogrend” pedig 7 alfejezetet tartalmaz. „Az állam” fő fejezet összesen 39 cikket tartalmaz. Az alaptörvény ezen adatai azért fontosak, mert csak pontos hivatkozás esetén nincs félreértés, ha az országgyűlés az alaptörvény változásait tárgyalja.

4.2. Alaptörvény szerkezete és tartalmi elemei

Az Alaptörvény a himnusz első sorával kezdődik „Isten áld meg a magyart”, és a „Legyen béke, szabadság és egyetértés óhajával végződik.

=> megalkotásáról és módosításáról az OGY az összes képviselő 2/3 többségével dönt. Az Alaptörvényt a jelenlévő képviselők 2/3-os többségével elfogadott sarkalatos tv-ek egészítik ki. Az Alkotmány rendelkezéseinek értelmezése az Alkotmánybíróság hatásköre.

1) **Nemzeti hitvallás:** „Isten áldd meg a magyart. Tiszteletben tartja a magyar történeti alkotmány vívmányait, és a Szent koronát. Nem ismeri el a történeti alkotmány idegen megszállások miatt bekövetkezett felfüggesztését. Tagadja a nemzet szocialista és kommunista diktatúrák uralma alatt elkövetett embertelen bűnök elévülését. Nem ismeri el az 1949.évi XX.Tv. szovjet mintájú „sztálini” kommunista alkotmányt.

2) **Alapvetés:** Mo-ra vonatkozó alapvető rendelkezéseket, az alapértékeket és alkotmányos alapelveket, államcélokat+az Alaptörv-re és az egyéb jogszabályokra vonatkozó alapvető rendelkezéseket tartalmazza. (A-T cikk): - magyar állam neve: Mo., - többpártrendszerre alapuló demokrácia, jogállamiság, Pl: Mo. államformája köztársaság, - hivatalos nyelv, - pénznem, - jelképek: címer és zászló, himnusz, - házasság, család, gyerekvállalás támogatása, - mindenki köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni, - az Atv. a jogrendszer alapja, a csúcson helyezkedik el, egyik jogszabály sem lehet azzal

³ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV
[Magyarország Alaptörvénye \(2011. április 25.\)](http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100425.ATV)

⁴ <http://nemzetikonyvtar.kormany.hu/az-alaptorveny-illusztracioi-fotogaleria>

ellentétes, a jogszabályok betartása mindenki számára kötelező, elfogadásához abszolút többség kell, - jogszabályok érvényességi feltételei

3) **Szabadság és felelősség:** középpontjában az ember és az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen jogai állnak. Mo elismeri az alapvető emberi jogokat. Kiemeli, hogy az egyének bizonyos helyzetekben felelősséggel is tartoznak a társadalom felé, az Alaptv ezért egyes kötelezettségeket is megfogalmaz. (I-XXXI terjedő cikkekre oszlik).

- 1) Alapjogok: -emberi méltósághoz való jog, - megkülönböztetés tilalma (nők/férfiak, kisebbségek), élethez való jog, (magzati élet védelme, halálbüntetés tilalma, orvos általi eutanázia tilalma, tsti épséghez való jog. Egészséges környezethez való jog)
- 2) Személyes szabadságjogok: büntetőjogi alapelvek, - tisztességes eljáráshoz való jog, - közlekedés, mozgás szabadsága, - információs önrendelkezés joga, - levéltitok, - otthon, magánlakás sérthetlensége, - lelkiismereti és vallásszabadság, - tanszabadság, - tudomány és művészeti élet szabadsága.
- 3) Politikai szabadságjogok: - közügyekben való részvétel, - választójog, - közhivatal viselés joga, - petíciós jog, - egyesülési és gyülekezési jog, - vélemény és sajtószabadság
- 4) Társadalmi pozíciót meghatározó jogok: - tulajdonjog, - öröklési jog, - szerződési szabadság, - munka, foglalkozás, vállalkozás szabad megválasztása, - család, házasság, gyermekek védelme.
- 5) Szociális-gazdasági jogok: - sztrájkjog, - szociális biztonsághoz való jog, - lakhatás joga

Alapvető kötelességek: - jsz-ok megtartásának kötelessége, - közterhekhez való hozzájárulás kötelessége, - honvédelmi kötelezettség, -tankötelezettség, - gondoskodás, - hozzájárulás a közösség gyarapodásához és a közösségi feladatok ellátásához, - környezeti károk helyreállításának kötelessége, annak költségeinek viselése, - természeti erőforrások, a nemzet közös örökségének védelme, - törvényes fellépés a hatalom erőszakos megszerzőivel, kizárólagos birtokosaival szemben.

Az Állam: államszervezetre vonatkozó legalapvetőbb szabályokat. Mo *demokratikus jogállamként* határozza meg. jellemzője a hatalommegosztás elvének érvényesülése. (törvényhozás, végrehajtás és igazságszolgáltatás szervezetileg és személyileg is el kell különíteni egymástól). Ennek célja a *hatalomkoncentráció megakadályozása*.

Különleges jogrend: Rendkívüli állapot, szükségállapot, megelőző védelmi helyzet, váratlan támadás, veszélyhelyzetre vonatkozó szabályokat tartalmazza.

5

Alapvetés

HAZÁNK neve Magyarország.

Magyarország független, demokratikus jogállam.

Magyarország államformája köztársaság.

A közhatalom forrása a nép.

A nép a hatalmát választott képviselői útján, kivételesen közvetlenül gyakorolja.

A magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik.

⁵ <http://nemzetikonyvtar.kormany.hu/az-alaptoveny-illusztracioi-fotogaleria>

Senkinek a tevékenysége nem irányulhat a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetve kizárólagos birtoklására. Az ilyen törekvésekkel szemben törvényes úton mindenki jogosult és köteles fellépni.

Az Alaptörvény és a jogszabályok érvényre juttatása érdekében kényszer alkalmazására az állam jogosult.

Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.

Magyarország az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedése érdekében közreműködik az európai egység megteremtésében.

Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján - az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig - az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja. Az Európai Unió joga alapján megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.

A nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

Magyarország fővárosa Budapest.

Magyarország területe fővárosra, megyékre, városokra és községekre tagozódik. A fővárosban és a városokban kerületek alakíthatók.

Születésével a magyar állampolgár gyermeke magyar állampolgár. Sarkalatos törvény a magyar állampolgárság keletkezésének vagy megszerzésének más eseteit is meghatározhatja.

Magyarország védelmezi állampolgárait.

Senkit nem lehet születéssel keletkezett vagy jogszerűen szerzett magyar állampolgárságától megfosztani.

Az állampolgárságra vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

Magyarországon a hivatalos nyelv a magyar.

Magyarország védi a magyar nyelvet.

Magyarország védi a magyar jelnyelvet mint a magyar kultúra részét.

Magyarország címere hegyes talpú, hasított pajzs. Első mezeje vörössel és ezüsttel hétszer vágott. Második, vörös mezejében zöld hármashalomszerű arany koronás kiemelkedő középső részén ezüst kettős kereszt. A pajzson a magyar Szent Korona nyugszik.

Magyarország zászlaja három, egyenlő szélességű, sorrendben felülről piros, fehér és zöld színű, vízszintes sávból áll, amelyben a piros szín az erő, a fehér szín a hűség, a zöld szín a remény jelképe.

Magyarország himnusza Kölcsey Ferenc Himnusz című költeménye Erkel Ferenc zenéjével.

A címer és a zászló a történelmileg kialakult más formák szerint is használható. A címer és a zászló használatának részletes szabályait, valamint az állami kitüntetések sarkalatos törvény határozza meg.

Magyarország nemzeti ünnepei:

a) március 15. napja, az 1848-49. évi forradalom és szabadságharc emlékére;

b) augusztus 20. napja, az államalapítás és az államalapító Szent István király emlékére;

c) október 23. napja, az 1956. évi forradalom és szabadságharc emlékére.

A hivatalos állami ünnep augusztus 20. napja.

Magyarország hivatalos pénzneme a forint.

Szabadság és felelősség fejezet

AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.

Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.

Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint őket is terhelik azok a kötelezettségek, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.

Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.

Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.

Tilos emberen tájékoztatáson alapuló, önkéntes hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni.

Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.

A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönteni.

Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénysértően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.

Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.

Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.

Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.

⁶ <http://nemzetikonyvtar.kormany.hu/az-alaptorveny-illusztracioi-fotogaleria>

Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.

Az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő vallási közösséget hozhatnak létre.

Az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A vallási közösségek önállóak.

Az állam és a vallási közösségek a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek.

Az együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek bevett egyházként működnek. A bevett egyházaknak a közösségi célok elérését szolgáló feladatokban való részvételükre tekintettel az állam sajátos jogosultságokat biztosít.

A vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

Mindenkinek joga van a békés gyülekezéshez.

Mindenkinek joga van szervezeteket létrehozni, és joga van szervezetekhez csatlakozni.

Pártok az egyesülési jog alapján szabadon alakulhatnak és tevékenykedhetnek. A pártok közreműködnek a nép akaratának kialakításában és kinyilvánításában. A pártok közhatalmat közvetlenül nem gyakorolhatnak.

Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához.

Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit.

A demokratikus közvélemény kialakulásához választási kampányidőszakban szükséges megfelelő tájékoztatás érdekében politikai reklám médiaszolgáltatásban kizárólag ellenérték nélkül, az esélyegyenlőséget biztosító, sarkalatos törvényben meghatározott feltételek mellett közölhető.

A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.

A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek - törvényben meghatározottak szerint - jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.

A sajtószabadságra, valamint a médiaszolgáltatások, a sajtótermékek és a hírközlési piac felügyeletét ellátó szervre vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

⁷ <http://nemzetikonyvtar.kormany.hu/az-alaptorveny-illusztracioi-fotogaleria>

Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez.

Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához.

Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson.

Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.

Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.

Magyar állampolgár Magyarország területéről nem utasítható ki, és külföldről bármikor hazatérhet. Magyarország területén tartózkodó külföldit csak törvényes határozat alapján lehet kiutasítani. Tilos a csoportos kiutasítás.

Senki nem utasítható ki olyan államba, vagy nem adható ki olyan államnak, ahol az a veszély fenyegeti, hogy halálra ítélik, kínozzák vagy más embertelen bánásmódnak, büntetésnek vetik alá.

Magyarország - ha sem származási országuk, sem más ország nem nyújt védelmet - kérelemre menedékjogot biztosít azoknak a nem magyar állampolgároknak, akiket hazájukban vagy a szokásos tartózkodási helyük szerinti országban faji, nemzeti hovatartozásuk, meghatározott társadalmi csoporthoz tartozásuk, vallási, illetve politikai meggyőződésük miatt üldöznak, vagy az üldöztetéstől való félelmük megalapozott.

A törvény előtt mindenki egyenlő. Minden ember jogképes.

Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.

A nők és a férfiak egyenjogúak.

Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.

A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.

A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E kötelezettség magában foglalja gyermekük taníttatását.

A nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni.

A munkavállalók és a munkaadók - a munkahelyek biztosítására, a nemzetgazdaság fenntarthatóságára és más közösségi célokra is figyelemmel - együttműködnek egymással.

Törvényben meghatározottak szerint a munkavállalóknak, a munkaadóknak, valamint szervezeteiknek joguk van ahhoz, hogy egymással tárgyalást folytassanak, annak alapján kollektív szerződést kössenek, érdekeik védelmében együttesen fellépjenek, amely magában foglalja a munkavállalók munkabeszüntetéshez való jogát.

Minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételekhez.

Minden munkavállalónak joga van a napi és heti pihenőidőhöz, valamint az éves fizetett szabadsághoz.

4.3. Az államhatalom szervei

4.3.1. Az Országgyűlés

MAGYARORSZÁG legfőbb népképviselői szerve az Országgyűlés.

Az Országgyűlés

- a) megalkotja és módosítja Magyarország Alaptörvényét;
- b) törvényeket alkot;
- c) elfogadja a központi költségvetést, és jóváhagyja annak végrehajtását;
- d) felhatalmazást ad a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére;
- e) megválasztja a köztársasági elnököt, az Alkotmánybíróság tagjait és elnökét, a Kúria elnökét, az Országos Bírószáki Hivatal elnökét, a legfőbb ügyészt, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit, valamint az Állami Számvevőszék elnökét;
- f) megválasztja a miniszterelnököt, dönt a Kormánnyal kapcsolatos bizalmi kérdéssről;
- g) feloszlatja az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testületet;
- h) határoz a hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötésről;
- i) különleges jogrendet érintő, valamint katonai műveletekben való részvétellel kapcsolatos döntéseket hoz;
- j) közkegyelmet gyakorol;
- k) az Alaptörvényben és törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol

Az országgyűlési képviselőket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson, sarkalatos törvényben meghatározott módon választják.

A Magyarországon élő nemzetiségek részvételét az Országgyűlés munkájában sarkalatos törvény szabályozza.

Az országgyűlési képviselők általános választását - az Országgyűlés feloszlása vagy feloszlata miatt választás kivételével - az előző Országgyűlés megválasztását követő negyedik év április vagy május hónapjában kell megtartani.

Az Országgyűlés megbízatása az alakuló ülésével kezdődik, és a következő Országgyűlés alakuló üléséig tart. Az alakuló ülést - a választást követő harminc napon belüli időpontra - a köztársasági elnök hívja össze.

Az országgyűlési képviselők jogai és kötelezettségei egyenlők, tevékenységüket a köz érdekében végzik, e tekintetben nem utasíthatók.

Az országgyűlési képviselőt mentelmi jog és a függetlenségét biztosító javadalmazás illeti meg.

Törvényt a köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság vagy országgyűlési képviselő kezdeményezhet.

4.3.2. A köztársasági elnök

A köztársasági elnököt az Országgyűlés öt évre választja.

Köztársasági elnökké megválasztható bármely magyar állampolgár, aki a harmincötödik életévét betöltötte. Köztársasági elnököt e tisztségre legfeljebb egy alkalommal lehet újraválasztani.

Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki kifejezi a nemzet egységét, és örködik az államszervezet demokratikus működése felett.

A köztársasági elnök a Magyar Honvédség főparancsnoka.

A köztársasági elnök

- a) képviseli Magyarországot;
- b) részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés ülésein;
- c) törvényt kezdeményezhet;
- d) országos népszavazást kezdeményezhet;
- e) kitzúzi az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választását, valamint az európai parlamenti választás és az országos népszavazás időpontját;
- f) különleges jogrendet érintő döntéseket hoz;
- g) összehívja az Országgyűlés alakuló ülését;
- h) feloszlathatja az Országgyűlést;
- i) az elfogadott Alaptörvényt és az Alaptörvény módosítását a megalkotására vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelményekkel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak, az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak, vagy megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek;
- j) javaslatot tesz a miniszterelnök, a Kúria elnöke, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére;
- k) kinevezi a hivatásos bírákat és a Költségvetési Tanács elnökét;
- l) megerősíti tisztségében a Magyar Tudományos Akadémia elnökét és a Magyar Művészeti Akadémia elnökét;
- m) kialakítja hivatala szervezetét.

A köztársasági elnök

- a) az Országgyűlés felhatalmazása alapján elismeri a nemzetközi szerződés kötelező hatályát;
- b) megbízza és fogadja a nagyköveteket és a követeket;
- c) kinevezi a minisztereket, a Magyar Nemzeti Bank elnökét, alelnökeit, az önálló szabályozó szerv vezetőjét és az egyetemi tanárokat;
- d) megbízza az egyetemek rektorait;
- e) kinevezi és előlépteti a tábornokokat;
- f) törvényben meghatározott kitüntetések, díjakat és címeket adományoz, valamint engedélyezi külföldi állami kitüntetések viselését;
- g) gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát;
- h) dönt a feladat- és hatáskörébe tartozó területszervezési kérdésekben;
- i) dönt az állampolgárság megszerzésével és megszűnésével kapcsolatos ügyekben;
- j) dönt mindazokban az ügyekben, amelyeket törvény a hatáskörébe utal.

4.3.3. A Kormány

A Kormány tagjai a miniszterelnök és a miniszterek.

A miniszterelnök rendeletben a miniszterek közül egy vagy több miniszterelnök-helyettest jelöl ki.

A miniszterelnököt az Országgyűlés a köztársasági elnök javaslatára választja meg.

A miniszterelnök megválasztásához az országgyűlési képviselők több mint a felének szavazata szükséges. A miniszterelnök a megválasztásával hivatalba lép.

A Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A Kormány az Országgyűlésnek felelős.

A Kormány a közigazgatás legfőbb szerve, törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre.

Feladatkörében eljárva a Kormány törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot.

A Kormány rendelete törvénnyel nem lehet ellentétes.

A miniszterelnök meghatározza a Kormány általános politikáját.

A miniszter a Kormány általános politikájának keretei között önállóan irányítja az államigazgatásnak a feladatkörébe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, valamint ellátja a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat.

A miniszterelnök megbízatásának megszűnésével a Kormány megbízatása megszűnik.

4.3.4. Az Alkotmánybíróság

Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve.

Az Alkotmánybíróság

- a) az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából megvizsgálja az elfogadott, de ki nem hirdetett törvényeket;
- b) bírói kezdeményezésre soron kívül, de legkésőbb kilencven napon belül felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját;
- c) alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazott jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját;
- d) alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját;
- e) a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját;
- f) vizsgálja a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközését;
- g) az Alaptörvényben, illetve sarkalatos törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

4.3.5. A bírósági szervezet

A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. A legfőbb bírósági szerv a Kúria. A Kúria elnökét a bírák közül kilenc évre a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja. A Kúria elnökének megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

A hivatásos bírákat - sarkalatos törvényben meghatározottak szerint - a köztársasági elnök nevezi ki. Bíróvá az nevezhető ki, aki a harmincadik életévét betöltötte.

A bíróság dönt

- a) büntetőügyben, magánjogi jogvitában, törvényben meghatározott egyéb ügyben;
- b) a közigazgatási határozatok törvényességéről;
- c) az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről;
- d) a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.

A bírósági szervezet többszintű. Az ügyek meghatározott csoportjaira külön bíróságok létesíthetők.

A bíróságok igazgatásának központi feladatait az Országos Bírósági Hivatal elnöke végzi. A bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélkezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A bírák nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet. A bíróság - ha törvény másképpen nem rendelkezik - tanácsban ítélkezik.

4.3.6. Az ügyészség

A legfőbb ügyész és az ügyészség független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként mint közvádó az állam büntetőigényének kizárólagos érvényesítője. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését. Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, kinevezi az ügyészeket.

A legfőbb ügyészt az ügyészek közül a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja kilenc évre. A legfőbb ügyész megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

A legfőbb ügyész és az ügyészség

- a) törvényben meghatározottak szerint jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben;
- b) képviseli a közvádat a bírósági eljárásban;
- c) felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett;
- d) a közérdek védelmezőjeként az Alaptörvény vagy törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

A legfőbb ügyész évente beszámol tevékenységéről az Országgyűlésnek.

Az ügyészek nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet. Az ügyészség szervezetének és működésének, a legfőbb ügyész és az ügyészek jogállásának részletes szabályait, valamint javadalmazásukat sarkalatos törvény határozza meg.

4.3.7. Az alapvető jogok biztosa

Az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységet lát el, eljárását bárki kezdeményezheti.

Az alapvető jogok biztosa az alapvető jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszasságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja, orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez.

Az alapvető jogok biztosát és helyetteseit az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával hat évre választja. A helyettesek a jövő nemzedékek érdekeinek, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét látják el. Az alapvető jogok biztosa és helyettesei nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

4.3.8. A helyi önkormányzatok

Magyarországon a helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében helyi önkormányzatok működnek.

A helyi önkormányzat feladat- és hatáskörébe tartozó ügyről törvényben meghatározottak szerint helyi népszavazást lehet tartani.

A helyi önkormányzatokra vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

A helyi önkormányzat a helyi közügyek intézése körében törvény keretei között

- a) rendeletet alkot;
- b) határozatot hoz;
- c) önállóan igazgat;
- d) meghatározza szervezeti és működési rendjét;
- e) gyakorolja az önkormányzati tulajdon tekintetében a tulajdonost megillető jogokat;
- f) meghatározza költségvetését, annak alapján önállóan gazdálkodik;
- g) e célra felhasználható vagyonával és bevételeivel kötelező feladatai ellátásának veszélyeztetése nélkül vállalkozást folytathat;
- h) dönt a helyi adók fajtájáról és mértékéről;
- i) önkormányzati jelképeket alkothat, helyi kitüntetéseket és elismerő címeket alapíthat;
- j) a feladat- és hatáskörrel rendelkező szervtől tájékoztatást kérhet, döntést kezdeményezhet, véleményt nyilváníthat;
- k) szabadon társulhat más helyi önkormányzattal, érdek-képviseleti szövetséget hozhat létre, feladat- és hatáskörében együttműködhet más országok helyi önkormányzatával, és tagja lehet nemzetközi önkormányzati szervezetnek;
- l) törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Feladatkörében eljárva a helyi önkormányzat törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján önkormányzati rendeletet alkot.

Az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes.

A helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely feladataik ellátását szolgálja.

A helyi önkormányzat feladat- és hatásköreit a képviselő-testület gyakorolja.

A helyi képviselő-testületet a polgármester vezeti. A megyei képviselő-testület elnökét a megyei képviselő-testület saját tagjai közül választja megbízatásának időtartamára.

A képviselő-testület sarkalatos törvényben meghatározottak szerint bizottságot választhat, és hivatalt hozhat létre.

A helyi önkormányzat és az állami szervek a közösségi célok elérése érdekében együttműködnek. A helyi önkormányzat részére kötelező feladat- és hatáskört törvény állapíthat meg. A helyi önkormányzat kötelező feladat- és hatásköreinek ellátásához azokkal arányban álló költségvetési, illetve más vagyoni támogatásra jogosult.

Törvény elrendelheti a helyi önkormányzat kötelező feladatának társulásban történő ellátását.

Törvény vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet a polgármester, a megyei képviselő-testület elnöke, valamint a képviselő-testület hivatalának vezetője vagy ügyintézője számára kivételesen államigazgatási feladat- és hatáskört is megállapíthat.

A Kormány a fővárosi és megyei kormányhivatal útján biztosítja a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletét.

Törvény a költségvetési egyensúly megőrzése érdekében a helyi önkormányzat törvényben meghatározott mértékű kölcsönfelvételét vagy más kötelezettségvállalását feltételhez, illetve a Kormány hozzájárulásához kötheti.

A helyi önkormányzati képviselőket és polgármestereket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson, sarkalatos törvényben meghatározott módon választják.

4.3.9. A Magyar Honvédség

Magyarország fegyveres ereje a Magyar Honvédség. A Magyar Honvédség alapvető feladata Magyarország függetlenségének, területi épségének és határainak katonai védelme, nemzetközi szerződésből eredő közös védelmi és békefenntartó feladatok ellátása, valamint a nemzetközi jog szabályaival összhangban humanitárius tevékenység végzése.

Magyar Honvédség irányítására - ha nemzetközi szerződés másként nem rendelkezik - az Alaptörvényben és sarkalatos törvényben meghatározott keretek között az Országgyűlés, a köztársasági elnök, a Honvédelmi Tanács, a Kormány, valamint a feladat- és hatáskörrel rendelkező miniszter jogosult. A Magyar Honvédség működését a Kormány irányítja.

A Magyar Honvédség közreműködik a katasztrófák megelőzésében, következményeik elhárításában és felszámolásában.

A Magyar Honvédség hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

A Magyar Honvédség szervezetére, feladataira, irányítására és vezetésére, működésére vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

4.3.10. A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok

A rendőrség alapvető feladata a bűncselekmények megakadályozása, felderítése, a közbiztonság, a közrend és az államhatár rendjének védelme.

A rendőrség működését a Kormány irányítja.

A nemzetbiztonsági szolgálatok alapvető feladata Magyarország függetlenségének és törvényes rendjének védelme, nemzetbiztonsági érdekeinek érvényesítése.

A nemzetbiztonsági szolgálatok működését a Kormány irányítja.

A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

A rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok szervezetére, működésére vonatkozó részletes szabályokat, a titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásának szabályait, valamint a nemzetbiztonsági tevékenységgel összefüggő szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

4.3.11. A különleges jogrend

A rendkívüli állapotra és a szükségállapotra vonatkozó közös szabályok

Az Országgyűlés

- a) hadiállapot kinyilvánítása vagy idegen hatalom fegyveres támadásának közvetlen veszélye (háborús veszély) esetén kihirdeti a rendkívüli állapotot, és Honvédelmi Tanácsot hoz létre;
- b) a törvényes rend megdöntésére vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot tömeges méretekben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos, erőszakos cselekmények esetén szükségállapotot hirdet ki.

A hadiállapot kinyilvánításához, a békekötéshez, valamint a különleges jogrend kihirdetéséhez az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

A köztársasági elnök jogosult a hadiállapot kinyilvánítására, a rendkívüli állapot kihirdetésére és a Honvédelmi Tanács létrehozására, valamint a szükségállapot kihirdetésére, ha az Országgyűlés e döntések meghozatalában akadályoztatva van.

Az Országgyűlés e döntések meghozatalában akkor van akadályoztatva, ha nem ülészik, és összehívása az idő rövidsége, továbbá a hadiállapotot, a rendkívüli állapotot vagy a szükségállapotot kiváltó események miatt elháríthatatlan akadályba ütközik.

Az akadályoztatás tényét, továbbá a hadiállapot kinyilvánításának, a rendkívüli állapot vagy a szükségállapot kihirdetésének indokoltságát az Országgyűlés elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és a miniszterelnök egybehangzóan állapítja meg.

Az Országgyűlés a hadiállapot kinyilvánításának, a rendkívüli állapot vagy a szükségállapot kihirdetésének indokoltságát az akadályoztatásának megszűnése utáni első ülésén felülvizsgálja, és dönt az alkalmazott intézkedések jogszerűségéről. E döntéshez az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

5. Állampolgársági ismeretek

5.1. A magyar állampolgárság megszerzése

5.1.1. Alapelvek

A magyar állampolgárok között az állampolgárság keletkezésének, illetve megszerzésének jogcíme alapján különbséget tenni nem lehet. Az állampolgárság megváltoztatásához fűződő jogot nem lehet önkényesen korlátozni. A törvénynek nincs visszaható hatálya. A magyar állampolgárságra azok a jogszabályok az irányadók, amelyek az állampolgárságra ható tények vagy események bekövetkezésekor hatályban voltak.

5.1.2. A magyar állampolgár fogalma

Magyar állampolgár az, aki e törvény hatálybalépésekor magyar állampolgár, továbbá az, aki az Alaptörvény vagy e törvény erejénél fogva magyar állampolgárrá válik, vagy e törvény alapján magyar állampolgárságot szerez, amíg állampolgársága nem szűnik meg.

Azt a magyar állampolgárt, aki egyidejűleg más államnak is állampolgára - ha törvény másként nem rendelkezik -, a magyar jog alkalmazása szempontjából magyar állampolgárnak kell tekinteni.

5.1.3. A magyar állampolgárság keletkezésének formái

- A magyar állampolgárság Alaptörvény G) cikk (1) bekezdése szerinti keletkezése megállapítása tekintetében a Polgári Törvénykönyvnek a leszármazásra, illetve az apai és az anyai jogállásra vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni.
- Honosítással
- Visszahonosítással

A magyar állampolgárság megszerzése honosítással

Kérelmére honosítható a nem magyar állampolgár, ha:

- a kérelem előterjesztését megelőző nyolc éven át folyamatosan Magyarországon lakott;
- a magyar jog szerint büntetlen előéletű és a kérelem elbírálásakor ellene magyar bíróság előtt büntetőeljárás nincs folyamatban;
- megélhetése és lakhatása Magyarországon biztosított;
- honosítása Magyarország közbiztonságát és nemzetbiztonságát nem sérti;
- igazolja, hogy alkotmányos alapismeretekből magyar nyelven eredményes vizsgát tett, vagy ez alól a törvény alapján mentesül.

Kedvezményesen honosítható

- az a nem magyar állampolgár, aki a kérelme előterjesztését megelőzően legalább három évig folyamatosan Magyarországon lakott,
- magyar állampolgárral legalább három éve érvényes házasságban él, vagy házassága a házastárs halálával szűnt meg,
- kiskorú gyermeke magyar állampolgár,
- magyar állampolgár fogadta örökbe,
- magyar hatóság menekültként elismerte vagy
- hontalan (akit saját joga szerint egyetlen állam sem ismer el állampolgárának).

Alkotmányos alapismeretek vizsga

A vizsgát a kérelmező a Kormány által rendeletben kijelölt szerv által meghatározott vizsgabizottság előtt teszi le.

Nem köteles vizsgát tenni:

- a korlátozottan cselekvőképes kiskorú és az a személy, akinek a cselekvőképességét a bíróság az állampolgársági eljárással kapcsolatos ügyek tekintetében korlátozta (a továbbiakban együtt: korlátozottan cselekvőképes személy), valamint a cselekvőképtelen személy;
- aki, magyar tannyelvű nevelési-oktatási vagy felsőoktatási intézményben végzettséget szerzett;
- aki a kérelem benyújtásakor hatvanadik életévét betöltötte;
- aki igazolja, hogy egészségi állapotának tartós és visszafordíthatatlan romlása miatt képtelen a vizsga letételére.

Visszahonosítás

Kérelmére visszahonosítható az a személy, aki a honosításnál leírt és meghatározott feltételeknek megfelel, és magyar állampolgársága megszűnt, és magyar nyelvtudását igazolja.

Hatásköri szabályok, eskü és fogadalom

A magyar állampolgárság honosítással, illetve visszahonosítással történő megszerzésére irányuló kérelemről - a miniszter előterjesztése alapján - a köztársasági elnök dönt.

A magyar állampolgárság megszerzéséről a köztársasági elnök honosítási, illetve visszahonosítási okiratot (a továbbiakban: honosítási okirat) ad ki.

A honosított, illetőleg a visszahonosított (a továbbiakban együtt: honosított) személy választása szerint állampolgársági esküt vagy fogadalmat tesz.

A honosított a magyar állampolgárságot az eskü vagy fogadalom letételének napján szerzi meg. Az eskütétel, illetve fogadalomtétel tényét és napját a honosítási okiraton fel kell tüntetni.

Az állampolgársági eskü szövege:

Én, esküszöm, hogy Magyarországot hazámnak tekintem. Magyarországnak hű állampolgára leszek, az Alaptörvényt és a jogszabályokat tiszteletben tartom és megtartom. Hazámat erőmhöz mérten megvédem, képességeimnek megfelelően szolgálom. Isten engem úgy segítjen.

Az állampolgársági fogadalom szövege:

Én, fogadom, hogy Magyarországot hazámnak tekintem. Magyarországnak hű állampolgára leszek, az Alaptörvényt és a jogszabályokat tiszteletben tartom és megtartom. Hazámat erőmhöz mérten megvédem, képességeimnek megfelelően szolgálom.

Az állampolgársági eskü és az állampolgársági fogadalom egyenértékű.

5.1.4. Az állampolgársági eljárás

- Az állampolgárság megszerzésére irányuló nyilatkozatot és kérelmet, továbbá az állampolgárságról lemondó nyilatkozatot, valamint az állampolgársági bizonyítvány kiadása iránti kérelmet benyújtják az ügyintézésre kijelölt szerveknek.
- Az állampolgársági kérelmet jogszabályban meghatározott adattartalommal magyar nyelven kell benyújtani. A kérelmet saját kezűleg alá kell írni. A kérelem

benyújtásakor a kérelmező személyazonosságát ellenőrizni, továbbá a kérelem adatait a csatolt okmányok adataival egyeztetni kell.

- Az állampolgársági kérelmet a járási hivatal vezetője, az integrált ügyfélszolgálati iroda vezetője öt napon belül, a konzul az átvételtől számított első diplomáciai postával köteles megküldeni az állampolgársági ügyekben eljáró szervnek.

5.2. A magyar állampolgárság megszűnése

- Lemondással
- A magyar állampolgárság visszavonásával. (Nincs helye a visszavonásnak a magyar állampolgárság megszerzésétől számított tíz év elteltével.)
- Az állampolgár halálával.

A magyar állampolgárság visszavonásáról szóló határozatot a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

6. Emberi és kisebbségi/nemzetiségi jogi alapismeretek

6.1. Az emberi jogok fogalma

Az **emberi jogok** azok a jogok és szabadságjogok, amelyek minden embert születésüktől fogva egyenlően megilletnek. Olyan alapvető polgári és politikai jogokat foglalnak magukba, mint az élethez vagy a szabadsághoz való jog, a vélemény és kifejezés szabadsága, a törvény előtti egyenlőség, valamint gazdasági, szociális és kulturális jogokat, mint a kulturális életben való szabad részvétel joga, élelemhez, neveléshez és munkához való jog.

6.2. Nemzetközi dokumentumok

6.2.1. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata

Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata egy, az ENSZ által elfogadott nyilatkozat, mely összefoglalja a világszervezet álláspontját a minden embert megillető alapvető jogokról. A nyilatkozat egy bevezetőből és 30 cikkből áll. Ebben a 30 cikkben fogalmazza meg az emberi jogokat (az alapvető polgári, kulturális, gazdasági, politikai és szociális jogokat), amelyek megilletnek minden embert, fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra vagy politikai meggyőződésre való tekintet nélkül. Nem törvényerejű és így nem kötelez, de hatásosan lehet vele diplomáciai és erkölcsi nyomást gyakorolni kormányzatokra, és gyakran hivatkoznak is rá.

A harminc cikk legfontosabb elemei:

- jog az élethez, szabadsághoz és biztonsághoz;
- jog a művelődéshez;
- jog a kulturális életben való részvételhez;
- jog a magántulajdonhoz;
- védelem a kínzás, a kegyetlen, embertelen bánásmód és büntetés elől;
- a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadsága;
- a vélemény és kifejezése szabadsága.

Eleanor Roosevelt Az emberi jogok egyetemes nyilatkozatával (1949)

6.2.2. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt egyezményt (a továbbiakban: egyezmény) Magyarország vonatkozásában 1992. november 5-től kell alkalmazni. Az egyezményt – és több kiegészítő jegyzőkönyvét – az 1993. évi XXXI. törvény hirdette ki.

Az emberi jogok azok a jogok és szabadságjogok, amelyek minden embert születésüktől fogva egyenlően megilletnek. Olyan alapvető polgári és politikai jogokat foglalnak magukba, mint az élethez vagy a szabadsághoz való jog, a vélemény és kifejezés szabadsága, a törvény előtti egyenlőség, valamint gazdasági, szociális és kulturális jogokat, mint a kulturális életben való szabad részvétel joga, élelemhez, neveléshez és munkához való jog.

Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről

Az aláíró Kormányok, az Európa Tanács Tagjai,

- figyelembe véve az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, amelyet az Egyesült Nemzetek Közgyűlése 1948. december 10-én meghirdetett;

- figyelembe véve, hogy ez a Nyilatkozat a benne lefektetett jogok általános és hatékony elismerésének és megtartásának biztosítását célozza;

- figyelembe véve, hogy az Európa Tanács célja a tagjai közötti szorosabb egység megvalósítása és hogy e cél elérésének egyik módszere az emberi jogok és alapvető szabadságok megóvása és további fejlesztése;

újra megerősítve mélységes hitüket azokban az alapvető szabadságokban, amelyek az igazság és a béke alapjai a világon és amelyek fenntartásának legjobb eszköze egyrészt a hatékony politikai demokrácia, másrészt azoknak az emberi jogoknak a közös felfogása és tiszteletben tartása, melyeken ezek a szabadságok alapulnak;

abban az elhatározásban, hogy - mint az európai országok hasonló felfogású kormányai, melyek a politikai hagyományok, eszmények, a szabadság és a jog uralma közös örökségével rendelkeznek - megteszik az első lépéseket egyes, az Egyetemes Nyilatkozatban foglalt jogok közös biztosítására.

6.3. Nemzetiségi jogok (nemzeti és etnikai kisebbségek jogai)

Elnevezés: 1989-2011 között nemzeti és etnikai kisebbségek, 2012-től **nemzetiségek** – visszatérés a régi elnevezéshez.

Alapelvek:

- a nemzetiségek a politikai közösség részei, államalkotó tényezők (választójog, néprészvétel);
- a kulturális sokszínűség, a nyelvi különbözőség önérték, ezért kell védelmezni kulturális önigazgatás biztosításával;
- a nemzetiségek által létrehozott kulturális értékek a magyarországi kulturális örökség részei;
- a nemzetiségeket sajátos egyéni és közösségi jogok, alapvető szabadságjogok illetik meg identitásuk megőrzése, közösségeik fennmaradása érdekében (azaz külön jogok, amelyekre a többséghez tartozóknak nincs szükségük, nekik elegendőek az általános jogok).

6.3.1. Nemzetiség (kisebbség) fogalma

- Magyarország területén legalább egy évszázada honos – népcsoport (autochton)
- az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van,
- a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg,
- összetartozás-tudattal rendelkezik, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségek érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul

Statuált nemzetiségek: a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán

6.3.2. A nemzetiség típusa és megjelenésük

- **Nemzeti kisebbség:** Egy adott társadalom azon tagjainak csoportja, akik nem a többségi nemzettel azonosulnak, hanem egy olyan másik nemzettel, amelynek van állama vagy ennek létrehozására törekszik.
Nemzetiség minden olyan - Magyarország területén legalább egy évszázada honos - népcsoport, amely az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van, a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg, egyben olyan összetartozás-tudatról tesz bizonyosságot, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségek érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul.
- **Etnikai kisebbség:** Minden egyéb olyan kisebbségben élő népcsoport, amely nem határozható meg a modern *nemzet* fogalmával, de amelynek tagjai a többségtől jelentősen eltérő közös kulturális identitással bírnak. Vagy éppen nemzeteken átnyúló identitást mutatnak (például a több különböző anyanyelvvel rendelkező romák vagy a zsidók).

Európában a nemzetiségek ügye pártpolitikai, sőt Európai Unió politikai témává vált, számos kisebbségvédelmi szervezet (pl. ombudsman, kisebbségi önkormányzat) foglalkozik velük a társadalmi béke és együttélés elősegítése érdekében.

Kisebbségek Magyarországon

A magyar történelem során nemzeti, etnikai és vallási (felekezeti) kisebbségek alakultak ki többek között a betelepítések eredményeképpen. A betelepülők onnantól kezdve érezhették magukat elfogadottnak és biztonságban lévőknek, hogy földet és ingatlant sikerült vásárolniuk. Egyes betelepítettek, például a kunok, szászok, svábok viszonylag kedvező helyzetbe kerültek, mivel a betelepítésük földtulajdon megadásával járt. A cigányság viszont ebből eleve kimaradt.

- Magyarország nemzetiségei
 - Nemzeti kisebbségek
 - Etnikai kisebbségek (romák)
- Vallási kisebbségek

Magyar kisebbségek Magyarországon kívül

- Kárpát-medence
 - Zárvány (egy tömbben élő) magyar kisebbség. - Összefüggő tömbben él a magyarság például a Székelyföldön vagy Dél-Szlovákiában, ahol mind települési szinten, mind nagyobb közigazgatási egységek szintjén döntő többséget alkot. Tömb és a szórvány közötti átmenet meghatározása gyakran önkényes.
 - Szórványkisebbség - Igazi szórványról akkor beszélünk, ha egy adott településen belül is az országos szinten kisebbségben élő nemzet kisebbségben van. A szórványnak is vannak fokozatai: a

szórványosodottság foka nagymértékben függ nemcsak a településen belüli kisebbségi nemzet arányszámától, de abszolút lélekszámától, és nem utolsósorban iskolai és egyéb intézményi infrastruktúrájának fejlettségétől is. (Temesvár magyarsága például 10% alatt van, de abszolút száma tízezres nagyságrendű.)

- Magyar diaszpóra - A magyar diaszpóra a történelmi Magyarország egykori területén kívül élő magyarok összessége, mely nem a trianoni békeszerződés révén, hanem önként vagy politikai nyomásra (pl. 1956-os forradalom) került más országokba. Esetükben az asszimiláció gyors lefolyású.

A kisebbségi kérdés egyik első tudományos kutatója Faluhelyi Ferenc volt, aki 1936-ban az utódállamokban élő magyarság helyzetének bemutatása céljából a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen megalapította a Kisebbségi Intézetet.

6.3.3. Nemzetiségi (kisebbségi) jogok megjelenése a jogforrásokban

Alaptörvény

XXIX. cikk (1) A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők. Minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez. A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz.

Nemzetközi vállalások, így különösen

ENSZ és Európa Tanács normái, a diszkrimináció tilalma és külön jogok kibontása, így különösen az ENSZ Közgyűlés Nyilatkozata (2007) az őslakos népek jogairól, az ENSZ Közgyűlés nyilatkozata a nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi kisebbséghez tartozó személyek jogairól, az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya (1966), az Emberi Jogok Egyetemes nyilatkozata (1948), az Európa Tanács Keretegyezménye a Nemzeti Kisebbségek Védelméről (ETS 157), az Európai Kisebbségi és Regionális Nyelvek Kartája (ETS 148), valamint bilaterális megállapodások, pl. alapszerződések, kisebbségvédelmi szerződések.

2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól (előtte 1993-ban elfogadott törvény) – minősített többséggel! **Választójogi szabályok** (kisebbségi önkormányzat létesítése)

7. Közigazgatási jogi alapismeretek

7.1. Közigazgatás fogalma, funkciója, feladata és hatásköre

Feladata

A társadalmi rendeltetések megvalósítását szolgálja. **Állami tevékenység, állami döntések előkészítéséhez és végrehajtásához kapcsolódik. Az állami és önkormányzati igazgatás összefoglaló elnevezése. A közigazgatás olyan szervezetrendszerként jelenik meg, melynek alapvető funkciója a törvényhozó szervek által meghatározott feladatok közhatalommal és egyéb szervezési eszközökkel történő végrehajtása, megvalósítása.**

Funkciója

Törvényhozó döntések közhatalmi és szervezeti eszközökkel történő végrehajtása. Közérdek képviselése, s annak érvényesítése. Ellát e mellett védelmi, biztonsági, nemzetközi, gazdasági, közszolgáltatási, és az államszervezet működését biztosító funkciókat is. Vannak állandó funkciói / pl. védelmi, közhatalmi/, és változó funkciói is /pl. hegyvidéki országok sajátos közigazgatási funkciói/

Feladata

A közigazgatás **jogalkalmazást és döntés-előkészítést végez**, legfontosabb feladatai **az állam akaratának megvalósítása illetve közszolgáltatások nyújtása az állampolgároknak meghatározott ügyintézési és eljárási folyamatban.** A közigazgatási jog elsősorban a központi hatalom és az önkormányzatok, köztisztviselők működését, szervezetét szabályozza, rendezi a felügyelet, ellenőrzés és irányítás hatékony rendszerét, meghatározza a köztisztviselők jogviszonyát, alkalmazási feltételeit. Szabályozza a dekoncentrált szervek hatáskörét, feladatait, működését. Döntések előkészítése, végrehajtása, gazdálkodó tevékenység.

Hatásköre

A hatáskör a feladat megvalósításához szükséges-főleg jogi- eszközöket foglalja magába, s azt határozza meg, hogy a közigazgatási szerv konkrétan mit tehet, vagy éppen mit köteles tenni. A hatáskör tehát jogi fogalom, mely lehetőség és egyben korlát is a közigazgatás és a társadalom kapcsolatában. A közigazgatási szervekre a hierarchia jellemző, tehát alá-fölérendeltségben működnek a különböző szervek.

7.2. Közigazgatás rendszere

A modern polgári közigazgatás szervezetrendszere általában duális jellegű, ami azt jelenti, hogy a közérdek érvényesítését két szervezetrendszer szolgálja.

E két szervezetrendszer a kormány által irányított felülről lefelé, központi és területi szintre szerveződő, hierarchikusan felépülő **államigazgatási szervek** rendszere, valamint a helyben (települési és területi alapon) szervezett **önkormányzati közigazgatási szervek** alkotják.

7.2.1. Az államigazgatás központi szervei

- a kormány, a kormány munkáját segítő szervek,
- a minisztériumok és
- az országos főhatóságok.

Közigazgatás központi szervei

- Kormány – a közigazgatás legfőbb szerve, törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre, és szüntethet meg.
- Kormány tevékenységét közvetlenül segítő szervek
- Minisztériumok
- Autonóm államigazgatási szervek
- Kormányhivatalok
- Központi hivatalok
- Rendvédelmi szervek országos parancsnokságai
- Speciális központi szerv /Számvevőszék/

7.2.2. Önkormányzati közigazgatási szervek

Az önkormányzati elven felépülő közigazgatási szervek települési (községi, nagyközségi, városi, megyei jogú városi, fővárosi, kerületi önkormányzatok) és területi szinten (megyei önkormányzatok) épültek ki.

7.3. Közigazgatási szervek csoportosítása

Hatáskör szerint:

- Általános hatáskörrel felruházott szervek /pl. kormány, helyi, területi Önkormányzatok/- hatáskörük valamennyi közigazgatási területre kiterjed
- különös hatáskörű szervek: /pl. minisztériumok, kormányhivatalok/
- hatáskörük meghatározott közigazgatási területre terjed ki

Illetékesség szerint

- központi (országos), - A központi közigazgatás területén kizárólag államigazgatási szervek működnek
- területi (regionális, megyei),
- illetve helyi közigazgatási szerveket.

A közigazgatóság illetékességének megállapításával kapcsolatos jogszabályi rendelkezései:

Ha jogszabály másként nem rendelkezik, az azonos hatáskörű hatóságok közül az a hatóság jár el, amelynek illetékességi területén

- a) az ügyfél lakóhelye, tartózkodási helye, ennek hiányában értesítési címe (a továbbiakban együtt: lakcím), illetve székhelye, telephelye, fióktelepe (a továbbiakban együtt: székhely) van,
- b) az ügy tárgyát képező ingatlan fekszik,
- c) az ügy tárgyát képező tevékenységet gyakorolják vagy gyakorolni kívánják, vagy
- d) a jogellenes magatartást elkövették.

7.4. Közigazgatási jog

A jogrendszeren belül a közjog keretébe tartozó közigazgatási jog. Sajátossága, hogy az anyagi jogi és az alaki jogi szabályokat is felöleli.

Szabályozza a közigazgatási szervek egymáshoz való viszonyát, a közigazgatás és az állampolgárok kapcsolatát, a közigazgatási szervek és más közszektor közötti sajátos kapcsolatrendszerét.

A közigazgatási jog azoknak a normáknak az összessége, amelyek a közigazgatási szervek sajátos, rájuk jellemző tevékenységéhez kapcsolódnak, vagyis magát a végrehajtó, rendelkező tevékenységet az érintett jogalanyok magatartását szabályozzák.

A közigazgatási jog tagozódása

Közigazgatási jog: a közigazgatás anyagi és eljárási jogviszonyaival foglalkozó jogág, a közjog része.

Anyagi jog: azoknak a jogi normáknak az összessége, amelyek meghatározzák a jogalanyok követendő magatartásának tartalmát (alanyi jog + alanyi kötelezettség).

Eljárás/alaki jog: eljárási rend, meghatározza az anyagi jogszabályok kikényszerítésének a módját.

A közigazgatási jog három szabályozási területe

1. a jogalanyok magatartásának befolyásolására vonatkozó szabályok (anyagi jog),
2. a magatartást előíró vagy kikényszerítő szervezetekre vonatkozó szabályok (szervezeti jog),
3. a magatartás kikényszerítésének módját és a közigazgatás működési rendjét meghatározó szabályok (alaki vagy eljárási jog).

8. A közigazgatási hatósági jogalkalmazás

8.1. A közigazgatási eljárási jog fogalma, szabályozása és jellemzői

8.1.1. A közigazgatási eljárásjog fogalma

A hatóság tevékenységére, illetve a hatóság és az ügyfél, illetve az ügyben részt vevő egyéb személyek viszonyára, a hatósági döntés kialakítására és esetleges érvényesítésére vonatkozó szabályok összessége.

A közigazgatási hatósági ügyekben való ügyintézés folyamatát és annak során a hatóság és az ügyfél, valamint az eljárásban esetlegesen részt vevő egyéb személyek (pl. tolmács) eljárási cselekményeinek összességét **közigazgatási hatósági eljárásnak** nevezzük, amely a közigazgatási hatósági ügy megindulásától az ügy végleges lezárásáig, azaz a döntés jogerőssé válásáig és bizonyos esetekben annak végrehajtásáig tart.

A közigazgatási eljárásra vonatkozó általános szabályokat a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) tartalmazza.

8.1.2. A közigazgatási hatósági eljárás szakaszai

1. Az **alapeljárás** az eljárás ún. állandó (vagy másként kifejezve: szükségképpen) szakasza, ami azt jelenti, hogy ha létezik hatósági eljárás, akkor lennie kell alapeljárásnak is. Az alapeljárás az eljárás megindításától az első fokú döntés meghozataláig és annak közléséig tart.

2. A **jogorvoslati és végrehajtási szakasz** az alapeljárással szemben csupán az eljárás lehetséges (vagy másként kifejezve: eshetőleges) szakaszai, ugyanis az alapeljárást lezáró döntés után nem feltétlenül kerül sor jogorvoslatra. A végrehajtási szakaszra szintén csak akkor kerül sor, ha az ügyfél önként nem hajtja végre a számára kötelezettséget megállapító közigazgatási döntést, hiszen csak ekkor van szükség a közigazgatás kényszerítő erejére a végrehajtási eljárás formájában.

8.1.3. A közigazgatási eljárás alapelvei és a Ket. hatálya

A **közigazgatási eljárás alapelvei** elsősorban a közigazgatási hatóság – és egy részük az eljárásban részt vevő egyéb személyek – számára fogalmazznak meg az eljárás során követendő magatartási vagy egyéb szabályokat. Az **alapelvek rendeltetése** elsősorban az, hogy segítsék megismerni a törvényalkotó célját és a törvény főbb törekvéseit, valamint segítséget nyújtsanak a jogalkalmazás során, különösen akkor, ha egy tényállás tisztázásához nem áll rendelkezésre egy konkrét jogszabályhely.

A Ket. **alapelvei** és legfontosabb szabályai a következőkben foglalhatók össze:

1. A **törvényesség, illetve joghoz kötöttség alapelve.** A közigazgatási hatóság az eljárása során köteles betartani és másokkal is betartatni a jogszabályok rendelkezéseit.

Ez azt is jelenti, hogy a közigazgatási hatóság nemcsak a magyar törvényeket, hanem valamennyi jogszabályt köteles betartani az eljárása során, vagyis a hatóságnak figyelemmel kell lennie a nemzeti, az európai uniós és a nemzetközi jogforrások rendelkezéseire is.

2. A **hatáskörgyakorlás célhoz kötöttsége és a joggal való visszaélés tilalma.** A közigazgatási szerv hatáskörét mindig az ágazati jogszabályok határozzák meg.

A közigazgatási hatóság a hatáskörének gyakorlásával nem élhet vissza, hatáskörét a jogszabályokban előírt célok megvalósítása érdekében, mérlegelési és méltányossági jogkörét a jogalkotó által meghatározott szempontok figyelembevételével és az adott ügy egyedi sajátosságaira tekintettel gyakorolja. A közigazgatási hatóság a hatásköre gyakorlása során azonban a jogszabályokban nevesített hatásköri szabályokon túl köteles a szakszerűség, az egyszerűség és az ügyféllel való együttműködés követelményeinek megfelelően eljárni.

Emellett a Ket. azt is rögzíti, hogy a hatóság ügyintézője jóhiszeműen, továbbá a jogszabály keretei között az ügyfél jogát és jogos - ideértve gazdasági - érdekét szem előtt tartva jár el.

3. **A jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelme.** A közigazgatási hatóság védi az ügyfelek jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogait. Ezek korlátait törvény (a Ket.) határozza meg. Ennek megfelelően például a jogszabályban meghatározott időn túl a hatóság már nem vonhatja vissza, vagy nem módosíthatja a döntését, még akkor sem, ha az jogszerűtlen.
4. **A törvény előtti egyenlőség és a diszkrimináció tilalma.** Az ügyfeleket a hatósági eljárásban megilleti a törvény előtti egyenlőség, tehát a hatósági eljárásban a hatóságnak az egyenlő bánásmód követelményét be kell tartani, vagyis az ügyfelek ügyeit indokolatlan megkülönböztetés és részrehajlás nélkül kell elintézni.
5. **A szabad bizonyítás elve.** A közigazgatási eljárásban a hatóság feladata a döntéshozatalhoz szükséges tényállás felderítése, és a valósághű tényállás alapján a megfelelő döntés meghozatala. A tényállás tisztázása érdekében az összetettebb ügyekben a hatóság bizonyítási eljárást folytat le annak érdekében, hogy az egyes bizonyítékokat összegyűjtse, és azokból megfelelő következtetést vonjon le. A tényállás tisztázásához elméletileg bármilyen bizonyíték felhasználható, ám a legtöbb ágazati törvény speciális bizonyítási szabályokat nevesít (pl. a szociális igazgatásban gyakran alkalmazott módszer a környezettanulmány). A szabad bizonyítás elve tehát azt jelenti, hogy a tényállás tisztázásához bármilyen bizonyíték felhasználható, és azokat a hatóság egyenként és összességében, szabadon értékeli.
6. **A hivatalbóliség alapelve (ex officio).** A közigazgatási hatósági eljárásban a törvény keretei között a hivatalból való eljárás elve érvényesül. Ez azt jelenti, hogy a közigazgatási hatóság pl. hivatalból vagyis az ügyfél kérelme nélkül indíthat eljárást, állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét, felülvizsgálhatja mind a saját, mind a felügyeleti jogkörébe tartozó hatóság végzését és határozatát.
7. **A tisztességes eljáráshoz és az ésszerű határidőn belüli döntéshez való jog.** Az ügyfeleket megilleti a tisztességes ügyintézéshez, a jogszabályokban meghatározott határidőben hozott döntéshez való jog. A törvény alkalmazásában a tisztességes eljárás követelményének sérelmét jelenti annak a személynek, döntéshozó testületnek vagy hatóságnak a magatartása, tevékenysége, aki, illetve amely feladatának ellátása, hatáskörének gyakorlása során például a teljes körű tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, hátrányos megkülönböztetést alkalmaz, vagy az egyenlő bánásmód követelményét másként megsérti, vagy valamilyen eljárási cselekményt jogszabálysértően végez.
8. **A közigazgatási hatóság kártérítési felelőssége.** A közigazgatási hatóság a nem jogszabályszerű eljárással okozott kárt a polgári jog szabályai szerint megtéríti. (Például ha egy olyan okiratot az iratmegsemmisítő gépbe helyez, amelyet előzetesen az ügyfél bocsátott a rendelkezésére.)
9. **A tájékoztatáshoz való jog.** A közigazgatási hatóság az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője számára biztosítja, hogy jogaikról és kötelezettségeikről tudomást szerezzenek, így előmozdítja az ügyféli jogok gyakorlását. Ennek keretében a közigazgatási hatóság pl. a jogi képviselő nélkül eljáró ügyfelet tájékoztatja többek között az ügyre irányadó jogszabály rendelkezéseiről, az őt megillető jogokról és az őt terhelő kötelezettségekről.

- 10. A jóhiszemű eljárás elve.** A közigazgatási hatósági eljárásban az ügyfél köteles jóhiszeműen eljárni. **Jóhiszemű** az, aki nem, illetve akinek kellő körültekintés tanúsítása mellett sem kell vagy kellene tudnia a látszattal ellentétes tényekről (valóságról). Ennek megfelelően a közigazgatási hatósági eljárásban az ügyfél magatartása nem irányulhat:
- a hatóság megtévesztésére, vagy
 - a döntéshozatal, illetve
 - a végrehajtási eljárás indokolatlan késleltetésére.
- Az ügyfél jóhiszeműségét az eljárásban vélelmezni kell, és a rosszhiszeműség bizonyítása minden esetben a hatóságot terheli.
- 11. Költséghatékonyság és a gyorsaság alapelve.** A közigazgatási hatóság a költségtakarékosság és a hatékonyság érdekében úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az az ügyfélnek és a hatóságnak is a legkevesebb költséget okozza, és az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.
- 12. A kapcsolattartás elve.** A kapcsolattartás arra ad választ, hogy a hatóság és az ügyfél (illetve az eljárás egyéb résztvevői), valamint a hatóságok egymással eljárásjogi értelemben hogyan kommunikálhatnak. A Ket. szerint az eljárás megindítására irányuló kérelmet benyújtó ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője – a Ket. keretei között - az egyes kapcsolattartási formák közül szabadon választhat.
- 13. A nyelvhasználat elve.** A nyelvhasználat alapelvének fő szabálya szerint a közigazgatási hatósági eljárás hivatalos nyelve a magyar. Bizonyos esetekben azonban a Ket. lehetővé teszi azt is, hogy a magyar nyelv mellett egy másik nyelvet is használjon a hatóság (pl. az a természetes személy, aki a nemzetiségek jogairól szóló törvény hatálya alatt áll).

8.2. A közigazgatási hatósági eljárás szabályai

Olyan eljárási cselekmények összessége, amelyben a közigazgatási hatóság az állampolgárt (ügyfelet) érintő jogot vagy kötelezettséget állapít meg, adatot, tényt vagy jogosultságot igazol, hatósági nyilvántartást vezet, vagy hatósági ellenőrzést végez. Közigazgatási hatósági ügy továbbá a tevékenység gyakorlásához szükséges nyilvántartásba vétel és a nyilvántartásból való törlés - a fegyelmi és etikai ügyek kivételével - ha törvény valamely tevékenység végzését vagy valamely foglalkozás gyakorlását köztisztviselési vagy más szervezeti tagsághoz köti.

A közigazgatási hatósági ügy

- a) minden olyan ügy, amelyben a közigazgatási hatóság az ügyfelet érintő jogot vagy kötelezettséget állapít meg, adatot, tényt vagy jogosultságot igazol, hatósági nyilvántartást vezet, vagy hatósági ellenőrzést végez,
- b) a tevékenység gyakorlásához szükséges nyilvántartásba vétel és a nyilvántartásból való törlés - a fegyelmi és etikai ügyek kivételével - ha törvény valamely tevékenység végzését vagy valamely foglalkozás gyakorlását köztisztviselési vagy más szervezeti tagsághoz köti.

Az eljárás

- az ügyfél kérelmére (bejelentésére, nyilatkozatára, más hatóság kezdeményezésére, panaszra) vagy
 - hivatalból **indul meg**.
- Főként olyan eljárások indulnak **hivatalból**, amikben több ember érdekeit vagy közérdeket érvényesítenek (pl. üzletbezárás, adóztatás). A hatóság köteles megindítani az eljárást, ha
- ezt jogszabály előírja,
 - erre felügyeleti szerve utasította, a bíróság kötelezte,

- életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetről szerez tudomást.

Az eljárás megindítása kérelemre

A kérelemre indított eljárás jellemzően valakinek a magánérdekét szolgálja (pl. építési engedély, üzletnyitási engedély). A kérelmet a hatósághoz - fő szabály szerint - írásban vagy szóban lehet előterjeszteni. A szóbeli kérelemről a hatóság jegyzőkönyvet vesz fel. Életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet során az azonnali intézkedést igénylő ügyben a kérelmet telefonon is elő lehet terjeszteni. Jogszabály előírhatja, hogy az ügyfél a kérelmét az e célra rendszeresített formanyomtatványon vagy elektronikus kapcsolattartás esetén on-line felületen vagy valamely szoftver használatával elektronikus úrlapon nyújtsa be. Ha törvény az elektronikus kapcsolattartást kötelezővé teszi, és a kérelmet on-line felületen vagy valamely szoftver használatával elektronikus úrlapon kell benyújtani, az elektronikus űrlap kitölthető és letölthető, valamint a szoftver letölthető változatát a hatóság az elektronikus tájékoztatás szabályai szerint közzéteszi. A kérelmet tartalma szerint kell elbírálni akkor is, ha az nem egyezik az ügyfél által használt elnevezéssel.

A kérelem tartalma:

1. a kérelemnek tartalmaznia kell az ügyfél és képviselője nevét (megnevezését), lakcímét (székhelyét, telephelyét), továbbá az ügyfélnek a hatóság döntésére való kifejezett kérelmét;
2. a kérelemben meg lehet adni az elektronikus levélcímet, telefax számot vagy telefonos elérhetőséget;
3. ha az adott ügyfajtára vonatkozó jogszabály előírja, a kérelemben az ügyfél azonosíthatósága érdekében fel kell tüntetni az ügyfélnek az ügy jellege szerinti és az eljáró hatóság által törvény alapján kezelhető azonosítóját (adóazonosító jelét, adószámát, társadalombiztosítási azonosító jelét, személyi azonosítóját stb.).

A kérelem tartalmára vonatkozóan jogszabály további követelményt is megállapíthat. A kérelemhez csatolni kell a jogszabályban előírt mellékleteket.

Az ügyféltől nem lehet kérni:

1. mellékletként szakhatósági állásfoglalás vagy előzetes szakhatósági hozzájárulás csatolását;
2. az ügyfél-azonosításhoz szükséges adatok kivételével olyan adat igazolását, amely nyilvános, vagy amelyet valamely hatóság, bíróság vagy a Magyar Országos Közjegyzői Kamara jogszabállyal rendszeresített nyilvántartásának tartalmaznia kell.

Ha a kérelem nem felel meg a Ket. 35. §-ában, továbbá a 36. § (1) bekezdésében foglalt követelményeknek, az eljáró hatóság a kérelem beérkezésétől számított nyolc napon belül - a mulasztás jogkövetkezményeire történő figyelmeztetés mellett - legfeljebb negyvenöt napos határidővel hiánypótlásra hívja fel az ügyfelet. Nem bocsátható ki hiánypótlási felhívás olyan adat igazolására vagy melléklet csatolására, amelyet a Ket. 36. § (2) bekezdése alapján a hatóságnak kell beszereznie, továbbá akkor sem, ha az ügyfél a tartalmilag hiánytalan kérelmet azért nem formanyomtatványon vagy elektronikus úrlapon nyújtja be, mert a formanyomtatvány kitölthető és letölthető változatát a hatóság az elektronikus tájékoztatás szabályai szerint nem tette közzé. A természetes személy ügyfél az elsőfokú eljárás megindítására irányuló kérelmét az eljárásra hatáskörrel rendelkező illetékes hatóságnál vagy ha jogszabály azt nem zárja ki, lakcíme vagy munkahelye szerinti székhelyű, azonos hatáskörű hatóságnál, ennek hiányában pedig a lakcíme vagy munkahelye szerint illetékes jegyzőnél is előterjesztheti, aki azt továbbítja a hatáskörrel rendelkező illetékes hatósághoz. Jogszabály a fentiekől eltérően is kijelölheti azt a hatóságot vagy szervet, amelyikhez a kérelem előterjeszthető. Ha az ügyfél nem az eljárásra hatáskörrel rendelkező illetékes hatóságnál vagy szervnél nyújtotta be kérelmét, az eljáró hatóság értesíti az ügyfelet az eljárás megindításáról.

A kérelem visszavonása

Az ügyfél az eljárás megindítására irányuló kérelmét a határozat vagy az eljárást megszüntető végzés jogerőre emelkedéséig visszavonhatja. Ebben az esetben - főszabályként - a hatóság az eljárást megszünteti.

Az eljárás folytatására - a kérelem visszavonása ellenére - két esetben kerülhet sor:

1. ha az eljárás hivatalból is megindítható, és a hatóság az eljárás folytatását szükségesnek tartja;
2. ha az ügyben több kérelmező vesz részt, és nem mindegyikük vonta vissza a kérelmét.

Értesítés az eljárás megindításáról

Az eljárás megindításáról

1. a hivatalból indult eljárásban az ismert ügyfelet az első eljárási cselekmény elvégzésétől,
2. a kérelemre indult eljárásban az ismert ügyfelet a kérelem beérkezésétől számított nyolc napon belül a hatóságnak értesítenie kell.

Az értesítés csak akkor mellőzhető, ha

1. az veszélyeztetné az eljárás eredményességét,
2. az eljárás megindítása után a hatóság nyolc napon belül érdemben dönt, vagy a kérelmet érdemi vizsgálat nélkül elutasítja, vagy az eljárást megszünteti,
3. azt honvédelmi, nemzetbiztonsági, közbiztonsági okból jogszabály kizárja.

Ha jogszabály további értesítési formát nem állapít meg, a hatásterületen élő ügyfeleket és a meghatározott ügyekben ügyféli jogosultságokkal rendelkező civil szervezeteket az eljárás megindításáról hirdetményi úton kell értesíteni. Az értesítés közhírré tehető.

Ha az eljárás megindítására irányuló kérelmet benyújtó ügyfél kéri, a kérelem beérkezésétől számított nyolc napon belül a hatóság értesíti:

1. az ügy iktatási számáról, az ügyintéző nevéről és hivatali elérhetőségéről;
2. az eljárás megindításának napjáról, az ügyintézési határidőről, az ügyintézési határidőbe nem számító időtartamokról, a hatóság eljárási kötelezettségének elmulasztása esetén követendő eljárásról;
3. az iratokba való betekintés és nyilatkozattétel lehetőségéről; valamint
4. arról, hogy kérelme a szükséges adatainak kezeléséhez és belföldi jogsegély, valamint szakhatósági eljárás lefolytatása céljából történő továbbításához való hozzájárulásnak minősül.

A kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasítása

A hatóság a kérelmet érdemi vizsgálat nélkül, nyolc napon belül elutasítja, ha

1. az eljárásra magyar hatóságnak nincs joghatósága,
2. a hatóságnak nincs hatásköre vagy nem illetékes, és a kérelem áttételének nincs helye,
3. a kérelem nyilvánvalóan lehetetlen célra irányul,
4. jogszabály a kérelem előterjesztésére határidőt vagy határnapot állapít meg, és a kérelem idő előtti vagy elkésett,
5. a hatóság a kérelmet érdemben már elbírálta, és változatlan tényállás és jogi szabályozás mellett ugyanazon jog érvényesítésére irányuló újabb kérelmet nyújtottak be, és újrafelvételnek nincs helye, feltéve, hogy a kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasítását jogszabály nem zárja ki,
6. a kérelem nyilvánvalóan nem az előterjesztésére jogosulttól származik, vagy
7. a kérelem tartalmából megállapítható, hogy az ügy nem hatósági ügy.

Az eljárás megszüntetése

A hatóság az eljárást megszünteti, ha

1. a kérelem érdemi vizsgálat nélküli elutasításának lett volna helye, az elutasítási ok azonban az eljárás megindítását követően jutott a hatóság tudomására,
2. az ügy tárgyát képező vagyontárgy megsemmisült vagy olyan mértékben károsodott, hogy az eljárás okafogyottá vált,
3. az eljárás kérelemre indult és az ügyfél kérelmét visszavonta, kivéve ha az eljárás hivatalból is megindítható, és a hatóság az eljárást hivatalból folytatja, vagy ha az eljárásban több kérelmező vesz részt, és nem mindegyikük vonta vissza kérelmét,
4. az ügyfél halála vagy a jogi személy, illetve a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet megszűnése következtében az eljárás okafogyottá vált, és eljárásbeli jogutódlás sem következett be,
5. az eljárás folytatására okot adó körülmény már nem áll fenn,
6. az ügyfél a kérelmére indult eljárásban a képviselő visszautasítása esetén a hatóság felhívása ellenére nem gondoskodik a képviselő-ellátásra alkalmas személy meghatalmazásáról vagy nem jár el személyesen, kivéve, ha az eljárás hivatalból is megindítható, és a hatóság az eljárást hivatalból folytatja, vagy ha az eljárásban több kérelmező vesz részt, és ők személyesen járnak el vagy képviselőjüket a hatóság nem utasította vissza,
7. jogszabályváltozás miatt az ügy elbírálása a továbbiakban már nem hatósági hatáskörbe tartozik,
8. a hatósági eljárásért illetéket vagy igazgatási szolgáltatási díjat (a továbbiakban: díj) kell fizetni, és az ügyfél a fizetési kötelezettségének a hatóság erre irányuló felhívása ellenére az erre tűzött határidő alatt nem tesz eleget és költségmentességben sem részesül,
9. hivatalbóli eljárásban a tényállás a határozat meghozatalához szükséges mértékben nem volt tisztázható, és további eljárási cselekménytől sem várható eredmény,
10. a hivatalbóli eljárás jogsértést nem tárt fel,
11. hivatalbóli eljárás folyamán észleli, hogy az eljárás lefolytatására már az eljárás megindításakor sem volt joghatósága vagy hatásköre, és áttételnek nincs helye.

A hatóság az eljárást megszüntetheti, ha az ügyfél a kérelmére indult eljárásban a hiánypótlásra való felhívásnak nem tett eleget, és az erre megállapított határidő meghosszabbítását sem kérte, illetve nyilatkozattételének elmaradása megakadályozta a tényállás tisztázását.

Ügyintézési határidő

A határozatot, az eljárást megszüntető végzést, valamint a másodfokú döntést hozó hatóságnak az első fokú döntést megsemmisítő és új eljárásra utasító végzését a Ket. 33. § (5) bekezdésében meghatározott időponttól számított huszonegy napon belül kell meghozni és gondoskodni a döntés közléséről. Ennél rövidebb határidőt bármely jogszabály, hosszabbat pedig törvény állapíthat meg. Ha a Ket. valamely eljárási cselekmény teljesítésének vagy végzés meghozatalának határidejéről nem rendelkezik, a hatóság haladéktalanul, de legkésőbb nyolc napon belül gondoskodik arról, hogy az eljárási cselekményt teljesítse vagy a végzést meghozza.

Ennél rövidebb határidőt bármely jogszabály, hosszabbat pedig törvény vagy kormányrendelet állapíthat meg. Ha a Ket. valamely eljárási cselekmény teljesítésének, vagy végzés meghozatalának határidejéről nem rendelkezik, a hatóság haladéktalanul, de legkésőbb nyolc napon belül gondoskodik arról, hogy az eljárási cselekményt teljesítse, vagy a végzést meghozza.

Soron kívül kell meghozni a határozatot, illetve az eljárást megszüntető végzést:

1. kiskorú ügyfél érdekeinek veszélyeztetettsége esetében,

2. ha életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet elhárítása indokolja, vagy
3. ha a hatóság ideiglenes biztosítási intézkedést rendelt el, vagy
4. ha a közbiztonság érdekében egyébként szükséges.

A szakhatóság eljárására irányadó ügyintézési határidő tizenöt nap. Ennél rövidebb határidőt bármely jogszabály, hosszabbat pedig törvény állapíthat meg.

Ha jogszabály ezt nem zárja ki, az ügyintézési határidőbe nem számít be:

1. az eljárás felfüggesztésének időtartama,
2. a bizonyítékok ismertetésére meghatározott idő az ügyfél értesítésétől a bizonyítékok megismeréséig, illetve az ezt követő nyilatkozattételig terjedő idő,
3. a hatóság működését legalább egy teljes napra ellehetetlenítő üzemzavar vagy más elháríthatatlan esemény időtartama,
4. a kérelem, a döntés és egyéb irat fordításához szükséges idő,
5. a szakértői vélemény elkészítésének időtartama,
6. a hatósági megkeresés vagy a döntés postára adásának napjától annak kézbesítéséig terjedő időtartam, valamint a hirdetményi, továbbá a kézbesítési meghatalmazott és a kézbesítési ügygondnok útján történő közlés időtartama.

Az eljáró hatóság vezetője - ha azt jogszabály nem zárja ki - az ügyintézési határidőt annak letelte előtt kivételesen indokolt esetben egy alkalommal, legfeljebb huszonegy, a (2) bekezdésben meghatározott esetekben legfeljebb tizenöt nappal meghosszabbíthatja. Amennyiben az ügyintézési határidő rövidebb, mint 21 nap, az legfeljebb csak az ügyintézési határidő mértékével hosszabbítható meg. A végzésben a határidő-hosszabbítás indokait kifejezetten meg kell jelölni.

A jogorvoslathoz való jog

A jogorvoslathoz való jog az ügyfél alapvető joga. A közigazgatási hatósági eljárás és a hozott döntések jogszerűsége és szakszerűsége alkotmányos követelmény. Érvényesülését az állam jogszabályi garanciákkal biztosítja. A közigazgatási hatósági ügyintézés első szakasza az alapeljárás, második (nem minden ügyben szerepet kapó) szakasza a jogorvoslati eljárás.

A közigazgatási hatósági eljárás során előforduló jogorvoslati és döntés-felülvizsgálati eljárások (a jogorvoslati eljárások kérelemre, a döntés felülvizsgálat hivatalból indul meg):

1. Kérelemre induló jogorvoslati eljárások:
 - a fellebbezési eljárás,
 - a bírósági felülvizsgálat,
 - az újrafelvételi eljárás,
 - az Alkotmánybíróság határozata alapján indítható eljárás.
2. Hivatalból kerül sor a közigazgatási döntés felülvizsgálatára:
 - a döntést hozó hatóság saját hatáskörében indított eljárás keretében,
 - a felügyeleti eljárás keretében,
 - ügyészi felhívás nyomán.

A fellebbezés

A fellebbezés az arra jogosultnak az általa sérelmesnek tartott első fokú döntés (határozat, végzés), illetve egyes rendelkezései ellen, a döntés megváltoztatása, vagy megsemmisítése érdekében benyújtott rendes jogorvoslata.

Az ügyfél az elsőfokú határozat ellen fellebbezhet.

Végzés csak a határozat, ennek hiányában az eljárást megszüntető végzés elleni fellebbezésben támadható meg, kivéve az alábbi eseteket. Törvény az önálló fellebbezést egyéb esetekben is lehetővé teheti.

A hatósági ellenőrzés eszközei:

- a) adatszolgáltatás, iratbemutató és egyéb tájékoztatás kérésével megvalósuló ellenőrzés,
- b) helyszíni ellenőrzés, vagy
- c) ha jogszabály lehetővé teszi, a helyszínre vagy a hatósági nyilvántartáshoz telepített, illetve a folyamatba beépített ellenőrző rendszerből történő távadatszolgáltatás útján történő ellenőrzés.

Milyen formában és hol kell a fellebbezést benyújtani?

A fellebbezést - alaki kötöttségek és tartalmi követelmények nélkül - a döntés közlésétől számított 15 napon belül annál a hatóságnál lehet előterjeszteni, amely a megtámadott döntést hozta.

Milyen esetekben nem lehet fellebbezni

Nincs helye fellebbezésnek

1. a döntés ellen, ha az ügyben törvény azt kizárja,
2. az ügyfelek részéről az egyezségüket jóváhagyó határozat ellen,
3. jogszabály eltérő rendelkezése hiányában valamely adatnak, ténynek vagy jogosultságnak a hatósági nyilvántartásba hivatalbóli, mérlegelés nélküli bejegyzésével szemben,
4. ha az elsőfokú döntést miniszter, autonóm államigazgatási szerv, önálló szabályozó szerv vagy kormányhivatal vezetője hozta,
5. törvény vagy kormányrendelet eltérő rendelkezése hiányában, ha az első fokú döntést központi államigazgatási szerv vezetője hozta,
6. a képviselő-testület önkormányzati hatósági ügyben hozott határozata ellen,
7. a helyi önkormányzat képviselő-testületének rendeletében foglaltak szerint kiszabható közigazgatási bírság kiszabásával kapcsolatos eljárásokban az átruházott hatáskörben hozott határozatok ellen,
8. a Ket. 98. § (1a) bekezdése alapján benyújtott fellebbezés érdemi vizsgálat nélküli elutasítása esetén.

Az 1., 3-8. pontjában meghatározott esetben az elsőfokú döntés bírósági felülvizsgálatának van helye.

Milyen hatással van a fellebbezés a határozat végrehajtására?

A fellebbezéssel megtámadott döntésben foglalt jogok nem gyakorolhatók és a fellebbezésnek a döntés végrehajtására halasztó hatálya van, kivéve, ha a döntés e törvény alapján fellebbezésre tekintet nélkül végrehajtható, vagy a hatóság nyilvánította a döntést a fellebbezés halasztó hatályának kizárásával végrehajthatónak.

A döntés akkor nyilvánítható fellebbezésre tekintet nélkül végrehajthatónak, ha

1. életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet megelőzése, elhárítása vagy káros következményeinek enyhítése miatt szükséges,
2. nemzetbiztonsági és honvédelmi érdekből vagy a közbiztonság fenntartása érdekében, illetve fontos közrendvédelmi okból szükséges,
3. a végrehajtás késedelme jelentős vagy helyrehozhatatlan kárral, vagy a személyiségi jogok jelentős sérelmével járna,
4. a döntés valakinek a tartásáról vagy gondozásáról rendelkezik,
5. azt törvény élelmiszerlánc-felügyelettel kapcsolatos, továbbá közegészségügyi, járványügyi, tűzvédelmi, katasztrófavédelmi, munkaügyi, munkavédelmi, fogyasztóvédelmi, kulturális örökségvédelmi, termőföld-, környezet- vagy

- természetvédelmi okból, továbbá a közérdekű közlekedési infrastruktúra kialakítása, illetve az energiaellátás folyamatos biztosítása érdekében lehetővé teszi, vagy
6. a hatósági nyilvántartásba történő haladéktalan bejegyzést törvény írja elő.

A hatóság a döntésében a fellebbezésre tekintet nélküli végrehajthatóságot külön kimondja, és megindokolja, valamint a döntésben rendelkezik a végrehajtásról és a foganatosítás módjáról. Ha az ilyen döntésben a hatóság teljesítési határidőt állapított meg, a végrehajtás megindítására csak e határidő eredménytelen eltelte után kerülhet sor.

A döntés módosítása vagy visszavonása fellebbezés alapján

Ha a fellebbezés alapján a hatóság megállapítja, hogy döntése jogszabályt sért, a döntését módosítja vagy visszavonja. A hatóság a fellebbezés esetén a nem jogszabálysértő döntést akkor is visszavonhatja, illetve a fellebbezésben foglaltaknak megfelelően módosíthatja, ha a kérelemben foglaltakkal egyetért, feltéve, hogy az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél. A fellebbezés nyomán hozott döntést közölni kell a fellebbezővel, továbbá azokkal, akikkel a megtámadott döntést közölték. A visszavonó, illetve módosító döntés ellen ugyanolyan jogorvoslatnak van helye, mint amilyen a visszavont, illetve a módosított döntés ellen volt.

A fellebbezés elbírálására jogosult szerv

Azokban a hatósági ügyekben, ahol törvény alapján fellebbezésnek van helye,

1. az első fokú döntést hozó hatóság és a fellebbezés elbírálására jogosult hatóság nem lehet ugyanazon szerv,
2. a fellebbezés elbírálására jogosult hatóság és annak vezetője - feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására irányuló utasítás kivételével - az első fokú döntést hozó hatóság vezetőjét vagy ügyintézőjét akkor sem utasíthatja, ha erre egyébként külön jogszabály alapján hatásköre van.

Ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, a hatóság döntése ellen irányuló fellebbezést a döntést hozó hatóság döntésének megsemmisítésére, szükség szerint új eljárás lefolytatására való utasítására jogosult irányító, felügyelő vagy szakmai irányító személy vagy szerv bírálja el.

A bírósági felülvizsgálat

A törvényben meghatározott esetekben az ügyfél, illetve a kifejezetten rá vonatkozó rendelkezés tekintetében az eljárás egyéb résztvevője az önállóan nem fellebbezhető végzések kivételével a hatóság jogerős határozatának felülvizsgálatát a határozat közlésétől számított harminc napon belül jogszabálysértésre hivatkozással kérheti a közigazgatási ügyekben eljáró bíróságtól a határozatot hozó hatóság, képviselő-testület által hozott határozat esetében a helyi önkormányzat elleni kereset indításával.

9. A fegyveres rendvédelmi szervek

Fegyveres rendvédelmi szervek és a rendvédelem fogalma

A fegyveres rendvédelmi szervek a végrehajtó hatalomhoz tartoznak, a közigazgatási szervezetrendszeren belül a központi közigazgatás részét képezik. A központi államigazgatási szervek felsorolásakor a **rendvédelmi szerveket** a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény nevesíti

A rendvédelem fogalma

A rendvédelem az állam fellépése a közrendre veszélyes cselekmények megakadályozására vagy megtörésére. A rendészet egyik ágát képezi, a közigazgatás, a közigazgatási jog része. /Parádi József/

Az első belügyminisztérium 1848. évben alakult, melynek első belügyminisztere Szemere Bertalan volt.

2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatot ellátó fegyveres szervek szolgálati jogviszonyáról (továbbiakban: Hszt.) a rendvédelem területén dolgozó személyi állomány foglalkoztatási jogviszonyát rendezi. Hatálya kiterjed

- a) az általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv,
- b) a belső bűnmegelőzési és büntetőrendészeti feladatokat ellátó szerv,
- c) a terrorizmust elhárító szerv [az a)-c) pontban felsorolt szervek a továbbiakban együtt: rendőrség],
- d) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv,
- e) a büntetés-végrehajtási szervezet,
- f) az Országgyűlési Őrség,
- g) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok,
- h) Nemzeti Adó- és Vámhivatal

9.1. A Rendőrség

A rendőrség Magyarország alkotmányos alapokon nyugvó állami fegyveres rendvédelmi szerve. Irányítását a rendészetért felelős belügyminiszter végzi. Feladatát tekintve mind az Alaptörvény, mind pedig a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény tartalmaz rendelkezéseket.

Ennek értelmében a Rendőrség feladata a **közbiztonság és a közrend védelme, az államhatár őrzése, a határforgalom ellenőrzése, az államhatár rendjének fenntartása, a terrorizmus elleni küzdelem** és a törvényben meghatározott **bűnmegelőzési, büntetőrendészeti célú ellenőrzés.**

A Rendőrség törvényes feladatai ellátását különböző szervei biztosítják. Egy-egy szerv sajátos feladatrendszerrel, kiképzett hivatásos állománnyal rendelkezik.

A hármastagolás nem jelent szakmai különállást.

Ahogy az ábra is szemlélteti, szakmai átfedések és együttműködés jellemzi az egyes szerveket.

A rendőrség az alkotmányos értékek és az állampolgári jogok védelme érdekében sokszínű tevékenységet lát el. Célszerű ezeket a feladatokat rendszerezni, mely alapján a következő feladatköröket nevesíthetjük

- **bűnmegelőzési,**
- **bűnüldözési,**
- **államigazgatási és**
- **rendészeti feladatkör.**

A rendőrség feladatai

1. Általános bünyügyi nyomozó hatósági jogkört gyakorolva végzi a bűncselekmények megelőzését és felderítését.
2. Általános szabálysértési hatósági jogkört gyakorol, közreműködik a szabálysértések megelőzésében és felderítésében.
3. Ellátja a közbiztonságra veszélyes egyes eszközök és anyagok előállításával, forgalmazásával és felhasználásával kapcsolatos hatósági feladatokat és engedélyezi és felügyeli a személy - és vagyonvédelmi, valamint a magánnyomozói tevékenységet.
4. Ellátja a közterület rendjének fenntartásával kapcsolatos rendészeti,- valamint közlekedési hatósági és engedélyezési feladatokat.
5. Gondoskodik a büntetőeljárásban részt vevők és az eljárást folytató hatóság tagjainak személyi védelméről, védi a Magyar Köztársaság érdekei szempontjából különösen fontos személyek életét, testi épségét, őrzi a kijelölt létesítményeket.
6. Büntetés-végrehajtási feladatokat lát el.
7. Ellátja a rendkívüli állapot, a megelőző védelmi helyzet, a szükségállapot, a veszélyhelyzet és a katasztrófa vagy katasztrófa veszélye esetén a hatáskörébe utalt rendvédelmi feladatokat.
8. Őrzi az államhatárt, megelőzi, felderíti, megszakítja az államhatár jogellenes átlépését, ellátja a hatáskörébe utalt idegenrendészeti és menekültügyi feladatokat, és ellenőrzi az államhatáron áthaladó személy- és járműforgalmat.
9. Elvégzi az e törvényben meghatározott belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési célú ellenőrzést.

10. Felderíti a Magyarország területén tevékenykedő terrorszervezeteket, megakadályozza, hogy e szervezetek bűncselekményeket kövessenek el, megakadályozza, hogy a Magyar Köztársaság területéről bármilyen szervezet, magánszemély terrorszervezet működését anyagi források biztosításával, vagy bármely más módon elősegítse.
11. Elvégzi a részére törvényben vagy kormányrendeletben megállapított, valamint az Európai Unió kötelező jogi aktusából és nemzetközi szerződésből eredő egyéb feladatokat, valamint részt vesz az ENSZ, az EU, az EBESZ, és a NATO keretében szervezett, illetve nemzetközi szerződés alapján a béketámogató és polgári válságkezelési feladatokban.

A határokat átívelő, nemzetközi bűnözés mára már nem ismeretlen kijelentés. Ahhoz, hogy eredményesen lehessen felvenni a harcot a jelenség ellen, a magyar rendőrség is együttműködik más külföldi és a nemzetközi rendvédelmi szervekkel. A gyors információáramlást, a hatékony, együttes fellépést biztosítja, hogy rendőrségünk tagja több nemzetközi igazságügyi szervezetnek. Mára már részét képezi ennek az együttműködésnek, hogy magyar rendőr külföldön, de rendőrségi vagy határrendészeti feladatokat ellátó külföldi szerv tagja a Magyarország területén törvényben, illetve nemzetközi szerződésben meghatározott rendőri tevékenységet végezzen.

A Terrorelhárítási Központ

Napjainkra alapvetően megváltoztak a biztonság, a nemzetbiztonság feltételei. Az államokat érintő biztonsági fenyegetések között mára a terrorizmus lépett első helyre. A rendvédelmi szerveknek terrorszervezetekkel és a földrajzilag távolabbi pontokon működő csoportok együttműködésével is számolni kell.

A Terrorelhárítási Központ az ország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező, a belügyminiszter irányítása alatt működő rendvédelmi szerv.

Feladata a súlyos, terrorista jellegű bűncselekmények felderítése és megszakítása.

Ugyancsak feladata, hogy a rendvédelmi szervek felkérésére a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható fegyveres vagy felfegyverkezett személyeket elfogja, de más személy elleni erőszakos bűncselekmények megszakítása is a tevékenységi körbe tartozik. A kiemelten védett személyek (közjogi méltóságok) közül védi a miniszterelnököt és a köztársasági elnököt.

A **TEK** felderítési, elhárítási és bűnüldözési tevékenysége során, ha bűncselekmény elkövetésének gyanúját észleli, haladéktalanul feljelentést tesz az illetékes nyomozó hatóságnál, vagy az ügyészségnél, és átadja az általa összegyűjtött adatokat.

A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ

A Központ létrehozását a szervezett bűnözéssel összefüggő információk gyors és célirányos áramoltatása, a beszerzett adatokra történő mihamarabbi reagálás, valamint a bűnüldöző szervek tevékenysége során jelentkező párhuzamosságok felszámolása indokolta. A belügyminiszter irányítása alá tartozó szervezet többségében hivatásos személyi állománnyal működő központ, mely **elsődlegesen elemző és értékelő munkát végez. A megszerzett és kiértékelt információkat továbbítja azoknak a nyomozó és felderítő szerveknek, amelyek illetékesek az információk alapján az ügyek lefolytatására.** A nemzetközi mintára létrehozott Központ olyan külföldi tapasztalatra épül, mely szerint a bűnüldözésben feladatot ellátó szervezeteknek viszonylag nagy a számuk és széttagoltak. A párhuzamos bűnüldözési felderítés kiszűrése illetve az adatok összevetése humán és anyagi eszközökkel való hatékonyabb gazdálkodást tesz lehetővé. A Központ a bűnöző csoportok feltérképezésével, egymáshoz való viszonyuk elemzésével, azok jogellenesen megszerzett javainak legalizálását szolgáló gazdálkodó szervezetek, vállalkozások működésének felmérésével, értékelésével az ilyen szervezetek struktúrájának szétzilálását, bomlasztását is elősegítik.

A belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv (Nemzeti Védelmi Szolgálat)

- ellátja a hivatásos állományba jelentkezőknél, valamint a hivatásos állomány tagjánál a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvényben meghatározott kifogástalan életvitel ellenőrzését,
- elvégzi a közszolgálati tisztviselőkről szóló törvény szerinti, a meghatározott feladatkörrel rendelkező kormányzati szolgálati jogviszonyban álló kormánytisztviselők és kormányzati ügykezelők, rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat hivatásos állományú tagjai, valamint a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvény hatálya alá tartozó hivatásos állomány Nemzeti Biztonsági Felügyelethez (a továbbiakban: NBF) és a Szervezett Bűnözés elleni Koordinációs Központhoz vezényelt tagjai, megbízhatósági vizsgálatát,
- felderíti a megjelölt védett állománnyal összefüggő, külön jogszabályban meghatározott bűncselekményeket.

Megbízhatósági vizsgálat alá az a kormánytisztviselő és kormányzati ügykezelő vonható, aki döntés előkészítésére, döntésre vagy ellenőrzésre jogosult

- a) állampolgársági eljárással, menekültügyi eljárással, idegenrendészeti eljárással, szabálysértési eljárással, koncessziós eljárással, kisajátítási eljárással, építésügyi hatósági eljárással, munkavédelmi hatósági eljárással, munkaügyi ellenőrzéssel, ingatlan-nyilvántartási hatósági eljárással összefüggő ügyben,
- b) közbeszerzési eljárás során,
- c) feladatai ellátása során költségvetési vagy egyéb pénzeszközök felett, továbbá az állami vagyonnal való gazdálkodás, valamint elkülönített állami pénzalapok, fejezeti kezelésű előirányzatok tekintetében,
- d) egyedi állami támogatásról való döntésre irányuló eljárás lefolytatása során, vagy
- e) állami támogatások felhasználásának vizsgálata vagy a felhasználással való elszámoltatás során.

A belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv nyomozóhatósági jogkört nem gyakorol. Ha a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv feladatai ellátása során bűncselekmény elkövetésének gyanúját észleli, haladéktalanul feljelentést tesz a nyomozás teljesítésére hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóságnál vagy az ügyésznél és átadja az általa összegyűjtött adatokat. A belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv az általa tett feljelentés miatt indított büntetőeljárás során felkérésre - a rendelkezésre álló erővel és eszközökkel - közreműködik a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezései alapján a bíró által engedélyezett, a nyomozás teljesítésére hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóság vagy az ügyész által végzett titkos adatszerzésben.

Megbízhatósági vizsgálat

A megbízhatósági vizsgálat célja annak megállapítása, hogy az azzal érintett eleget tesz-e a jogszabályban előírt hivatali kötelezettségének.

9.2. Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és az irányítása alá tartozó szervek

A tűzoltóság és a polgári védelem országos és területi szerveinek összevonásával 2000. január 1-jével megalakult a Katasztrófavédelem.

A katasztrófavédelem magyarországi rendszerében kiemelt szerepet tölt be az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság, amely a polgári védelem és az állami tűzoltóság országos és területi szerveiből összevont, államigazgatási feladatot is ellátó országos hatáskörű rendvédelmi szerv. A szervezet országos hatáskörű központi szervre, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságra és területi szervekre tagozódik. A területi szervek a megyei igazgatóságok, amelyek alárendeltségében helyi szervként polgári védelmi kirendeltségek működnek.

Feladatuk a katasztrófák elleni védekezésre történő felkészülés, a lakosság védelme, a veszélyhelyzetek megelőzése és a károk felszámolásában való közreműködés. A hazai katasztrófavédelem rendszerében dolgozó több ezer ember – hivatásos, közalkalmazotti és köztisztviselői állomány, valamint önkéntesek sokasága – olyan közösség, amely azért dolgozik, hogy a valós problémák megoldásával a baj órájában segíteni tudjon.

Vállalt feladataik: a katasztrófák, valamint a veszélyes anyagok által okozott súlyos balesetek elleni megelőzéstől és felkészüléstől, az anyagi javakat fenyegető hatások elleni védekezésen és beavatkozáson át egészen a helyreállítási feladatokban vállalt feladatokig terjednek. A szervezet ellátja a hazai tűzvédelmi rendszer felügyeletét is.

Céluk, annak az igénynek megfelelni, hogy a különböző szintű állami szervek tevékenységében, a védekezés irányításában, ipari vagy természeti katasztrófák bekövetkezése esetén hatékony katasztrófaelhárító rendszer működjön hazánkban.

9.3. A büntetés-végrehajtás szervezete

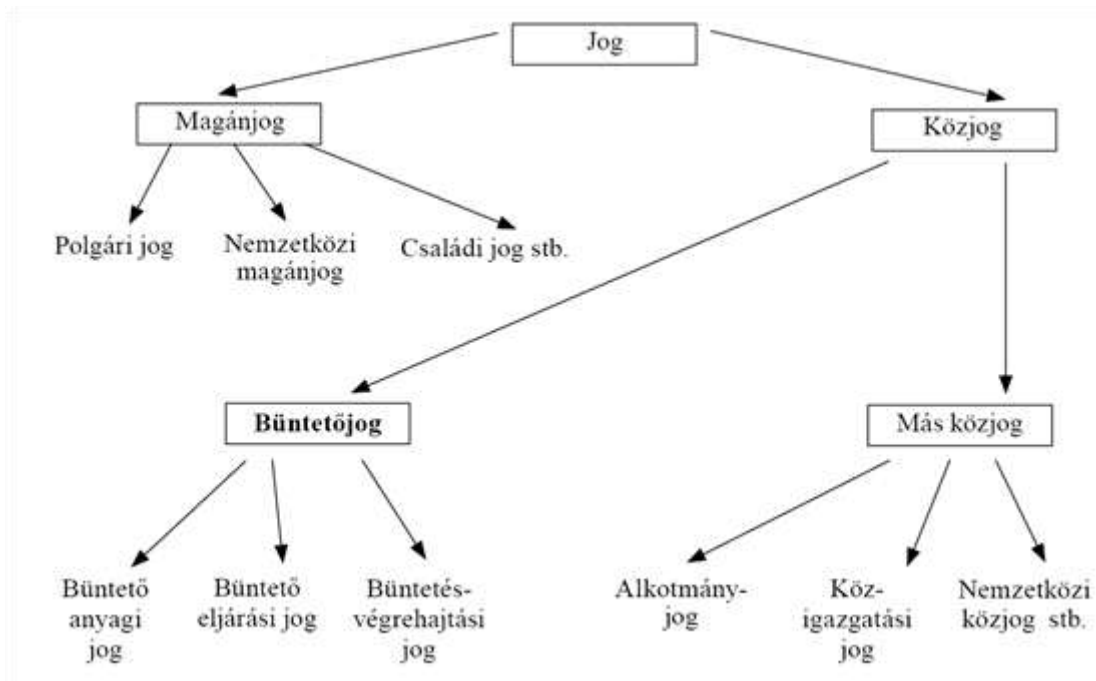
Az állam büntetőjogi igénye azzal nem ér véget, hogy a bíróságok a bűncselekmények elkövetőinek egy részét szabadságvesztés büntetéssel sújtja. A végrehajtás érdekében hozza létre és működteti a Kormány a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter irányítása útján a büntetés-végrehajtás szervezetrendszerét. **A büntetés-végrehajtási szervezet szabadságelvonással járó büntetéseket és intézkedéseket, büntetőeljárás kényszerintézkedéseket, szabálysértési elzárást, valamint az utógondozást és**

büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelői feladatokat végrehajtó állami fegyveres rendvédelmi szerv. Mint minden rendészeti szerv esetén a büntetés-végrehajtás feladatát, szervezetrendszerét, működését jogszabály határozza meg. Alkotmányos garancia, hogy a végrehajtás törvényességi felügyeletét egy külön szerv, az ügyészség látja el.

Az elítélteket három végrehajtási fokozati intézetben kerülnek elhelyezésre. A végrehajtási szabályok súlyossága szerint fegyház a legszigorúbb, majd ezt követően börtön majd fogház fokozatot különböztetünk meg. A fegyházban az elítélt állandó irányítás és ellenőrzés alatt áll, a büntetés-végrehajtási intézetben belül is csak engedéllyel és felügyelet mellett járhat, külső munkában kivételesen részt vehet. Börtön és fogház fokozatokban az elítéltekre enyhébb szabályok vonatkoznak, munkát végezhetnek vagy akár rövidebb idejű eltávozásokra is elhagyhatják az intézetet. Sajátossága a büntetés-végrehajtási rendszerek, hogy a fiatalokat a felnőttektől, illetve a nőket a férfiaktól a végrehajtás során el kell különíteni.

10. A büntetőjog fogalma, tagozódása, forrásai.

10.1. A büntetőjog helye a jogrendszerben

10.2. A büntetőjog rövid fejlődéstörténete

Magánbosszú - a sértett családjának bosszúja azzal a személlyel szemben, aki a sértettet megölte, vagy bántalmazta. (a talió-elv: szemet szemért-fogat fogért elv.)

Vérbosszú - a magánbosszút váltotta fel, a sérelem nem kizárólag a támadón, hanem azon a teljes családon megbosszulható, amelyhez a támadó tartozott (néhol ma is létezik).

Kompenzáció - az okozott sérelem jóvátétele anyagi eszközökkel. A vagyoni jellegű sérelem, a szolgák megölése volt megváltható ezzel. (az ókori Róma büntetőjogában vált uralkodóvá).

Modern büntetőjog - az államok megszületésével megszületik a jog és ezen belül a büntetőjog. A büntetőjog célját és értelmét a hatalom jelöli ki és e cél rendközpontú.

10.3. A büntetőjog feladata

A büntetőjog az emberi, a társadalmi kapcsolatok rendjének megőrzése szempontjából alapvető jelentőségű, ezért **a büntetőjog elsőrendű feladata az emberek közösségi együttélésének a védelme**. Az emberek együttélése különböző szabályok, normák megalkotását és követését feltételezi, amelyek összességükben a társadalmi rendet képezik. A társadalmi rend értékei a különböző jogágak szabályai által védettek, azonban a büntetőjog számára a kényszer elrendelése és végrehajtása áll a középpontban, ugyanis a büntetőjog vonultatja fel a legszélesebb, a legszigorúbb hatalmi eszköztárat. Vagyis **a büntetőjog biztosítja végső soron a jogrend parancsainak és tilalmainak kikényszeríthetőségét**.

Összegezve: a büntetőjog a más jogágak által szabályozott társadalmi viszonyokat védelmezi.

10.4. A büntetőjog fogalma

A büntetőjog azoknak jogszabályok összessége, amelyek meghatározzák, hogy mely emberi magatartások minősülnek bűncselekménynek és melyek az ezek elkövetőivel szemben jogkövetkezményként alkalmazható büntetések és intézkedések.

A büntetőjog jelenti

- 1) **alanyi értelemben:** az állam jogosultságát, hogy fellépjen a bűnözés ellen, mert az államnak kötelessége megvédeni polgárait. Ezt azzal biztosítja, hogy a társadalom alapértékeit jogi szabályokkal védi, a veszélyes cselekményeket kriminalizálja (bűncselekménnyé minősíti) és szankcionálja (jogkövetkezmény, büntetés alkalmazását helyezi kilátásba).
- 2) **tárgyi értelemben:** azon jogi normák, jogszabályok összességét, amelyek keretei között az állam a bűnözéssel szemben fellép (megegyezik fenti fogalommal).

A büntetőjog három központi kategóriája:

- a bűncselekmény
- a (bűn)elkövető
- a büntetés

10.5. A büntetőjog tagozódása

Tágabb értelemben a büntetőjog magában foglalja, jelenti:

- a büntetőjogot (büntető anyagi jog = megegyezik a tárgyi értelemben vett fogalmával)
- büntető eljárásjogot (büntető alaki jog = azon jogi normák összessége, amelyek meghatározzák, hogy milyen szervek által és milyen eljárás keretében kell a bűncselekményeket elbírálni)
- büntetés-végrehajtási jogot (azon szabályok foglalata, amelyek meghatározzák a kiszabott büntetések és intézkedések végrehajtási rendjét)

Szűkebb vagy szoros értelemben vett büntetőjogon csak az anyagi büntetőjogot értjük és a továbbiakban a büntetőjog kifejezést az anyagi büntetőjog szinonimájaként használjuk.

A három említett jogterület elkülönült ugyan egymástól, de vannak közöttük lényeges kölcsönhatások és összefüggések. Az anyagi büntetőjog az eljárási jog nélkül nem létezhet – és viszont –, hiszen az eljárás során kell az anyagi jogot alkalmazni, illetve a büntetés-végrehajtási jog legalapvetőbb szabályai hozzá tartoznak az anyagi büntetőjoghoz is, így például a Btk. rendelkezik arról, hogy a szabadságvesztés-büntetés három végrehajtási fokozatába (fegyház, börtön, fogház) kik és milyen feltételek mellett kerülhetnek.

10.6. A büntetőjog forrásai

Jogforrás fogalma: egyfelől az a forma, amelyben a jogszabály megjelenik, másfelől jelenti a jog megalkotóját, létrehozóját, vagyis azokat az állami szerveket, amelyek a jogszabályok tényleges kibocsátására jogosultak / Jogforrási hierarchia érvényesül/

- nemzetközi jog
- Alaptörvény
- törvény - az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerint „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg”, a büntetőtörvény mindig alapvető jogot korlátoz.
- törvényerejű rendelet (tvr.) – korábbi jogforrási rendszerből megmaradt, még hatályban lévő szabályok normák
- alacsonyabb szintű jogszabályok – rendeletek, melyek a büntetőjogi keretszabályok töltik ki (pld. KRESZ)

FONTOS! – a magyar büntetőjog forrása csak írott jogszabály lehet

A tágabb értelemben vett büntetőjog legfontosabb jogforrásai:

- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (továbbiakban: **Btk.** – anyagi jog)
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (továbbiakban: **Be.** – büntető eljárásjog)
- 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló (**Bv. tv.** vagy **Bv. kódex**)

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 3 részből áll:

- **Általános Rész** (azoknak a normáknak az összessége, amelyek a különféle bűncselekményre vonatkoznak, vagy amelyek a büntetőjogi jogkövetkezményekkel általánosságban (azaz nem egy konkrét bűncselekményre vonatkoztatva) foglalkoznak).
- **Különös Rész** normái adják meg az egyes bűncselekmények definícióját és határozzák meg a rájuk vonatkozó büntetéseket.
- **Záró Rész** (értelmező és hatálybaléptetésre vonatkozó rendelkezések)

10.7. A törvényesség elve

Btk. 1. § (1) bekezdés: *„Az elkövető büntetőjogi felelősségét csak olyan cselekmény miatt lehet megállapítani, amelyet – a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai alapján büntetendő cselekmények kivételével – törvény az elkövetés idején büntetni rendelt.*

(2) Bűncselekmény elkövetése miatt nem lehet olyan büntetést kiszabni vagy intézkedést alkalmazni, amelyről törvény az elkövetés – vagy a 2. § (2) bekezdés alkalmazása esetén az elbírálás – idején nem rendelkezett.”

E két egybekapcsolódó jogelv értelmében **csak az a cselekmény minősülhet bűncselekménynek, amit a törvény már az elkövetése előtt annak nyilvánít** (nullum crimen sine lege), másrészt **az elkövetővel szemben csak olyan büntetés (szankció) alkalmazható, amit törvény ír elő és amely már az elkövetés idején ismert** (nulla poena sine lege). Mindez azt jelenti, hogy az állami büntetőhatalom gyakorlásának feltételeit előre törvényben kell rögzíteni. A bűncselekménnyé nyilvánítás tényével a törvényhozó egyrészt behatárolja az egyéni szabadságjogokat, másrészt az állampolgárok csak akkor tudnak jogszerűen eljárni, ha megismerhetik a törvényi állásfoglalást az egyes magatartások tiltott vagy megengedett voltáról. A törvényben előre meghatározott jogkövetkezmények szintén az önkényes bírói ítélezést zárják ki és garanciát tartalmaznak az elkövető számára, előre kiszámíthatóvá teszik a bűncselekmény jogkövetkezményeinek a súlyát.

11. A bűncselekmény fogalma, fajtái, a bűnösség és a stádiumok

11.1. A bűncselekmény fogalma

A Btk. 4. § (1) bekezdése szerint: „*Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.*”

A bűncselekmény fogalmának definiálásakor lényegi követelmény, hogy a fogalomnak minden olyan összetevőt tartalmaznia kell, amelyek együttesen lehetővé teszik egy magatartás bűncselekménnyé minősítését, illetve elhatárolják a bűncselekményeket a nem bűncselekményektől.

A bűncselekmény fenti, törvényben meghatározott és a büntető jogtudományban ezzel egyező fogalma alapján olyan cselekmény, amely az alábbi **fogalmi elemekkel** írható le:

- **büntetendőség** (tényállásszerűség = az elkövetett cselekmény a büntető törvény által büntetni rendelt)
- **társadalomra veszélyes** cselekmény az – a Btk. 4. § (2) bekezdése alapján – a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyezteti.
- **bűnösség – szándékosan vagy gondatlanul elkövetett cselekmény**

BŰNCSELEKMÉNY =

CSELEKMÉNY (büntetőjogi fogalma: külvilágban hatóképes, akaratlagos emberi magatartás, mely lehet tevékenység vagy mulasztás egyaránt)

- + **BŰNTETENDŐSÉG** (Btk. büntetni rendeli)
- + **TÁRSADALOMRA VESZÉLYESSÉG** (Btk. meghatározza)
- + **BŰNÖSSÉG**

11.2. A bűnösség

Az elkövető pszichikus viszonya a társadalomra veszélyes cselekményhez, illetve ennek következményéhez, mely neki felróható, mely kiegészül a beszámíthatósággal és az életkorral.

Btk. 7. §-a alapján „*Szándékosan követi el a bűncselekményt, aki cselekményének következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik*” és a 8. §-a szerint „*Gondatlanságból követi el a bűncselekményt, aki előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bíz az elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körütekintést elmulasztja*”.

A Büntető Törvénykönyv alapján a **bűnösség két alakzata:**

szándékosság:

- aki a cselekménye következményeit előre látja és kívánja annak beteljesülését = egyenes szándék (*dolus directus*)
- aki előre látja magatartása következményeit és belenyugszik azok bekövetkezésébe = eshetőlegesen szándék (*dolus eventualis*)

gondatlanság:

- aki magatartása lehetséges következményeit előre látja, de könnyelműen bíz az elmaradásában (tudatos gondatlanság - *luxuria*)
- azért nem látja előre magatartása lehetséges következményeit, mert a tőle elvárható körütekintést elmulasztja (hanvag gondatlanság – *negligentia*)

A bűnösség mindkét alakzatát – mint pszichés viszonyt – elemezve látható, hogy két oldala van, egyfelől egy akarati-érzelmi, másfelől tudati oldal.

Tudati oldal	Akarati, érzelmi oldal	Megvalósuló bűnösségi alakzat
S z á n d é k o s s á g		
a) biztosra veszi b) valószínűnek tartja c) reálisan lehetségesnek tartja az elkövetési magatartás és következményei megvalósulását	cselekménye következményeit kívánja	egyenes szándék (dolus directus)
a) valószínűnek tartja b) reálisan lehetségesnek tartja az elkövetési magatartás és következményei megvalósulását	belenyugszik cselekménye következményeibe	esetleges szándék (dolus eventualis)

Tudati oldalon ahhoz, hogy valamit kívánhassunk, vagy valamibe belenyugodhassunk, ahhoz fel kell ismernünk, illetve legalább előre kell látnunk a bekövetkezés lehetőségét, míg érzelmi-akarati oldalt a következmény kívánása, vagy az abba történő belenyugvás jellemzi.

Tudati oldal	Akarati, érzelmi oldal	Megvalósuló bűnösségi alakzat
G o n d a t l a n s á g		
a) lehetségesnek tartja az elkövetési magatartás és következményei megvalósulását	könnyelműen bízik a következmények elmaradásában	tudatos gondatlanság (luxuria)
b) cselekménye következményeit nem látja előre, pedig az elvárható gondosság alapján előre láthatta volna	nincs akarati, érzelmi oldal	hanyagság (negligentia)

A bűncselekmény fogalma alapján általában csak a szándékos bűncselekmény büntetendő, a gondatlan csak akkor, ha a Különös Rész kifejezetten így rendelkezik.

- Példa 1.:** az elkövető az élet kioltására alkalmas mérget megszerzi, a sértett italába keveri, majd a mérgezett folyadékot tervszerűen úgy helyezi el a sértett közelében, hogy abból fogyasszon (aktív magatartás – tevással elkövetett)
- Példa 2.:** (mulasztással elkövetett) szándékos emberölés esetleges ölési szándékkal megvalósítását állapította meg a bíróság abban az esetben, amikor az elkövető az erősen ittas sértettet a hideg estén háza előtt a kőre fektette és a csaknem ruhátlan sértett a kihülés folytán reggelre meghalt
- Példa 3.:** az emberölésnél nagyon ritka, azt kell az elkövetőnek felismernie, hogy általában az ilyen magatartás hatása halálhoz vezet, de az adott konkrét körülmények között úgy értékeli, hogy ez elhárítható
- Példa 4.:** a vadász abban a téves tudatban lő, hogy az általa látott tárgy állat, de embert talál el, vagy amikor a kisgyermeket a szülő súlyosan mozgáskorlátozott nagyszülő felügyeletére bízta úgy, hogy a lakásban számukra a gyufa hozzáférhető volt, a bútor meggyújtásával a kisgyermek halálos füstmérgezést szenvedett

11.3. A bűncselekmények fajtái

Btk. 5. § „A bűncselekmény büntett vagy vétség. Büntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre e törvény kétévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli, minden más bűncselekmény vétség.”

Bűncselekmény:

- **büntett** (szándékos és legalább kétévi szabadságvesztésnél magasabb büntetési tétel)
- **vétség** (szándékos, de kétévi vagy annál kevesebb szabadságvesztéssel vagy más büntetéssel fenyegetett / gondatlanságból elkövetett).

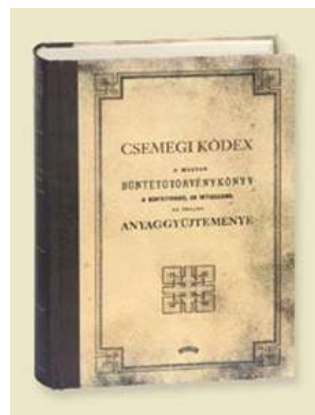
A bűncselekmények súly szerinti felosztása kifejezi a jogalkotó értékelését az elkövetett cselekmény társadalomra veszélyessége alapján. A büntettet, mint súlyosabb kategóriát egyrészt a bűnösség formája, másrészt, - a szándékos bűncselekményeknél – a törvényi büntetési tétel határolja el a vétségtől. Minden gondatlanul elkövetett bűncselekmény vétség, tekintet nélkül a büntetési tétel felső határára.

A bűncselekmények felosztásának hazai fejlődése története.

A bűncselekmények súly szerinti kategorizálását az 1810. évi napóleoni büntető törvénykönyv vezette be (büntett, vétség, kihágás). Magyarországon a súly szerinti tagolást a Csemegi-kódex (1878. évi V. törvénycikk) honosította meg.

Csemegi Károly

Csemegi-kódex

Csemegi Károly, jogász. Az volt az elve, hogy az igazi kodifikációs munka – hasonlóan a nagy művészeti alkotásokhoz – egyszemélyes, egyedüli teljesítmény és felelősség. A Csemegi-kódex – mindössze két módosítással – majd 80 évig volt hatályban. Pedig a világ közben jócskán változott: két világháború, öszirózsás forradalom, tanácsköztársaság, Rákosi rendszer, 1956-os forradalom, hogy csak a lényegesebbeket említsük.

Az 1878. évi Btk. a „büntett” és a „vétség” kettős kategóriáját vezette be, majd ehhez társult az 1879. évi Kihágási büntető törvénykönyv. Ez a hármas felosztás 1950-ig létezett. Az 1950. évi Btá. (1950. évi II. törvény) a vétségi kategóriát megszüntette és a bűncselekményeket büntett és kihágás szerint különböztette meg. Az 1955. évi 17. tvr. a kihágás intézményét is megszüntette és helyette a közigazgatási jogi jogsértések intézményét: a szabálysértések kategóriáját vezette be. A magyar büntetőjogban így 1955-ben a büntett és a bűncselekmény fogalma azonosult. Az 1971. évi 28. sz. tvr. alkotta meg újra a vétségek kategóriáját.

Az **1978. évi Btk.** ugyancsak a bűncselekmények **két súly szerinti kategóriáját különbözteti meg: a büntettet és a vétséget**, ezt a felosztást tartotta meg az új, jelenleg hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről is.

A kettős felosztásnak anyagi jogi, és eljárásjogi vetülete is van.

- büntetőeljárásról szóló törvény külön szabályozza a „vétségi eljárást”
- A Btk. a büntetés kiszabásánál az ítélező bíróság feladatává teszi, hogy szabadságvesztés büntetés esetén meghatározza a végrehajtási fokozatot, azonban valójában a bíróságok kötik a Btk. fokozatra vonatkozó szabálya.

11.4. A bűncselekmény megvalósulásának szakaszai (stádiumok)

Minden bűncselekménynek létezik kezdete és vége, és ezen két pont közötti folyamatot a büntetőjog tudománya különböző szakaszokra úgynevezett stádiumokra bontja. A bűncselekmény megvalósulási szakaszainak szempontjából azonban kizárólag a szándékos bűncselekményeknek van jelentősége, azaz csak a szándékos bűncselekmények szakaszait értékeli a büntetőjog, a gondatlan bűncselekmények kizárólag befejezett formában léteznek.

A stádiumok tehát kizárólag a szándékos bűncselekményekhez kapcsolódnak. A szándékos bűncselekmény megvalósításának négy fázisát különböztethetjük meg.

- a bűncselekmény elkövetésének elhatározását,
- az előkészületet,
- a kísérletet és
- a befejezett bűncselekményt.

a) A bűncselekmény elkövetésének elhatározása

Minden szándékos bűncselekmény a bűnös cselekmény elkövetésére vonatkozó tudattartalom kialakulásával kezdődik. Az elkövető tudatában létre kell jönnie a megvalósítás szándékának. Az elkövetésre vonatkozó szándéknak egy konkrét bűncselekmény létrehozására kell irányulnia. *Az elhatározás azonban büntetőjogi szempontból nem értékelhető, amennyiben azt nem követi a megvalósítás.*

b) Az előkészület

A szándék kialakulását követően a bűncselekmény megvalósulásának külvilágban is érzékelhető, büntetőjogilag értékelhető szakasza. Az előkészület normáit a Btk. Általános Része tartalmazza.

Btk. 11. § (1) *„Ha e törvény külön elrendeli, előkészület miatt büntetendő, aki a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételeket biztosítja, az elkövetésre felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik.”*

Az előkészület tehát csak akkor alapoz meg büntetőjogi felelősséget, ha azt a Btk. Különös Része a konkrét bűncselekmény tekintetében külön büntetni rendeli, mivel az előkészület esik a legtávolabbi befejezett bűncselekménytől. Pld. elkövetéshez szükséges eszközök beszerzése, helyszín felderítése, stb.

c) A kísérlet

A kísérlettel lép a szándékos bűncselekmény akaratmegvalósítása a törvényi tényállás keretei közé, azaz kezdetét veszi a végrehajtás. Az elkövető megkezdte az elkövetési magatartást, a büntetni rendelt cselekmény megvalósítását.

Btk. 10. § (1) *„Kísérlet miatt büntetendő, aki a szándékos bűncselekmény elkövetését megkezdte, de nem fejezte be”* és a (2) *„A kísérletre a befejezett bűncselekmény büntetési tételét kell alkalmazni.”*

d) A befejezett bűncselekmény

Alapesetben a Btk. Különös Része a befejezett bűncselekményeket rendeli büntetni. A bűncselekmény befejezettsége attól függ, hogy az elkövető tevékenysége kimerítette-e az általa létrehozni kívánt konkrét bűncselekmény minden elemét, kimerítette-e a törvényi tényállást.

12. A bűncselekmény alanya és elkövetői

12.1. A bűncselekmény alanya (alannyá válás feltételei)

Minden bűncselekménynek van elkövetője, ugyanis elkövető nélkül a bűncselekmény létrejötte fogalmilag kizárt. Minden bűncselekmény törvényi tényállásának szükségszerű eleme az elkövető, vagyis a bűncselekmény alanya. **Alanynak nevezzük azt az elkövetőt, akit a bűncselekmény megvalósítása miatt felelősségre lehet vonni.**

Alany = büntethető elkövető.

12.1.1. Általános alany

A különös törvényi tényállások a bűncselekmény alanyára az „aki” szóval utalnak, azonban alanya nem lehet mindenki, csak az, aki az alannyá válás feltételeivel rendelkezik.

- A) Bűncselekmény alanya csak természetes személy (ember) lehet, jogi személy (pld. gazdasági társaság, társadalmi szervezet, stb.) nem.**
- B) Az életkor:** a büntethetőség feltétele az elkövetéskor betöltött 14. életév. Akik ezt még nem töltötték be azok gyermekkorúak. A gyermek tetteiért büntetőjogi felelősséggel nem tartozik, így az alannyá válás eme feltételének hiányában nem vonható felelősségre - *kivéve az emberölés, az erős felindulásban elkövetett emberölés, a testi sértés, a rablás és a kifosztás elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.*

Fiatalkorúak, akik a 14. életévüket már betöltötték, de még nem 18 évesek. A fiatalkorú már tartozik büntetőjogi felelősséggel, de a felnőtteknél enyhébben elbírálás alá esnek. Felnőtt, aki 18. életévét betöltötte. A gyermekkor esetén hiányzik az alannyá válás egyik feltétele (a betöltött életkor), ezért a gyermekkor büntethetőséget kizáró ok. A gyermekkor esetében a törvény lényegében azt vélelmezi, hogy aki még nem töltötte be a tizennegyedik életévét, az nem rendelkezik a büntetőjog által megkívánt beszámítási képességgel. A gyermekkorúak büntetlensége feltétlen, vagyis nem függ a szellemi-értelmi fejlettségtől, a vélelem nem dönthető meg.

- C) Beszámítási képesség** (az elkövetéskor legalább korlátozott beszámítási képességgel rendelkezik): a fogalom az ember kétirányú képességét jelöli
- *felismerési képesség:* képes felismerni magatartása lehetséges következményeit
 - *akarati képesség:* képes akaratának megfelelő magatartás tanúsítására

Bármelyik hiányzik ezek közül, az kizárja a beszámítási képességet. A Btk. felsorolja azokat az okokat, melyek e képességet kizárhatják, de nem sorolja fel ennek alkotóelemeit. A büntető jogtudomány az elmebetegség, gyengeelméjűség, szellemi leépülés, tudatzavar, és személyiségzavar súlyos eseteiben állapítja a beszámítási képesség kizárását. A beszámítási képesség emberi, személyhez kötött képesség. Bűncselekmény természetesen jogi személy működésének keretei között is megvalósulhat (pl.: környezetkárosítás vagy természetkárosítás). Azonban ezekben az esetekben is a jogi személy kereteiben tevékenykedő természetes személyek tartoznak büntetőjogi felelősséggel.

Összefoglalva:

Bűncselekmény alanya lehet:

- az a természetes személy,
- aki a bűncselekmény elkövetésekor 14. életévét betöltötte - az emberölés, az erős felindulásban elkövetett emberölés, a rablás és a kifosztás elkövetője, ha a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét betöltötte és rendelkezik, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással és
- legalább korlátozott beszámítási képességgel rendelkezik.

12.1.2. Speciális alany

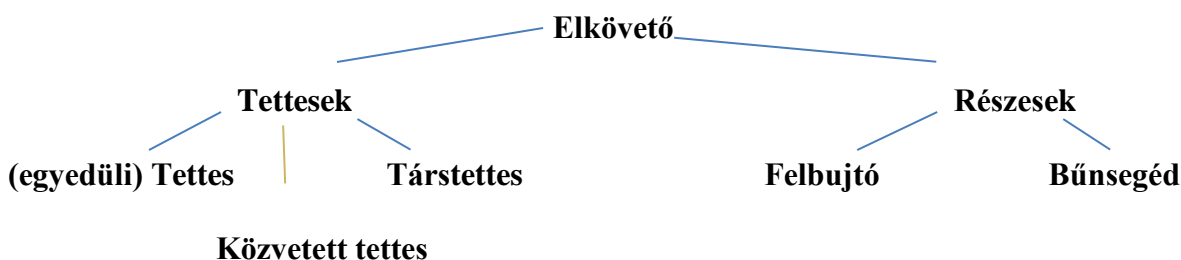
A Btk. Különös részében számos törvényi tényállás nem az „aki” megjelölést használja, hanem valamely szempont (pl. foglalkozás) szerint szűkít. Ilyenkor **az alannak az alanná válás általános feltételein túl valamilyen plusz/ többletfeltételnek is meg kell felelnie**. Az ilyen alanyt hívjuk speciális alannak. Ezeket a bűncselekményeket tehát nem követheti el bárki, csak aki rendelkezik a speciális alanyiság ismervével.

- hivatás (hivatali bűncselekménye, katonai bűncselekmények)
- státusz (pld. fogolyszökés, fogolyzandulás)
- életkor (pld. szexuális visszaélés)
- állampolgárság (hazaárulás)

12.2. A bűncselekmény elkövetői

A bűncselekmény elkövetőire vonatkozó hatályos törvényi szabályok szerint az elkövetőknek két fő csoportja van, egyrészt a **tettesek** (tettes, közvetett tettes, társtettes), másrészt a **részesek** (felbujtó, bűnsegéd).

A Btk. Különös Része a bűncselekmények megfogalmazásakor a tettesi tevékenységet veszi alapul, vagyis a törvény a tettesi cselekmény modellje szerint építkezik. Az elhatárolás alapja, hogy aki a bűncselekmény törvényi tényállásának keretein belüli tevékenységet fejt ki, az tettes, aki viszont a törvényi tényálláson kívül eső cselekménnyel működik közre a bűncselekményben, az a részes.

Elkövető a tettes, a közvetett tettes és a társtettes (a továbbiakban együtt: tettesek), valamint a felbujtó és a bűnsegéd (a továbbiakban együtt: részesek).

Tettes az, aki a bűncselekmény törvényi tényállását megvalósítja.

/Tettes tehát az az ember lehet, aki az alanná váláshoz szükséges feltételekkel rendelkezik, és aki a Btk. Különös Részében található valamely törvényi tényállást egészben vagy részben – ekkor kísérletről van szó – megvalósítja. Tettesi cselekmény hiányában bűncselekmény nem jöhet létre./

Közvetett tettes az, aki a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását e cselekményért gyermekkor, kóros elmeállapot, kényszer vagy fenyegetés miatt nem büntethető, illetve tévedésben levő személy felhasználásával valósítja meg.

/Jellemzője, hogy a közvetett tettes olyan személyt használ fel mintegy „eszközként” a bűncselekmény végrehajtására, aki a szándékos deliktum tetteseként a bűnösséget kizáró ok (gyermekkor, beszámítási képesség hiánya, stb.) fennállása miatt büntetőjogilag felelősségre nem vonható. Speciális eset, amikor előjáró parancsára katonai bűncselekményt követ el a katona, ekkor az előjáró közvetett tettesként felel./

Társtettesek azok, akik a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását egymás tevékenységéről tudva, közösen valósítják meg.

/A társtetteség alapvető feltétele tehát, hogy legalább ketten kövessék el ugyanazt a bűncselekményt. Társtetteség esetén egyetlen közös bűncselekmény létesül és mindegyik társtettes az egész bűncselekményért felel. A társtettesek részéről az elkövetési magatartás tanúsítása együttesen történik, de ez nem jelenti azt, hogy társtettesek mindegyike teljes egészében fejtse ki az elkövetési magatartást, hanem csak annyit, hogy egy-egy elemét, mozzanatát együtt valósítsák meg. /

Felbújtó az, aki más bűncselekmény elkövetésére szándékosan rábír.

A rábírás megvalósulhat rábeszélés, meggyőzés, előnyök biztosítása, jutalom kilátásba helyezésével. A rábírás tartalmilag azt jelenti, hogy kialakítja a tettesben a bűncselekmény elkövetésének szándékát, vagy a formálódó tettesi szándék végleges kialakulásához a döntő indító okot szolgáltatja.

Bűnsegéd az, aki bűncselekmény elkövetéséhez másnak szándékosan segítséget nyújt. A részesekre is a tettesekre megállapított büntetési tételt kell alkalmazni.

A bűnsegéd nem vesz részt a bűncselekmény elkövetésében, az elkövetési magatartásban, csak előmozdítja, megkönnyíti a tettesi cselekményt. A bűnsegélynek két formája van:

- fizikai (az elkövetéshez nyújtott tárgyi, fizikai segítség)
- pszichikai (szándékerősítő hatást fejt ki a tettesre, bátorít, tanácsot, stb.)

13. Büntethetőséget kizáró és megszüntető okok

Bevezetés - a büntethetőségi akadályok

A bűncselekmény elkövetése általában maga után vonja a büntetőjogi felelősségre vonást. Előfordulhat azonban, hogy bűncselekmény elkövetésekor, vagy azt követően sem kerül sor büntetőjogi felelősségre vonásra, csak további feltételek megléte esetén. A büntethetőség érvényesülését tehát bizonyos körülmények akadályozhatják. A törvény három csoportra osztja a büntethetőségi akadályokat:

13.1. A büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok

Olyan ok vagy körülmény, mely esetén a cselekmény megvalósításának pillanatában (elkövetéskor) hiányzik a bűncselekmény fogalmi ismérveinek valamelyike, ezért nem is jön létre bűncselekmény, elkövetőjük nem büntethető.

- a) *a gyermekkor,*
- b) *a kóros elmeállapot,*
- c) *a kényszer és a fenyegetés,*
- d) *a tévedés,*
- e) *a jogos védelem,*
- f) *a végszükség,*
- g) *a jogszabály engedélye,*
- h) *a törvényben meghatározott egyéb ok (Btk. 130. § előjáró parancsa)*

Csoportosítás alapján megkülönböztethetjük a beszámítást, a bűnösséget, vagy a társadalomra veszélyességet kizáró okokat)

Gyermekkor

A Btk. 16. § : „Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)–(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a rablás [365. § (1)–(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)–(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.”

A kóros elmeállapot

A Btk. 17. § (1): „Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt az elmeműködés olyan kóros állapotában követi el, amely képtelenné teszi cselekménye következményeinek a felismerésére, vagy arra, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen. (2) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha az elmeműködés kóros állapota az elkövetőt korlátozza a bűncselekmény következményeinek a felismerésében, vagy abban, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen.

18. § A 17. § nem alkalmazható arra, aki a bűncselekményt önhibájából eredő ittas vagy bódult állapotban követi el.

A kóros elmeállapotnak öt pszichiátriai kórképe van: elmebetegség, gyengeelméjűség, szellemi leépülés, tudatzavar, személyiségzavar. Annak eldöntése, hogy a terhelt szenvedett-e a cselekmény elkövetésekor az elmeműködés olyan kóros állapotában, amely a beszámítási képességét kizárta vagy korlátozta, egyértelműen szakértői kérdés, ezért a Be. 99. §-ának (2) bekezdése alapján az ügyész, illetve a bíróság köteles igazságügyi szakértőt kirendelni.

A kényszer és a fenyegetés

19. § (1) Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt olyan kényszer vagy fenyegetés hatása alatt követi el, amely miatt képtelen az akaratának megfelelő magatartásra.

(2) A büntetés korlátlanul enyhíthető, ha a kényszer vagy a fenyegetés a bűncselekmény elkövetőjét korlátozza az akaratának megfelelő magatartásban.

A kényszer és a fenyegetés külső okként zárja ki vagy korlátozza a beszámítási képességet, de nem a tudati felismerést nem, csupán az akaratnak megfelelő magatartás tanúsítására való képességet befolyásolják, mert a hatásuk alatt álló nem azt a magatartást tanúsítja, amit egyébként – ezek hiányában – kifejtene. A bírói gyakorlat szerint a **kényszer** alatt az emberi testre gyakorolt fizikai ráhatást kell érteni, mely erőszak alkalmazását jelenti, lehet az akaratot megtörő (*vis absoluta*), vagy az akaratot hajlító (*vis compulsiva*). A **fenyegetés** súlyos hátrány kilátásba helyezése (pszichikai ráhatás), amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.

A tévedés

20. § (1) Nem büntethető az elkövető olyan tény miatt, amelyről az elkövetéskor nem tudott. (2) Nem büntethető, aki a büntetendő cselekményt abban a téves feltevésben követi el, hogy az a társadalomra nem veszélyes, és erre a feltevésre alapos oka van.

(3) Nem zárja ki a büntethetőséget a tévedés, ha azt gondatlanság okozza, és e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli.

Köznap értelemben tévedésről akkor beszélünk, ha valótlanúságot valónak gondolunk. A tévedés a szándékos bűnösség tudati oldalával áll összefüggésben, lényegében annak a fogyatékosága, és azt eredményezi, hogy a tévedésben lévő olyan magatartást tanúsít, amit a tévedés nélkül nem tett volna meg.

A Btk. megkülönbözteti a ténybeli tévedést és a cselekmény társadalomra veszélyességében való tévedést (passzív alany kiskorú, hivatalos személy), speciális esete a Btk. 130. §: *„Nem büntethető a katona a parancsra végrehajtott cselekményért, kivéve, ha tudta, hogy a parancs végrehajtásával bűncselekményt követ el.”*

A jogos védelem

22. § (1) Nem büntetendő az a cselekmény, amely a saját, illetve más vagy mások személye, javai vagy a közérdek ellen intézett, illetve ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.

(4) A megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől.

E büntetendőséget kizáró ok törvénybe iktatásának az alapja az, hogy a jogosan védekező olyan támadást hárít el, amelynek megakadályozására a bűnüldöző hatóságok lennének jogosultak és kötelesek. Ha ezek a szervek az említett kötelezettségüknek nem képesek eleget tenni, a megtámadott számára biztosítani kell a védekezés jogát. Lényegében tehát a jogszerűen védekező a társadalom védekezését valósítja meg a támadóval szemben⁸. A törvény szövegéből következően ma már egyértelmű, hogy a jogos védelem nem önvédelmet jelent, a védelmi cselekményt kifejtheti maga a megtámadott vagy bárki más is. Speciális szabályok vonatkoznak az ún. „megelőző jogos védelemre”, valamint a „situációs” jogos védelmi helyzetre, amikor bizonyos körülmények között a jogtalan támadást úgy kell értékelni, mintha az a megtámadott életének kioltására irányulna.

⁸ [Belovics Ervin: A büntetendőséget kizáró okok. HVG-ORAC HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2009. 77. o.](#)

A végszükség

23. § (1) Nem büntetendő annak a cselekménye, aki saját, illetve más személyét vagy javait közvetlen és másként el nem hárítható veszélyből menti, vagy a közérdek védelme érdekében így jár el, feltéve, hogy a cselekmény nem okoz nagyobb sérelmet, mint amelynek elhárítására törekedett.

(2) Nem büntethető, aki azért okoz nagyobb sérelmet, mint amelynek elhárítására törekedett, mert ijedtségből vagy menthető felindulásból nem ismeri fel a sérelem nagyságát.

(3) Nem állapítható meg végszükség annak javára, akinek a veszély előidézése felróható, vagy akinek a veszély vállalása foglalkozásánál fogva kötelessége.

A végszükségi veszélyhelyzet több módon is kialakulhat, létrehozhatja természeti csapás (földrengés, árvíz, tűzvész), állat támadása, baleset bekövetkezése, ember cselekménye. Az ember a veszélyhelyzetet előidézheti tevékenységgel és mulasztással is. A veszélyhelyzet azt jelenti, hogy fennáll a sérelem bekövetkezésének reális lehetősége. A veszély akkor közvetlen, ha térben és időben behatárolt, vagyis már meghatározható az a személyi kör, illetve a javaknak az a csoportja, amelyet a sérelem rövid időn belüli beállta fenyeget. A másként el nem háríthatóság azt fejezi ki, hogy a végszükségben cselekvő különös részi törvényi tényállást kimerítő magatartására szükség van, mert a veszély csak így szüntethető meg, vagy bár lehetséges az elhárítás más módja is, annak eredményessége azonban rendkívül kétséges. Végszükség megállapítására kizárólag akkor kerülhet sor, ha a veszélyhelyzet és az elhárító cselekmény arányban áll egymással. A végszükség esetében az arányosság megállapíthatóságának az a feltétele, hogy a cselekmény ne okozzon nagyobb sérelmet, mint amelynek az elhárítására törekedtek.

A jogszabály engedélye

24. § Nem büntetendő az a cselekmény, amelyet jogszabály megenged, vagy büntetlennek nyilvánít. (pld. Be. tetten ért bűnelkövetőt bárki elfoghatja, jogszerű fegyverhasználat, stb.)

13.2. A büntethetőséget megszüntető okok

A cselekmény bűncselekménynek minősül, a tett elkövetésének idején fennállnak a büntethetőség feltételei, de az elkövető mégsem büntethető, mivel **a bűncselekmény megvalósulása után történik valami, ami megszünteti az eredetileg fennállt büntethetőséget, a büntetőjogi felelősségre vonásra nem kerül sor.**

- a) *elkövető halála,*
- b) *az elévülés,*
- c) *a kegyelem*
- d) *a tevékeny megbánás*
- e) *törvényben meghatározott egyéb ok*

Elévülés

Btk. 26. § (1): „A büntethetőség – a (2)–(3) bekezdésben meghatározottak kivételével, illetve az egyes bűncselekmények elévülésének kizárásáról szóló törvény eltérő

rendelkezése hiányában – elévül a büntetési tétel felső határának megfelelő idő, de legalább öt év elteltével.”

A bűncselekmény megvalósítása után eltelt hosszú időtartam egyértelműen negatívan befolyásolja a büntetés célját is. Ilyenkor – különösen akkor, ha az elkövető életvitelében kedvező változások következtek be – a büntetés célja már nem érvényesül, hiszen a polgárok is napirendre tértek a történetek felett. Vannak ugyanakkor olyan bűncselekmények, melyek nem évülnek el (emberiség elleni és háborús bűntettek, életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmények).

Kegyelem

A kegyelem tehát egy olyan aktus, amelynek alkalmazásakor az állam – egy rendkívül méltányolható ok fennállása miatt – lemond a büntetőjogi igényének érvényesíthetőségéről. A lemondás megvalósulhat a már megindult büntetőeljárás során, még a jogerős elítélést megelőzően (abolíció), vagy a büntetőjogi felelősség jogerős megállapítását követően (adgradáció). A mai államok szinte kivétel nélkül ismerik a kegyelem jogintézményét. A kegyelmezés joga általában az államfőt illeti meg, annak terjedelme azonban országonként változó jellegű. A kegyelem valamennyi formája lehet általános vagy egyéni jellegű. A magyar jog ismeri az eljárási, a végrehajtási és a mentesítési kegyelmet.

Tevékeny megbánás

Btk. 29. § (1) *„Nem büntethető, aki az élet, testi épség és az egészség elleni, az emberi szabadság elleni, az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni, a közlekedési, a vagyon elleni, illetve a szellemi tulajdonjog elleni vétség vagy háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetését a vádemelésig beismerte, és közvetítői eljárás keretében – vagy azt megelőzően, de a közvetítői eljárás keretében született megállapodásban jóváhagyva – a sértett által elfogadott módon és mértékben a bűncselekménnyel okozott sérelmet jóvátette.”*

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R (99) 19. számú, a mediáció (közvetítő eljárás) tárgyában elfogadott ajánlása szerint, **a büntetőeljárások során a sértettek jogos érdekeinek érvényre juttatása miatt a törvényhozásnak lehetővé kell tennie a terhelt és a sértett közötti megállapodást.** Az ajánlásban kifejtettek szerint büntetőügyekben mediáció csak akkor alkalmazható, ha ahhoz a felek szabad akaratukból hozzájárulnak.

13.3. A büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályai

Az egyéb akadályok tekintetében sem a cselekmény büntetendősége, sem az elkövető büntethetősége büntetőjogilag nem akadályozott, azonban a törvény értelmében a felelősségre vonó eljárás, vagyis a büntetőeljárás megindításához a sértett ez irányú akaratnyilvánítására, vagyis **magánindítványára**, avagy meghatározott személy **feljelentésére** van szükség. **A magánindítvány és a feljelentés hiánya közvetlenül lehetetleníti el a büntetőjogi felelősségre vonást, ezért másodlagos akadályoknak is nevezzük.**

14. A büntetőjogi szankciórendszer

14.1. Bevezetés (büntetéstan) – a büntetés alapja és célja, a büntetőjogi szankció fogalma

A közmegegyezésen alapuló szabályok ellen vétőkkel szemben alkalmazandó szankciók már a történeti fejlődés kezdeteitől szerves részei, lényegi elemei voltak a társadalmi együttélésnek, azokat azonban sokáig magától értetődő módon pusztán a szokások, hagyományok alapján büntetésnek tartott tett megtorlásaként, a megsértett egyensúly helyreállításaként alkalmazták. (1. óra – magánbosszú, vérbosszú, ill. kompenzációs elemek).

A kezdetleges társadalmakban tehát **a büntetés alapjának kizárólag a közösség, majd az egyén valamely sérelmét tekintették**, a jogalapot egyszerűen magában a sérelemben keresve, s természetesnek tartva e kézzelfogható hátrány viszonzását.

A modern büntetőjog kialakulásával a jogfilozófiai gondolkodás a XVIII. századtól kezdve már vizsgálta a büntetés (elvi) alapját, mely elvezet a büntetés céljának meghatározásához. **A büntetés jogalapja azt jelenti, hogy milyen jogcím alapján kerül sor a bűncselekményt elkövető személy megbüntetésére.**

A büntetések, illetve a büntetőjogi szankciók rendszerét mindig az aktuális büntetőpolitika, kriminálpolitikai befolyásolja a tudományos kutatások eredményei mellett. A fejlődés során a „tett-büntetőjogi” megközelítést (büntetés jogalapja és értelme az igazságos megtorlás, az elkövető cselekményére adott igazságos válasz, annak kiegyenlítése a büntetésben rejlő rossz okozásával.) fokozatosan felváltotta a „tettes-büntetőjogi” (az emberi cselekvés meghatározottságát vallja, azaz azt, hogy pszichikai, fizikai, biológiai vagy éppen szociológiai, társadalmi okok előre meghatározzák az egyén cselekedeteit és nincs vagy csak nagyon korlátozott a szabad akarat, a lehetséges magatartások közötti egyéni választás lehetősége). Önmagában egyik sem tudta kielégíteni a büntetőjoggal szemben a társadalmi igazságosság elvárását. A két elmélet egyesítése, vegyítése mellett új tendenciaként jelentkezik továbbá a hagyományos büntetés-konceptióval szakító felfogás, amely a bűncselekmény sértettjének nyújtandó jóvátételt is a büntetés céljának tekinti és fokozott figyelmet fordít a sértettnek nyújtandó jóvátételre, reparációra (ún. resztoratív vagy helyreállító igazságszolgáltatás). Az állam kialakulásával a büntetés jogalapja az állami büntetőhatalom lett, az állam mint magasabb szintű szerveződés kötelessége polgárainak védelme, azért cserébe, hogy a büntetőhatalom jogosultságát gyakorolja.

A büntetés jogalapja szerint a büntetés céljai lehetnek:

- **megtorlás**
- **megelőzés**
- **igazságos megtorlás és megelőzés**

Napjainkra a büntetőjogi jogkövetkezmények összefüggő, komplex rendszerré váltak, s ezeknek csupán egyik – bár változatlanul meghatározó – eleme a hagyományos értelemben vett büntetés.

A büntetőjogi szankció fogalma: A büntetőjogi szankció olyan törvényben meghatározott joghátrány, amelyet főszabályként a bíróság (két esetben az ügyész) bűncselekmény, illetve (büntető) jogellenes cselekmény elkövetőjével szemben, a társadalom védelme, a bűnelkövetéstől való visszatartás érdekében, kizárólag törvényben meghatározott feltételekkel és eljárásban alkalmaz, és amelyet az állam adott esetben kényszer útján is érvényesíthet.

14.2. A büntetés célja

Btk. 79. § „A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el”.

- **generális prevenció** (általános megelőzés) - a lehetséges elkövetőknek a büntetéssel fenyegetése és büntetés alkalmazásával elrettentése
- **speciális prevenció** (egyéni megelőzés) - jelentheti az elkövető visszatartását újabbnál újabb bűncselekmény elkövetésétől, reszocializációját (nevelése, kezelése, iavítása)

FONTOS! A büntetésnek nem célja a **megtorlás**, ugyanakkor a szabadságelvonással járó joghátrányok belső sajátossága, jellemzője (ártalmatlanná tétel, elszigetelés).

14.3. Büntetőjogunk szankciórendszerének jellemzői

- **dualista jellegű (a)**, ami azt jelenti, hogy a jogkövetkezmények két csoportját különböztethetjük meg: a büntetéseket és az intézkedéseket. Céljukat tekintve sem lehet köztük különbséget tenni, ennél fogva irányadó rájuk a Btk. 79. §-a;
- **szabadságvesztés-centrikus (b)**, tehát a Btk. Különös Részében az egyes bűncselekmények leggyakrabban alkalmazott törvényi büntetési neve a szabadságvesztés büntetés;
- **relatív határozott (c)**, ami azt jelenti, hogy a jogalkotó meghatározza a büntetési tétel alsó és felső, vagy felső határát, illetve a középértéket, a jogalkalmazó bíróságnak ezen belül van mozgási szabadsága a büntetés mértékének meghatározására.

9

A két fajta szankció között alapvető különbség az alkalmazásuk feltételében van, azaz

- **büntetés kiszabására** csak akkor kerülhet sor, ha a **bűncselekmény elkövetése miatt** a bíróság megállapítja az elkövető büntetőjogi felelősségét
- **intézkedés alkalmazására** sor kerülhet tényállászerű (büntetőjog-ellenes) cselekmény megvalósulásánál is. Hozzá kell tenni, hogy **a büntetések elsődleges, míg az intézkedések másodlagos jellegű szankciók.**

⁹ Fázsi László: A szankciórendszer ábrákkal 1-23.sz ábra , <http://buntetojog.info/ujbtk/az-uj-btk-szankciorendszer-buntetesek-intezkedesek/a-szankciorendszer-abrakkal/>,

15. A büntetések

15.1. A büntetés fogalma

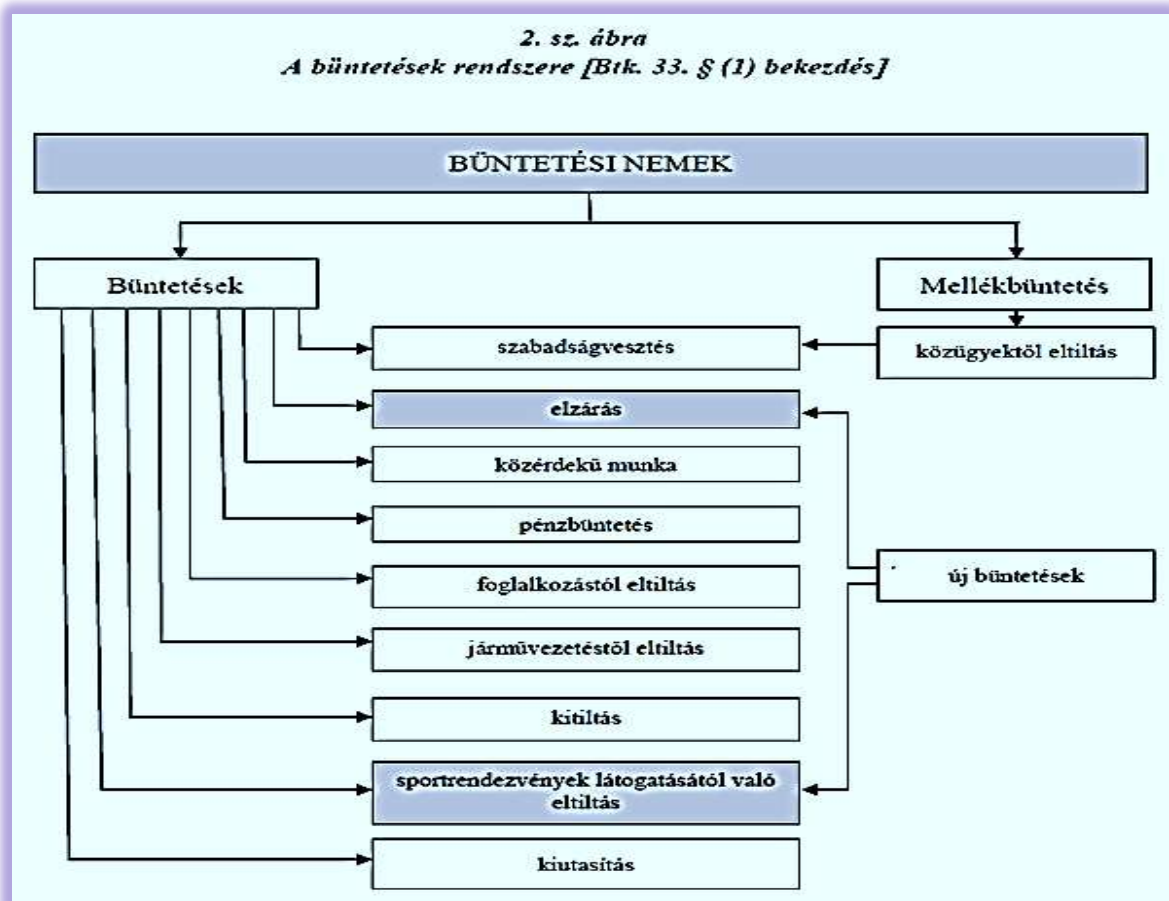
A Btk. indoklásában írtak alapján a büntetés: „*A büntetés a bűncselekmény elkövetése miatt kiszabott, a bűncselekmény társadalomra veszélyességével arányban álló joghátrány*”. Büntetést kizárólag bűncselekmény elkövetése miatt, törvényes eljárásban szabhat ki a bíróság. A büntetések alkalmazása elsősorban az elkövetett cselekmény súlyához és az elkövető bűnösségének fokához igazodik.

Büntetések (büntetési nemek – a büntetések fajtái)

- szabadságvesztés
- elzárás
- közérdekű munka
- pénzbüntetés
- foglalkozástól eltiltás
- járművezetéstől eltiltás
- kitiltás
- sportrendezvények látogatásától eltiltás
- kiutasítás

Mellékbüntetés

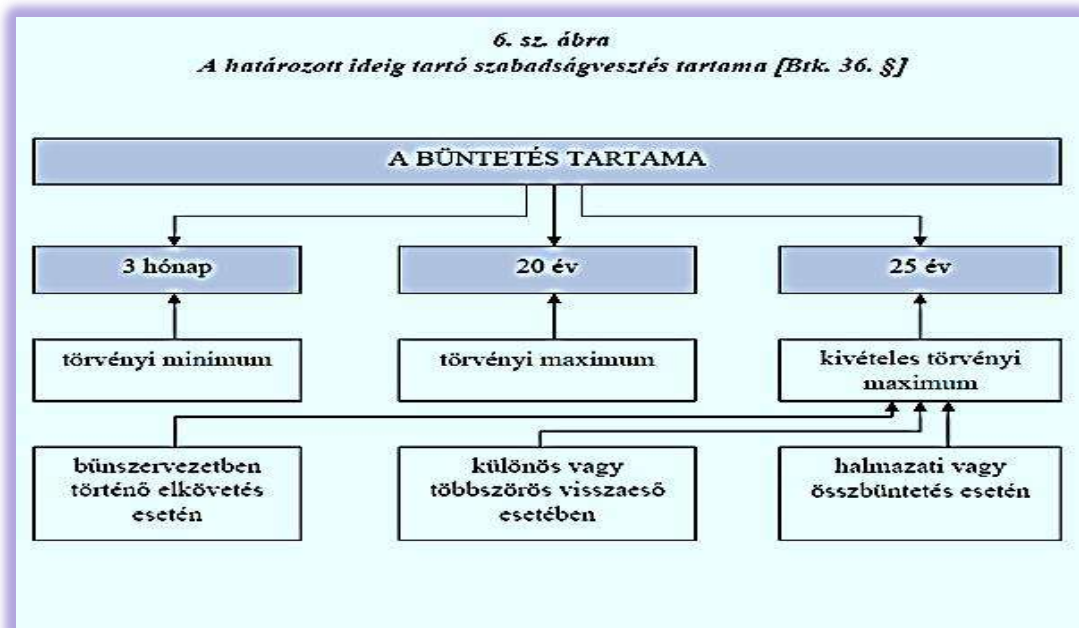
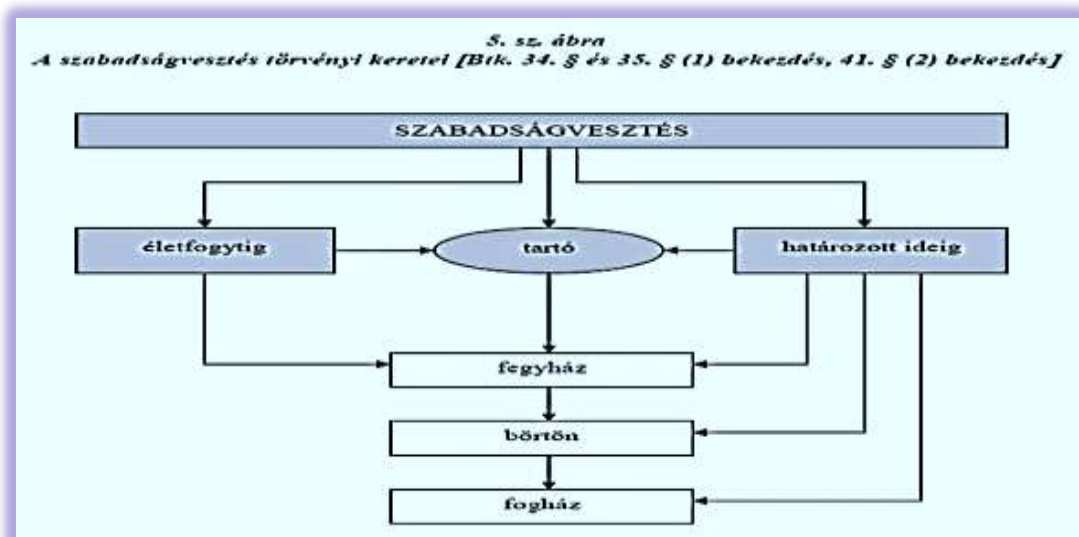
- közügyektől eltiltás

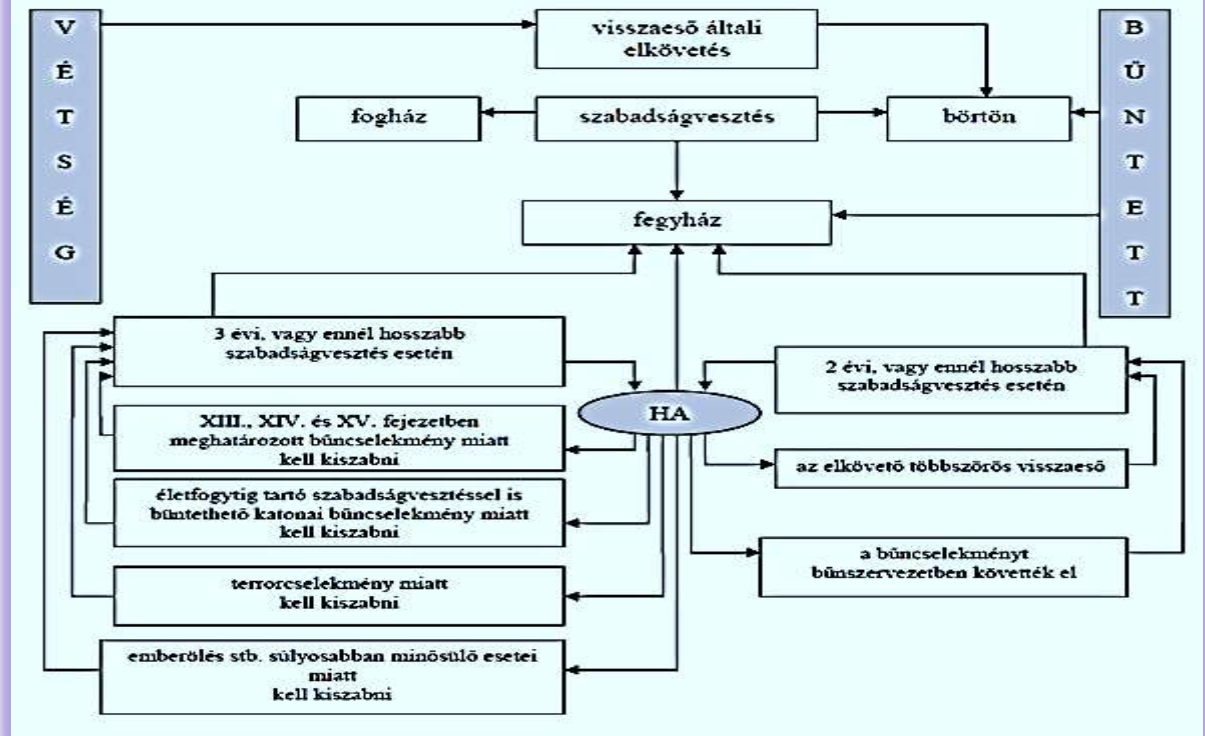
15.2. A büntetések fajtái

15.2.1. A szabadságvesztés

A leggyakoribb büntetési nem, lehet **határozott idejű**: 3 hónaptól 20 évig, illetve bünszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve halmazati vagy összbüntetés esetén 25 évig tartó (a korábbi 2 hónapot az **elzárás** bevezetésével összhangban kellett emelni, míg a maximumokat – 15, illetve 20 év – a szigorítás miatt), **vagy életfogytig tartó** (csak az elkövetéskor 20. életévét betöltött személlyel szemben). Gyakori, hogy az egyes törvényi tényállások csak a felső határt jelölik, ilyenkor az alsó határt az ún. általános minimum helyettesíti. **Végrehajtása büntetés-végrehajtási intézetben történik**: fegyház, börtön vagy fogház fokozatban. A feltételes szabadságra bocsátás a szabadságvesztés végrehajtása során – meghatározott feltételek mellett – a bíróság által alkalmazható kedvezmény (korábban szabadulhat), mely alapvetően életfogytig tartónál is alkalmazható, kivéve, ha a törvény ennek lehetőségét kizárja.

7. sz. ábra
A határozott ideig tartó szabadságvesztés végrehajtási fokozatai
[Btk. 37. §]

15.2.2. Elzárás

Új, szabadságelvonással járó büntetési nem, amely főként azokkal az elkövetőkkel szemben alkalmazható, akikkel szemben szociális, gazdasági, családi vagy életkori viszonyaikra tekintettel más büntetés kiszabása célszerűtlen, illetve ez hatékonyabban szolgálhatja az egyéni megelőzést (speciális prevenciót). A Különös Rész 11 vétség esetében ad lehetőség önálló büntetési nemként kiszabására, illetve egyéb esetekben (általánosságban) a legfeljebb 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetében – szabadságvesztés helyett önállóan vagy más büntetéssel együtt szabható ki. **Tartama: 5-90 nap**, melyet **büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani**. **Célja**, hogy kedvezőbb mentesítési szabályok és végrehajtási rend mellett biztosítson lehetőséget a bíróság számára rövidebb tartamú szabadságelvonással járó büntetés kiszabására, ha büntetés célja ezzel kedvezőbben érhető el.

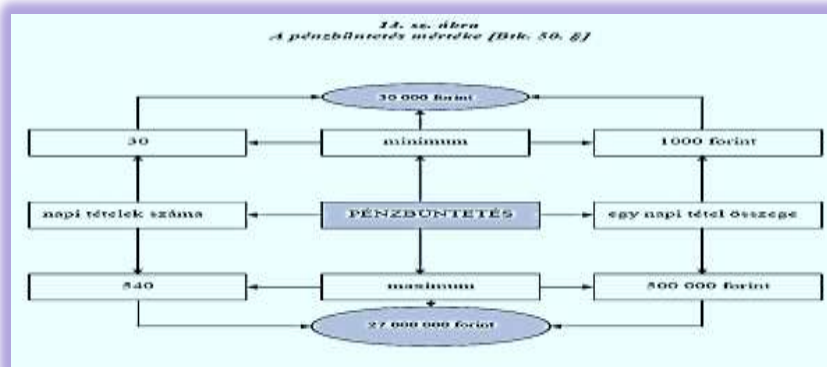
15.2.3. Közérdekű munka

Célja, hogy az elítélt az elkövetett bűnét a köz javára végzett munkával jóvá tegye. Alternatív (vagylagos) büntetési nem, mely az elkövetőt – egészségi állapotára és képzettségére tekintettel – **meghatározott munka végzésére kötelezi állami vagy önkormányzati kereteken belül** (heti egy napon, a pihenőnapon vagy szabadidejében, díjazás nélkül). **Tartama: 48-312 óra**, melyet önhibából nem teljesítés esetén szabadságvesztésre kell átválttatni.

15.2.4. Pénzbüntetés

Az elkövetőt – vagyoni, jövedelmi, személyi viszonyaihoz és életviteléhez mérten - vagyoni hátránnyal sújtja. Általában vagylagos büntetési nem, de állhat önmagában is. Mértéke: 30-540 napi tétel (változatlan), az egynapi tétel összege: 1 ezer - 500 ezer forint (mindkét irányban kitágult), részletekben is meghatározható. Meg nem fizetése esetén szabadságvesztésre kell átváltoztatni, illetve kötelező kiszabni, ha az elkövető a bűncselekményt haszonszerzés céljából követte el és határozott idejű szabadságvesztésre ítélték.

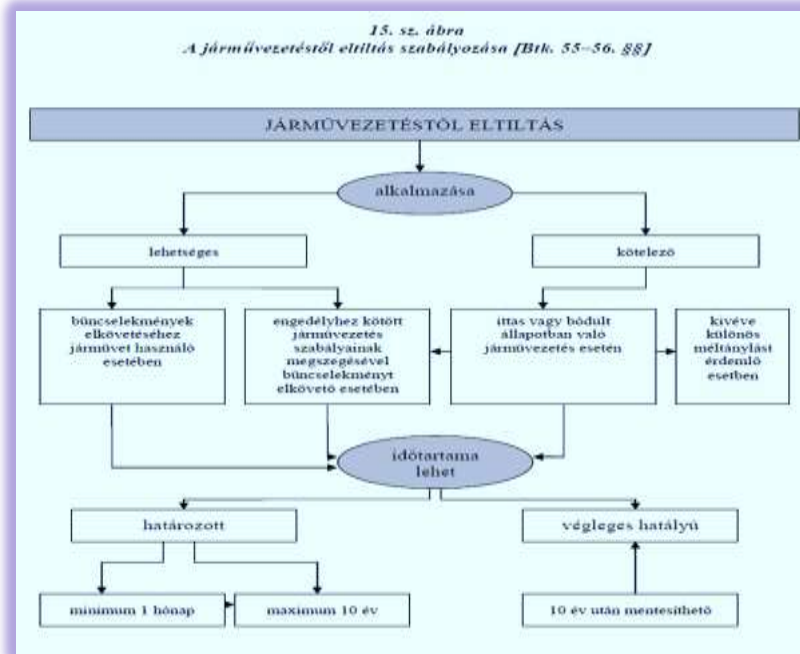
15.2.5. Foglalkozástól eltiltás

A szakképzettséget igénylő foglalkozás szabályainak megszegésével vagy foglalkozásának felhasználásával történő szándékos elkövetés esetén alkalmazható. Tartama: a határozott idejű 1-10 év, vagy végleges hatályú (alkalmatlanság vagy méltatlanság esetén).

15.2.6. Járművezetéstől eltiltás

Az engedélyhez kötött járművezetés szabályainak megszegése, vagy jármű bűncselekmény elkövetéséhez használata miatt alkalmazható, ittas vagy bódult állapotban történő elkövetés esetén alkalmazása kötelező. Vonatkozhat minden vagy meghatározott fajtájú (légi, vasúti, vízi, közúti) és kategóriájú járműre. **Tartama: a határozott idejű (a korábbi 1 év helyett) 1 hónaptól 10 évig, vagy végleges hatályú (alkalmatlanság és méltatlanság esetén).**

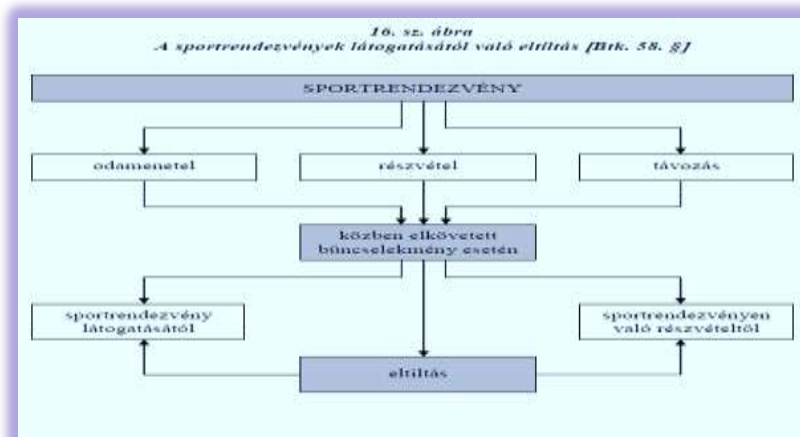

15.2.7. Kitiltás

A megjelenés tilalma vonatkozhat egy vagy több településre, mint közigazgatási egységre, valamint egy település vagy az ország meghatározott részére, ha az elkövetőnek az ott e helyeken tartózkodása a közérdeket veszélyezteti (újabb bűncselekmény elkövetésének megelőzése érdekében). **Tartama: 1-5 év.**

15.2.8. Sportrendezvények látogatásától való eltiltás

Új szankció, mely a sportrendezvénnyel összefüggésben elkövetett bűncselekmény miatt alkalmazható. Az eltiltás történhet meghatározott sportrendezvény látogatásától, vagy sportlétesítménybe való belépéstől. **Tartama: 1-5 év.**

15.2.9. Kiutasítás

Alkalmazására azzal a nem magyar elkövetővel szemben kerül sor, akinek országunkban tartózkodása nem kívánatos (kivéve, ha menedékjogot élvez). **Tartama: a határozott idejű 1-10 év, vagy végleges hatályú.** Ez utóbbira kizárólag akkor kerülhet sor, ha 10 évi (vagy több) szabadságvesztésre ítélték, és az elkövetőnek az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné.

15.3. Mellékbüntetés

Közügyektől eltiltás

A szándékos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélt elkövető méltatlan arra, hogy a közügyek gyakorlásában részt vegyen (nem lehet választójoga, hivatalos tisztsége stb.). **Tartama: 1-10 év.**

15.4. Büntetések kiszabásának módjai

Btk. 33. § (3) bekezdése szerint: „A büntetések – az (5) és (6) bekezdésben foglalt kivételekkel – **egymás mellett is kiszabhatóak.**”

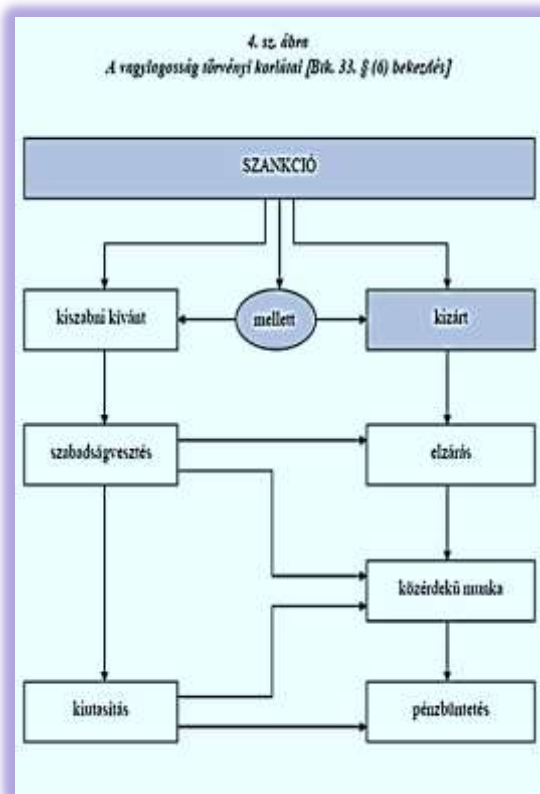
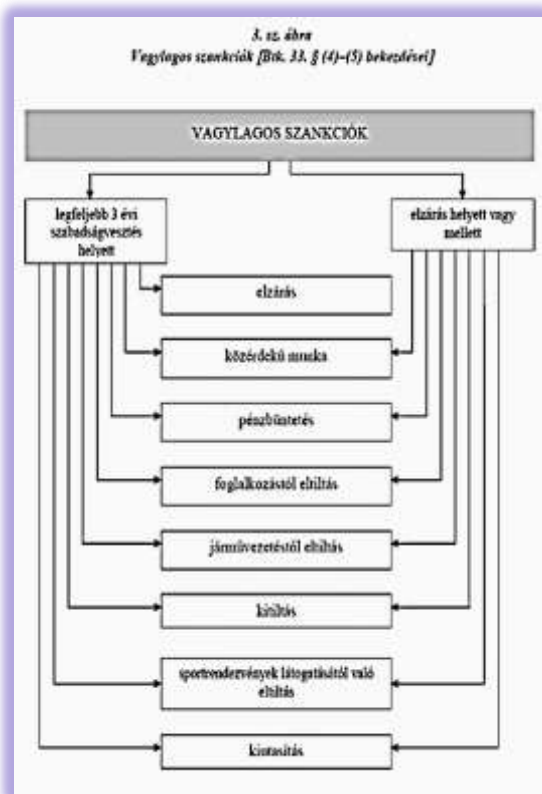
(4) Ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, **szabadságvesztés helyett** elzárás, közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható.

(5) Ha a bűncselekményt e törvény **elzárással** rendeli büntetni, e büntetés **helyett vagy mellett** közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás, kitiltás, sportrendezvények látogatásától való eltiltás vagy kiutasítás, illetve e büntetések közül több is kiszabható.

(6) **Nem szabható ki**

a) szabadságvesztés mellett elzárás vagy közérdekű munka,

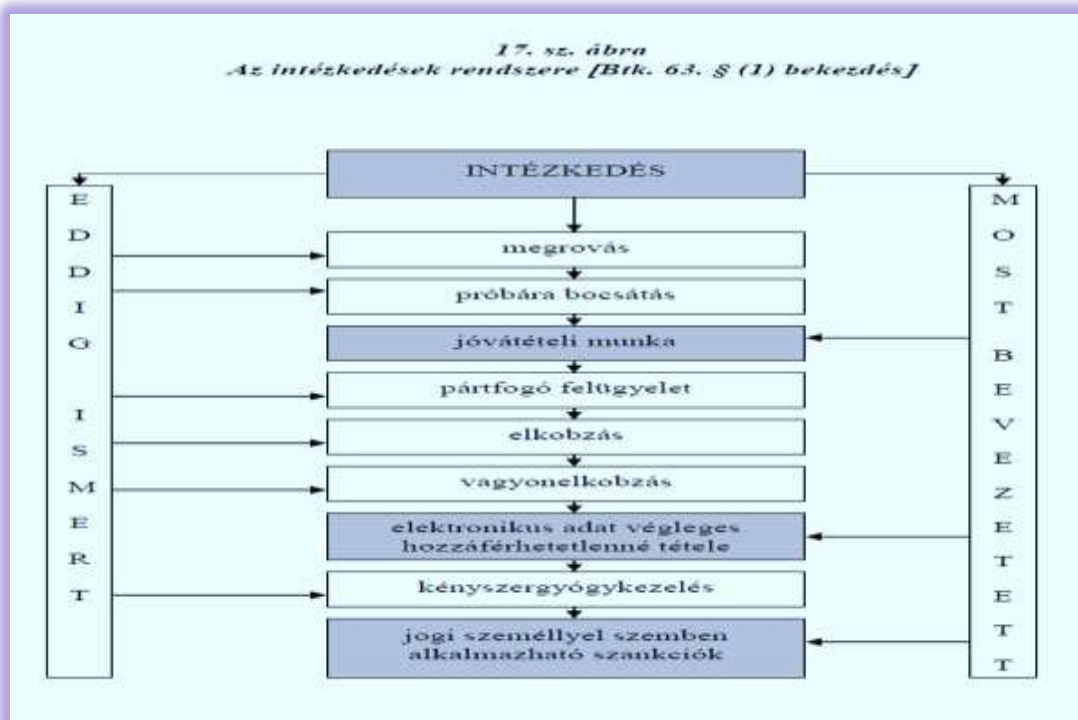
b) kiutasítás mellett közérdekű munka vagy pénzbüntetés”.

16. Az intézkedések

16.1. Az intézkedés fogalma

A Btk. indoklásában írtak alapján: „Az intézkedések a büntetendő cselekmény elkövetése miatt a társadalom védelmét biztosító, törvényben meghatározott hátrányos jogkövetkezmények.” Megállapítható, hogy a büntetések céljával részben megegyezően az intézkedések alkalmazását nem a társadalom védelme, hanem az **egyéni megelőzési célok** alapozzák meg. Az intézkedések alkalmazásakor nem a cselekmény társadalomra veszélyességének és a bűnösség fokának van jelentősége, hanem az **alkalmazásra jogosult az elkövető személyi sajátosságait értékeli.**

16.2. Csoportosítás

- a) kívül szemben alkalmazható
 - természetes személy (csak fiatalkorú/mindkettő)
 - jogi személy
- b) személyi/tárgyi jellegű
 - személyi (kényszergyógykezelés)
 - tárgyi (pl.: elkobzás)
- c) alkalmazás célja
 - **nevelő jellegűek** (megrovás, próbára bocsátás, javítóintézeti nevelés)
 - **gyógyító jellegűek** (kényszergyógykezelés)
 - (nevelő és) **biztonsági jellegűek** (elkobzás, pártfogó felügyelet)
 - (nevelő és) **reparációs jellegű** (jóvátételi munka)
 - **vagyoni jellegűek** (vagyonelkobzás)
- d) alkalmazására jogosult
 - ügyész (megrovás, pártfogó felügyelet)
 - bíróság (valamennyi)

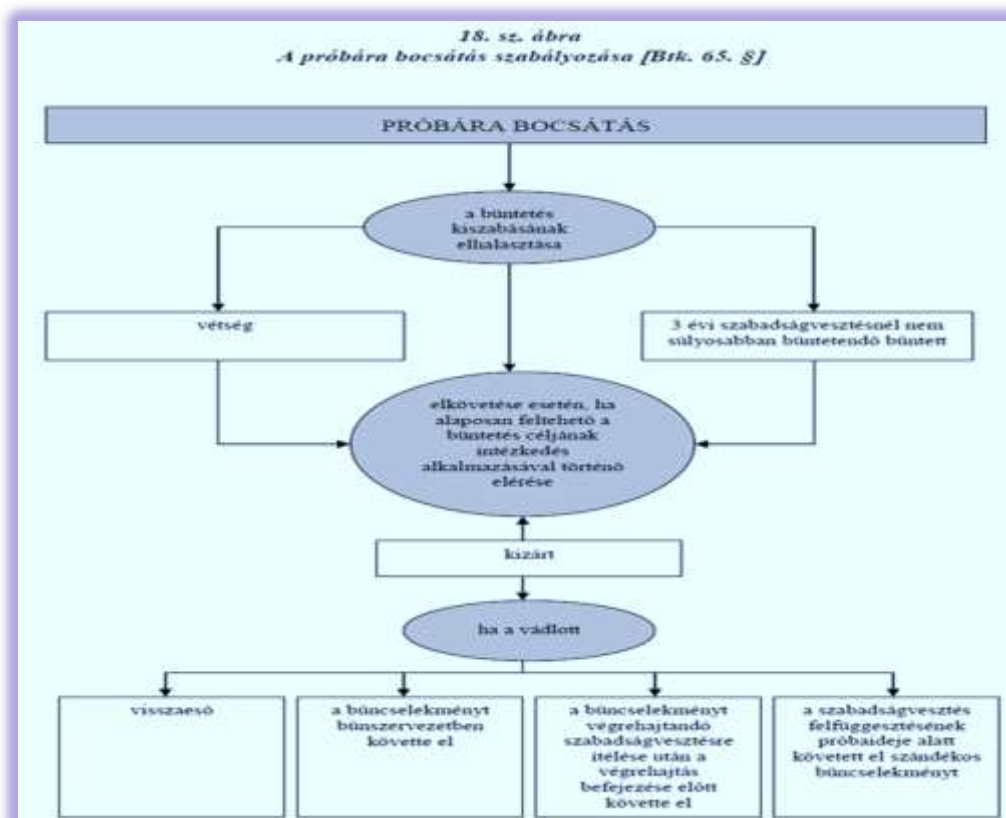
16.3. Az intézkedések fajtái

16.3.1. Megrovás

Büntetés helyett alkalmazható, nevelő jellegű, erkölcsi rosszallást kifejező intézkedés.

16.3.2. Próbára bocsátás

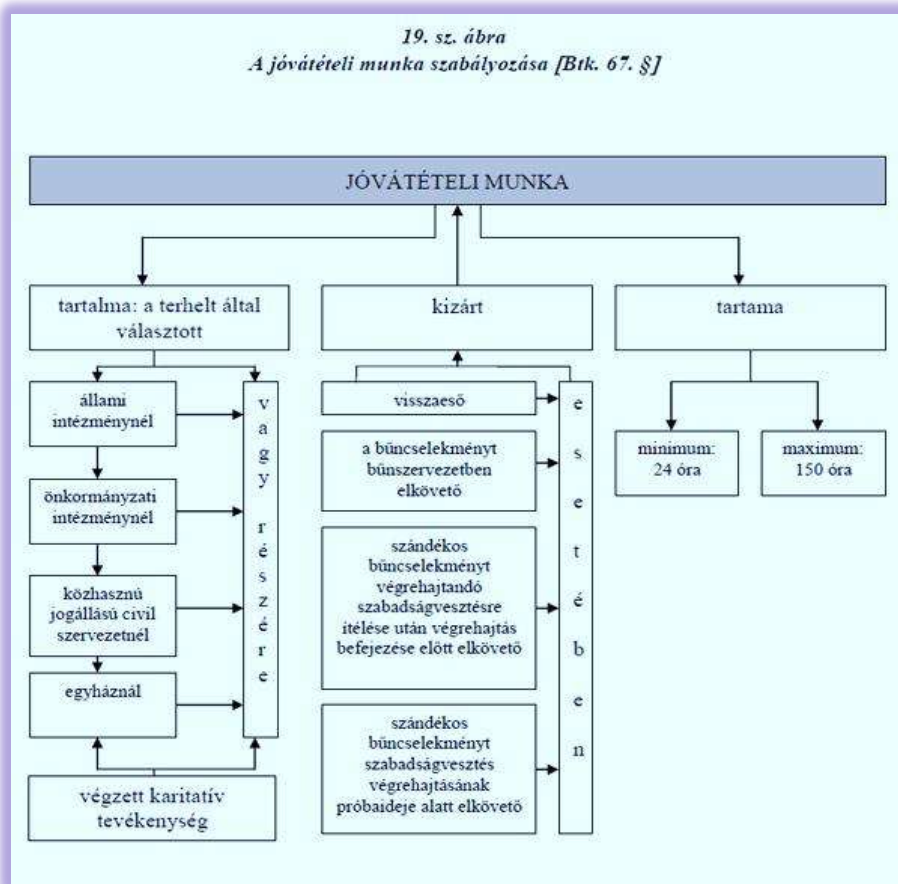
Vétség vagy 3 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetése esetén lehet elrendelni, vagyis a **büntetés kiszabását elhalasztani** (*feltételes elítélés*). Tartama: 1-3 év. Ezen időre az elkövető pártfogó felügyelet alá helyezhető, mely szabályainak megszegése miatt egy ízben 1 évvel a próbaidő meghosszabbítható, súlyosabb esetben megszüntethető és a büntetés kiszabható. A próbaidő eredményes elteltével megszűnik az elkövető büntethetősége.

16.3.3. Jóvátételi munka

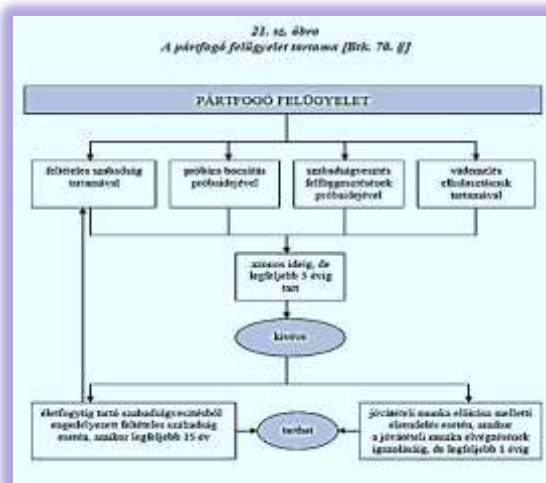
Új intézkedés, melynek célja a közösség javára teljesített munkavégzéssel egyrészt **reparáció (jóvátétel)**, másrészt a **tervszerű életvitel elősegítésével - különösen a fiataloknál - prevenció**. Vétség vagy 3 év szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntett elkövetése esetén, a büntetés kiszabásának 1 évre történő elhalasztása mellett alkalmazható (általában pártfogó felügyelet elrendelésével). Meghatározott esetekben (pld. visszaesőknél) a törvény kizárja ennek lehetőségét. Az elkövető választása szerint **állami vagy önkormányzati fenntartású intézménynél** (pld. iskola, kórház), **közhasznú jogállású civil szervezetnél, egyháznál vagy azok részére végezheti** a jóvátételi munkát. **Tartama: 24-150 óra**. Igazolt teljesítésével az elkövető büntethetősége megszűnik, míg elmaradása büntetés kiszabást von maga után.

19. sz. ábra
A jóvátételi munka szabályozása [Btk. 67. §]

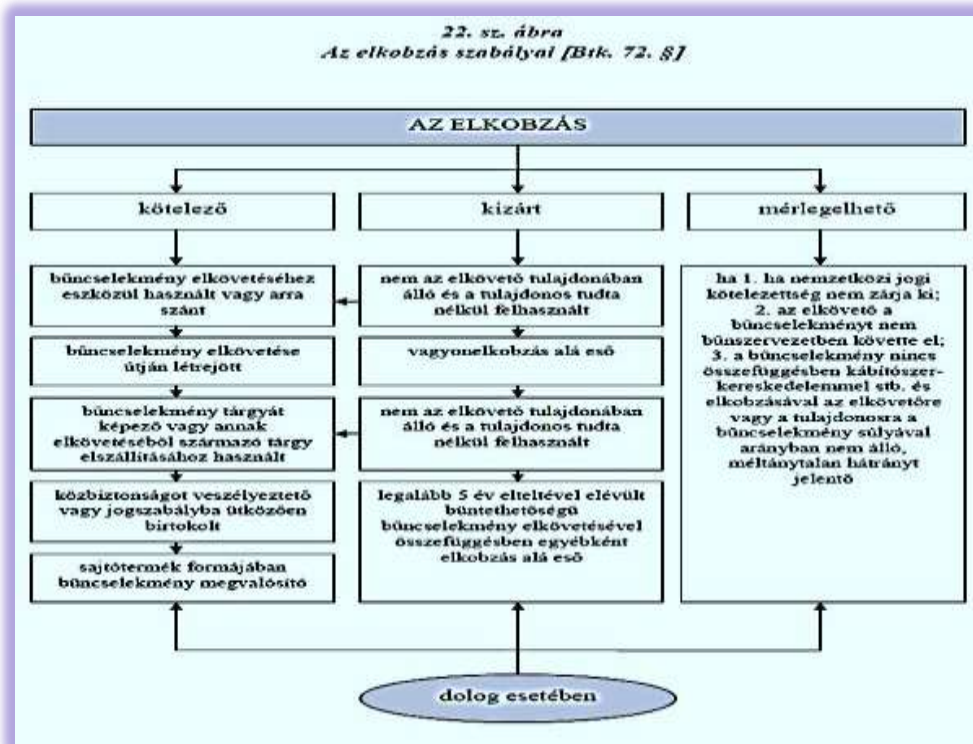
16.3.4. Pártfogó felügyelet

Biztonsági és egyben nevelő jellegű intézkedés, melynek célja az elkövető társadalomba való beilleszkedésének elősegítése, és az ismételt bűnelkövetés megakadályozása, ennek érdekében a jogszabályban és a bírósági határozatban előírt magatartási szabályok betartása. Részben a büntetés-végrehajtási szervezet, részben a pártfogó felügyelői szolgálat hajtja végre, az általános és az előírt magatartási szabályok betartásának ellenőrzésével. Tartama azonos a feltételes szabadsággal, illetve a próbaidő tartamával, de legfeljebb 5 év (életfogytig tartónál 15 év). Egy év eltelte után azonban javasolható a megszüntetése, ha szükségessége már nem áll fenn. Jóvátételi munka mellett, annak igazolt teljesítéséig, de maximum 1 évig tart.

16.3.5. Elkobzás

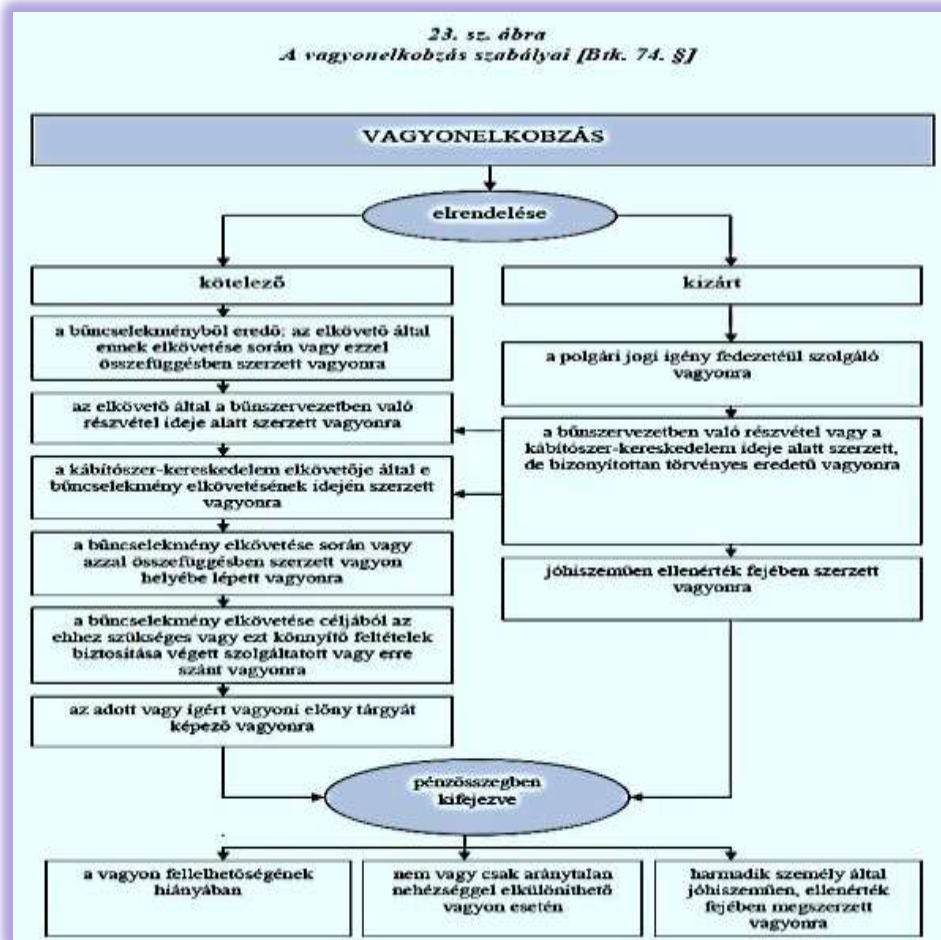
Biztonsági jellegű intézkedés, büntetés vagy intézkedés mellett, és kivételesen önállóan is alkalmazható, meghatározott esetekben kötelező jelleggel. Az elkobzott dolog tulajdonjoga az államra száll. Kivételesen mellőzhető, ha a bűncselekmény súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene. Nincs helye a cselekmény büntethetőségének az elévülésére megállapított idő, de legalább 5 év elteltével.

16.3.6. Vagyonelkobzás

A **bűncselekményből származó, vagy azzal összefüggésben szerzett vagyon** (ingó, ingatlan dolog, vagyoni értékű jog stb.) **állam javára történő elvonása, akkor is, ha az elkövető egyébként nem büntethető** (pl. gyermekkorú). Az ellenkező bizonyításáig (a bizonyítási teher áthárítása) vagyonelkobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni a bünszervezetben való részvétel ideje alatt, továbbá a kábítószer-kereskedelem bűncselekményének elkövetési ideje alatt szerzett valamennyi vagyont. Ha a vagyon már nincs meg, vagy nem, illetve aránytalanul nehezen különíthető el, akkor pénzüsszegben kifejezve kell a vagyonelkobzást elrendelni. A törvény meghatározza azokat az eseteket, amikor nem rendelhető el, többek között, ha a vagyon törvényes eredete bizonyított.

23. sz. ábra
A vagyonelkobzás szabályai [Btk. 74. §]

16.3.7. Az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele

Új szankció, mellyel lehetővé válik azoknak az elektronikus hírközlő hálózaton közzétett adatoknak a hozzáférhetetlenné tétele, amelyek bűncselekményt valósítanak meg, illetve amelyeket bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak. Ezáltal pld. a gyermekpornográfiát tartalmazó vagy azt terjesztő weboldalak eltávolíthatóak. Önállóan is alkalmazható, ha az elkövető nem büntethető.

16.3.8. Kényszergyógykezelés

Büntetés helyett alkalmazható, az elmeműködés kóros állapota miatt nem büntethető személlyel szemben, akinél tartani kell attól, hogy hasonló fog elkövetni. Zárt intézetben alkalmazható. Tartama: határozatlan idejű, a szükséges ideig tartó.

16.3.9. Jogi személlyel szemben alkalmazható intézkedések

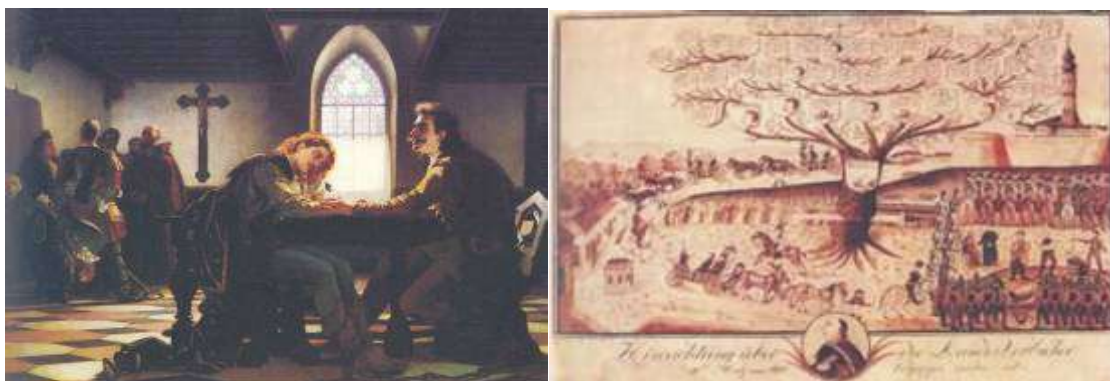
Miután jogi személlyel szemben felelősségre vonásnak nem lehet helye – a vezető tisztviselője, alkalmazottja, tagja stb. által elkövetett bűncselekmény miatt, annak megállapítása esetén – a jogi személlyel szemben pénzbírság kiszabására, tevékenységének korlátozására, avagy megszüntetésére kerülhet sor.

17. A szabadságvesztés tartama

17.1. Bevezetés – történeti háttér

A szervezett szabadságvesztés-büntetés annak ellenére viszonylag későn fejlődött ki, hogy már Platon helyeselte, sőt különböző végrehajtási fokozatokra is javaslatot tett. Az ókorban a börtön a bűnösök összegyűjtésére, s nem feltétlen megbüntetésére szolgált. Ennek ellenére elmondható, hogy a szabadság büntetésként történő elvonására – nem csupán bűnözőkkel, hanem adósokkal szemben is – már az ókorban sor került. A szabadság elvonásának első tömeges formái még nem a hagyományos börtönök keretében, hanem gályarabság és száműzés, a gyarmatokra történő szállítás formájában valósultak meg. Ezeket azonban alappal tekinthetnénk a munkabüntetések kezdeti formáinak is, hiszen céljuk az elítéltek „gazdaságosabb” kihasználása volt. A voltaképpen a bebörtönzés kezdetben inkább az uralkodók politikai ellenfeleinek elszigetelésére fejlődött ki. Később olyan intézeteket hoztak létre, ahol a bűnözők foglalkoztatását, munkával való ellátását igyekeztek a büntetési célok szolgálatába állítani. A XVIII-XIX. századtól Észak-Amerikában, illetve Európában került sor.

Magyarországon a szabadságvesztés-büntetés, vagyis a tömlöcöztetés, bebörtönzés (*poena carceris*) a 18. század második felétől vált önálló, rendes büntetéssé. A határozott tartamú szabadságvesztésre ítélték, a városházák, megyeházák, uradalmak nem börtön céljára létesített épületeinek pincéiben töltötték ki büntetésüket. Az első börtön céljára szolgáló intézményt Mária Terézia 1773-ban a Pozsony megyei Szempcen állította fel.

17.2. Szabadságvesztés fogalma

- általában jogi szakkifejezés, gyűjtőfogalomként a bűncselekmények elkövetőinek társadalomból való kizárását, annak különböző végrehajtási formáit és fokozatait értik alatta
- a hatályos magyar jogrendszerben a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (továbbiakban: **Btk.**) **meghatározott büntetési nemek egyikét, a büntetésként kiszabható legszigorúbb szankciót.** A szabadságvesztés a legáltalánosabb büntetési nem, a büntetések nagy részénél kizárólagos büntetési nemként szerepel. **A szabadságvesztés legfontosabb jellemzője a tartama.**

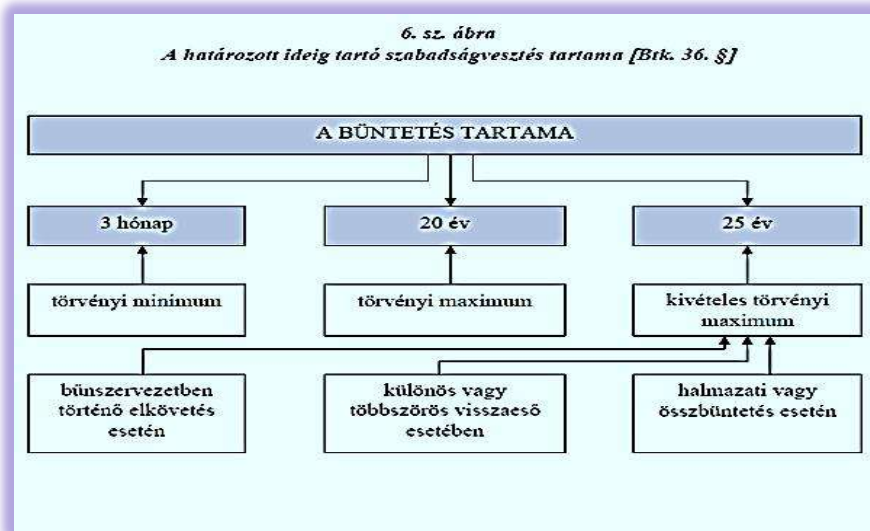
17.3. A szabadságvesztés tartama

- életfogytig, vagy
- határozott ideig tart

¹⁰ <http://www.burcsi.hu/erdekes/bortonszlang/t05.htm>

17.3.1. Határozott ideig tartó szabadságvesztés

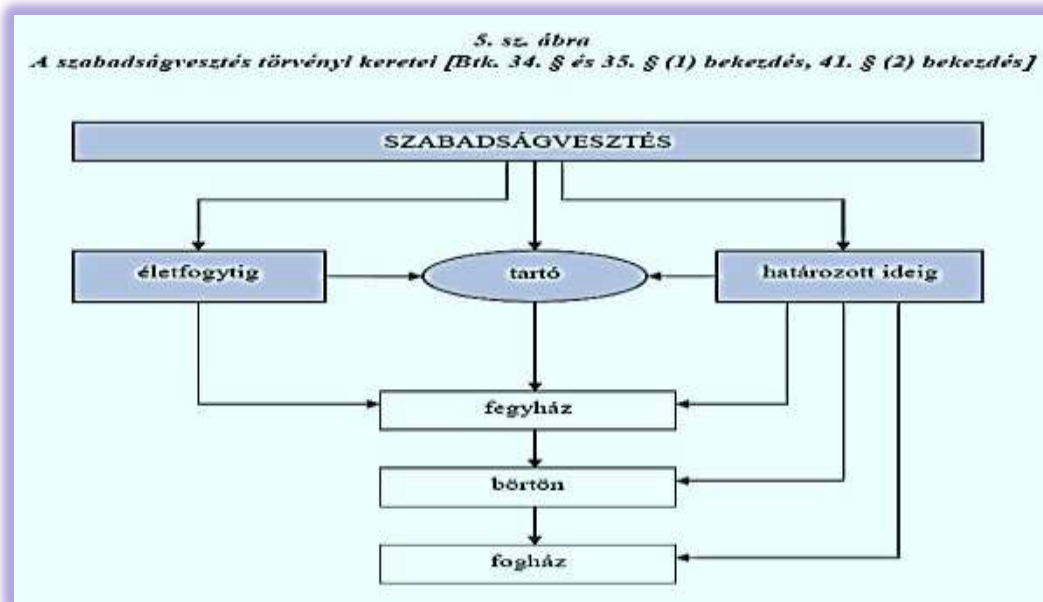
- legrövidebb tartama **három hónap** (generális/általános törvényi minimum),
- leghosszabb tartama **húsz év**; (generális/általános törvényi maximum)
- halmazati vagy összbüntetés, illetőleg bünszervezetben történő elkövetés esetén **huszonöt év.** (speciális/ kivételes törvényi maximum)

18. A szabadságvesztés fokozatai

18.1. Büntetés-végrehajtási fokozatok

Btk. 35. § (1) „Ha a bíróság szabadságvesztést szab ki, annak végrehajtását fogházban, börtönben vagy fegyházban rendeli végrehajtani.”

Bv. tv. 97. § (1) bekezdés: „A szabadságvesztést a büntetés-végrehajtási szervezet hajtja végre. A szabadságvesztést **a bíróság által meghatározott fokozatban** – fegyházban, börtönben vagy fogházban –, **a büntetés-végrehajtási szervezet által** – a jogszabály, illetve az országos parancsnok intézkedése alapján – **kijelölt, lehetőleg az elítélt lakóhelyéhez legközelebb eső bv. intézetben hajtják végre.** A fegyház a börtönnél, a börtön a fogháznál szigorúbb végrehajtási mód.

A szabadságvesztés büntetés végrehajtási fokozata **fogház**, ha azt vétség miatt szabták ki, kivéve, ha az elítélt visszaeső.

A szabadságvesztés büntetés végrehajtási fokozata **börtön**, ha azt

- büntett miatt szabták ki, vagy
- vétség miatt szabták ki, és az elítélt visszaeső.

A szabadságvesztés büntetés végrehajtási fokozata **fegyház**, ha

- bíróság életfogytig tartó szabadságvesztést szabott ki;
- a háromévi vagy ennél hosszabb tartamú szabadságvesztést a törvényben meghatározott (súlyos) bűncselekmények elkövetése miatt szabták ki;
- a szabadságvesztés kétévi vagy ennél hosszabb tartamú, és az elítélt többszörös visszaeső vagy a bűncselekményt bünszervezetben követte el.

A szabadságvesztés végrehajtási fokozatát a Btk. határozza meg kötelező jelleggel a bíróság számára, tehát a jogalkotó a bűncselekmények súlyához és a bűnelkövetői minőséghez (bűnismétlés, szervezettség) képest már differenciálja az elítélteket a végrehajtási fokozatok súlyossága szerint.

KIVÉTEL: Btk. 35. § (2) „A büntetés kiszabásánál irányadó körülményekre tekintettel a törvényben meghatározottnál eggyel enyhébb vagy eggyel szigorúbb végrehajtási fokozat határozható meg.”

18.2. Feltételes elítélés

Két formája alakult ki történetileg.

- 1) Az angol-amerikai modellben megállapítják az elkövető büntetőjogi felelősségét, de a büntetés kiszabására nem kerül sor (Magyarországon a Btk. 65. § - próbára bocsátás – intézkedésként alkalmazható, a büntetés kiszabását halasztják el).
- 2) A belga-francia modell alapján a kiszabott büntetés végrehajtása kerül elhalasztásra, a szabadságvesztés büntetés végrehajtását függeszti fel a bíróság próbaidőre (Btk. 87. §).

18.3. A végrehajtás sorrendje

A büntetések közül a Btk. **büntetési nemei szerinti súlyosabb büntetést kell előbb végrehajtani**, kivéve, ha a büntetések egymás melletti végrehajtását törvény nem zárja ki. Az azonos nemű büntetéseket az értesítőlapoknak a végrehajtásért felelős szervhez érkezésének sorrendjében kell végrehajtani.

Több határozott tartamú, összbüntetésbe nem foglalható, vagy összbüntetésbe nem foglalt szabadságvesztés végrehajtásának sorrendje: fegyház, börtön, fogház. A fiatalokúval szemben kiszabott börtön- és fogházbüntetés végrehajtása megelőzi az egyéb szabadságvesztés végrehajtását. Az azonos végrehajtási fokozatban lévő - összbüntetésbe nem foglalható vagy összbüntetésbe nem foglalt - szabadságvesztések közül azt a szabadságvesztést kell előbb végrehajtani, amelyből az elítélt feltételes szabadságra bocsátása kizárt.

18.4. Feltételes szabadságra bocsátás

18.4.1. Határozott ideig tartó szabadságvesztés esetén

Btk. 38. § (1) Határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén **a bíróság az ítéletében megállapítja a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját**, vagy – a (4) bekezdésben meghatározott esetekben – **azt, hogy a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége kizárt.**

Nem bocsátható feltételes szabadságra (kizárt)

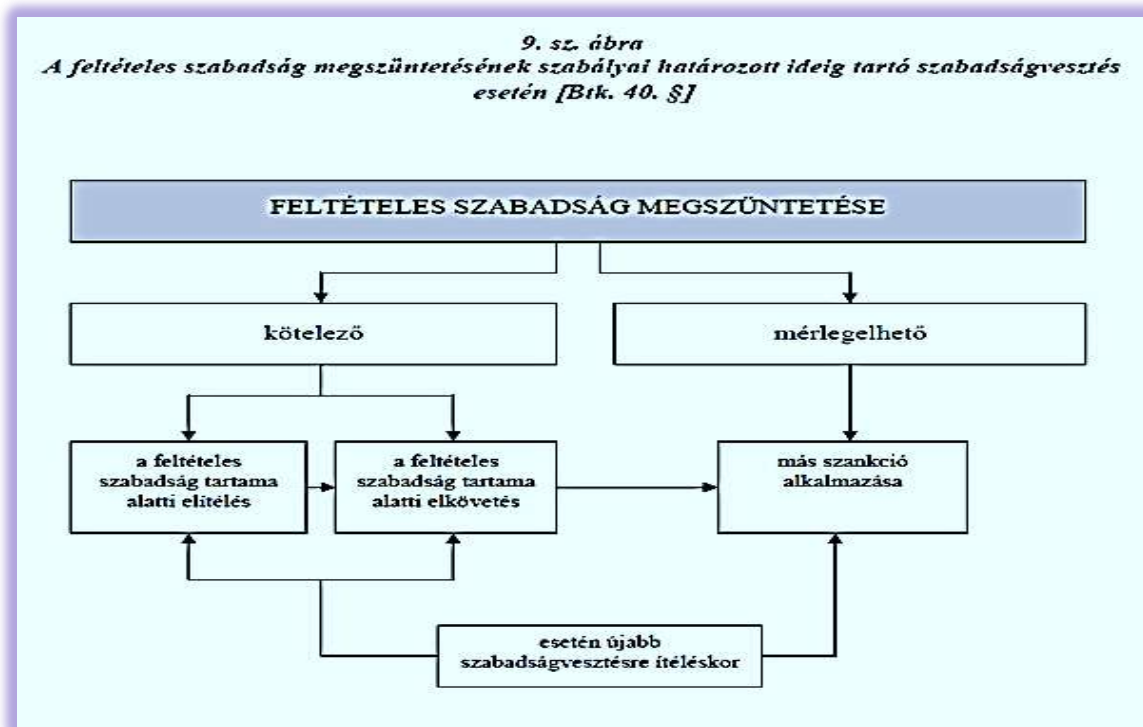
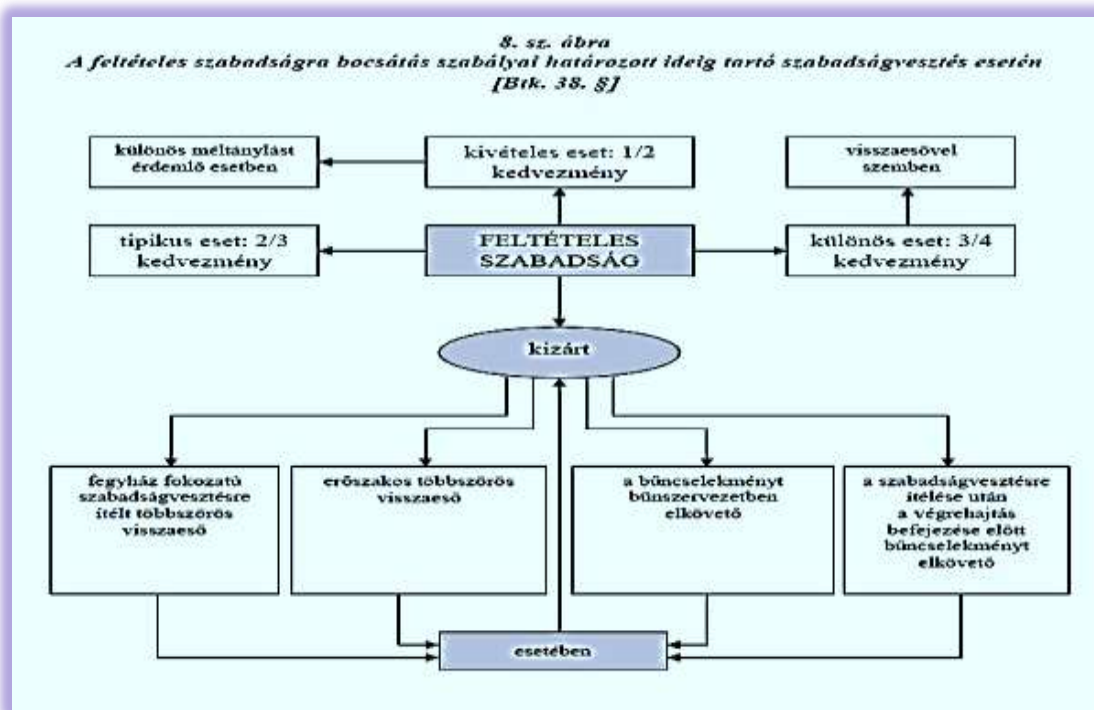
- a) a többszörös visszaeső, ha a szabadságvesztést fegyház fokozatban kell végrehajtani,
- b) az erőszakos többszörös visszaeső,
- c) aki a bűncselekményt bünszervezetben követte el,
- d) akit olyan szándékos bűncselekmény miatt ítélték szabadságvesztésre, amelyet korábbi, határozott ideig tartó végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése után, a végrehajtás befejezése vagy a végrehajthatóság megszűnése előtt követett el.

Ha a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége nem kizárt, annak legkorábbi időpontja

- a) a büntetés kétharmad,
- b) visszaeső esetén háromnegyed részének, de legkevesebb három hónapnak a kitöltését követő nap

Határozott ideig tartó szabadságvesztés esetén a **feltételes szabadság tartama azonos a szabadságvesztés hátralevő részével, de legalább egy év.** Ha a szabadságvesztés

hátralevő része egy évnél rövidebb, és végrehajtását nem rendelték el, a büntetést – a feltételes szabadság letelte után – a hátralevő rész utolsó napjával kell kitöltöttnek tekinteni.

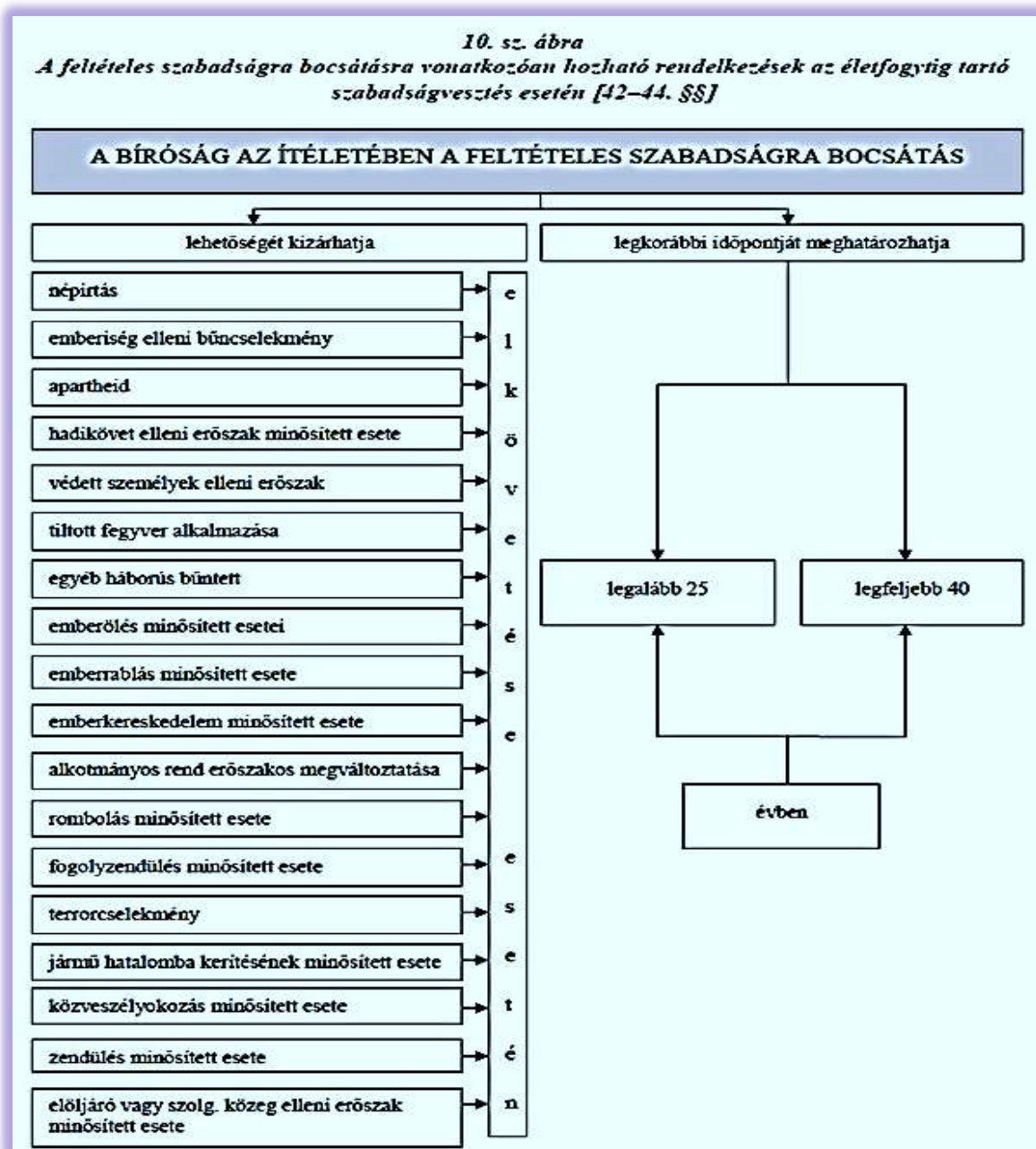
18.4.2. Életfogytig tartó szabadságvesztés esetén

Életfogytig tartó szabadságvesztés azzal szemben szabható ki, aki a bűncselekmény elkövetésekor a huszadik életévét betöltötte. Az életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtási fokozata fegyház.

Életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a bíróság az ítéletében:

- meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, vagy
- a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja (TÉSZ).

Ha a bíróság életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki, annak **legkorábbi időpontját legalább huszonöt, legfeljebb negyven évben** állapítja meg. A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját években kell meghatározni. Életfogytig tartó szabadságvesztés esetén a **feltételes szabadság tartama legalább tizenöt év.**

19. A büntetés-végrehajtást érintő egyes bűncselekmények

19.1. Hivatali bűncselekmények

A hivatali bűncselekmények sajátossága, hogy megvalósításuk során zavar következik be az államapparátus működésében, valamint e bűncselekmények az államapparátusba vetett bizalmat is gyengítik. **A hivatali bűncselekmények speciális jellemzője, hogy a bűncselekmények alanya csak hivatalos személy lehet.** A hivatalos személy fogalmát a Btk. 459. § (1) bekezdés 11. pontja határozza. **A hivatalos személy minőség lényegi eleme, hogy a jog fokozott büntetőjogi védelemben részesíti, illetve ennek másik oldala, hogy hivatalos eljárása során fokozott a büntetőjogi felelőssége is.**

A Btk. alapján a büntetés-végrehajtási szervezetnél hivatalos személy:

- a hivatásos szolgálati jogviszonyban viszonyban állók,
- közalkalmazottak közül, akinek a tevékenysége a szerv alaptevékenységéhez tartozik (fogvatartáshoz közvetlenül kapcsolódó munkakörök)

19.1.1. Hivatali visszaélés

Btk. 305. § „Az a hivatalos személy, aki azért, hogy jogtalan hátrányt okozzon vagy jogtalan előnyt szerezzen

- a) hivatali kötelességét megszegi,
- b) hivatali hatáskörét túllépi, vagy
- c) hivatali helyzetével egyébként visszaél,

büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A bűncselekmény elkövetése révén a hivatalos személyek – vagy mások – jogtalan előnyhöz jutnak, vagy másoknak jogtalan hátrányt okoznak. Az előny, vagy a hátrány lehet anyagi, erkölcsi, személyi természetű. A hátrányt az elkövetőtől eltérő, más személynek kell elszenvedni, az előny megjelenhet a tettesnél, vagy bárki másnál. A jogtalan hátrány jogellenessége az adott helyzetre egyébként vonatkozó szabályok megszegéséből fakad, a jogtalan előny a kötelességszegésből, de nem annak ellenértéke (az már hivatali vesztegetés).

/Példák: (1) Elkülönítésre vonatkozó szabályok szándékos megszegése azzal, hogy a nem dohányzó elítéltet a felügyelet „megszívassa” és berakja egy dohányzó zárkába. (2) Fogvatartott kérelmi lapját a reintegrációs tiszt szándékosan összetépi és nem biztosítja a kérelem jogszerű ügyintézését. (3) A foglalkoztatást végző személyi állomány tagja a fogvatartott nem megfelelő viselkedését úgy reagálja le, hogy kötelezi a fogvatartottat, hogy „a család szégyene vagyok” kítűző táblát kell viselni a munkahelyen, illetve a kísérések során. (4) Fegyház fokozatú elítéltet a körletfelügyelő átengedi egy másik zárkába, hogy ott üzletelhessen, illetve többször fürödhessen, mint arra lehetősége van (5)./

19.1.2. Bántalmazás hivatalos eljárásban

Btk. 301. § (1) „Az a hivatalos személy, aki eljárása során mást tetteleg bántalmaz, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt csoportosan követik el.

(3) Aki bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetésének körülményeit a vádirat benyújtásáig a hatóság előtt feltárja.”

Az elkövetési magatartás a tetteges bántalmazás, melyet az eljárást folytató hivatalos személy követhet el. Ez jelenthet közvetlen ráhatást más testére, ami fájdalmat okoz, vagy esetleg a becsület csorbítására irányul (ütés, pofon, rúgás, lökés, stb.). Amennyiben jogszerű eljárás során kerül sor a bántalmazásra vagy testi sértésre, akkor a bűncselekmény nem valósul meg (Például: kényszerítő eszköz alkalmazása). **Minősített eset a csoportos elkövetés**, privilegizált eset, ha a csoportos elkövetésnél feltárássra kerül, mely a könnyebb bizonyíthatóságot hivatott szolgálni. /Példa: a ruházat átvizsgálását végrehajtó felügyelő a falnak támaszkodó elítélt lábát szétrúgja, szabálytalanul hatja végre az intézkedést, vagy nekilöki a falnak, stb./

19.2. Korrupciós bűncselekmények

19.2.1. Hivatali vesztegetés

Btk. 293. § (1) *„Aki hivatalos személyt a működésével kapcsolatban neki vagy rá tekintettel másnak adott vagy ígért jogtalan előnnyel befolyásolni törekszik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*
(2) Egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a vesztegető, ha a jogtalan előnyt azért adja vagy ígéri, hogy a hivatalos személy a hivatali kötelességét megszegje, a hatáskörét túllépje, vagy a hivatali helyzetével egyébként visszaéljen.
(6) A büntetés korlátlanul enyhíthető – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető – az (1) és (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetőjével szemben, ha a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltárja.”

A bűncselekmény elkövetője bárki lehet, passzív alanya csak hivatalos személy. Amennyiben a hivatalos személy elfogadja az előnyt, akkor a hivatali vesztegetés büntettét követi el. Az előny bármilyen lehet, mely alkalmas a befolyásolásra. Az előny ígéretével a bűncselekmény befejezett. (Például: fogvatartott pénz ígér, hogy a körletfelügyelő bármit becsempésszen részére a bv. intézetbe, vagy pénzért a fogvatartott az általa meghatározott intézetben tölthesse ítéletét, ún. „VIP körleten”)

19.2.2. Hivatali vesztegetés elfogadása

294. § (1) *„Az a hivatalos személy, aki a működésével kapcsolatban jogtalan előnyt kér, a jogtalan előnyt vagy ennek ígéretét elfogadja, illetve a rá tekintettel harmadik személynek adott vagy ígért jogtalan előny kérőjével vagy elfogadójával egyetért, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*
(5) A büntetés korlátlanul enyhíthető – különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető – az (1) és (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetőjével szemben, ha a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna, a hatóságnak bejelenti, a kapott jogtalan vagyoni előnyt vagy annak ellenértékét a hatóságnak átadja, és az elkövetés körülményeit feltárja.”

A bűncselekmény befejezett az előny kérésével, vagy az ígéret elfogadásával. Ez a hivatali visszaélés másik oldala (az ott felhozott példákkal a hivatalos személy vonatkozásában).

19.3. Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények

19.3.1. Fogolyszökés

A Btk. 283.§-a szerint:

„(1) Aki a büntetőeljárás alatt, illetve a szabadságvesztés vagy az elzárás végrehajtása során a hatóság őrizetéből megszökik, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, ha az elítélt a szabadságvesztés végrehajtása során a részére engedélyezett büntetés félbeszakítás, eltávozás, rövid tartamú eltávozás vagy kimaradás tartamának elteltével abból a célból nem tér vissza, hogy a büntetés végrehajtása alól kivonja magát.

(3a) A büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, ha az elítélt a reintegrációs őrizet tartama alatt a számára kijelölt lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet vagy a számára meghatározott napirend szerinti tartózkodási helyet a reintegrációs őrizet szabályainak megszegésével abból a célból hagyja el, hogy a szabadságvesztés végrehajtása alól kivonja magát.

(4) Korlátlanul enyhíthető a fogolyszökés elkövetőjének büntetése, ha - mielőtt tartózkodási helye a hatóság tudomására jutna - önként feladja magát.”

Szökésnek kell tekinteni a fogoly minden olyan tevékenységét, amely arra irányul, hogy a hatósági őrizet alól időlegesen vagy véglegesen kivonja magát oly módon, hogy a kényszertartózkodásra kijelölt helyet engedély nélkül elhagyja.

A bűncselekmény akkor befejezett, amikor a fogoly - akár rövid időre is - kikerül a hatóság őrizetéből. A kívánt eredmény elmaradása kísérletet valósít meg. Így például kísérleti szakaszba jut a cselekmény, ha mezőgazdasági munkahelyen az elítélt azért rejtőzik el, hogy megszökjön, de a keresésére indulók megtalálják.

A fogolyszökés alanya tettesként csak a büntetőeljárás vagy a büntetés-végrehajtás hatálya alatt álló személy lehet:

- őrizetbe vett személy
- szabadságvesztét töltő személy
- előzetesen letartóztatott személy
- házi őrizetben lévő személy
- lakhelyelhagyási tilalom alatt álló személy
- bűncselekmény miatti elzárást töltő személy
- reintegrációs őrizet alatt álló elítélt

Szabálysértési elzárást töltő vagy kényszergyógykezelt személy, valamint a javítóintézeti nevelésre ítélt személy **nem alanya a fogolyszökésnek.**

19.3.2. Fogolyzandulás

A Btk. 284.§-a szerint

„(1) Az a fogvatartott, aki más fogvatartottakkal együtt a fogvatartás rendjét súlyosan veszélyeztető, nyílt ellenszegülésben részt vesz, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a fogolyzandulás

a) kezdeményezője, szervezője vagy vezetője,

b) résztvevője, ha a fogolyzandulással szemben fellépő személy ellen erőszakot alkalmaz.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a fogolyzandulás különösen súlyos következményre vezet.

(4) A büntetés öt évtől húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a fogolyzandulás halált okoz.

(5) Aki fogolyzandulásra irányuló előkészületet követ el, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Az (1) bekezdésben meghatározott esetben korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki az ellenszegülést önként vagy a hatóság felszólítására abbahagyja.

Az elkövetési magatartása a **fogvatartás rendjét súlyosan veszélyeztető, nyílt ellenszegülés**. A nyílt ellenszegülés a fogvatartás rendjével való szembehelyezkedésnek bármely aktív vagy passzív formája lehet, vagyis mind tevéssel, mind pedig mulasztással is elkövethető.

Például: *a biztonsági felügyelők lefegyverzése, a körletfelügyelők bezárása, az intézet valamelyik helyiségének vagy részének hatalomba kerítése, a berendezési tárgyak elpusztítása, megrongálása, stb., de megvalósulhat az utasítások végrehajtásának súlyos veszélyt előidéző megtagadásával (például: éhségstrájkjal) is.*

Az elkövetés módja a nyílt ellenszegülés. Az **ellenszegülés akkor "nyílt", ha kifejezett, határozott és mások által felismerhető**. Ez nem azt jelenti, hogy az elkövetésnek nyilvánosnak kell lenni (azaz több személy jelenlétében kell végrehajtani), hanem azt, hogy a cselekmény mások (fogolytársai, a felügyelet tagjai) által észlelhető, felismerhető. *Pl. a rossz minőségű munka, vagy a munka el nem végzése önmagában a nyílt ellenszegülés megállapítását nem alapozza meg.*

A cselekmény akkor tényállásszerű, ha a nyílt ellenszegülés a büntetés-végrehajtási intézet szabályszerű működése, rendje, fegyelme, a munkáltatás természete, ideje, utasítások, szabályok, stb. ellen irányul. Nem valósul meg azonban akkor, ha a foglyok valamilyen törvényt sértő intézkedés (például indokolatlan étkezéselvonás, vagy az élelem rossz minősége) ellen lázadoznak, tiltakoznak.

A fogolyzandulás bűncselekményének alanya tettesi minőségben csak fogoly lehet, tényállásszerűségének feltétele legalább három fogoly együttes fellépése.

Alanya:

- őrizetbe vett személy
- szabadságvesztét töltő személy
- előzetesen letartóztatott személy
- bűncselekmény miatti elzárást töltő személy
- szabálysértési elzárást töltő személy
- idegenrendészeti őrizetben (vagy rendőrségi fogdán tölt)

19.4. Bevezetés a katonai büntetőjogba

Helmuth von Moltke: „...a fegyelem pedig a hadsereg lelke, amely nélkül a hadsereg háborúban hasznavehetetlen, békében veszedelmes”.

Helmuth Karl Bernhard von Moltke gróf, az „idősebb Moltke” (*Moltke der Ältere*) (Parchim, 1800. október 26. – Berlin, 1891. április 24.) porosz királyi tábornagy, 1858–1871 között a porosz királyi haderő vezérkari főnöke, majd 1888-ig a német császári nagyvezérkar főnöke. Kiváló katonai stratégia volt. A porosz (majd az egyesített német) haderő az ő hadvezéri irányításával vívta ki háborús győzelmeit az 1864-es porosz–osztrák–dán háborúban, az 1866-os porosz–osztrák háborúban és az 1870–71-es porosz–francia háborúban. Kiemelkedő szerepet játszott – Bismarck kancellár mellett – a Német Császárság 1871-es létrehozásában.

A katonai szabályok betartására a hadban álló vagy a harcra készülő katonai alakulatoknál, a fegyelem megszilárdítása és fenntartása érdekében volt, és van napjainkban is szükség. A más élet- és jogviszonyok miatt eltérő szankciórendszer és eljárás kialakulásának előfeltétele egyfelől az önálló katonaság létrejötte, másfelől annak a felismerése volt, hogy a katonai jogi helyzetekkel kapcsolatos kérdések, viták és normasértések eldöntése már nem kezelhető a lakosságra vonatkozó általános szabályok (civil jog) szerint. Így jött létre a katonai jog, illetve az abban meghatározott szabályok megsértését szankcionálható katonai büntetőjog.

A katonai büntetőjog elsődleges feladata tehát a „*si vis pacem, para bellum*” (ha békét akarsz, készülj a háborúra) elvét érvényesítendő **a katonai alakulatok és más fegyveres testületek körében a pontosság, szabályszerűség, professzionalitás és fegyelem garانتálása**. E feladat ellátásának fundamentumát – a nevelés, a kiképzés, a fenntartás és a jutalmazás alkalmazása mellett – a szükség esetén példastatuálásra is alkalmas, de arányos és igazságos büntetések, a gyors és átlátható eljárás, a toleráns és emberséges, az alkotmány elveinek és a polgári büntetőjog gyakorlatának is megfelelő, de ha kell szigorú és legalább részben elkülönült katonai igazságszolgáltatás adja¹¹.

A katonai büntetőjog jelenti:

- egyrészt szűkebb értelemben vett katonai büntetőjogra (anyagi jog), amely a katonákra vonatkozó legfontosabb büntetőrendelkezéseket foglalja össze, úgymint a katonai büntetőjogi fogalmát, a katonai bűncselekményeket és a katonákra vonatkozó szankciórendszert;
- másrészt a katonai büntetőeljárás jogra (alaki vagy eljárásjog), amely meghatározza, hogy a katonai bűnelkövetőket milyen szabályok szerint kell

¹¹ Farkas Ádám: „Van-e új a nap alatt”? AVAGY A KATONAI BŰNCSELEKMÉNYEK TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSÁNAK MÓDOSULÁSAI A XX. SZÁZADBAN ÉS EGY LEHETSÉGES VÁLTOZTATÁSI JAVASLAT

- felelősségre vonni, velük szemben milyen hatósági fórum járhat el, vagy milyen eljárási kényszerintézkedések alkalmazhatók;
- harmadrészt a katonai büntetés-végrehajtási jogra, amely részletesen előírja, hogy a katona elítéltekkel szemben a katonai büntetőeljárás során jogerősen kiszabott büntetés milyen szabályok szerint, hogyan hajtható végre.

A katonai bűncselekmények jogi tárgya (a jog által védett érték) **a katonai rend és fegyelem, a függelmi viszonyok szigorú rendje**. A bűncselekmények alanya speciális alany, elkövetője tettesként csak katona.¹²

19.4.1. A katona büntetőjogi fogalma

127. § (1) „E törvény alkalmazásában katona a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagja.”

19.5. Szolgálati bűncselekmények

19.5.1. Kötelességszegés szolgálatban

Btk. 438. § (1) „Aki űr-, ügyeleti vagy egyéb készenléti szolgálatban – az adott szolgálatra vonatkozó szolgálati intézkedés rendelkezéseit megszegve – elalszik, vagy a szolgálat ideje alatt szeszes italt, illetve kábítószerrel vagy kábítószernek nem minősülő kábító hatású anyagot vagy szert fogyaszt, rendeltetési helyét elhagyja, vagy a szolgálat ellátására vonatkozó rendelkezést más módon súlyosan megszegi, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A bűncselekmény jogi tárgya a katonai szolgálati rend általában, a védelem alá vont szolgálati formák zavartalan ellátásához fűződő érdek. A Büntetés-végrehajtási Szervezet tekintetében a belügyminiszter irányítása alatt álló rendvédelmi feladatokat ellátó szerveknél a hivatásos szolgálati beosztásokról és a betöltésükhöz szükséges követelményekről szóló 30/2015. (VI. 16.) BM rendelet 11. melléklet III./1-3. pontjai sorolják fel az űr-, ügyeleti és készenléti jellegű beosztásokat.

Az elkövetési magatartások (elalszik, szeszes ital v. kábítószerrel fogyaszt, ill. rendeltetési helyét elhagyja) tanúsítása esetén a katona szolgálat teljesítésére képtelen, ezáltal nem lesz alkalmas az ezen szolgálati formákban elvárt éberség és figyelem tanúsítására, alkalmatlanná válik a feladat teljesítésére. A gondatlanságból elkövetett kötelességszegés szolgálatban vétsége valósul meg a büntetés-végrehajtás hivatásos állományú tagja esetében, ha a tiltott tárgy a bv. intézet területére a kellő körültekintése hiányában jut be. (Példa: Nem teljesíti figyelési kötelezettségét, illetve nem elég éber a biztonsági felügyelő és az ő figyelési szakaszán dobják be a mobiltelefont tartalmazó csomagot a bástyafalon keresztül a sétaudvaron szabadlevegőn tartózkodó elítéltek közé (1) A csomagátvizsgálás akár röntgen gépen, akár kézzel vizsgáló állománytag nem veszi észre, hogy mobiltelefont vagy szűrőeszközt tartalmaz a csomag, mert azt tüzetesen nem vizsgálja át, (2)).

¹² Dr. Hautzinger Zoltán egyetemi adjunktus : A katonai büntetőjog fogalma és forrásai

19.5.2. Szolgálati feladat alóli kibúvás

(1) *Aki fontos szolgálati feladat alól megtévesztéssel vagy távolmaradással kivonja, vagy annak teljesítésére képtelenné teszi magát, vétséget követ el és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

(2) Ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény a szolgálatra jelentős hátrány veszélyével jár, külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenység vagy békefenntartás során követik el, a büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés.

(3) Ha a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményt háború idején vagy megelőző védelmi helyzetben követik el, a büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés.

19.5.3. Jelentési kötelezettség megszegése

(1) *Aki fontos szolgálati ügyben kellő időben nem tesz jelentést, vagy valótlan jelentést tesz, ha a bűncselekmény a szolgálatra jelentős hátrány veszélyével jár, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*

(2) A büntetés büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt háború idején, megelőző védelmi helyzetben, külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenység vagy békefenntartás során követik el.

19.6. Függelmsértő bűncselekmények

19.6.1. Parancs iránti engedetlenség

(1) Aki a parancsot nem teljesíti, vétség miatt elzárással büntetendő.

(2) Ha a parancs iránti engedetlenséget csoportosan követik el, a büntetés két évig terjedő szabadságvesztés.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a parancs iránti engedetlenség

a) más alárendeltek jelenlétében vagy egyébként nyilvánosan, akár a parancs teljesítésének kifejezett megtagadásával, akár egyéb sértő módon történik,

b) a szolgálatra vagy a fegyelemre jelentős hátrány veszélyével jár.

(4) A büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményt háború idején vagy megelőző védelmi helyzetben követik el.

(5) Aki háborúban a harci parancsot, külföldi hadműveleti területen végzett humanitárius tevékenység vagy békefenntartás során a fegyverhasználatra vonatkozó parancsot nem teljesíti, öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

19.6.2. Szolgálati tekintély megsértése

(1) Aki

a) az előljáró,

b) a szolgálatát teljesítő feljebbvaló, őr vagy más szolgálati közeg tekintélyét más előtt vagy feltűnően durván megsérti, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt több katona előtt vagy egyébként nyilvánosan követik el.

19.7. Speciális katonákkal szemben alkalmazható szankciók

Katonai büntetések (büntetés mellett vagy önállóan):

- a lefokozás;

- a szolgálati viszony megszüntetése (ha méltatlanná vált).

Katonai mellékbüntetések (büntetés mellett):

- a rendfokozatban visszavetés;
- a várakozási idő meghosszabbítása.

20. A szabadságvesztés végrehajtásának célja

20.1. A büntetés célja

Btk. 79. § „A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el”.

Beccaria: A bűnökről és büntetésekről (1764) „A cél tehát nem más, mint megakadályozni a bűnöst abban, hogy polgártársainak további károkat okozzon és elejét venni annak, hogy mások így cselekedjenek”.

Cesare Beccaria, márkai (Marchese de Bononsena) (Milánó, 1738. március 15. – Milánó, 1794. november 28.) olasz jogtudós, író, publicista, a modern büntetőjog és a felvilágosodás jelentős alakja. Büntetőjogi főműve *Dei delitti e delle pene* címmel 1764-ben jelent meg (magyarul: *A bűnökről és büntetésekről*, 1834, majd 1999). Műve tanulmány a börtönviszonyokról. Követelte, hogy csak törvények állapíthassák meg, mely cselekmények tekinthetők bűncselekménynek. A büntetés célja szerinte az, hogy visszatartsa a bűnelkövetőt újabb bűncselekmények elkövetésétől.

- **generális prevenció** (általános megelőzés) - a lehetséges elkövetőknek a büntetéssel fenyegetése és büntetés alkalmazásával elrettentése
- **speciális prevenció** (egyéni megelőzés) - jelentheti az elkövető visszatartását újabb bűncselekmény elkövetésétől, reszocializációját (nevelése, kezelése, javítása) vagy az ártalmatlanná tételét (elszigetelés, *megsemmisítés*, *bizonyos képességek elvétele*)

FONTOS! A büntetésnek nem célja a **megtorlás**, ugyanakkor a szabadságelvonással járó joghátrányok belső sajátossága, jellemzője (ártalmatlanná tétel, elszigetelés).

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (**Bv. kódex vagy Bv. tv.**) a **Btk. büntetési céljaira utalással határozza meg a büntetés-végrehajtás feladatát**, tekintettel arra, hogy a szankció végrehajtásában testesül meg maga a joghátrány, ami az általános és egyéni megelőzést (prevenció) szolgálja.

20.2. A büntetés-végrehajtás feladata és célja

Bv. tv. 1. §.: „*A büntetés-végrehajtás feladata a büntetési célok érvényesítése a büntetés, illetve az intézkedés végrehajtásán keresztül, azzal a célkitűzéssel, hogy a végrehajtás során az egyéniesítés szempontjait biztosítani kell annak érdekében, hogy az megfelelően szolgálja az egyéni megelőzési célok elérését.*

A büntetések és az intézkedések végrehajtásának rendjét úgy kell kialakítani, hogy az

- a büntetésben és az intézkedésben megnyilvánuló **joghátrányon**, illetve a **megelőzést szolgáló rendelkezések érvényesítésén túl elősegítse az elítélt társadalmi beilleszkedését és a jogkövető magatartás kialakulását,***
- a fiatalkorúak tekintetében a **gyermekek jogainak érvényesülését** is szolgálja,*
- a kényszergyógykezelés esetén a **társadalom védelmén túl, a kényszergyógykezelt számára megfelelő kezelést és gondozást biztosítson.**”*

A törvény tehát a végrehajtás rendjének kialakításakor célként **az elítélt jogkövető magatartásának, társadalomba való beilleszkedésének elősegítését határozza meg**, amely a joghátrány és egyéb, pozitív hatások érvényesítésével érhető el. A törvény az általánosan követendő cél mellett két, sérülékeny csoportra hívja fel a figyelmet, a fiatalkorúakra és a kóros elmeállapotú betegekre, akikkel szemben az alkalmazott intézkedés speciális célját is megjelöli.

20.3. A szabadságvesztés végrehajtásának célja

A történeti értelmezés **szabadságvesztés-büntetésnek tekint minden szabadságot korlátozó vagy elvonó büntető szankciót**, a **börtön** történeti fogalmán pedig a **szabadság elvonásának végrehajtására szolgáló azon építményt vagy helyiséget** értjük, **amelyben elzárva tartották az előzetesen őrizetbe vettekét vagy az elítélteket**; továbbá az ezen funkciókhoz kapcsolódó végrehajtási intézményeket. A **börtön** — polgári átalakulásokat megelőző — történetében értelmetlennek látszik a büntetési funkció éles elválasztása az előzetesen fogva tartottak őrzésétől. A szervezett szabadságvesztés-büntetés annak ellenére viszonylag későn fejlődött ki, hogy már Platon helyeselte, sőt különböző végrehajtási fokozatokra is javaslatot tett. Az ókorban a **börtön a bűnösök összegyűjtésére, s nem feltétlen megbüntetésére** szolgált.

Ennek ellenére elmondható, hogy a szabadság büntetésképpen történő elvonására – nem csupán bűnözőkkel, hanem adósokkal szemben is – már az ókorban sor került. A szabadság elvonásának első tömeges formái még nem a hagyományos börtönök keretében, hanem gályarabság és száműzés, a gyarmatokra történő szállítás formájában valósultak meg. Ezeket azonban alappal tekinthetnénk a munkabüntetések kezdeti formáinak is, hiszen céljuk az elítéltek „gazdaságosabb” kihasználása volt. A voltaképpen a bebörtönzés kezdetben inkább az uralkodók politikai ellenfeleinek elszigetelésére fejlődött ki. Később olyan intézeteket hoztak létre, ahol a bűnözők foglalkoztatását, munkával való ellátását igyekeztek a büntetési célok szolgálatába állítani. A mai, modern értelemben vett szabadságvesztés büntetés és végrehajtása kialakítására a XIX. századtól Észak-Amerikában, illetve Európában került sor.

A bebörtönzés hosszú időn keresztül úgy élt a köztudatban, mint a teljes jogfosztottság jelképe és megtestesítője. A „rabjogok” fokozatos elismerésén keresztül vezetett az út a ma már általánosnak tekinthető felfogásig, amely szerint a személyi szabadság elvonása adja a büntetés tartalmát és a börtönkörülményeket úgy kell kialakítani, hogy az elítélt emberi méltósága, alapvető emberi, és általában a büntetéssel össze nem függő jogai ne csorbuljanak.

A Bv. tv. 83. § (1) „*A szabadságvesztés végrehajtásának célja az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítése, valamint a végrehajtás alatti reintegrációs tevékenység eredményeként annak elősegítése, hogy az elítélt szabadulása után a társadalomba sikeresen visszailleszkedjen és a társadalom jogkövető tagjává váljon.*

(2) A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárásával kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés végrehajtásának célja a társadalom védelme érdekében az ítéletben meghatározott joghátrány érvényesítése”.

Vagyis a **kiszabott szabadságvesztés végrehajtása** egyértelműen **az egyéni megelőzés** (speciális prevenció) **céljának szolgálatában áll.** A speciális prevenció köréből pedig a fenti rendelkezés a szabadságelvonás során a **joghátrány (málum) érvényesítését, valamint a reintegrációt,** azaz a társadalomba történő visszailleszkedés elősegítését **tekinti a végrehajtási céljának,** végső soron *azt, hogy az elítélt a társadalom jogkövető tagjává váljon, azaz tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől.*

A törvény a szabadságvesztés végrehajtás céljának meghatározása során különbséget tesz a határozott idejű és a **tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés** között, ez utóbbi esetben **speciális célként a joghátrány érvényesítését határozza meg a társadalom védelme érdekében.**

21. A szabadságvesztés büntetés végrehajtásának rendje

21.1. Fogalma és összetevői

A büntetés-végrehajtási szervezet feladatkörébe tartozó, a személyi szabadság elvonása végrehajtásának *módjait, valamint folyamatát* (a büntetés-végrehajtási intézetbe befogadástól az intézet végleges elhagyásáig terjedő időszakban az elítélt életszakaszának valamennyi tudatosan irányított programját vagy megengedett eseményét, történéseit) jelenti.

A szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának rendje alatt egy olyan differenciált végrehajtási rendszert kell értenünk, amely jelenti:

- a szabadságvesztés végrehajtás módját,
- a szabadságvesztés végrehajtásra vonatkozó általános szabályok és
- a szabadságvesztés végrehajtásra vonatkozó speciális szabályok,
- valamint a fokozaton belüli egyéb szabályok (eltérő sajátosságok) összességét,
- a büntetés-végrehajtási szerv feladatait,
- az elítéltek jogi helyzetét.

21.2. A szabadságvesztés végrehajtásának a módja

Döntő mértékben a végrehajtó szervezet számára kötelező feladatok, az elítéltek jogainak és kötelezettségeinek a terjedelme, a börtönszemélyzetnek az elítéltekkel kialakított viszonya, valamint az elítéltekkel kapcsolatos bánásmód határozzák meg. Más büntetésektől eltérő sajátossággal a végrehajtás az elítélt szabadságának elvonásával, „zárt” büntetés-végrehajtási intézetben elhelyezéssel történik.

Bv. tv. 97. § (1) bekezdés: *„A szabadságvesztést a büntetés-végrehajtási szervezet hajtja végre. A szabadságvesztést a bíróság által meghatározott fokozatban – fegyházban, börtönben vagy fogházban –, a büntetés-végrehajtási szervezet által – a jogszabály, illetve az országos parancsnok intézkedése alapján – kijelölt, lehetőleg az elítélt lakóhelyéhez legközelebb eső bv. intézetben hajtják végre. A fegyház a börtönnél, a börtön a fogháznál szigorúbb végrehajtási mód.”*

21.3. A szabadságvesztés végrehajtásra vonatkozó általános szabályok

A szabadságvesztés végrehajtásra vonatkozó általános szabályok alatt az alapvető végrehajtási elveket (röviden: **alapelvek**) értjük. Ezek az elvek a büntetés-végrehajtás egész működését áthatják és valamennyi elítéltre, vagy legalábbis az elítéltek többségére kell, hogy vonatkozzanak.

- **A normalizáció elve** - amennyire lehetséges, a szabad élet körülményeihez kell közelíteni a végrehajtási intézeti életfeltételeket.
- **A nyitottság elve** értelmében a szabadságelvonással együtt járó ismert káros következményeket, illetve a személyiség negatív fejlődését előidéző mellékhatásokat ellensúlyozni kell. A nyitottság elvén az elítéltek szellemi és fizikai izolációját a lehetőségig oldó törekvést értjük.
- **A felelősség és az önbecsülés elve** érvényesítésével az elítéltnak segítséget kell adni ahhoz, hogy önmagán tudjon segíteni. A felelősség elvéből is következik, hogy az elítélt a büntetés-végrehajtásnak nem tárgya, hanem alanya, aki jogokkal és kötelezettségekkel, vagyis felelősséggel kell, hogy rendelkezzen.
- **A fokozatosság és a végrehajtás progresszív jellegének elve** azt jelenti, hogy az elítélt a szabadulása közeledtével fokozatosan enyhébb, a szabad élethez közelítő életkörülmények közé kerül. Ennek feltétele a fogvatartott aktív együttműködése.
- **A végrehajtás egyéniesítésének elve** azt jelenti, hogy az alkalmazott eljárásokat az elítélt személyiségéhez, egyéni képességeihez, szükségleteihez kell igazítani. A végrehajtás egyéniesítése nem jelentheti azt, hogy az intézet minden egyes elítéltet egyedi módon kezeljen, de szükségessé teszi az elítéltek nemek és fokozatok szerinti elkülönítésén túl személyiség-adekvát életkori, kriminológiai, biztonsági, reintegrációs és egészségügyi szempontok szerinti csoportképzését is. Az egyéniesítés további érvényesítése az egyes csoportokon belül kialakított speciális kezelési, gondozási módszerek alkalmazásával történhet.

21.4. A szabadságvesztés végrehajtásra vonatkozó speciális szabályok (fokozatok)

A Btk. 35. § (1) bekezdés: „Ha a bíróság szabadságvesztést szab ki, annak végrehajtását fogházban, börtönben vagy fegyházban rendeli végrehajtani”.

Tehát **az ítélkező bíróság** a büntetéskiszabás elvei alapján a Btk. általános és különös részi szabályai alapján **határozza meg a végrehajtási fokozatot**, az az elvégzi az elítéltek elsődleges osztályozását mérlegelve az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyát, a bűnösség fokát, az elítélt társadalomra veszélyességét és az egyéb enyhítő, vagy súlyosító körülményeket.

A szabadságvesztés egyes fokozataiban eltérő az elítélt:

- **elkülönítése a külvilágtól,**
- **őrzése, felügyelete és ellenőrzése,**
- **büntetés-végrehajtási intézeten belüli mozgása,**
- **életrendje,**
- **személyes szükségleteire fordítható összeg,**
- **jutalmazása és fenyítése,**
- **részvétele a reintegrációs programokban.**

A külvilágtól elkülönítés azt jelenti, hogy az elítélt elhagyhatja-e, ha igen, milyen feltételekkel és gyakorisággal a büntetés-végrehajtási intézetet. Az elkülönítés nem vonatkozik a külvilággal egyéb módon fenntartott – így különösen a passzív, az intézeten belül is folytatható – kapcsolatokra, mint például a rendszeres informálódás a külső eseményekről a média útján, levelezés, látogató fogadása, stb.

Az elítéltek őrzése, felügyelete és ellenőrzése a fogvatartás biztonságát szolgálják. Az **őrzés** az elítélt szemszögéből a meghatározott helyen való tartására, életének és testi épségének a megóvására irányuló tevékenység. A **felügyelet** az elítélt meghatározott helyen való tartózkodásának, tevékenységének folyamatos – közvetlen vagy közvetett – irányítása, az

ellenőrzés pedig a meghatározott helyen való tartózkodásának, tevékenységének az időszakos figyelemmel kísérése. E feladatok ellátásának a rendjét az intézet parancsnoka határozza meg.

A büntetés-végrehajtási intézeten belüli mozgás összefügg az elítélt viszonylagos önállósága mértékével, közelebbről pedig azzal, milyen területre korlátozódik az intézeten belüli szabad mozgása, illetőleg milyen okból, milyen biztonsági feltételekkel juthat az intézet egyéb területeire.

Az életrend kötöttsége abban nyilvánul meg, hogy az elítélt a számára kötelező programok mellett rendelkezik-e szabadidővel, illetőleg jogosult-e az intézeti lehetőségek és adottságok között maga meghatározni, hogy azt mire fordítja.

A személyes szükségletre – szükségleti cikkek vásárlására – az elítélt munkadíjából illetőleg letéti pénzéből **fordítható összeg nagysága** a tartási költségekkel csökkentett munkadíjhoz és a végrehajtási fokozathoz kapcsolódik.

Jutalmazás tekintetében a fokozatok közötti eltérés az intézet elhagyását jelentő jutalmaknál jelentkezik.

A büntetés-végrehajtás rendjét vétkesen megsértő elítélttel szemben alkalmazható **fenyítések** köre mindhárom fokozatban azonos, eltérő azonban a kiszabható magánelzárás leghosszabb tartama.

Részvétele a reintegrációs programokban összefügg az életrend kötöttségének, meghatározottságának a fokával és az elítélt intézeten belüli mozgásának viszonylagos szabadságával, illetőleg a korlátozottság mértékével.

21.5. A fokozaton belüli eltérő sajátosságok

A Bv. Kódex a szabadságvesztés rendjét a **Btk.-ban meghatározott végrehajtási fokozatokhoz igazodóan szabályozza** (előző pont), azonban az egyéniesítést, valamint a végrehajtás progresszivitásában rejlő előnyök fokozott érvényesülését szolgálják a törvény egyes rendelkezései.

A végrehajtás rendje az egyes végrehajtási fokozatokhoz képest eltérő (enyhébb vagy szigorúbb) lehet az alábbi esetekben:

- enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása (EVSZ)
- átmeneti részlegre helyezés
- sajátos kezelési igényeű elítéltek számára kialakított részlegekre helyezés (HSR, gyógyító-terápiás, pszichoszociális, drogprevenciós, alacsony biztonsági kockázatú)
- biztonsági zárkába, részlegre helyezés (biztonsági intézkedés).

Rezsimszabályrendszer

A szabadságvesztés egyik fő céljaként megjelenő egyéniesítést erősíti a Bv. Kódex új jogintézményeként kialakításra kerülő **rezsimszabályrendszer**. A rezsimszabályok alapján az elítélt a fokozaton belül a kockázati elemzése, magatartása és a reintegrációs tevékenységben való részvétel aktivitása alapján enyhébb, általános, vagy szigorúbb rezsimszabálykategóriába helyezhető.

21.6. A büntetés-végrehajtási szerv feladatai

A büntetés-végrehajtási szervezet jogszabályon alapuló feladatai, melyeket a szabadságvesztés végrehajtása során minden elítéltnak biztosítani kell, végrehajtási fokozattól, rezsimtől vagy biztonsági csoportba sorolástól függetlenül.

Bv. tv. 98. § (1) bekezdés: „*A szabadságvesztés végrehajtása során biztosítani kell az elítélt*

- a) *őrzését, felügyeletét és ellenőrzését,*
- b) *elhelyezését, ételmezését, ruházatát,*
- c) *– ha e törvény másként nem rendelkezik – a hatályos egészségügyi, társadalombiztosítási, egészségbiztosítási jogszabályok, illetve a kötelező szakmai eljárásrend szerinti egészségügyi ellátását,*

- d) *jogainak e törvény szerinti gyakorlását,*
- e) *oktatásához szükséges feltételeket,*
- f) *foglalkoztatásához szükséges feltételeket,*
- g) *társadalmi visszailleszkedését segítő egyéb reintegrációs programokhoz szükséges feltételeket.”*

21.7. Elítéltek jogi helyzete

A jogerős és végrehajtandó szabadságvesztést kiszabó bírósági ítélet hatására a szabad ember jogi státusza megváltozik, elítélt lesz. Az elítéléssel sajátos jogviszony – a büntetés-végrehajtási jogviszony – keletkezik, melynek egyik alanya az elítélt, a másik az államot képviselő büntetés-végrehajtási szervezet. Ehhez mérten az Alaptörvényben rögzített alapvető jogai részben megmaradnak, vagy szünetelnek, illetve módosulnak, továbbá a szabadságelvonással járó büntetés végrehajtásából fakadó helyzetre tekintettel sajátos jogok („rabjogok”) illetik meg és kötelezettségek terhelik.

22. Az elítélt jogi helyzete

22.1. A büntetés-végrehajtási jogviszony

Az alapvető állampolgári jogokat és kötelezettségeket az Alaptörvény határozza meg, ezzel rögzíti a szabad – a szabadságvesztés hatálya alatt nem álló – személyek jogállását.

A jogerős és végrehajtandó szabadságvesztést kiszabó bírósági ítélet hatására a szabad ember jogi státusza megváltozik, elítélt lesz. Az alaptörvényben említett jogállás megváltozik, és az elítéléssel létrejövő büntetés-végrehajtási jogviszony alapján átalakul. Ettől kezdve az elítélt a *büntetés-végrehajtási jogviszony* alanya lesz.

E jogviszony jellegéből következik, hogy a feleket – a szabadságelvonásból fakadó helyzetre figyelemmel sajátos – jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik. E sajátos jogviszony jellemzője, hogy az elítélt és az egyéb jogcímen fogvatartott részére biztosított jog a végrehajtásért felelős szerv oldalán kötelezettséget teremt, míg az elítéltet és az egyéb jogcímen fogvatartottat terhelő kötelezettség teljesítése érdekében a végrehajtásért felelős szerv minden törvényes eszközzel köteles fellépni. E jogviszony keletkezésével vannak az elítéltnak olyan, az Alaptörvényben rögzített alapvető jogai, amelyeket a szabadságvesztés nem érinthet, továbbá olyanok, amelyek szünetelnek és olyanok, amelyek módosulnak, korlátozottan érvényesülnek.

22.2. Az elítéltek jogai

22.2.1. Az elítélt jogai gyakorlása és kötelezettségei teljesítése

A szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt elveszti a személyi szabadságát, köteles eltérni a végrehajtás tényéből eredően egyes alapvető jogainak és a jogszabályok által biztosított egyéb jogosultságainak szünetelését, korlátozását, módosulását. A szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt az alapvető jogait és a jogszabályok által biztosított egyéb jogosultságait a büntetés végrehajtása során is gyakorolhatja és jogszabályban, vagy bírósági, illetve hatósági határozatban megállapított kötelezettségeit a büntetés végrehajtása során is köteles teljesíteni, kivéve, ha azok szüneteléséről, illetve korlátozásáról az ítélet vagy törvény rendelkezik, vagy amelyek gyakorlásában, illetve teljesítésében az elítélt akadályozva van. A büntetés-végrehajtási szervezet biztosítja, illetve elősegíti az elítélt jogainak gyakorlását. Az elítélt kötelezettségeinek teljesítése, illetve jogainak gyakorlása során a szabadságvesztés-büntetés céljai teljesítése érdekében köteles a bv. intézettel együttműködni. Az elítélt jogait személyesen vagy védője, illetve fiatalkorú esetén törvényes képviselője útján, a bv. intézet rendjével és biztonságával összhangban gyakorolja.

22.2.2. A szabadságvesztés által nem érintett jogok

Magyarország Alaptörvénye a Szabadság és Felelősség c. részében felsorolja azokat az alapvető és elidegeníthetetlen emberi jogokat, amelyek mind az egyetemes, mind a regionális szintű nemzetközi egyezményekben megjelennek. **E jogok egy csoportjának közös jellemzője, hogy függetlenül a szabadságelvonás tényétől minden embert, minden élethelyzetben megilletnek, és megsértésük a nemzetközi jog szabályaiba ütközik.** E jogok tartalma és terjedelme nem feltétlenül jelenik meg a Bv. tv-ben, némelyek a teljesség igénye nélkül:

- az emberi méltóság sérthetetlensége,
- a kínzás, az embertelen, a megalázó bánásmód vagy büntetés tilalma,
- a személyi biztonsághoz való jog,

- a szabadságtól való megfosztás csak törvényes eljárásban lehetséges,
- az alaptalan vagy törvényt sértő szabadságelvonás utáni kártérítéshez való jog,
- a hátrányos megkülönböztetés tilalma,
- az anyanyelv használatának követelménye,
- a hatékony jogorvoslathoz való jog

22.2.3. A szabadságvesztés végrehajtása alatt szünetelő jogok

A szabadságvesztés végrehajtása *alatt szünetel az elítélt joga*

a) a szabad mozgáshoz,

b) a tartózkodási hely szabad megválasztásához,

c) a békés gyülekezéshez,

d) a sztrájkhoz,

e) a szabad orvosválasztáshoz,

f) ahhoz, hogy az országgyűlési képviselők, a helyi és kisebbségi önkormányzati képviselők és polgármesterek, valamint az európai parlamenti képviselők választásán választható legyen.

A szabadságvesztés végrehajtása alatt szünetelnek az elítélt azon jogai, amelyekre a közügyektől eltiltás, illetve a bíróság ítéletében meghatározott foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás és kitiltás kiterjed. **E jogok szünetelése arra az elvi alpra vezethető vissza, hogy ezek gyakorlása nem egyeztethető össze sem a szabadságvesztést kiszabó ítélet céljával, sem pedig azzal a sajátos élethelyzettel, amelyet a szabadságvesztés letöltése szükségképpen magával hoz.**

- A szabad mozgáshoz való jog, illetve a tartózkodási hely szabad megválasztásához való tilalma a szabadságvesztés tartalmát kifejező mozgáskorlátozottságot fejezi ki.
- A gyülekezési jog ugyancsak összefügg a szabad mozgás, a tartózkodási hely szabad megválasztásának a jogával, és osztja annak sorsát. Szünetelésének további oka, hogy a végrehajtó intézet rendjét, zavartalan működését sértené a megengedése.
- Az elítéltek számára a munkavégzés kötelesség, egyben a munkáltatás a szabadságvesztés végrehajtásának fontos, meghatározott célokat szolgáló része. A sztrájkjog felmentést jelentene a munkakötelezettség – mint az elítéltek kötelező tevékenységeinek egyike – alól, veszélyeztetné a büntetés-végrehajtás rendjét, és nagymértékben nehezítené a munkavégzéshez fűzött célok elérését.
- A beteg számára az egészségügyi törvény biztosítja, hogy az egészségügyi ellátása az általa választott intézményben történjék és a szükséges beavatkozásokat az általa választott orvos végezze. Ennek azonban az elítélt mozgáskorlátozottsága miatt nincsenek meg a feltételei, egyébként pedig a bv. szervezet kötelessége biztosítani az elítélt megfelelő gyógykezelését, amelyet saját gyógyintézményei útján, szükség esetén külső kórház igénybevételeivel teljesít.
- A Bv. tv. az elítélt passzív választójogát (azt, hogy megválasztható legyen) szünetelteti, aktív választójogát azonban a törvény csak akkor korlátozza, ha a bíróság a közügyektől eltiltja.
- A végrehajtás céljával lenne ellentétes, ha az elítélt azokat a jogait gyakorolhatná, amelyekre a közügyektől eltiltás, illetve a bíróság ítéletében meghatározott foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás és kitiltás kiterjed. Ezek a jogok azonban csak akkor szünetelnek, ha eltiltásukat a bírósági ítélet tartalmazza.

22.2.4. A szabadságvesztés végrehajtása alatt korlátozott, módosuló jogok

- a) munkához és foglalkozása szabad megválasztásához való joga és a vállalkozáshoz való joga,
- b) művelődéshez való joga, illetve a tanulás és a tanítás szabadsága,

- c) önrendelkezéshez való joga,
 - d) kegyeleti joga,
 - e) szülői felügyeleti joga,
 - f) közérdekű adatokhoz való hozzáférésehez és azok terjesztéséhez való joga,
 - g) véleménynyilvánítási szabadsága,
 - h) egyesülési joga,
 - i) tulajdonhoz való joga,
 - j) a szabadidő eltöltéséhez való joga,
 - k) ha munkát végez, az éves fizetett szabadsághoz való joga,
 - l) magántitokhoz való joga,
 - m) általános cselekvési szabadsága a szünetelő jogokra való tekintettel,
 - n) lelkiismereti és vallási szabadsága
- Az elítéltnak a munkához való joga átmenetileg, a munkába állítást akadályozó ok fennállásáig szünetel. Ez a korlátozó rendelkezés figyelembe veszi azt a ténytet, hogy a büntetés-végrehajtás számára esetenként gondot jelent az elítéltek teljes körű foglalkoztatása és kizárja az ebből eredő esetleges kárigényeket. A foglalkozás szabad megválasztásához és a vállalkozáshoz való jog korlátozása a zártintézeti munkáltatásnak a szabad életnél szűkösebb lehetőségeivel van összefüggésben.
 - A művelődéshez, a tanuláshoz való jog változatlan, amennyiben a hiányzó általános iskolai végzettség megszerzésére irányul, a közép- és felsőfokú tanulmányok folytatását azonban a Bv. tv. engedélyhez köti.
 - Az elítélt kegyeleti jogát 30 napon belül gyakorolhatja, ha a közrend és közbiztonság szempontjai miatt a temetésen való részvételét elutasítják.
 - Az elítélt önrendelkezési jogának, tulajdonhoz való jogának, a közérdekű adatok megismerésére és terjesztésére irányuló jogának, a szabadidő eltöltéséhez fűződő jogának, a munkavégzés esetén az éves fizetett szabadsághoz való jogának, általános cselekvési szabadságának korlátozottsága a szabadságelvonás ténye miatti cselekvőképességének szűkülésével függ össze.
 - Az elítélt szülő szülői felügyeleti joga, amely alapján a büntetés-végrehajtási jogviszony keretei között részt vehet a gyermek nevelésében, valamint a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések eldöntésében – eltérően a korábbi szabályozástól, amely megszüntette azt – érvényesül, amennyiben bíróság, vagy gyámhatóság határozata ettől a jogától nem tiltja el.
 - A véleménynyilvánítás szabadságát a Bv. tv. a korábbi szabályozásnál részletesebb előírásokkal korlátozza (lásd a 3.5.2. fejezetben).
 - A levelezés, telefonbeszélgetés magántitokként való kezelésének joga is módosul az elítéltnak, mivel az általa címzett, illetőleg a részére érkezett levelek – a hatóságok és a nemzetközi szervezetek, továbbá a védő kivételével –, valamint az intézetből folytatott telefonbeszélgetése az intézet biztonsága érdekében ellenőrizhetők, a beszélgetés biztonsági okból megszakítható.
 - A szabadságelvonás ténye korlátozza az elítélt egyesüléshez való jogát. A büntetés-végrehajtási intézettől független civil szervezetnek az elítélt tagja lehet, ha a szervezet szabályai ezt megengedik, ténylegesen azonban – főként a szabad mozgás és a tevékenység szabad megválasztásához való jog hiánya miatt – nem tud a tagságból rá háruló kötelességeknek eleget tenni.
 - Az elítéltek lelkiismereti és vallásszabadsága csak annyiban korlátozható, amennyiben az elítélt magatartása veszélyezteti az intézet rendjét, vagy biztonságát.

Az elítélt véleményét - ellenőrzés mellett az e törvényben meghatározott korlátozás kivételével - olyan formában nyilváníthatja ki, amely nem zavarja a bv. intézet rendjét és biztonságát.

Az Alaptörvényben biztosított felsorolt jogok továbbélnék ugyan a végrehajtás alatt, azonban gyakorlásukat az elítélt módosult formában, vagy korlátozott terjedelemben jogosult.

A Bv. tv. egyik legfontosabb újítása, hogy meghatározza büntetés-végrehajtási jogviszony fogalmát, melyet a büntetési kényszer jogviszonyaként azonosít. A szabadságvesztés büntetésből adódóan, mint azt a korábbiakban említettük **az elítélés tényével az addig szabad ember jogi státusza megváltozik, elítélt lesz.** Ez jogállásban változást idéz elő, mert a büntetés-végrehajtás hatálya alá kerül és a keletkező büntetés-végrehajtási jogviszony egyik alanya lesz. A legfontosabb változás, hogy az elítéltnék egyes, az állampolgári státusából eredő alapvető jogai változatlanul fennállnak, egyesek szünetelnek, más jogokat pedig módosított vagy korlátozott formában gyakorolhat a szabadságvesztés alatt. Ezen túl – jogfosztottságuknál fogva – az elítéltek nincsenek abban a helyzetben, hogy a létfenntartáshoz szükséges legalapvetőbb körülményeikről gondoskodjanak. Ennek a helyzetnek a feloldását – elsősorban az elhelyezés, étellemezés, kapcsolattartás szabályain keresztül – a büntetés-végrehajtási jogviszonyból származó ún. „**elítélti jogok**” teszik lehetővé, melyek azért illetik meg az elítéltet, mert a szabadságvesztés büntetés alanya.

22.2.5. Elítélti jogok

Az elítélt jogosult:

- a) a higiéniai feltételeknek megfelelő egészséges **elhelyezésre**, az egészségi állapotának és a szabadságvesztés végrehajtása alatti tevékenységének megfelelő **étellemezésre, egészségügyi ellátásra**, megfelelő **ruházat biztosítására**,
- b) a **hozzátartozóival**, valamint az általa megjelölt és a bv. intézet által **engedélyezett személyekkel, szervezetekkel** az e törvényben meghatározottak szerint **kapcsolatot tartani**,
- c) baleset esetén **baleseti ellátásra és baleseti egészségügyi szolgáltatásra**,
- d) **pihenésre, szabadidőre**,
- e) testi és szellemi állapotának fenntartása, illetve fejlesztése érdekében
- ea) naponta - a szabadságvesztés végrehajtási rezsimejénél megállapított rendelkezések szerint, de legalább egy óra - **szabad levegőn tartózkodásra**,
- eb) **önképzésre, sajtótermékek megrendelésére, a bv. intézet művelődési és sportolási lehetőségeinek** - a szabadságvesztés végrehajtási rezsimejénél megállapított rendelkezések szerinti - **igénybevételére**,
- ec) tanuláshoz való jogát e törvényben meghatározottak szerint gyakorolni; **általános iskolai, középfokú, valamint felsőfokú tanulmányok megkezdésére, illetve folytatására**, a vizsgákra való felkészüléshez tanulmányi és vizsgaszabadságra,
- f) a bv. intézetben, illetve annak felügyeleti szerveinél és a büntetés-végrehajtástól független szervhez **közérdekű bejelentés, panasz, kérelem és jognyilatkozat előterjesztésére**,
- g) a büntetés végrehajtása során **jogorvoslati joggal élni**,
- h) a rendelkezésére álló **pénzből havonta meghatározott összeget személyes szükségleteire fordítani, illetve azzal egyéb módon rendelkezni**,
- i) a szabadságvesztés végrehajtása során keletkezett **kárának megtérítésére**,
- j) **sajátos védelemre a nők, fiatalok és a fogyatékkal élők** a rájuk vonatkozó eltérésekkel,
- k) jogszabályban meghatározottak szerint **saját ruha viselésére**, illetve **használati tárgyak tartására**; az elítélt magánál tartható tárgyainak köre a bv. intézet rendjére és biztonságára figyelemmel, valamint az egyes rezsimszabályok szerint korlátozható,
- l) a már megállapított, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvényben meghatározott valamely **rendszeres pénzellátásának** (e fejezetben a továbbiakban: rendszeres pénzellátás) **a meghatalmazott személy kezéhez vagy a bv. intézethez történő folyósítására, továbbá a saját jogon járó családi pótléknak a letéti számláján való elhelyezésére**,
- m) a szabadulást követő **társadalomba való visszailleszkedés érdekében az ehhez szükséges szociális feltételek megteremtésének segítségére**,
- n) önkéntes vállalása alapján - a szabadságvesztés fokozatának és a rezsimekkel kapcsolatos szabályok szerint - **oktatási, képzési, valamint reintegrációt elősegítő személyes fejlődését biztosító programokon való részvételre**,
- o) büntetés-végrehajtási szervezeten belüli **fogvatartotti fórumon való véleménynyilvánításra**.

Az elítélt a bv. intézet parancsnokának engedélye alapján - őrzéssel vagy anélkül - **meglátogathatja** orvos által igazoltan **súlyos beteg közeli hozzátartozóját, részt vehet közeli hozzátartozója temetésén.**

A bv. intézet parancsnoka az elrendelheti mozgáskorlátozó eszközök használatát, kivételes esetben megtagadhatja a látogatás, a temetésen való részvétel, illetve a kegyelet lerovásának engedélyezését. A rendkívüli eltávozás az öt napot nem haladhatja meg, annak tartama a szabadságvesztésbe beszámít. (Ha az elítélt a temetésen nem vett részt, a parancsnok a temetést követő harminc napon belül engedélyezheti, hogy az elítélt lerója kegyeletét a közeli hozzátartozója temetési helyénél. Az elítélt az előállítás költségét köteles megtéríteni.

22.3. Egyes elítélti jogok gyakorlásának speciális szabályai

22.3.1. Véleménynyilvánítás

A **véleménynyilvánítás szabadsága** az egyik legfontosabb alapvető alkotmányos jog, mely azonban a büntetés-végrehajtás során az elítéltet módosított formában illeti meg, illetve egyes esetekben korlátozható.

Az elítélt véleményét – ellenőrzés mellett az e törvényben meghatározott korlátozás kivételével – olyan formában nyilváníthatja ki, amely nem zavarja a bv. intézet rendjét és biztonságát.

A vélemény nyilvánosságra hozatala

- a) a nemzetbiztonság védelme,
- b) a minősített adat közlésének megakadályozása,
- c) a bűncselekmény közvetlen veszélyének fennállása esetén, annak megakadályozása,
- d) a bv. intézet rendje és biztonsága,
- e) a bűnöző életmód népszerűsítésének megakadályozása, valamint
- f) az elítélt, vagy hozzátartozója számára a bűncselekménnyel kapcsolatos vélemény nyilvánosságra hozatalából eredő vagyoni előny elérésének megakadályozása érdekében korlátozható.

Nyilatkozattétel

Az elítélt jogosult nyilatkozatot tenni a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló törvény szerinti műsorszámban vagy sajtótermékben, illetve az elektronikus hírközlésről szóló törvény szerinti elektronikus hírközlő hálózat útján történő közzététellel. A nyilatkozattétel engedélyezéséről vagy megtagadásáról az országos parancsnok a kérelem benyújtásától számított három napon belül dönt. A nyilatkozattétel engedélyezése akkor tagadható meg, ha alapos okkal arra lehet következtetni, hogy a nyilatkozattétel a Bv. Kódexben meghatározott érdekek (fentebb felsorolt korlátozó okok) valamelyikét sértené vagy veszélyeztetné.

Az országos parancsnok haladéktalanul értesíti a sajtó képviselőjét, ha az elítélt nyilatkozattételét engedélyezte, vagy e törvény szerint az engedélyt megadottnak kell tekinteni. Az értesítésben az országos parancsnok tájékoztatást ad a kapcsolatfelvétel részleteiről.

Ha az országos parancsnok a nyilatkozattételt megtagadja, arról indokolt írásbeli **határozattal dönt.** A határozat minősített adatot nem tartalmazhat. A nyilatkozattétel megtagadásáról szóló **határozat ellen az elítélt bírósági felülvizsgálati kérelmet nyújthat be.** A kérelmet a bv. intézet haladéktalanul továbbítja a büntetés-végrehajtási bíróhoz.

A bv. intézet parancsnoka vagy az általa kijelölt személy a nyilatkozattételt - a 120. §-ban foglaltak megtartása érdekében - ellenőrzi. Ha a nyilatkozattétel a 120. §-ban meghatározott érdekek valamelyikét sérti vagy veszélyezteti, a nyilatkozattétel megszakítható, és az elítéltet figyelmeztetni kell a szabályok megtartására és arra, hogy azok be nem tartása esetén a nyilatkozat közzététele megtagadható.

Közzététel

Az elítélt - hozzájárulásával készített - **nyilatkozattételét tartalmazó írás, kép-, hangfelvétel** (a továbbiakban: közlésre szánt anyag) **közzétételéhez az országos parancsnok engedélye szükséges.** A közzététel engedélyezéséről vagy megtagadásáról az országos parancsnok a kérelem benyújtásától számított három napon belül dönt. **Az engedély akkor tagadható meg, ha a 120. §-ban meghatározott érdekek valamelyikét sértené, vagy veszélyeztetné.**

Ha az országos parancsnok a közzétételt megtagadja, arról indokolt írásbeli határozattal dönt. A közzététel megtagadásáról szóló határozat ellen az elítélt bírósági felülvizsgálati kérelmet nyújthat be. A kérelmet a bv. intézet haladéktalanul továbbítja a büntetés-végrehajtási bíróhoz.

22.3.2. Lelkiismereti- és vallásszabadság gyakorlása

A lelkiismereti- és vallásszabadság az egyik legrégebbi szabadságjog, melyet az állampolgárok kivívtak és érvényesülését általánosan elismertették a felvilágosodást követően, a polgári szabadság egyik alapja.

126. § (1) A bv. intézetben minden elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy lelkiismereti és vallási meggyőződését szabadon megválassza vagy megváltoztassa, vallását gyakorolhassa.

(2) **A bv. intézetben minden elítélt számára lehetővé kell tenni, hogy az egyházi személy,** a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagja, az egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző szervezet által megbízott más személy általi **gondozásban** részesülhessen.

(3) **Az elítélt magánál tarthatja a vallása gyakorlásához szükséges könyveket, írásos anyagokat és kegytárgyakat.** A kegytárgyak vallásgyakorláshoz való szükségességének megállapításához az adott egyházi személy és vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagjának állásfoglalása kérhető.

(4) **Az elítélt számára lehetővé kell tenni,** hogy a bv. intézetekben megvalósítható **vallásos szertartásban részesüljön** a vallási közösség előírásainak megfelelően. A súlyos, életveszélyes állapotban lévő elítélt kérelmére az egyházi személlyel vagy a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagjával való találkozást soron kívül lehetővé kell tenni.

(5) Az elítélt eltiltható az istentiszteleten való részvételtől, ha az a bv. intézet rendjét vagy a biztonságot veszélyezteti.

(6) Az istentiszteletre önként jelentkezők részvétele – az (5) bekezdés alapján eltiltottakat, valamint a magánelzárást töltő elítélteket kivéve – nem korlátozható. A (2) bekezdésben meghatározott személlyel való ellenőrzés nélküli találkozás lehetősége azonban az istentisztelet látogatástól eltiltott, a magánelzárást töltő, illetve biztonsági zárában vagy részlegesen elhelyezett elítélttől sem tagadható meg.

22.3.3. Iratbetekintés és másolatkészítés joga

Az elítéltek részére korábban problematikus volt, hogy alkotmányos alapokon álló büntetőeljárás jogukat megfelelő módon tudják gyakorolni, különösen a nagyobb terjedelmű iratanyagot kitevő büntetőügyek esetében. Külön jogként szabályozza a Bv. tv. ennek lehetőségét, oly módon, hogy az iratbetekintés jogának gyakorlására Be. szabályai vonatkoznak, a feltételek biztosítása azonban a bv. szervezetet terheli. Költsé térítés ellenében – tekintettel arra, hogy az elítélt az egyéb ügyeinek intézésében is a szabadságelvonás miatt hátrányosabb helyzetben van – az elítélt kérheti iratok másolását, nyomtatását.

127. § (1) Az elítélt az ellene folyamatban lévő büntetőeljárás során a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság által elektronikus eszközön átadott iratokba vagy az ellene folyamatban volt büntetőeljárásban keletkezett iratról elektronikus adathordozón kiadott másolatba a büntetés-végrehajtási szervezet által biztosított számítástechnikai eszköz igénybevételelvel jogosult betekinteni.

(2) Az elítélt köteles az (1) bekezdésben meghatározott, valamint a büntetés-végrehajtási ügyben keletkezett iratokon kívüli egyéb iratai másolásának, nyomtatásának és továbbításának költségét megtéríteni.

22.3.4. Várandós és kisgyermekes nőkre vonatkozó speciális szabályok

Bv. tv. 128. § (1) A várandós és a kisgyermekes elítélt nőnek az egészségét védő és a gyermek fejlődését szolgáló, e törvényben nem szabályozott jogai nem korlátozhatók.

(2) Ha a szülésre a szabadságvesztés végrehajtása alatt kerül sor, és az együttes elhelyezést kizáró ok nem áll fenn, a gyermeket egy éves koráig az anyjával együtt kell elhelyezni.

(3) Az anya és a gyermek együttesen nem helyezhető el, ha

a) az anya a gyermek gondozását nem vállalja,

b) a bíróság a szülői felügyeletet az anya valamennyi gyermekével kapcsolatosan megszüntette,

c) az anya ellen a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt eljárás indult, vagy

d) az anya egészségi állapota miatt a gyermek gondozását, nevelését nem tudja ellátni.

(4) A (3) bekezdés d) pontjában meghatározott esetben, ha az anya a gyermekét szoptatja, a gyermek a bv. intézet anya-gyermek részlegén elhelyezhető.

(5) Együttes elhelyezése esetén az anya a gyermek felett a gondozás és a nevelés jogát gyakorolja.

(6) A gyermek felett szülői felügyeletet gyakorló vagy a gyermekkel kapcsolattartásra jogosult másik szülő, valamint a gyám részére heti egy alkalommal a kapcsolattartást és a gyermek fejlődéséről a megfelelő tájékoztatást biztosítani kell.

(7) Az anya és gyermeke együttes elhelyezése esetében a gyermek elhelyezése iránt indított eljárás elbírálására a bv. intézet székhelye szerint illetékes bíróság jogosult.

(8) A (2) bekezdésben meghatározott eseten kívül az elítélt a gyermekével kapcsolatot tarthat, kivéve, ha a kapcsolattartásra bíróság vagy gyámhatóság határozata alapján nem jogosult, és a büntetés-végrehajtási jogviszony keretei között részt vehet a gyermek nevelésében, valamint a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések eldöntésében, kivéve, ha a bíróság a szülő e jogát korlátozta.

22.3.5. Tartható tárgyak köre

Az elítélt Alaptörvényben biztosított tulajdonhoz való joga a szabadságvesztés alatt korlátozható.

Bv. tv. 129. § (1) Az elítélt - a (3) bekezdésben foglalt kivételekkel - a jogszabályban meghatározottak és a rezsimszabályok szerint az intézetben tarthat minden olyan tárgyat, amelynek elhelyezése

a) a zárka rendeltetésszerű használatát nem akadályozza, illetve

b) az elítélt számára - ha ilyen az intézetben rendelkezésre áll - a zárkán kívül rendelkezésre bocsátott tároló helyiségben megoldható.

Korlátozható

Az elítélt magánál tartható tárgyainak köre a bv. intézet rendjére és biztonságára figyelemmel korlátozható, valamint az az egyes rezsimszabályok szerint eltérhet.

Az elítélt nem tarthat az intézetben olyan tárgyat,

a) amelynek birtoklása a közbiztonságot veszélyezteti, vagy jogszabályba ütközik,

b) amely az intézet rendjét, a fogvatartás biztonságát, a szabadságvesztés végrehajtásának rendjét, vagy ezek fenntartását és ellenőrzését, illetve az elítélt vagy más személy testi épségét vagy egészségét veszélyezteti, továbbá

c) amely alkalmas arra, hogy használatával az elítélt önállóan vagy másokkal közösen bűncselekményt kövessen el, vagy - ha ellene büntetőeljárás van folyamatban - a büntetőeljárás eredményességét veszélyeztesse.

22.3.6. Választójog gyakorlása

A Btk. 61. §-ában foglaltak alapján azt, akit szándékos bűncselekmény elkövetése miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélnék, és méltatlan arra, hogy azok gyakorlásában részt vegyen, a közügyek gyakorlásától el kell tiltani. Közügyektől eltiltás mellékbüntetés kiszabására tehát csak a két feltétel együttes megvalósulása esetén kerül sor. Amennyiben tehát gondatlanságból elkövetett bűncselekmény miatt kerül sor a szabadságvesztés kiszabására, illetve a bíróság a szándékos elkövetés esetén nem találja méltatlannak (elkövető életmódjának, az elkövetett bűncselekmény közügyekkel összefüggésének vizsgálata alapján) az elkövetőt, így választójogát módosulva, a szabadságvesztés rendjéhez igazodva jogosult gyakorolni. Ez azt jelenti, hogy ő választhat, azonban képviselővé nem választható.

A szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt részére biztosítani kell, hogy a választójogát gyakorolhassa.

Az elítélt a fogvatartás helyén, a választási eljárásra vonatkozó jogszabályok szerint jogosult szavazni, az elítélt személyazonosságát a fogva tartó bv. intézet nyilvántartása alapján kell megállapítani. A bv. intézet köteles elősegíteni az elítélt választójogának gyakorlását, az elítélt részére félbeszakítást lehet engedélyezni, amelynek tartama legfeljebb három nap.

23. Az elítélt kötelezettségei

23.1. Bevezetés

Fő szabályként kijelenthetjük, hogy a szabadságvesztés végrehajtásának nincs hatása általában az állampolgári kötelezettségekre, azonban a fogva tartása tényéből fakadóan a bv. szervezetnek elő kell segíteni a kötelezettségek teljesítésének lehetőségét.

Az elítélt köteles:

- vagyoni helyzetéhez mérten a közterhek viseléséhez hozzájárulni
- teljesíteni a munka- és környezetvédelemmel összefüggő kötelezettségeit
- hozzájárulni gyermeke jogainak biztosításához

A szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt az alapvető jogait és a jogszabályok által biztosított egyéb jogosultságait a büntetés végrehajtása során is gyakorolhatja és **jogszabályban, vagy bírósági, illetve hatósági határozatban megállapított kötelezettségeit a büntetés végrehajtása során is köteles teljesíteni, kivéve, ha azok szüneteléséről, illetve korlátozásáról az ítélet vagy törvény rendelkezik, vagy amelyek gyakorlásában, illetve teljesítésében az elítélt akadályozva van.** A büntetés-végrehajtási szervezet biztosítja, illetve elősegíti az elítélt jogainak gyakorlását. **Az elítélt kötelezettségeinek teljesítése, illetve jogainak gyakorlása során a szabadságvesztés-büntetés céljai teljesítése érdekében köteles a bv. intézettel együttműködni.** Az elítélt jogait személyesen vagy védője, illetve fiatalkorú esetén törvényes képviselője útján, a bv. intézet rendjével és biztonságával összhangban gyakorolja.

23.2. Az elítélt kötelezettségei

Bv. tv. 133. § (1) „ Az elítélt jogszabályban meghatározott kötelezettségeit a szabadságvesztés végrehajtása alapvetően nem érinti.

(2) Az elítélt köteles - különösen -

- a **szabadságvesztést** a jogszabályban vagy az országos parancsnok által **meghatározott bv. intézetben tölteni,**
- a büntetés-végrehajtás **rendjét megtartani,** illetve tölteni, a **kapott utasításokat végrehajtani,**
- a számára **kijelölt munkát elvégezni,**
- a **reintegrációs foglalkozás rendjét,** a bv. intézet **biztonsági és higiéniai követelményeit megtartani,**
- a **bv. intézet tisztántartásában, karbantartásában és ellátásában díjazás nélkül, alkalmasságú részt venni,**
- alávetni magát** a jogszabályban előírt kötelező vagy egészségi állapotának megítéléséhez **szükséges orvosi vizsgálatnak** és a jogszabály szerint kötelező, **gyógykezelésnek,**
- felelősséget, illetve bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetén **vizsgálati anyagot szolgáltatni az alkohol, bódító-, illetve kábítószer fogyasztás ellenőrzéséhez,**
- a végrehajtási fokozatnak és rezsimszabályoknak megfelelően **előírt forma- és egyéb ruházatot viselni,**
- a **tartására fordított költséghez hozzájárulni,** kivéve ha önhibáján kívüli okból nem dolgozik és nem részesül rendszeres pénzellátásban, illetve nem rendelkezik letéti pénzzel,
- a képességeinek és a bv. intézet adottságainak **megfelelő képzésben, illetve oktatásban részt venni.**

Az elítélt köteles együttműködni a bv. intézet, a pártfogó felügyelői szolgálat és a reintegrációs tevékenységben részt vevő szervezet megbízottjával.

23.3. Egyes elítélti kötelezettségek

23.3.1. Rabtartás

/Az elítélt hozzájárulása a tartására fordított költségekhez, tartalékolás a szabadulásra, valamint a tartozások levonásának rendje/

A tartási költségekhez való **hozzájárulás összegét** az országos parancsnok határozza meg. Az elítélt keresményének és rendszeres pénzellátásának meghatározott részét a **szabadulása idejére tartalékolni kell.**

- a) A **dolgozó elítélt** a munkadíjából köteles a tartására fordított költséghez hozzájárulni, abból a hozzájárulás összegét és a szabadulás idejére tartalékolandó összeget közvetlenül le kell vonni.
- b) A **munkáltatásban részt nem vevő elítélt** a tartására fordított költségekhez - ha azt a fogva tartó bv. intézethez folyósítják - valamely rendszeres pénzellátásából, illetve - legfeljebb annak erejéig - szabadon felhasználható letéti pénzéből járul hozzá, azokból a hozzájárulás összegét és a szabadulás idejére tartalékolandó összeget közvetlenül le kell vonni.
- c) Az elítélt munkadíjából, rendszeres pénzellátásból, illetve letéti pénzéből a tartásra fordított költséghez való hozzájárulás napi összegének és a szabadulás idejére kötelezően tartalékolandó összegének a **levonása után fennmaradó összeg legfeljebb ötven százalékát lehet végrehajtás alá vonni.**
- d) Az elítélt által e törvény alapján **megtérítendő költségeket** és az általa igénybe vett jogszabályban meghatározott **többletszolgáltatások díjait és költségeit a levonásokat követően kell levonni.**

23.3.2. Díjazás nélküli munkavégzés

/Részvétel a bv. intézet tisztántartásában, karbantartásában és ellátásában/

Az elítélt köteles a fogva tartó bv. intézet tisztántartását, karbantartását és ellátását szolgáló munkában díjazás nélkül részt venni (ún. „díjazás nélküli munkavégzés”).

Feltételei:

- A tisztántartást, karbantartást és ellátást szolgáló munkában csak olyan elítélt vehet részt, aki egyébként **munkáltatásra is alkalmas**. A munkaköri alkalmasság megállapításáig az elítélt nem vehet részt a munkavégzésben;
- A tisztántartást, karbantartást és ellátást szolgáló munkavégzés ideje **a napi négy órát, havonta összesen a huszonnégy órát nem haladhatja meg**. A bv. intézet orvosa (a továbbiakban: bv. orvos) a munkavégzés idejét az elítélt egészségi és fizikai állapotára vagy életkorára tekintettel csökkentheti;
- A tisztántartást, karbantartást és ellátást szolgáló munkavégzés idejére az elítéltet **szükség szerint el kell látni munkaruhával és lábbelivel, szakmai oktatásban kell részesíteni**, balesetét a munkabalesetre vonatkozó jogszabály szerint kell elbírálni.

A tisztántartást, karbantartást és ellátást szolgáló **munkavégzés időpontjait és tartamát** a bv. intézet a fogvatartotti **nyilvántartásban rögzíti.**

23.3.3. Az elítélt tőrési kötelezettsége

A szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítélt köteles tőrni - különösen -

- a) a más nemű és más végrehajtási fokozatú elítéltektől való **elkülönítést**, az életkori, kriminológiai, kockázatelemzési és kezelési szempontú, foglalkoztatási és egészségügyi szempontok szerinti **csoportha sorolását**,
- b) az **egyres rezsimekre vonatkozó korlátozásokat**,
- c) **személyes tárgyainak átvizsgálását**,
- d) az e törvény szerinti kivételekkel **kapcsolattartásának ellenőrzését**,
- e) **életrendjének, bv. intézeten belüli mozgásának meghatározását, illetve korlátozását**,
- f) **biztonsági intézkedések végrehajtását**.

24. A fogvatartás rendje

24.1. A tájékoztatási kötelezettség

A végrehajtásért felelős szervnek az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott részére az *anyanyelvén*, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben regionális vagy nemzetiségi nyelven, *vagy az általa ismert más nyelven* a végrehajtás rendjére, a végrehajtással összefüggő jogaira és kötelezettségeire vonatkozó jogszabályi rendelkezések lényegi elemeiről, *valamint* a fogvatartást foganatosító szerv házirendjéről tájékoztatást kell adnia. (Bv. tv. 12. § (3) bekezdés) Az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott részére írásban, az általa értett nyelven egyszerűen, közérthető módon kell a tájékoztatást megadni.

24.2. A Házirend

Az elítélt jogai gyakorlásának és a kötelességei teljesítésének rendjét a házirendben kell szabályozni, mely adott intézetre vonatkozik tekintettel az egyes intézetek eltérő sajátosságaira, azonban tartalma jogszabályban meghatározott. A házirendtől csak a bv. intézet parancsnokának engedélyével lehet eltérni. Az elítéltet a házirend megszegésének következményeire figyelmeztetni kell.

A házirend tartalmazza:

- a) az elítélt napirendjét,
- b) az elítélt bv. intézeten belüli foglalkoztatására, mozgására, tartózkodására és a munkavégzés rendjére vonatkozó szabályokat,
- c) a panaszok, kérelmek, bejelentések, illetve egyéb jogorvoslatok előterjesztésének a rendjét,
- d) az elítélt viselkedési szabályait,
- e) a látogatók fogadásának, valamint a bv. intézet elhagyásának a szabályait,
- f) a szükségleti cikkek vásárlásának idejét, módját,
- g) az elítélt által küldött, vagy a részére érkezett levelek, csomagok kezelésére vonatkozó szabályokat,
- h) az elítélt tartózkodására és foglalkoztatására szolgáló helyiségek használatának rendjét,
- i) a vallási szertartások, a karitatív és a missziós rendezvények időrendjét,
- j) a telefonkészülék használatának rendjét és feltételeit,
- k) az elítélt birtokában tartható tárgyak mennyiségét,
- l) a részlegben betartandó balesetvédelmi és tűzvédelmi előírásokat,
- m) a dohányzással kapcsolatos rendelkezéseket,
- n) a többletszolgáltatások igénybevételére vonatkozó rendelkezéseket,
- o) a biztonsági zárkában vagy részlegben elhelyezett elítéltekre vonatkozó végrehajtási szabályokat.

24.3. A napirend

A napirendben kell meghatározni minden olyan tevékenységet, amely a bv. intézet napi folyamatos működését biztosítja. A takarodó és az ébresztő között legalább nyolc óra folyamatos pihenőidőt, étkezésre naponta háromszor, esetenként legalább húsz percet kell biztosítani.

A napirendben kell meghatározni:

- a) ébresztő és a takarodó,

- b) a nyitás és zárás,**
- c) a létszámellenőrzés,**
- d) az étkezés,**
- e) a szabad levegőn való tartózkodás,**
- f) a munkavégzés, oktatás, orvosi rendelés, szabadidő eltöltése, jogorvoslatok ideje, helye, módja.**

25. A szabadságvesztés büntetés végrehajtási fokozatai, a differenciálás lehetőségei

A szabadságvesztést a büntetés-végrehajtási szervezet hajtja végre. A szabadságvesztést a bíróság által meghatározott fokozatban - fegyházban, börtönben vagy fogházban -, a büntetés-végrehajtási szervezet által - a jogszabály, illetve az országos parancsnok intézkedése alapján - kijelölt, lehetőleg az elítélt lakóhelyéhez legközelebb eső bv. intézetben hajtják végre. A fegyház a börtönnél, a börtön a fogháznál szigorúbb végrehajtási mód.

A szabadságvesztés végrehajtásának rendjét az elítélt egyéni körülményeinek figyelembevételével - személyiségére, előéletére, életvitelére, családi körülményeire, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés fokozatára és tartamára tekintettel - kell kialakítani.

25.1. Általános elkülönítési szabályok

A büntetés-végrehajtás szervezetének a feladatai közül a végrehajtás módja szempontjából lényeges, hogy gondoskodnia kell **az elítéltek és egyéb jogcímen fogvatartottak elkülönítéséről** a következők szerint.

El kell különíteni a szabadságvesztés végrehajtása során – ha a törvény másképp nem rendelkezik –

- a) a különböző végrehajtási fokozatba tartozókat egymástól,
- b) a férfiakat a nőktől,
- c) a fiatalkorúakat a felnőtt korúaktól,
- d) a katonákat a katonának nem minősülő elítéltektől,
- e) a dohányzókat a nem dohányzóktól,
- f) a fekvőbetegeket az egészségesektől,

Az elkülönítés szempontjai közül a nem és az életkor, továbbá az egészségügyi okok nem szorulnak indokolásra, ugyanakkor a fokozatok szerinti elkülönítéssel együtt elsődleges alapját képezik az elítéltek egyéniesítésének, ennek érdekében osztályozásának, csoportba sorolásának is.

25.2. Végrehajtási fokozat szerinti eltérések

A szabadságvesztés végrehajtásának egyes fokozataiban eltérő az elítélt

- a) elkülönítése a külvilágtól,
- b) őrzése, felügyelete és ellenőrzése,
- c) bv. intézeten belüli mozgása,
- d) életrendje,
- e) személyes szükségleteire fordítható összeg,
- f) jutalmazása és fenyítése,
- g) részvétele a reintegrációs programokban.

Az elítéltek kezelésének és a reintegráció eredményessége érdekében szükséges a különböző szempontok alapján differenciált elítélti csoportok egymástól történő elkülönítése, mely az egyéniesítést és a differenciált végrehajtás elvének gyakorlati érvényesítését jelenti.

- A **fegyház** a szabadságvesztés legszigorúbb végrehajtási módja. Az ide kerülő elítélt **életrendje részleteiben is meghatározott, állandó irányítás és ellenőrzés alatt áll. Eltávozása** – a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt kivételével –

kivételesen engedélyezhető. Biztonsági és rezsimekategóriába sorolása alapján a bv. intézetben belül a számára kijelölt helyen történő mozgása, zárkája ajtajának nappali nyitva tartása, a csoportos kulturális és sportprogramokon, illetve a bv. intézet által szervezett, intézetben belüli programokon való részvétele, a magánál tartható tárgyak köre, kapcsolattartásának gyakorisága és tartama, a személyes szükségleteire fordítható összeg mértéke eltérő, a juttatások köre bővíthető, a fokozatosság elvét figyelembe véve. **Külső munkáltatásban kivételesen részt vehet** abban az esetben, ha a külvilágtól munkavégzés alatt is elkülöníthető.

- A **börtön** fokozat esetén az elítélt **életrendje meghatározott**, de már nem minden részletre kiterjedően, **irányítása és ellenőrzése** e fokozatban is **kötelező**. Részére **kivételesen engedélyezhető az eltávozás és külső munkáltatásban is részt vehet**. A fegyházhoz képest a rezsimekategóriába sorolásától függően a **mozgására enyhébb szabályok irányadóak**, így pl. meghatározott szervezett programokon már szabadon is mozoghat. **Börtön fokozatban is a rezsimekategóriák szerint érvényesül a fokozatosság elve**.

- A **fogház** a szabadságvesztés legenyhébb végrehajtási módja. **Életrendje** csak részben meghatározott, a **reintegrációs programok kivételével a szabadidejét saját belátása szerint használhatja fel**. **Eltávozáson részt vehet és külső munkáltatása is engedélyezhető**. A börtönhöz képest a **mozgása kevésbé korlátozott, szintén az adott rezsimekategóriára vonatkozó szabályok szerint érvényesül**.

25.3. Rezsimszabályok

A szabadságvesztés végrehajtása során **az elítélt kockázati elemzése, magatartása és a reintegrációs tevékenységben való részvétele függvényében az egyes fokozatokon belül a végrehajtás rendje, az elítélt részére adható kedvezmények** az egyes fokozatokhoz kapcsolódó **rezsimszabályok** szerint eltérőek lehetnek. Az elítélt az egyes végrehajtási fokozatokhoz kapcsolódóan általános, enyhébb és szigorúbb rezsimszabályok (rezsimekategória) alá sorolható be. A **Bv. Szabályzat** (16/2014. (XII. 19.) IM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, az előzetes letartóztatás és a rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól 39-41. §§-ai) pontosan és részletesen meghatározzák az egyes végrehajtási fokozatokhoz tartozó rezsimekategóriákban a végrehajtás rendjére vonatkozó részletszabályokat a látogatófogadás, telefonálás, intézetelhagyás, személyes szükségletekre fordítható összeg nagysága, valamint a magánál tartható tárgyak köre tekintetében.

25.4. Biztonsági kockázati besorolás

A végrehajtás biztonságának fenntartása érdekében az egyes fokozatokhoz tartozó rezsimszabályokon belül az elítélt **biztonsági besorolása** (magas, közepes vagy alacsony) alapján az elítélt őrzésére, felügyeletére, ellenőrzésére, a zárkaajtó zárva tartására, bv. intézetben belüli mozgására, látogatónak biztonsági filkében vagy rácson keresztül történő fogadására, külső munkahelyen történő foglalkoztatására, az intézet elhagyására, az elítélt előállítására, szállítására vonatkozó előírások enyhébbek vagy szigorúbbak lehetnek.

- **Magas szintű a biztonsági kockázata** annak az elítéltnak, akinél az elkövetett bűncselekmény jellege, a kiszabott büntetés tartama, bünszervezetben vagy a fogvatartotti

szubkultúrában betöltött szerepe, a bv. intézet rendjéhez és biztonságához való viszonya, korábbi fogvatartása során tanúsított magatartása vagy más személyi körülménye alapján megalapozottan feltehető, hogy adott helyzetben a bv. intézet rendjét súlyosan sértő cselekményt, szökést, a saját vagy mások életét, testi épségét sértő vagy veszélyeztető magatartást tanúsítana, és így a biztonságos fogvatartása csak őrzéssel biztosítható.

- **Közepes szintű a biztonsági kockázata** annak az elítéltnak, akinél megalapozottan feltehető, illetve magatartása alapján megállapítható, hogy a bv. intézet rendjével tudatosan szembe helyezkedik, az azzal kapcsolatos magatartási szabályokat megszegi, és így a biztonságos fogvatartása csak felügyelettel vagy őrzéssel biztosítható.

- **Alacsony szintű a biztonsági kockázata** annak az elítéltnak, aki a bv. intézet rendjét várhatóan betartja, szökésétől vagy más bűncselekmény elkövetésétől nem kell tartani, és így a biztonságos fogvatartása általában ellenőrzéssel is biztosítható.

26. Befogadási eljárás

26.1. A befogadás fázisai és fogalma

A szabadságvesztés végrehajtásának előfeltétele a jogerős bírói ítélet. Ennek megléte esetén a befogadási eljárásnak három fázisát különböztetjük meg:

- intézkedés a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdésére;
- befogadás a büntetés-végrehajtási intézetbe;
- az elítéltek megismerése és csoportba helyezése (rezsim, zárka).

A befogadás **jogi aktus, a szabadságvesztés végrehajtásának megkezdését jelenti** a bv. intézet részéről, amelynek során **létrejön az elítélt és a végrehajtó intézet között a büntetés-végrehajtási jogviszony**. A befogadás jogszerűségének két feltétele, a befogadás alapjául szolgáló iratok megléte és az elítélt személyazonosságának kétséget kizáró megállapítása.

26.2. A befogadás alapjául szolgáló iratok

A bv. intézet az elítéltet

- a jogerős bírósági ítéletről szóló **értesítő lap**,
- az **elővezetésről szóló rendelkezés**,
- az **elfogatóparancs**,
- a szabadságvesztés letöltésére vonatkozó **felhívás**,
- a szabadságvesztés **ideiglenes foganatba vételére vonatkozó ügyészi vagy bírói rendelkezés**, vagy
- az **igazságügyért felelős miniszter** külföldi bíróság által kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának átvételéről szóló **értesítése** alapján fogadja be.

26.3. Az elítélt személy azonosságának megállapítása

Ha a befogadás során az elítélt személyazonossága iránt kétség merül fel és az a személyazonosító okmánya alapján nem tisztázható, a bv. intézet ellenőrzi, hogy az elítélt

- arcképmása szerepel-e a bünyügyi nyilvántartási rendszerben,
- ujj- és tenyéryomata szerepel-e a daktiloszkópiai nyilvántartásban.

Ha az elítélt arcképmása szerepel a bünyügyi nyilvántartási rendszerben, a bv. intézet a befogadás során rögzíti az elítélt arcképmását és azt összehasonlítja a bünyügyi nyilvántartási rendszerben szereplő arcképmással.

Ha az elítélt ujj- és tenyéryomata szerepel a daktiloszkópiai nyilvántartásban, a bv. intézet az elítélt azonosítása érdekében a Bnytv. 82. § (5) bekezdés *b)* pontja szerint kezdeményezi a szakértői nyilvántartó szervnél az elítélt ujj- és tenyéryomatának összehasonlítását a daktiloszkópiai nyilvántartásban szereplő ujj- és tenyéryomattal.

(Ha az (1)-(3) bekezdésben foglalt intézkedések nem jártak eredménnyel az elítélt személyazonosságának megállapítása érdekében a bv. intézet a székhelye szerint illetékes rendőri szervhez fordul.

26.4. A befogadás megtagadása

A bv. intézet a befogadást megtagadja, ha

- a befogadás alapjául szolgáló iratok hiányoznak, vagy
- a szabadságvesztés végrehajtására előállított, átkísért, átszállított vagy önként jelentkező személy a befogadás alapjául szolgáló iratokban megjelölt személlyel nem azonos.

26.5. Ideiglenes befogadás

Az elítéltet ideiglenesen kell befogadni, **ha a személyazonossága kétségessé válik, a szabadságvesztés végrehajtására vonatkozó értesítés hiányos vagy kijavításra szorul, illetve, ha a bv. intézet a szabadságvesztés végrehajtását kizáró ok gyanúját észleli.**

A szabadságvesztés végrehajtására kijelölt bv. intézet az oda útba indított elítéltet az értesítőlap megérkezéséig ideiglenesen fogadja be. Ideiglenes befogadás esetén a bv. intézet haladéktalanul megteszi a szükséges intézkedéseket az elítélt személyazonosságának tisztázása, illetve a szükséges iratok kiegészítése, kijavítása, pótlása vagy megküldése iránt. **Az ideiglenes befogadás az arra okot adó körülmény megszűnéséig, de legfeljebb harminc napig tarthat.**

26.6. Befogadás megőrzésre

Megőrzésre kell befogadni az elítéltet, ha

- a) a bv. intézet illetékességi területén - mint más bv. intézetből jogellenesen távollévót - a rendőrség elfogta és oda előállította,
- b) valamely hatósághoz történő előállítás, illetve gyógykezelés céljából vagy a végrehajtás körében felmerült egyéb okból más bv. intézet adta át,
- c) az engedélyezett távollét után más bv. intézetben jelentkezik, mint ahonnan elbocsátották.

A megőrzésre befogadott elítéltet a megőrzés okának megszűnését követően a bv. intézetek közötti legközelebbi heti rendszeres szállítással a végrehajtásra kijelölt bv. intézetbe kell szállítani.

26.7. A befogadással kapcsolatos intézkedések és értesítések

Az intézet az elítélt befogadásáról - a várható szabadulás időpontjának közlésével - tíz napon belül értesíti:

- az elítélt lakó- vagy tartózkodási helye szerint **illetékes rendőrkapitányságot,**
- az **első fokú ítéletet hozó bíróságot.**

Ha az elítélttel szemben más ügyben közérdekű munka vagy pártfogó felügyelet végrehajtása van folyamatban, és erről a bv. intézet a befogadaskor tudomással bír, úgy a befogadástól számított nyolc napon belül tájékoztatja az elítélt lakó- vagy tartózkodási helye szerint **illetékes kormányhivatalt, illetve a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőt.**

Ha az elítélt a bv. intézetbe magával hozza felügyelet nélkül maradó kiskorú gyermekét, a gyermeknek **a gyermek- és ifjúságvédelmi intézménybe történő elhelyezése érdekében** a bv. intézet haladéktalanul intézkedik.

Ha az elítélt a befogadásakor bejelenti, hogy

- a) kiskorú gyermeke felügyelet nélkül maradt, a bv. intézet hivatali időben a kiskorú gyermek lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes fővárosi és megyei kormányhivatal **gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró járási** (fővárosi kerületi) hivatalát (a továbbiakban: gyámhatóság), **hivatali időn kívül a rendőrséget,**
- b) a vele egy háztartásban élő, önmaga ellátására képtelen hozzátartozója vagy az általa gondozott más személy felügyelet nélkül maradt, a bv. intézet hivatali időben a hozzátartozó, illetve a gondozott személy lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes **települési önkormányzat jegyzőjét, hivatali időn kívül a rendőrséget haladéktalanul értesíti.**

Ha az elítélt lakása vagy más vagyontárgya őrizetlenül maradt, a bv. intézet erről a lakás fekvése, illetve a vagyontárgy feltalálási helye szerint **illetékes települési önkormányzat jegyzőjét, vagy az elítélt által meghatározott személyt értesíti**. Az elítéltet a megtett intézkedésekről a bv. intézet három munkanapon belül tájékoztatja.

27. A befogadási eljárás mozzanatai

27.1. Igazgatási – bűnügyi nyilvántartási

- személyazonosság megállapítása
- befogadás alapjául szolgáló iratok vizsgálata
- befogadás megtagadása
- ideiglenes befogadás
- befogadás megőrzésre
- intézkedések és értesítések a befogadással kapcsolatban

27.2. Egészségügyi és orvosi befogadás

Ha az elítélten a **befogadáskor** külsérelmi nyomot észlelnek, vagy a rendőrségi fogdából, a javítóintézetből, átkísért elítélt azt állítja, hogy bántalmazták, haladéktalanul orvosi vizsgálatot kell végezni, valamint jegyzőkönyvet kell felvenni, amelynek egy-egy példányát, az átkísérést végrehajtó szervnek, illetve a törvényességi felügyeletet ellátó ügyésznek meg kell küldeni.

A fogvatartott **befogadáskor** az egészségügyi szakdolgozó megvizsgálja:

- **közegészségügyi és**
- **járványügyi szempontból.**

A fogva tartottat el kell különíteni, ha vizsgálat során:

- betegséget terjesztő vagy okozó rovarokat észlelnek vagy
- fertőző betegség gyanúja áll fenn.

Ilyen esetben közösségbe helyezni csak a bv. orvos írásbeli engedélyével lehet.

A bv. orvos feladata a **befogadás után - legkésőbb 72 órával -**:

- megvizsgálja a fogvatartottat,
- rögzíti a fogvatartott kórelőzményi adatait,
- megállapítja általános egészségügyi állapotát, fizikai státuszát, illetőleg
- elbírálja a munkaképességét.

Az egészségügyi vizsgálat a fertőző betegségekre és az élősködőkre (parazitákra) terjed ki. Amennyiben az elítélt parazitával fertőzött, akkor el kell különíteni (egészségügyi elkülönítés), és ruházatát fertőtleníteni kell. Az egészségügyi befogadást követően gyógyszer az elítéltnél nem maradhat. Jegyzőkönyvet kell felvenni az átvett gyógyszerről és azt a gyógyszerrel együtt az egészségügyi szakdolgozónak (hivatali időn túl a biztonsági tisztnek) megőrzésre át kell adni. Ha a fogva tartott úgy nyilatkozik, hogy a gyógyszer szedése rendszeresen szükséges, haladéktalanul értesíteni kell a készenléti szolgálatot teljesítő bv. orvost, ennek hiányában a területileg illetékes orvost. A továbbiakban az orvos rendelkezése szerint kell eljárni.

27.3. Gazdasági (letékezés, felszerelés)

Letékezés a befogadási eljárás során az elítélteknél lévő tárgyak átvételét jelenti. Hivatali időben történő befogadási eljárás során a bv. intézet parancsnoka által megbízott személy (továbbiakban: befogadó) végzi az elítélt birtokában lévő okmány, pénz, érték, és egyéb tárgyak (ruházat, műszaki cikkek) átvételét és letékezését. A biztonságra veszélyes tárgyakra (lőfegyver, lőszer, vélhetően robbanó vagy sugárzó anyag, kábítószer), amelyek nem helyezhető letétbe és jellegüknél fogva nem is semmisíthető meg, illetve nem küldhető haza 3 példányban jegyzőkönyvet kell felvenni. Ezt követően értesíteni kell az illetékes rendőr-kapitányságot, a további intézkedések megtétele miatt.

27.3.1. Az elítéltnél birtokában tartható tárgyak

Az elítéltet az intézetben a 16 /2014. (XII. 19) IM rendelet (továbbiakban: **Bv. Szabályzat**) **1. számú mellékletében** felsorolt tárgyakat tarthatja magánál.

- Tisztasági felszerelés (mosószer, fogápolási eszközök, varrókészlet)
- Ruházati anyagok (engedéllyel saját alsóruházat, sportruházat)
- Élelmiszerek, étkezési eszközök (konzervek, tubusos élelmiszerek, dobozos tej)
- Dohányárú (cigaretta, pipa, gyufa)
- Írószerek, Papír (levelezéshez és önképzéshez szükséges eszközök, naptárak)
- Egyéb használati tárgyak (karóra, elemes játék, társasjáték)

27.3.2. Az elítélt felszerelése

A letékezési eljárás során az elítélttől civil ruházata átvételre kerül. Az intézetben az elítélt formaruhát köteles viselni. A formaruházzal együtt az elítélt megkapja ágyfelszerelési tárgyait is. Az elítélt egyéni felszerelését (étkezési felszerelés, formaruházat, munkaruha és egyéni védőeszköz, ágynemű és ágyfelszerelés, törülköző a Bv. Szabályzat **2. számú melléklete** tartalmazza.

27.4. Tájékoztatás

A végrehajtásért felelős szervnek az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott részére az anyanyelvén, törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben regionális vagy nemzetiségi nyelven, vagy az általa ismert más nyelven a végrehajtás rendjére, a végrehajtással összefüggő jogaira és kötelezettségeire vonatkozó jogszabályi rendelkezések lényegi elemeiről, valamint a fogvatartást foganatosító szerv házirendjéről tájékoztatást kell adnia.

Az elítélt vagy az egyéb jogcímen fogvatartott részére írásban, **az általa értett nyelven egyszerűen, közérthető módon kell a tájékoztatást megadni**

- a) a büntetés-végrehajtási ügyben a panaszjogról és a jogorvoslati lehetőségekről,
- b) a büntetés-végrehajtási ügyben őt megillető védelemhez való jogról,
- c) a végrehajtás során az őt megillető anyanyelv használatához való jogról,
- d) a büntetés-végrehajtási ügy irataiba és az egészségügyi dokumentációba való betekintéshez való jogról,
- e) a kapcsolattartás formáiról,
- f) a konzuli hatóságok értesítéséhez való jogról,

- g) az intézetben betartandó magatartási szabályokról, a fegyelmi felelősségről és a fegyelmi eljárás rendjéről,
- h) a kényszerítő eszközökről, a biztonsági intézkedésekről, különösen az elektronikus megfigyelési rendszer alkalmazására vonatkozó szabályokról,
- i) a büntetés, az intézkedés, valamint a szabálysértési elzárás kezdő és utolsó napjáról, valamint a feltételes szabadságra bocsátás, illetve ideiglenes elbocsátás esedékessége napjáról,
- j) a kártérítési felelősség rendjéről,
- k) az egészségügyi ellátáshoz való jogról,
- l) a betegjogok érvényesüléséről.

27.5. Az elítéltek megismerése és részlegre helyezése

A Bv. tv. új szabályozása eleget tesz egy már régóta jelenlévő szakmai igénynek, amikor egységes keretszabályba foglal egy új rendszert, amelyet **Kockázatelemzési és Kezelési Rendszernek** (a továbbiakban KEKR) nevezünk. A KEKR által elérendő cél egy olyan egységes kategorizálási és kezelési rendszer működtetése, amely a büntetés megkezdésétől a befejezéséig végigkíséri az elítéltet - már az előzetes letartóztatás szakaszában is - megfelelő információt szolgáltatva a szabadságvesztés alatti és a szabadulást követő jogkövető magatartása valószínűségére.

E szakmai alapú diagnosztikai és kezelési rendszer bevezetése megköveteli egy új, speciális célkitűzésű intézetnek, a **Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézetnek** (a továbbiakban KKMI) létrehozását, amely ellátja a szabadságvesztésre ítéltnek bv. szakmai szempontok szerinti kivizsgálását, a kockázat csökkentéséhez szükséges egészségügyi, pszichológiai, biztonsági és reintegrációs feladatok meghatározását.

A befogadási eljárás során azt az elítéltet, akit 18 hónapot meghaladó szabadságvesztésre ítélték, ha várható szabadulásáig legalább 12 hónap van hátra, a KKMI-ben kell befogadni. A kevesebb ítéleti idővel rendelkező és az előzetesen letartóztatottak befogadása és kockázatelemzésének az elvégzése a helyi bv. intézetben, a **Befogadási és Fogvatartási Bizottságban** (a továbbiakban BFB) történik. A BFB az elítéltek egyéniesítését, progresszív rezsimrendszerbe helyezését, a reintegrációs céloknak leginkább megfelelő programokban való részvételük elősegítését megvalósító, helyi döntéshozó szakmai testület.

A kockázatelemzést és értékelését követően az elítéltet a számára kijelölt bv. intézet **befogadó részlegébe** kell helyezni, ahol legfeljebb tíz napig tartózkodhat. A befogadó részlegben tájékoztatni kell az elítéltet a kockázatértékelési összefoglaló jelentés tartalmáról, a javasolt visszaesési és fogvatartási kockázatot csökkentő reintegrációs programok igénybevételéről.

Az elítélt együttműködésével a bv. intézeti befogadást követően a kockázatértékelési összefoglaló jelentés alapján a befogadó részleg vezetője rögzíti az elítélt beleegyezésével elkészült **egyénesített fogvatartási programtervet**, majd a **BFB az elítélt személyes meghallgatását követően nyolc napon belül dönt az elítélt rezsimbe helyezéséről és a bv. intézetben működő reintegrációs programokban történő részvételéről.**

28. Általános elhelyezési szabályok

A bv. szervezet feladata

- a szabadság-elvonással járó büntetések, intézkedések
- egyes büntetőeljárási kényszerintézkedések,
- a szabálysértési elzárás végrehajtása.

A feladatok végrehajtására az egyes bv. intézetekben kerül sor, a végrehajtásra kijelölt intézeteket az 55/2014 (XII. 5.) BM rendelet szabályozza.

28.1. Elkülönítés az elhelyezés során

A Bv. Kódex az elítelti jogok között rendelkezik arról, hogy **„biztosítani kell a fogva tartott higiéniai feltételeknek megfelelő elhelyezését”**.

Az elhelyezés során az elkülönítési szabályok betartása – kivételekkel – kötelező:

- a) az előzetesen letartóztatottakat az elítéltektől és a többi egyéb jogcímen fogvatartottól,
- b) a különböző végrehajtási fokozatba tartozókat egymástól,
- c) a férfiakat a nőktől,
- d) a fiatalokat a felnőtt korúaktól,
- e) a katonákat a nem katonának minősülő elítéltektől,
- f) dohányzókat a nem dohányzóktól,
- g) a fekvőbetegeket az egészségesektől,
- h) a betegek közül a fertőzőket a nem fertőzőektől

Jogszabály a fentiekben foglaltakon túl, az elkülönítés egyéb szempontjait is meghatározhatja. **Ha az elítélttel szemben más ügyben büntetőeljárás folyik, az elíteltet az ügyész, illetve a bíróság rendelkezése szerint kell elkülöníteni.** Az elkülönítést külön körleten, ennek elkülönített részén, illetve külön zárkában vagy lakóhelyiségben kell végrehajtani.

28.2. Együttes elhelyezés, tartózkodás

A különböző végrehajtási fokozatú elítéltek együtt helyezhetők el:

- a kórteremben,
- a betegszobában,
- fertőző elkülönítőben,
- a gyógyító-terápiás részlegben,
- az átmeneti részlegben,
- drogprevenciós részlegben,
- pszichoszociális részlegben,
- HSR részlegben,
- anya-gyermek együttes elhelyezése esetén,
- fiatalok elítéltek részlegén,
- FVSZ alkalmazása esetén.

Együtt várlakozhatnak orvosi vizsgálatra és egészségügyi rendelésre. Együtt dolgozhatnak a munkahelyen.

Közösen vehetnek részt:

- általános iskolai és középiskolai oktatásban,
- felsőoktatásban
- szakmai képzésben,
- sportrendezvényeken,
- a kulturális rendezvényeken,
- szállítás és előállítás során,
- a vallási rendezvényeken.

Együtt tartózkodhatnak:

- szabad levegőn,
- közös étteremben.

28.3. Az elhelyezés módja

A büntetés-végrehajtási intézetben az elítéltek közvetlen elhelyezése (elszállásolása) céljára részleget, azon belül zárkákat és lakóhelyiségeket kell kialakítani. A részleg az intézet egyéb részeitől elhatárolt, zárkákat vagy lakóhelyiségeket magában foglaló területe.

A **zárka** az elítéltek elhelyezésére szolgáló olyan helyiség, amelynek nyílászárói (ajtaja és ablaka) a külön rendelkezésekben meghatározott biztonsági követelményeknek megfelelnek. A zárkában folyóvízzel ellátott mosdót, illetve – az ön vagy közveszélyes magatartást tanúsító elítéltek elhelyezésére kialakított zárka kivételével – elkülönített, lehetőség szerint önálló szellőzésű WC-t kell létesíteni.

Zárkában kell elhelyezni:

- a fegyház fokozatú, illetve általában a börtön fokozatú elítéltet,
- a biztonsági okból elkülönített elítéltet,
- az ideiglenesen befogadott elítéltet,
- a különleges biztonságú körletre, illetve zárkába helyezett elítéltet,
- előzetesen letartóztatottat.

A **lakóhelyiség** annyiban tér el a zárkától, hogy a nyílászáróira biztonsági berendezés felszerelése mellőzhető, a tisztálkodáshoz szükséges folyóvizet, fürdőt, illetve WC-t körletenként is lehet biztosítani.

Lakóhelyiségben lehet elhelyezni:

- a fogház, kivételesen a börtön fokozatú elítéltet,
- az átmeneti csoportba helyezett elítéltet,
- az EVSZ hatálya alá tartozó elítéltet,
- a szabadságát töltő elítéltet.

Zárkára és lakóhelyiségre vonatkozó szabályok

A bv. intézetben az állandó elhelyezést biztosító zárkákon, illetve lakóhelyiségeken túlmenően **befogadó, egészségügyi, fegyelmi, az ön- vagy közveszélyes magatartást tanúsító elítélt elhelyezésére szolgáló zárkát kell kialakítani, illetve kijelölni.** Az országos parancsnok engedélyével egyéb rendeltetésű zárkák és lakóhelyiségek is kialakíthatók. Az egyéb rendeltetésű zárkák és lakóhelyiségek az ott elhelyezett elítéltek sajátos helyzetére és különleges szükségleteire tekintettel létesíthetők. A bv. intézetben – a fogvatartottak összetételére figyelemmel – dohányzó, illetve dohányfüst-mentes zárkát (lakóhelyiséget) kell kijelölni.

A Bv. tv. rendelkezése alapján **az elítéltek közösen helyezhetők el, de ha erre lehetőség van, az elítéltet egyedül kell elhelyezni.**

A zárkában elhelyezett elítéltek számára személyenként fekhelyet, ülökét és mosdótálat (lavort) kell biztosítani. A zárkában (lakóhelyiségben) elhelyezett szekrényt az elítélt saját költségére lakattal lezárhatja, ennek kulcsát magánál tarthatja. Az elítélteket ágyneművel ellátva és legfeljebb egyemeletes ágyon kell elhelyezni, ettől eltérni csak rendkívül indokolt esetben lehet.

28.4. Élettér

A zárkában vagy a lakóhelyiségben elhelyezhető létszámot úgy kell meghatározni, hogy **minden elítéltre hat köbméter légtér és egyéni elhelyezés esetén legalább hat, közösen elhelyezett elítéltek esetén személyenként legalább négy négyzetméter élettér jusson.**

Az élettér kiszámításakor a zárka vagy a lakóhelyiség alapterületéből az illemhely és a mosdó által elfoglalt területet - függetlenül attól, hogy ezek leválasztása megtörtént-e - figyelmen kívül kell hagyni.

28.5. Egyéb helyiségek és létesítmények

A büntetés-végrehajtási intézet rendeltetésszerű működése, az elítéltek jogainak az érvényesítése egyéb helyiségek és létesítmények kialakítását, működtetését igényli. Erre tekintettel minden bv. intézetben kötelező kialakítani:

- orvosi rendelőt, betegszobát, fertőző elkülönítő szobát,
 - fürdőhelyiséget,
 - konyhát és a lehetőségek szerint közös étkezőhelyiségeket,
 - látogató helyiséget, a védővel, valamint más személyekkel történő hivatalos érintkezés céljára alkalmas helyiséget,
 - könyvtárat, a szabadidő eltöltésére, a közös foglalkozásra és a közös vallásgyakorlásra szolgáló helyiségeket,
 - a szabad levegőn való tartózkodásra alkalmas területet,
 - sportolásra alkalmas területet,
 - kondicionáló termet
- kell kialakítani.

A kijelölt intézetekben az elítéltek iskolai oktatásához, szakirányú képzéséhez tanterem.

29. Az általános elhelyezés speciális szabályai

29.1. Közüzemi ellátás

A bv. intézetnek gondoskodni kell:

- megfelelő minőségű és mennyiségű **ivóvízről**, (a vízellátás során a közegészségügyi szabályokat maradéktalanul be kell tartani);
- a körletek, zárkák (lakóhelyiségek) és egyéb - az elítélt által használt - helyiségek jó szellőztetéséről, **világításáról**;

Az áramellátást úgy kell kialakítani, hogy kívülről kikapcsolható legyen, továbbá a zárkában (lakóhelyiségben) a természetes fény vagy a mesterséges megvilágítás olvasásra alkalmas legyen A zárkát (lakóhelyiséget) állandóan megvilágítani csak akkor szabad, ha azt a parancsnok biztonsági okból átmenetileg elrendelte.

- **a fűtési idény** - október 15-étől, április 15-ig tart (időjárástól függően ettől a parancsnok eltérhet), ha egymás követő 3 napon keresztül a napi középhőmérséklet 12 C^0 meghaladja a PK szüneteltetheti a fűtést.

29.2. Szolgáltatások

Az elítélt **köteles a tisztálkodási felszerelés költségét megtéríteni**. Ez alól a szabály alól **kivételt képez az, ha az elítélt nem rendelkezik letéti pénzzel, ilyenkor az alapvető tisztálkodási felszerelést a bv. intézetnek kell biztosítania**.

Az elítélt köteles továbbá a jogszabályban meghatározott **többletszolgáltatások** igénybevételét megtéríteni, így különösen

- a kondicionáló terem használati díját;
- a hűtőszekrény használati díját;
- a vízmelegítő használati díját.

A kondicionálás céljából kialakított termék igénybe vételi díjának megtérítése a Bv. tv. új eleme, amellyel a bv. intézetek bevételeinek növelése a cél. Tekintettel arra, hogy az elítéltek reintegrációja miatt fontos a fizikai állapot megfelelő szinten tartása, a térítési díjakat nem a piaci árak alapján, hanem az elítéltek lehetőségeinek szem előtt tartásával kell megállapítani úgy, hogy az az átlagos elítélt számára is elérhető legyen. Azon elítéltek számára, akik nem tudnak fizetni a kondicionáló terem használatáért, vagy a bv. intézet nem rendelkezik ilyen lehetőséggel, az elítéltek más jellegű mozgásához a bv. intézetek a sétaudvarokon biztosítanak ingyenesen használható eszközöket, amelyek minden elítélt számára díjmentesen rendelkezésre állnak.

29.3. Az intézet tisztántartása

Az intézet tisztán tartásában csak olyan fogvatartott vehet részt, aki egyébként munkáltatásra is alkalmas.

Naponta kell elvégezni:

- a zárkák, lakóhelyiségek takarítását,
- az egészségügyi blokk takarítását, fertőtlenítését,
- a mosdók, vízkiöntők, WC-k takarítását, tisztántartását és az egészségügyi előírásoknak megfelelő fertőtlenítését,
- valamennyi helyiség padlózatának és berendezési tárgyainak portalanítását,
- a hidegpadlós helyiségek felmosását,
- a járdák és utak tisztán tartását.

Az udvarokat, vízelvezető árkokat, és az intézet egyéb területeit tisztán kell tartani. Télen gondoskodni kell a hó eltakarításától, a közlekedési utak, a járdák balesetveszélyességének megszüntetéséről.

A környezetvédelmi szabályok betartásával biztosítani kell a rovarok, a rágcsálók rendszeres irtását.

29.4. Az elítélt tisztálkodási lehetőségeinek biztosítása

Az elítéltek részére biztosítani kell a tisztálkodáshoz szükséges feltételeket, és meg kell követelni a személyi tisztasági előírások betartását.

Az elítélt részére az alapvető tisztálkodási cikket és felszereléseket biztosítani kell:

- **szappan;**
- **fogkefe, fogkrém, fogmosó pohár;**
- **WC-papír;**
- **nők részére egészségügyi vatta, tampon, egészségügyi betét;**
- **borotválkozási felszerelés;**
- **sampon.**

A házirend és a napirend szabályozásánál figyelembe kell venni, hogy az elítéltnak legyen ideje a tisztálkodásra, a szakáll és a haj ápolására. A hajvágást az erre a célra kialakított fodrásműhelyben kell elvégezni. A hajvágással lehetőleg hozzáértő – fodrász munkakörben foglalkoztatott – elítéltet kell megbízni, aki a munkáját a közegészségügyi szabályok betartásával köteles végezni.

A fegyelmi és az elkülönítő zárkában elhelyezett elítélt borotválkozását, hajvágását elítélt fodrásszal – felügyelet mellett – kell végeztetni.

Súlyosan beteg vagy a mozgásában korlátozott elítélt borotválását, hajápolását – felügyelet mellett – az elítélt fodrásszal kell végeztetni.

Az elítélt részére biztosítani kell, hogy a szükségleti cikkek vásárlására fordítható összegből az előírt tisztasági felszereléseket, kozmetikai cikket vásárolhasson

29.5. Ruházati ellátás

Az elítéltet az évszaknak megfelelő formaruhával, alsóruhával és lábbelivel kell ellátni. A formaruha nem lehet megalázó vagy lealacsonyító. A munka végzéséhez az elítéltnak munkaruhát, külön jogszabály szerint védőruhát és védőfelszerelést kell biztosítani.

Az elítélt részére az intézet által biztosított felső ruházatán, továbbá a munkaruhán, az ágy- és más felszerelésen a **“BV”** jelzést fel kell tüntetni.

Az elítélt részére csak viselésre alkalmas, tiszta, megfelelő méretű ruházat és lábbeli, valamint használatra alkalmas és tiszta ágyfelszerelés adható ki.

A bv. intézet gondoskodik arról, hogy a használatban levő ruházat mindig tiszta, karbantartott állapotban legyen. Az elítélt viszont köteles a használatra kiadott ruhát megóvni, rendeltetés- szerűen használni és azon kisebb, szakértelmet nem igénylő javításokat elvégezni.

A bv. intézet gondoskodik az általa kiadott ruházat tisztításáról:

- a fehérneműt, törülközőt legalább hetenként egyszer,
- az ágyneműt kéthetenként kell tisztára cserélni,
- a munkaruházként használt felsőruházat cseréjét, mosását, tisztítását a szükséges időközönként kell elvégezni.

A ruházati cikkek viselése szempontjából megkülönböztetünk:

- **nyári időszakot és**
- **téli időszakot.**

A nyári időszak április 16-tól október 15-ig, a téli időszak pedig október 16-tól április 15-ig tart.

Az elítéltek ruházati ellátásának részletes normáit OP intézkedés és annak függeléke tartalmazza, mely az alábbi lehet:

- a felnőtt korú elítéltet **szürke színű zsavoly**
- a fiatalkorú elítélteket **zöld színű** felső formaruházattal,
- az intézet betegszobájában, a BV. Központi Kórházban, a Nagyfai Krónikus Utókezelő részlegben elhelyezett betegeket, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben (továbbiakban: IMEI) Elme-megfigyelésre, elmeorvosászati és ideggyógyászati kivizsgálásra és kezelésre beutalt elítéltet **kórházi öltözettel** kell ellátni,
- az IMEI-ben elhelyezett kényszergyógykezelte, kóros elmeállapotúvá vált elítéltet **barna színű zsavoly** ruházattal kell ellátni.
- Amennyiben a helyi adottságok és a munkakörülmények indokoltá teszik, az időszakról és a normában meghatározott ruhafajtától eltérést az országos parancsnokhelyettes engedélyezhet.

Speciális: a nők és a fiatalkorú elítéltek részére polgári jellegű formaruha is rendszeresíthető.

Saját alsó ruhanemű és lábbeli használata

Az elítélt - amennyiben mosási, karbantartási feltételek fennállnak - a gazdasági vezető engedélyével a saját:

- fehéreneműjét,
- harisnyáját, zokniját és
- lábbelijét viselheti, valamint
- törülközőjét, zsebkendőjét használhatja.

Ilyen engedély csak akkor adható, ha az elítélt a szabadulásra megfelelő alsóruházattal és lábbelivel rendelkezik.

Az elítélt a fentiek tisztántartásáról, javításáról saját költségén önmaga gondoskodik, illetve térítés ellenében, - ha ennek feltételei adottak - kérelmére az intézet is elvégezheti. Amennyiben a bv. intézet ideiglenesen nem tud formaruhát biztosítani az elítéltnak (pl: túlsúlyos alkat miatt nincs megfelelő méret), ennek idejére saját ruháját viselheti. Ilyen esetben viszont az elítélt saját ruhájának tisztítása az intézet feladata.

Az intézet térítésmentesen gondoskodik az elítélt letétben levő ruházatának és lábbelijének a tisztán tartásáról és arról, hogy azok a szabadulás napjára lehetőleg viselésre alkalmas állapotban legyenek.

29.6. Élelmezés

Az elítéltek közérzetét jelentős mértékben befolyásoló, a büntetés-végrehajtási intézet rendje és biztonsága szempontjából is kiemelkedően fontos tényező az élelmezés minősége, változatossága és mennyisége, emellett a megfelelő ellátás hozzájárul az egészségük, munkaképességük megőrzéséhez.

A fogvatartottak élelmezése a bv. intézet feladata. Részükre, legalább napi háromszori étkezést kell biztosítani, figyelembe véve:

- az általuk **végzett munka jellegét,**
- az **egészségi állapotukat** és
- az **életkorukat**
- **gyakorolt vallásukat.**

A fogvatartott részére **legalább napi egy alkalommal meleg ételt** kell biztosítani. Hideg étellel:

- rendkívüli esemény esetén **legfeljebb 3 napig** láthatók el, illetve
- higiénikusan csomagolva **átszállítás, előállítás során.**

A hideg étel fogyasztásához szükséges eszközöket (pl. konzervnyitó) a bv. intézet biztosítja. A fogvatartott részére orvosi javaslat alapján egészségügyi állapotának megfelelő (diétás, kímélő) ételt kell biztosítani. A mindenkor érvényben levő országos parancsnoki intézkedés rendelkezik részletesen a fogva tartottak részére a diétás étkezés biztosításáról.

Az étkeztetéssel kapcsolatos minőségi követelmények egyike az étrend változatossága. Összeállításánál célszerű figyelembe venni az elítéltek teljesíthető igényeit, javaslatait. Az étrend kialakításánál gondoskodni kell arról, hogy az elítéltek – **orvosi javaslat alapján,** a vonatkozó normakereten belül – **diétás vagy kímélő ellátásban** részesüljenek. Az élelmezésnél **az intézet lehetőségein belül figyelemmel kell lenni az elítélt vallási igényeire.** Ez egyrészt azt jelenti, hogy nem kényszeríthető olyan ételek elfogyasztására, amelyektől a vallása tiltja, másrészt az intézet köteles betartani a normakeretet, és csak az adott (beszerzési, technikai) lehetőségeken belül köteles elfogadható alternatívát jelentő ételek étrendbe állítására.

A büntetés-végrehajtási szabályokkal összhangban, lehetőség van arra, hogy az elítélt kiegészítse élelmezését. Erre módot ad az intézetekben rendszeresen biztosított vásárlás (kiétkelés), a csomagban beküldhető, a látogatás során behozható és helyben elfogyasztható élelmiszerek.

A hideg étel fogyasztásához szükséges eszközöket (pl. konzervnyitó) a bv. intézet biztosítja. A fogvatartott részére orvosi javaslat alapján diétás vagy kímélő ételt kell biztosítani. A mindenkor érvényben levő országos parancsnoki intézkedés rendelkezik részletesen a fogva tartottak részére a diétás étkezés biztosításáról.

A fogvatartottak élelmezése normaélelmezés keretében történik, amelyet térítés nélkül kell biztosítani. A fogvatartottak élelmezése történhet:

- külön a fogvatartottak ellátására kialakított konyháról,
- a személyi állománnyal közös konyháról,
- külső vállalkozó által üzemeltetett konyháról.

A fogva tartottat élelmezési normatípusba kell sorolni. Az elítéltet csak abban az esetben lehet a munkájának megfelelő élelmezési normába sorolni, ha ennek időtartama legalább a napi 4 órát meghaladja.

A munka jellegének megfelelő norma szerinti élelmezésben kell részesíteni a dolgozó fogva- tartottat:

- a munkanapokon, beleértve az állásidőt is,
- a munkában töltött napok közé eső pihenő- és munkaszüneti napokon,
- betegség vagy üzemi baleset esetén 3 napig, amennyiben az orvos más élelmezési normát nem ír elő,
- az évi fizetett szabadság alatt, ha azt az intézetben tölti,
- ha iskolai oktatásban vesz részt, továbbá a vizsgákra felkészülés és a munka alóli felmentés idejére.

Meg kell szüntetni a dolgozó norma szerinti élelmezést:

- a munkából leváltást követő naptól,
- a szállítás, átszállítás idejére,
- a magánelzárás idejére, amennyiben nem engedték, hogy alatta dolgozzon.

Az intézet sajátosságai, a házirend, a munkáltatási szabályzat, valamint a Biztonsági Szabályzat rendelkezései figyelembe vételével a parancsnok szabályozza:

- a napi, illetve következő nap, vagy napok étkezési létszámának leadását az élelmezési norma és a létszámváltozás figyelembe vételével,
- a tálalási létszámjelentés elkészítését,
- az étkezési és tálalási létszámjelentés elkészítésének, egyeztetésének, továbbításának idejét és helyét.

Az étel kiosztása csak felügyelet mellett történhet!

Biztosítani kell az azonos mértékű adagolást. A megmaradt készételek kiosztásáról haladéktalanul gondoskodni kell (3 órán belül ki kell osztani). A készételek 5 órán túl emberi fogyasztásra felhasználni nem szabad!

29.7. A szükségleti cikkek vásárlása

Az elítélt munkadíjából és a szabadon felhasználható letéti pénzéből – a bv. intézet parancsnoka által meghatározott időben és módon – az alaplunkadíj ötszörösének megfelelő összegének a rezsimesorolásának megfelelő mértékéig szükségleti cikket vásárolhat.

A bv. intézet parancsnoka a helyi sajátosságok figyelembe vételével intézkedésben szabályozza a szükségleti cikkek vásárlásának rendjét, idejét, a vásárolható cikkek körét (az utóbbinál a biztonsági szempontokat is figyelembe kell venni).

A szükségleti cikkek vásárlása esetében az elítéltnak előnyben kell részesíteni a tisztasági és tisztító szereinek megvásárlását.

A jogszabály a vásárlásra költendő összeg tekintetében végrehajtási rend és a munkában való részvétel alapján differenciál az alábbiak szerint:

- **a dolgozó elítélt** - a tartásra fordított költségekhez való hozzájárulás összegével csökkentett munkadíja -:
 - **70-90-100%-**ának megfelelő összegért vásárolhat – rezsikategóriájának függvényében fogházban, átmeneti csoportban,
 - **60-80-100%-**ának megfelelő összegért vásárolhat - rezsikategóriájának függvényében börtönben,
 - **50-75-100%-**ának megfelelő összegért vásárolhat - rezsikategóriájának függvényében a fegyházban.

- **a nem dolgozó elítélt** – a letéti pénze terhére vásárolhat.

Korlátozás nélkül vásárolhat szükségleti cikket a várandós nő vagy a kisgyermekes nő a gyermeke születésével kapcsolatos társadalombiztosítási juttatásból, ameddig a gyermek a bv. intézetben vele van elhelyezve.

Az elítélt a szükségleti cikkek vásárlására meghatározott összegen felül – a letéti pénze terhére, amennyiben a bv. szerv felé nincs fennálló tartozása – engedéllyel megvásárolhatja a bv. intézetben magánál tartható tárgyakat, hozzátartozójának ajándékot vásárolhat, szabadulása előtt a polgári ruházatát kiegészítheti.

Az elítélt tényleges szükségletét meghaladó készletek felhalmozását meg kell előzni. Az elítélt a zárkában (lakóhelyiségben) a szükségleti cikkeket a tisztasági és a közegészségügyi előírások betartásával köteles tárolni

Nem vásárolhat:

- alkohol tartalmú italokat vagy azzal töltött édességet
- ecet, bors, őrölt paprika
- szemes vagy őrölt kávé
- hajtógázzal működő termékeket
- olyan terméket, mely saját vagy más életét, testi épségét veszélyezteti

29.8. A fogvatartottak egészségügyi ellátása

A fogvatartottak egészségi állapota, egészségük védelme, valamint betegségük esetén megfelelő gyógykezelésük és gondozásuk kiemelkedő jelentőséget kap a nemzeti és nemzetközi szabályokban. **Magyarország Alaptörvénye XX. cikkében rögzíti, hogy „mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez”, a Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT) alapvető megfogalmazása szerint a fogvatartottak ugyanolyan szintű egészségügyi ellátásra jogosultak, mint bárki a társadalomban a szabadon élők között.**

Az elítéltek egészségügyi ellátására általában az egészségügyi és társadalombiztosítási jogszabályok az irányadók, a Bv. tv. az elítéltek sajátos helyzetéből fakadó, ettől **eltérő rendelkezéseket tartalmazza.**

29.8.1. Gyógyszerrel és gyógyászati segédeszközzel történő ellátás

A társadalom részéről elvárás, hogy a fogvatartottak minél nagyobb részben viseljék a fogva tartásuk költségeit, amelynek része a gyógyszerrel történő ellátásuk is. A Bv. tv. ezért úgy szabályoz, **hogy a munkavégző-képesség megőrzése, helyreállítása alapesetben a dolgozó által finanszírozandó költség. A gyógyszerköltségek levonására a dolgozó, munkadíjjal rendelkező fogvatartottak esetében van lehetőség.** Térítésmentesen kap gyógyszert és gyógyászati segédeszközt a várandós elítélt, valamint az anya-gyermek részlegesen elhelyezett gyermek, illetve a letéti pénzzel, jövedelemmel nem rendelkező, továbbá a közgyógyellátásra ellátásra jogosult elítélt. A gyógyításhoz szükséges gyógyszert és mennyiségét, valamint a gyógykezelés időtartamát a bv. orvos határozza meg. Az egészségügyi osztály gondoskodik arról, hogy a fogvatartott az orvos által elrendelt gyógyszert időben megkapja. A gyógyszer osztása csak felügyelet mellett történhet! A fogvatartott csak a bv. orvos írásos engedélye alapján tarthat magánál gyógyszert.

29.8.2. Betegjogok

Az egészségügyről szóló törvényben (a továbbiakban: Eü. tv.) biztosított betegjogok az elítélteket is megilletik, azonban a büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredő módosulásokkal.

Az **önrendelkezési jog** gyakorlása keretében a beteg szabadon döntheti el, hogy kíván-e egészségügyi ellátást igénybe venni, illetve annak során mely beavatkozások elvégzésébe egyezik bele, illetve melyeket utasít vissza.

A Bv. tv. az elítélt egészségügyi ellátása visszautasításával kapcsolatos **önrendelkezési jogát korlátozza** a *közösség és az elítélt saját egészsége védelmében az azt veszélyeztető, illetve közvetlen veszélyeztető állapot fennállása és a sürgős szükség esete*, valamint a felmerülő *közegészségügyi-járványügyi érdek*. A sürgős szükség az egészségi állapotban bekövetkezett olyan változás, amelynek következtében azonnali egészségügyi ellátás hiányában a beteg közvetlen életveszélybe kerülne, illetve súlyos vagy maradandó egészségkárosodást szenvedne. A veszélyeztető állapot az, amelyben az azonnali intézkedés hiánya a beteg vagy más személy életét, testi épségét vagy egészségét közvetlenül fenyegető helyzetet eredményezne, illetőleg a környezetére közvetlen veszélyt jelentene. Az önrendelkezési jog egyik részjogosítványa az egészségügyi beavatkozások elvégzésébe beleegyezés, illetve a beleegyezés visszavonásának lehetősége. Ezt a lehetőséget a Bv. tv. is biztosítja az elítéltek számára, azonban az indokolatlan szállítások, a visszaélések megelőzése érdekében abban az esetben, ha a beleegyezés visszavonása alapos ok nélkül történt, az elítélt kötelezhető az ezzel kapcsolatban felmerült és indokolt költségek megtérítésére.

29.8.3. Orvosválasztás joga

A büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredően **korlátozódik az elítélt azon joga, hogy egészségügyi szolgáltatót, illetve orvost válasszon. Az elítélt egészségi állapotának megfelelő gyógyító-megelőző ellátását** ugyanis **elsősorban a büntetés-végrehajtási szervezet keretei között kell biztosítani**. Az elítélt elsődlegesen a bv. intézetben, ha az ottani ellátás nem elegendő, a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházban, a Szegedi Fegyház és Börtönben működő Krónikus Utókezelő Részlegben vagy az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben nyújtott ellátást köteles igénybe venni. Előfordul, hogy a megfelelő egészségügyi ellátás a büntetés-végrehajtási szervezet intézményrendszerén belül nem biztosítható, ebben az esetben a bv. orvos vagy a bv. egészségügyi szerve gondoskodik arról, hogy az elítélt civil egészségügyi intézményben részesüljön megfelelő és kötelező, a társadalombiztosítás által finanszírozott ellátásban. Civil egészségügyi intézmény térítésköteles szolgáltatását ugyanis csak akkor veheti igénybe az elítélt, ha azt a bv. intézet parancsnoka engedélyezi és az elítélt a szállítással együtt a várható költségeket megelőlegezi, az egészségügyi intézmény pedig vállalja a szolgáltatást.

29.8.4. Sürgősségi orvosi ellátás

Elsősorban a bv. orvosnak kell elvégeznie, de ha az ellátásra munkaidőn túl vagy munkaszüneti napon van szükség, akkor a készenléti szolgálatot teljesítő orvos, illetve háziorvosi ügyeleti szolgálat, a sürgősségi ügyeleti szolgálat vagy a mentőszolgálat biztosítja az ellátást. Orvosi javaslatra – ha a bv. egészségügyi szerv nehezen érhető el, és a bv. intézetben nem biztosítható a megfelelő ellátás – az elítéltet a legközelebbi kötelező ellátást biztosító egészségügyi intézménybe kell szállítani.

29.8.5. Az egészségügyi ellátás belső szabályai

A fogvatartott egészségügyi állapotának megfelelő gyógyító-megelőző ellátását biztosítja:

- a bv. intézet orvosa (egészségügyi osztály),
- a bv. egészségügyi intézetek (Bv. Központi Kórháza, Nagyfai Krónikus Utókezelő Részleg, Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet).

A fentiek egészségügyi ellátását **a fogva tartott köteles igénybe venni.**

Beutalás

A nem a bv. szervezet kezelésében levő egészségügyi intézetek igénybevétele esetén, amennyiben a fogvatartott megfelelő egészségügyi ellátása a bv. szervezet keretein belül nem lehetséges, a **bv. intézet** az előírásnak megfelelő és TAJ-számmal ellátott **orvosi beutalóról köteles gondoskodni.**

Tájékoztatás, felvilágosítás

A fogvatartott **jogosult megismerni** - a fogvatartás alatt keletkezett - **egészségügyi dokumentációban szereplő adatait.** A fogvatartottat a bv. orvos köteles felvilágosítani az egészségi állapotáról, orvosi beavatkozások szükségességéről, az ellátás folyamatáról és várható kimeneteléről, a javasolt életmódról.

Orvosi rendelésre jelentkezés

Azt a fogvatartottat, aki egészségügyi panasszal jelentkezik, a felügyelő által készített jegyzékbe fel kell venni, és a legközelebbi orvosi rendelésre elő kell állítani. A fegyelmi zárkában elkülönített vagy magánelzárást töltő fogvatartottakat az ápoló naponta, az orvos legalább heti egy alkalommal a helyszínen ellenőrzi, és észleléseit dokumentálja.

A bv. orvos a fogvatartott egészségi állapotára figyelemmel kezdeményezheti:

- a zárkában (lakóhelységben) való fekvést,
- az általánosnál kedvezőbb tisztálkodási lehetőségek biztosítását,
- saját lábbeli, illetve alsóruházat viselését,
- meghatározhatja az ápolás egyéb sajátos módját,
- írásban javasolhatja a fogva tartott kímélő, pót-, illetve diétás ételmezésben részesítését.

Az ételmezési szakterület köteles a javasolt ételmezésben részesíteni a fogvatartottat.

Szállítás

Ha a beteg fogvatartottat szállítani kell, a szállítás módját az orvos határozza meg. A beutaló kiállítását követően értesíti a bv. intézet illetékes vezetőjét a szállításhoz, az esetleges elhelyezéshez szükséges intézkedések megtétele végett. Körszállítással kizárólag az a beteg fogvatartott szállítható, akinél a körszállítás nem okoz állapot-rosszabbodást, illetve ezen idő alatt nem szorul orvosi, illetve ápolási kezelésre. Amennyiben a fogvatartott a körszállítás ideje alatt gyógyszerellátásra szorul - a bv. orvos írásos utasítása alapján - arról a szállítmányvezető gondoskodik.

Szűrővizsgálatok

Évente részt kell venniük:

- tüdőszűrésen (ernyőképszűrés)
- fogászati szűrésen
- a nőknek nőgyógyászati szűrésen

30. Szabadítási eljárás

30.1. A szabadítás

A szabadítás valamennyi formájának közös jellemzője, hogy **az elítélt a bv. intézet elhagyásával visszaszerzi személyes szabadságát és visszanyeri mindazokat az állampolgári jogait, amelyek gyakorlásában a szabadságvesztés korlátozta, vagy amelyek ez idő alatt szüneteltek** – hacsak ítélet, vagy jogszabály további korlátozásokat nem tartalmaz – ezenkívül **megszűnnek büntetés-végrehajtási kötelezettségei és jogai.**

30.2. A szabadítás ideje és szabályai

Azt az elítéltet

- aki szabadságvesztését kitöltötte, annak **utolsó napján,**
- akit feltételes szabadságra bocsátottak, annak **esedékessége napján,** kivéve, ha a nem jogerős végzés ellen az ügyész az esedékesség napjáig fellebbezést jelentett be,
- akinek szabadságvesztését félbeszakították, a **határozat megérkezésének napján vagy a határozatban megjelölt napon,**
- akinek a szabadságvesztés hátralévő részét kegyelemből elengedték vagy mérsékeltek, a **jogszabályban vagy a kegyelmi döntésben megállapított napon,**
- akinek ügyében a Kúria felülvizsgálati eljárás, illetve a törvényesség érdekében lefolytatott jogorvoslati eljárás vagy jogegységi eljárás keretében szabadlábra helyezéséről határoz, a Kúria **határozata kihirdetésének napján** szabadon kell bocsátani.

Nem szabadítható az elítélt, ha további szabadságvesztés, előzetes letartóztatás, elzárás, kiadatási letartóztatás, ideiglenes kiadatási letartóztatás, átadási letartóztatás, ideiglenes átadási letartóztatás, ideiglenes végrehajtási letartóztatás, szabálysértési elzárás, illetve idegenrendészeti őrizet vár végrehajtásra (*végrehajtásra váró fogvatartás van elrendelve*).

A szabadon bocsátást megelőző szabadítási eljárás legfeljebb két munkanapig tarthat. Az elítéltet olyan időpontban kell szabadítani, hogy - az utazási körülményeket figyelembe véve - lehetőleg még ugyanazon a napon a lakó- vagy tartózkodási helyére megérkezzenek.

30.3. Értesítés a szabadításról

A szabadon bocsátásról három napon belül értesíteni kell:

- az első fokon eljáró bíróságot vagy az összbüntetésről első fokon határozatot hozó **bíróságot,**
- a szabaduló lakó- vagy tartózkodási helye szerint **illetékes rendőrkapitányságot,**
- gondnokság alá helyezett szabaduló esetében a **gondnokot.**

A szabadítást közlő értesítés a 141. § (1) bekezdés *a), b) és d)* pontja esetén tartalmazza

- az elítélt nevét, születési idejét és helyét, anyja nevét,
- az első fokon eljáró bíróság megnevezését és ítéletének számát,
- a bűncselekmény megnevezését,
- a szabadságvesztés tartamát,
- a szabadulás napját,
- összbüntetésnél az összbüntetésbe foglalt ítéleteket hozó első fokú bíróságok megnevezését, ítéleteik ügyszámát, keltét, a szabadságvesztés tartamát és lejáratait,
- feltételes szabadságra bocsátáskor a szabadságvesztés utolsó napját, a feltételes szabadság kezdő és lejárati napját, az engedélyező bíróság megnevezését, a határozat számát,
- kegyelem esetén a határozat számát és rendelkező részének tartalmát.

Feltételes szabadságra bocsátáskor a feltételes szabadságra bocsátásról döntést hozó **bv. bírót**, a feltételes szabadságra bocsátás mellett elrendelt pártfogó felügyelet esetén az elítélt lakó- vagy tartózkodási helye szerint **illetékes büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőt** is értesíteni kell. **A bv. intézetnek az elítélt soron kívüli szabadítása érdekében faxon, elektronikus úton érkezett értesítéseket a rendelkezésre jogosult bírósággal, ügyészséggel haladéktalanul, rövid úton egyeztetni kell**, egyidejűleg kérni kell az eredeti irat soron kívüli megküldését. Az elítéltet az egyeztetés esetleges sikertelensége esetén is szabadítani kell. A fenti eljárást kell alkalmazni minden postai úton sérülten, bontottan érkezett vagy kétes eredetű, esetleg nem egyértelmű rendelkezést tartalmazó iratok esetében is.

30.4. Eljárás szabadulás esetén

A szabadítási eljárás során az elítéltnak ki kell adni a letétben lévő tárgyait, valamint letéti és keresményi pénzt, melyek átvételét az elítéltnak aláírásával igazolnia kell. A szabaduló elítélt érték- és egyéb letéti tárgyait átveszi. Az átvételt a szelvényen aláírásával elismeri. A letéti pénzt (és elszámolt munkadíját) a szabaduló elítéltnak pénztárbizonylaton kell kiadni. Az átvétel tényét a pénztárbizonylatra az elítélt aláírásával ismeri el.

30.5. A szabadulási igazolás

- a) a szabaduló nevét, születési idejét és helyét, az anyja nevét,
- b) a szabadulás utáni lakó- vagy tartózkodási helyét,
- c) a bírósági ítélet adatait (ügyszám, a kiszabott büntetés és a közügyektől eltiltás tartama),
- d) a szabadítás jogcímét és időpontját,
- e) a jelentkezési kötelezettségeket,
- f) a pártfogó felügyelet lejárta napját, és a bíróság által megállapított külön magatartási szabályokat,
- g) feltételes szabadságra bocsátás esetén a szabadságvesztés végrehajtásának utolsó napját, a feltételes szabadság lejárta napját, az engedélyező bíróság megnevezését, a határozat számát,
- h) a szabadságvesztés végrehajtásának idejét,
- i) a szabadságvesztés végrehajtása alatt a munkáltatásban részt vett elítélt által betöltött munkaköröket, azok időtartamát, és - öt évre visszamenőleg - az évenkénti munkadíját, tartalmazza.

Ha szabadulónak nincs pénze, akkor segély: utazási (MÁV) és készpénz ami az alapmunkadíj 10%-a. Ha nincs ruhája az évszaknak megfelelő ruházatot kell biztosítani, + tiszta ruhát kell kiadni.

31. A fiatalkorúakra vonatkozó speciális szabályok

31.1. Bevezetés

A fiatalkorúaknak a felnőttekétől eltérő büntetőjogi megítélését, büntetés-végrehajtási kezelését életkori sajátosságaik indokolják. Nem hagyható ugyanis figyelmen kívül, hogy a fiatalkor a társadalmi követelményekhez való alkalmazkodási készség kialakulásának a szakasza. Ebből is következik, hogy a még lezárulatlan jellembeli, biológiai és szociális fejlődésük, kialakulóban lévő személyiségük lehetővé, egyben szükségessé teszi a büntetés reintegrációs jellegének erősítését a represszív elemekkel szemben.

Ezt fejezi ki a Btk. 106. § (1) bekezdése: *„a fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani”.*

31.2. Büntetőjogi szabályok

Btk. 105. § (1) bekezdése értelmében: *„Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem”.*

31.2.1. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható büntetések speciális szabályai

A büntető kódex a fiatalkorú esetében is – a felnőttkorúakhoz hasonlóan – büntetésekről és mellékbüntetésről rendelkezik.

A fiatalkorúakkal szemben a következő büntetések alkalmazhatók:

(határozott ideig tartó) szabadságvesztés

elzárás

közérdekű munka

pénzbüntetés

foglalkozástól eltiltás

járművezetéstől eltiltás

kitiltás

sportrendezvények látogatásától való eltiltás

kiutasítás

Szabadságvesztés

Büntetésként **fiatalkorúval szemben tehát nem szabható ki életfogytig tartó szabadságvesztés**. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható büntetések közül a szabadságvesztésre, az elzárásra, a közérdekű munkára, a pénzbüntetésre, a kitiltásra és a kiutasításra vonatkozó törvényi szabályozás speciális rendelkezéseket tartalmaz. A foglalkozástól eltiltás, a járművezetéstől eltiltás és a sportrendezvények látogatásától való eltiltás esetében ugyanakkor nincs a felnőttekétől eltérő speciális rendelkezés.

Az elzárás: „A fiatalkorúval szemben kiszabható elzárás legrövidebb tartama három nap, leghosszabb tartama harminc nap.”

Az elzárás az általános szabályok szerint öt naptól kilencven napig terjedhet. A szabadságvesztéshez hasonlóan **fiatalkorúak esetén** az elzárás tekintetében is indokolt a

főszabálytól eltérni, ezért a törvény az **elzárás legrövidebb tartamát** – fiatalkorú terheltre nézve – **három napban** állapítja meg. Az elzárás **leghosszabb tartama** a szabadságvesztés legrövidebb tartamához (**egy hónap**) igazodik.

A közérdekű munka

„Fiatalkorúval szemben közérdekű munkát akkor lehet kiszabni, ha az ítélet meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltötte.”

A Munka Törvénykönyve szerint munkaviszonyt munkavállalóként az létesíthet, aki tizenhatodik életévét betöltötte.

A pénzbüntetés

„Fiatalkorúval szemben pénzbüntetést akkor lehet kiszabni, ha önálló keresete, jövedelme vagy megfelelő vagyona van.”

A kiutasítás

Kiutasításnak fiatalkorúval szemben akkor lehet helye, ha

- a) vele szemben tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztést szabtak ki,
- b) az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné, és
- c) nem sérül a családi élet tiszteletben tartásához való joga.”

A törvény a fiatalkorúakra vonatkozóan, a korábbi szabályozáshoz hasonlóan, a kiutasítás szabályait a felnőtt elítéltekhez képest kedvezőbben állapítja meg. A korlátozás értelmében fiatalkorúval szemben kiutasításnak csak tízévi vagy azt meghaladó tartamú szabadságvesztés kiszabása esetén lehet helye, ha az elkövetőnek az országban tartózkodása a közbiztonságot jelentősen veszélyeztetné, és ha nem sérül a fiatalkorú családi élet tiszteletben tartásához való joga.

A közügyektől eltiltás

Fiatalkorút csak egy évet meghaladó szabadságvesztés kiszabása esetén lehet a közügyektől eltiltani.”

Kitiltás

A megfelelő családi környezettel rendelkező fiatalkorú nem tiltható ki arról a településről, amelyben családjá él.”

A fiatalkorúak esetében fontos szerepe van a családi kötelek megtartásának, ezért a törvény nem teszi lehetővé a kitiltást arról a településről, amelyben a fiatalkorú családjá él

31.2.2. A fiatalkorúakkal szemben alkalmazható intézkedések speciális szabályai

Fiatalkorúval szemben intézkedésként javítóintézeti nevelés is alkalmazható.

„Javítóintézeti nevelés mellett nem szabható ki szabadságvesztés, elzárás vagy közérdekű munka.”

A korábbi szabályokhoz hasonlóan a törvény is megállapítja, hogy a fiatalkorúak vonatkozásában az általános szabályokhoz képest egy további intézkedés, javítóintézeti nevelés is alkalmazható.

A próbára bocsátás

Fiatalkorúval szemben próbára bocsátásnak bármely bűncselekmény esetén helye van.

A próbaidő tartama egy évtől két évig terjedhet.

A jóvátételi munka:

Fiatalkorúval szemben jóvátételi munkavégzés akkor írható elő, ha az ítélet meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltötte.”

A javítóintézeti nevelés:

Javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiatalkorú eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges. Javítóintézeti nevelés nem rendelhető el azzal szemben, aki az ítélet meghozatalakor huszadik életévét betöltötte.

A javítóintézeti nevelés tartama egy évtől négy évig terjedhet.

31.3. A szabadságvesztés tartama fiatalkorú esetén

A szabadságvesztés **törvényi (generális) minimuma 1 hónap. A törvényi maximum attól függ, hogy az elkövetéskor a fiatalkorú a 16. évet betöltötte-e, illetve, hogy a Különös Részben megjelölt büntetési tételkeret felső határát a törvény hány évben határozza meg.**

<ul style="list-style-type: none"> - <i>életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén 10 év</i> - <i>5 évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén 5 év</i> 	<p>16 év</p> <p>ALATT</p>
<p>16 év</p> <p>FELETT</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéssel büntetendő bűncselekmény halmazati és ismételt elkövetése esetén 20 év</i> - <i>életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéssel büntetendő bűncselekmény esetén 15 év</i> - <i>10 évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén 10 év</i> - <i>5 évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény halmazati és ismételt elkövetés esetén 7 év 6 hónap</i> - <i>5 évet meghaladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén 5 év</i>

32. A büntetőjogi, a szabálysértési és a rendbíróság helyébe lépő elzárás szabályai

32.1. Az elzárás végrehajtásának jogforrásai

- Bv. tv. 273–279., 432–433. §)
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
- 57/2014. (XII. 5.) BM rendelete szabálysértési elzárás végrehajtásának részletes szabályairól

A magyar szankciórendszerben az elzárás a szabadságvesztés, mint legsúlyosabb büntetés, és a szabadságelvonással nem járó szankciók közötti áthidaló szerepet tölt be. Elzárást csak törvény állapíthat meg és csak bíróság szabhat ki tárgyaláson, melyet a végrehajtására kijelölt bv. intézetben hajtanak végre. A hatályos Btk. és a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabs. tv.) az elzárás és végrehajtása területén lényeges változásokat vezetett be. Mindezek eredményként a kiszabás jogcíme szerint ötféle elzárásról beszélünk.

32.2. Az elzárás fajtái

Büntetőjogi elzárás: kisebb súlyú bűncselekmények elkövetése esetén szabható ki, tartama minimum 5 nap, maximum 90 nap (Btk. 33., 46. §). Fiatalkorúak esetén minimum 3, maximum 30 nap (Btk. 111. §).

Szabálysértési elzárás: legrövidebb ideje 1 nap, leghosszabb ideje 60 nap, halmazati büntetés esetén 90 nap fiatalkorú esetén 30, illetve 45 nap. Szabálysértési elzárás kiszabását a Szabs. tv. 13 tényállás (pld. magánlaksértés, rendzavarás, garázdaság, tiltott prostitúció, járművezetés az eltiltás tartama alatt, önkényes beköltözés) esetében teszi lehetővé, melyeket külön fejezetben szabályoz. Szabálysértések vonatkozásában az elzárás kivételes büntetési nem.

Pénzbírság helyébe lépő szabálysértési elzárás: a pénzbírság a szabálysértések esetén alkalmazható általános büntetési nem. Ezt meg nem fizetése esetén a bíróság elzárásra változtatja. A pénzbírság minimális összege 5 ezer, maximális 150 ezer forint, az átváltás napi tétele 5 ezer forint.

Közérdekű munka helyébe lépő szabálysértési elzárás: a közérdekű munka a szabálysértések terén vagylagos büntetési nem, tartama legalább 6 óra és legfeljebb 180 óra. Amennyiben az elkövető munkakötelezettségének (vagy annak egy részének) nem tesz eleget, a bíróság elzárásra változtatja. Hat óra munka egy nap elzárásnak felel meg.

Rendbíróság helyébe lépő elzárás: a bíróság által a büntető eljárás során kiszabott rendbíróságot (Be. 161. §) meg nem fizetése esetén a bíróság elzárása változtatja. Ennek során ezer forinttól ötezer forintig terjedő összeg helyett egy-egy napi elzárást kell számítani; a rendbíróság helyébe lépő elzárás egy napnál rövidebb és száz napnál hosszabb nem lehet.

32.3. Az elzárás szabályai

Az elzárás kapcsán speciális fogvatartotti csoportról beszélünk, melyre nézve a szabadságvesztéstől eltérő szabályozást tartott indokoltnak a jogalkotó.

Ezek közül a büntetőjogi elzárásra vonatkozó szabályok a Bv. tv. VII. fejezetébe kerültek, illetve a törvény III. (Elzárás végrehajtásának elhalasztása), XXXII. (Rendbíróság helyébe lépő elzárás végrehajtása) és XXXIII. (Szabálysértési elzárás végrehajtása) fejezetei is tartalmazzak rendelkezéseket.

A Bv. tv. elzárásokra vonatkozó rendelkezései közül a büntetőjogi elzárás az általános, amelyhez viszonyítva a rendbíróság helyébe lépő, illetve a szabálysértési elzárás szabályai a különösek.

Az elzárás végrehajtására (amennyiben külön rendelkezést nem tartalmaz a jogszabály) **alapvetően a fogház fokozatra érvényes szabályok az irányadóak.** Ebből következik, hogy az elzárás hatálya alatt állókat megilletik mindazon jogok és terhelik mindazon kötelezettségek, mint amelyek az egyéb fogvatartotti kategóriákra is irányadók.

Az általános elkülönítési szabályok betartása mellett az elzárásra ítélték (büntetőjogi elzárás) és a szabálysértési elzárás hatálya alatt állók (elkövetők), valamint a rendbíróság helyébe lépő elzárás hatálya alatt állók (elzárásra kötelezettek) **együttesen helyezhetők el.** Ez azt jelenti, hogy a fentebb ismertetett elzárások között a jogalkotó nem tart indokoltnak olyan különbségeket, mint a jogerős elítéltek esetében a végrehajtási fokozatok között mutatkozó eltérések.

- Az elzárást töltők kötelezettségei azonosak más fogvatartotti kategóriákkal, azzal az eltéréssel, hogy míg a büntetőjogi elzárásra ítélt és a szabálysértési elzárás elkövetője **tankötelezettségének** fennállása esetén köteles általános iskolai tanulmányokat folytatni, addig a rendbíróság helyébe lépő elzárásra ítélt erre nem kötelezhető.
- Az elzárást töltők jogai vonatkozásában már több az eltérés. Ezek sorában az egyik az, hogy az **elzárást töltők saját ruhájukat viselhetik.** Ez a jog fontossá teszi az elkülönítési szabályok betartását, különösen olyan intézetek esetében ahol előzetes letartóztatást hajtanak végre.
- Az **elzárásra ítélt és a szabálysértés elkövetője** kapcsolattartási joga érvényesítése során **látogatót havonta két alkalommal, míg a rendbíróság helyébe lépő elzárásra kötelezett három alkalommal fogadhat.**
- Az **elzárást töltők hetente kaphatnak csomagot,** illetve az elzárásra ítélt és a szabálysértési elzárás elkövetője részére heti négy óra, míg a rendbíróság helyébe lépő elzárásra kötelezett számára heti nyolc óra **kimaradás** engedélyezhető.
- Valamennyi elzárást töltőre vonatkozó közös szabály, hogy **húsz napot meghaladó elzárás esetén a kimaradás összevontan is kiadható,** azonban az elzárást töltő kimaradásra nem jogosult, ha ellene büntetőeljárás indul, abban az esetben sem, ha az intézetelhagyással kapcsolatos szabályokat bármilyen módon megsérti, illetve egy éven belül újabb elzárást tölt.

E szabályok tükrözik, hogy az elzárást töltők a társadalomra kevésbé veszélyes cselekményeket követtek el és nyilvánvaló az a jogalkotói szándék, hogy ezek a fogvatartottak családi, társadalmi kapcsolatukat fenn tudják tartani, ugyanakkor beépíti azokat a fékeket, amelyek a végrehajtás alatt jogsértő magatartást tanúsítókat kizárja ezekből a lehetőségekből.

Az elzárást töltőkre nem vonatkozik a munkakötelezettség, a munkavégzés számukra jogosultság. Ennek oka az elzárás rövid tartamában van. Ugyanakkor, ha sor kerül a munkába állításra, az elzárást töltőt az egyéb szabadságvesztésre ítélttel azonos bérezés illeti meg, valamint munkaruházattal kell ellátni. Az elzárást töltő külső munkában is részt vehet. **Az elzárást töltők kivétel nélkül gyakorolhatják választójogukat.** Továbbá e célból részükre – szükség esetén – három nap félbeszakítást kell engedélyezni.

Az elzárást töltők jutalmazása és a fegyelmi felelősségre vonása eltér az általános szabályoktól.

32.4. Jutalmazás és fenyítés, biztonsági részleg

Jutalmazások: dicséret, személyes szükségletre fordítható összeg növelése, rendkívüli kimaradás, ami az elzárás tartamába beszámít.

Fenyítések: feddés, személyes szükségletre fordítható összeg csökkentése, kimaradás három alkalomra történő megvonása, öt napig terjedhető magánelzárás, amelynek során engedélyezhető, hogy az elzárásra ítélt dolgozzon.

A **biztonsági intézkedések** közül az elzárást töltővel szemben a **nem alkalmazható a biztonsági zárkába, illetve részlegre helyezés.**

32.5. A halasztás és a félbeszakítás szabályai

Az elzárás félbeszakításának szabályai

- Az intézetparancsnoki hatáskörben adható félbeszakítás harminc napig terjedhet. Az elzárást töltő kórházi gyógykezelése esetén (ha az külső egészségügyi intézményben történik) a bv. intézet parancsnokának a gyógykezelés tartamára az elzárást félbe kell szakítania. Az elzárást az elítélt kérelmére vagy hivatalból félbe kell szakítani a várandósság tizenkettedik hetét követően a gyermek egy éves koráig. Ennek feltétele, hogy az anya a gyermekét saját háztartásában gondozza, illetve gyermekgondozási díjban részesül. Ez utóbbi esetben legfeljebb egy évig terjedhet a félbeszakítás. A jogszabályi feltételek bármelyikének hiánya esetén a félbeszakítást meg kell szüntetni.
- **Az elzárás végrehajtásának elhalasztása** a bíróság jogköre. Az elzárás megkezdését a bíróság az elítélt kérelmére, fontos okból, legfeljebb három hónappal elhalaszthatja. Ezt elsősorban a kérelmező személyes vagy családi problémái indokolhatják. Amennyiben az elzárás végrehajtása az elítélt életét közvetlenül veszélyeztetni, a bíróság három hónapnál hosszabb, de határozott tartamú halasztást is engedélyezhet. A jogszabály az ilyen halasztás maximális időtartamára nem tér ki. Ilyen egészségi probléma esetén arra is van lehetőség, hogy a fentebb említett három hónapos halasztást a bíróság meghosszabbítsa. Ebben az esetben a bíróság igazságügyi orvos szakértői vélemény alapján dönt a kérelemről.

Az elzárás megkezdését bizonyos esetekben a bíróságnak hivatalból el kell halasztania.

- Ilyen eset, ha valaki a tizenkettedik hetet meghaladóan várandós, ekkor a halasztás a szülés várható időpontját követő egy évig tart. Ha azonban a gyermek halva született, vagy meghalt, az elzárást a bíróság felhívására hat héten belül meg kell kezdeni.
- Ugyancsak hivatalból történik a halasztás, ha valaki egy évesnél fiatalabb gyermekét gondozza. Amennyiben a gyermek tartósan, vagy véglegesen kikerül az elítélt gondozása alól, az elzárás végrehajtását haladéktalanul meg kell kezdeni. A jogszabály arról is rendelkezik, hogy a felsorolt esetekben sem lehet elhalasztani az elzárás megkezdését, ha a halasztás a közrendet, közbiztonságot súlyosan veszélyeztetné, vagy az elzárásra ítélt szökésétől kell tartani.

		szabálysértési elzárás	büntetőjogi elzárás	szabadságvesztés
Tartam	Felnőtt korú	1-60 nap	5-90 nap	3 hónap – 20 év (bizonyos bűncselekmények esetén életfogytig)
	Fiatalkorú	1-30 nap	3 – 30 nap	1 hónap – 5-15 év
Halmazat vagy ismételt elkövetés esetén	Felnőtt korú	halmazati büntetésnél, ismételt elkövetésnél egyes feltételek mellett 90 nap, elkövetés más speciális eseteiben 75 nap	halmazati emelt felső határ nincs	bűnszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve halmazati vagy összbüntetés esetén 25 év
	Fiatalkorú	halmazati büntetésnél 45 nap	halmazati emelt felső határ nincs	7 év 6 hó – 20 év
elévülés		1 év a határozat jogerőre emelkedésétől, illetve két éves objektív határidő	5 év a határozat jogerőre emelkedésétől	5 év az 5 évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztésnél

33. Enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása

A büntetés szigorának elsősorban a büntetés tartamában kell kifejeződni. Az ennek (továbbá a bűnelkövető előéletének, személyiség-jegyeinek, a végrehajtás zavartalansága szempontjából figyelembe veendő egyéb körülményeknek) megfelelően kialakított és az idő múlásával enyhíthető végrehajtási követelmények pedig hatással vannak az elítélt intézeten belüli mindennapi életére, jogaira, azok gyakorlására, illetve azok korlátjaira. **A végrehajtás progresszivitása a börtönviszonyoknak a szabad élethez való fokozatos közelítése alkalmas arra, hogy feloldja a tett-központú ítélkezés (a büntetést és annak tartamát az elkövetett cselekmény súlya határozza meg) és a személyiségközpontú végrehajtás (figyelembe veszi az elkövető személyiségjegyeit, magatartását, szociális hátterét) közötti ellentmondást.**

A magyar büntetés-végrehajtási jogi szabályozásba az 1993. évi XXXII. törvény emelte be az enyhébb végrehajtási szabályok (továbbiakban: EVSZ) alkalmazásának lehetőségét, amelynek egyes elemei közelítenek az Európában elterjedt úgynevezett „fél-szabad” vagy „félíg nyitott” végrehajtási struktúrához, rendhez. Az intézmény hazai alkalmazása 1998-ig az elítélti állomány csaknem 10%-ra kiterjedt, azóta kivételes, csak a fogház és börtön fokozatú, csekély biztonsági kockázattal rendelkező, együttműködő elítéltek részesülhetnek ennek az intézménynek kedvező fogvatartási feltételeiben.

33.1. Fogalma

Bv. Kódex 104. § (1) bekezdése: *„A fogház, illetve a börtön végrehajtásának általános szabályainál enyhébb végrehajtási szabályok akkor alkalmazhatók, ha – különösen az elítélt személyiségére, előéletére, életvitelére, családi körülményeire, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára tekintettel – a szabadságvesztés célja az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával is elérhető, és az enyhébb büntetés-végrehajtási szabályok alkalmazása a büntetés-végrehajtás biztonságát nem veszélyezteti.”*

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásának engedélyezése, illetőleg alkalmazásuk megszüntetése **a büntetés-végrehajtási bíró hatáskörébe** tartozik.

33.2. Kezdeményező lehet

- reintegrációs tiszt saját elhatározásából vagy előljárói utasításra,
- az elítélt vagy védője

A reintegrációs tiszt a bv. ügyet továbbítja a nyilvántartási szakterületnek.

33.3. Kizáró okok

Enyhébb végrehajtási szabályok nem alkalmazhatók, ha

- az elítélt a szabadságvesztésből - az előzetes fogvatartásban és a házi őrizetben töltött időt is beszámítva - a feltételes szabadságra bocsátásig esedékes időtartam felét nem töltötte le,
- az elítélt a szabadságvesztésből börtönfokozatban legalább hat hónapot, fogházfokozatban legalább három hónapot nem töltött le,
- az elítélt a törvény értelmében [Btk. 38. § (4) bekezdés] vagy a bíróság határozata folytán nem bocsátható feltételes szabadságra,
- a bíróság jogerős ítéletében fegyházbüntetésre ítélt elítélt a szabadságvesztés fokozatának enyhítésével [115. § (1) bekezdés] tölti a büntetését,
- az elítélt ellen újabb büntetőeljárás van folyamatban,
- az elítélttel szemben egyidejűleg több szabadságvesztés végrehajtására érkezik értesítés, és a büntetések nincsenek összbüntetésbe foglalva.

33.4. Ügymenet

Előkészítés

A nyilvántartási szakterület az előkészítő eljárásban nyilatkozik arról, hogy az EVSZ alkalmazásának van-e jogszabályi akadálya. A nyilvántartási szakterület véleményének rögzítését követően a bv. ügyet továbbküldi a reintegrációs tiszt osztályvezetőjének. Amennyiben a nyilvántartási szakterület adatai szerint az EVSZ alkalmazásának jogszabályi akadálya van, az osztályvezető erről a körülményről az elítéltet, ha az eljárást az elítélt védője kezdeményezte, a kezdeményezőt illetve az elítéltet is tájékoztatja, egyben nyilatkoztatja, hogy kéri-e az eljárás lefolytatását. Az elítélt pozitív válasza esetén a reintegrációs tiszt a nyilatkozatot megküldi a nyilvántartási szakterületnek és a FANY-ban kezdeményezi az eljárást. Ha az elítélt a kérelmet visszavonja, az osztályvezető a bv. ügyet lezárja, ellenkező esetben az eljárást folytatni kell. Ha nincs kizáró ok, az osztályvezető irányítási jogkörében eljárva gondoskodik a különböző szakterületek, illetve nyilvántartási szakterület a külső szervek véleményének (környezettanulmányok) beszerzéséről.

Véleményezés

A bv. ügy kezdeményezője, véleményezői, valamint a bv. intézet parancsnoka az előterjesztés során kiemelt gondossággal és szakszerűen mérlegelik azon elítéltekről beszerzett információkat, akik a következő bűncselekmények elkövetése miatt töltik szabadságvesztés büntetésüket:

- a. minden olyan bűncselekmény, melyet bűnszervezet tagjaként követtek el;
- b. emberölés;
- c. a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények;
- d. közveszély okozása;
- e. közérdekű üzem működésének megzavarása;
- f. terrorcselekmény;
- g. légi jármű hatalomba kerítése;
- h. robbanóanyaggal vagy robbantószerrel visszaélés;
- i. lőfegyverrel vagy lőszerrel visszaélés;
- j. közveszéllyel fenyegetés;
- k. kábítószer-kereskedelem;
- l. kábítószer birtoklása;
- m. kóros szenvedélykeltés;
- n. kábítószer készítésének elősegítése;
- o. kábítószer-prekurzorral visszaélés;
- p. új pszichoaktív anyaggal visszaélés;
- q. rablás;
- r. kifosztás.

A kiemelt gondossággal történő szakszerű mérlegelés során a bűnisméltés, valamint rendkívüli esemény kockázatának csökkentése és bekövetkezésének megelőzése érdekében különös súllyal kell figyelembe venni a következőket:

- a. a fogvatartott által elkövetett bűncselekmény(ek) súlyát, elkövetési módját;
- b. a nagy nyilvánosságot kapott és komoly közfelháborodást keltő, súlyos bűncselekményeket;
- c. a fogvatartottnak a szabadságvesztés megkezdése előtti életmódját, különös tekintettel az alkohol- és kábítószer fogyasztásra;
- d. a szabadságvesztés büntetés megkezdésére történt felhívás teljesítését;
- e. az esetleges korábbi szabadságvesztés(ek) során tanúsított magatartást, ideértve az intézeten kívül töltött időt is;
- f. a fogva tartás alapjául szolgáló, bírói ítéletben meghatározott szabadságvesztés tartamát;

- g. a szabadságvesztésből még hátralévő idő mértékét;
- h. alkalmazott-e a bíróság jelen, illetve korábbi ítéletében kitiltást, kiutasítást;
- i. a fogvatartott külső kapcsolatainak ismert személyi, életmódbeli, anyagi körülményeit;
- j. az intézet elhagyásakor milyen módon biztosított az elítélt lakhatása és ellátása;
- k. szükség szerint az orvos, pszichológus véleményét.

Az elítélt rossz szociális helyzete az előterjesztésnek nem akadálya, de mérlegelés tárgyát kell, hogy képezze. Az ügyet a beérkezett információk összegzése után a büntetés-végrehajtási osztályvezető terjeszti a parancsnok elé. A nyilvántartási szakterület a parancsnoki előterjesztést és a külső szervektől beérkezett véleményeket - az ügykezelés szabályai szerint - továbbítja a büntetés-végrehajtási bírónak (a továbbiakban: bv. bíró). Az előterjesztéshez csatolni kell az ítéletkiadmányt, annak hiányában a bírói értesítés fénymásolatát.

Bírói meghallgatás

A tárgyalás napján - az eljárás időtartamára tekintettel - a nyilvántartási szakterületnek ismételt meg kell vizsgálnia, hogy az EVSZ alkalmazásának van-e jogszabályi akadálya, amelyről a bv. bírót szóban tájékoztatni kell. A lakó-, illetve tartózkodási hely szerint illetékes rendőrkapitányságot írásban értesíteni kell arról, hogy az elítélt esetében a bv. bíró az EVSZ alkalmazását rendelte el és ezért az intézet az elítéltet rendszeresen eltávozásra fogja bocsátani.

33.5. EVSZ alkalmazásának felfüggesztése

A parancsnok az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását felfüggesztheti, ha az elítélt az eltávozással, illetőleg a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli munkavégzéssel kapcsolatos magatartási szabályokat ismételtelen vagy súlyosan megszegi, így különösen, ha az eltávozásról önhibájából nem az előírt időn belül tér vissza, vagy más súlyos fegyelemsértést követ el, illetve az előbb felsorolt törvényi kizáró okok bekövetkeznek, és a megszüntetés iránt haladéktalanul előterjesztést tesz a bv. bírónak.

33.6. A végrehajtási szabályok enyhítése

Az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazása esetén az elítélt:

- huszonnégy órát, kivételesen negyvennyolc órát meg nem haladó időre havonta legfeljebb négy alkalommal eltávozhat a bv. intézetből azokon a napokon, amelyeken nem végez munkát,
- a személyes szükségletére fordítható pénzt készpénzben is megkaphatja, és azt a bv. intézeten kívül költheti el,
- a látogatóját a bv. intézeten kívül is fogadhatja,
- felügyelete mellőzhető, amikor a bv. intézeten kívül dolgozik.

Az eltávozás időtartama a szabadságvesztésbe beszámít. Az elítélt köteles bejelenteni, hogy az eltávozás ideje alatt hol tartózkodik.

Ha az elítélt az eltávozással vagy a bv. intézeten kívüli munkavégzéssel kapcsolatos magatartási szabályokat ismételtelen vagy súlyosan megszegi - így különösen, ha az eltávozásról önhibájából nem az előírt időn belül tér vissza, vagy más, súlyos fegyelemsértést követ el - a bv. intézet parancsnoka felfüggeszti az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazását, és előterjesztést tesz a büntetés-végrehajtási bírónak az enyhébb végrehajtási szabályok megszüntetése iránt.

33.7. Az eltávozás

Az elítélt eltávozása alkalmanként kérelmére engedélyezhető. Ezt a reintegrációs tisztt a FANY-ban rögzíti.

Minden eltávozást egyedileg kell elbírálni, ennek során figyelembe kell venni különösen:

- a. az elítélt magatartását, munkavégzését;
- b. az elítélt aktuális pszichés állapotát;
- c. az elítélt kapcsolatainak, családi körülményeinek alakulását.

Az eltávozás engedélyezése során meg kell vizsgálni az elítélt pénzügyi helyzetét. Az eltávozás csak akkor engedélyezhető, ha az elítélt rendelkezik a bv. intézeten kívüli költségeinek fedezéséhez szükséges pénzzel. Szükség esetén az elítélt utazási utalvánnyal látható el.

A 24 órát meghaladó, maximum 48 órás eltávozás csak kivételesen engedélyezhető.

Kivételes eset lehet:

- a. állami vagy egyházi ünnep;
- b. jelentős családi esemény;
- c. ha az elítélt igazolja, hogy személyes ügyeinek viteléhez fontos érdeke fűződik;
- d. a szabadulás utáni elhelyezkedésével kapcsolatos ügyintézés;
- e. a bv. intézet és az elítélt eltávozási helye közötti jelentős távolság.

Az elítélt EVSZ hatálya alá helyezését követően, az eltávozások engedélyezésekor a fokozatosság elvét kell alkalmazni. Amennyiben az engedélyezés után, a bv. intézet tényleges elhagyása előtt olyan körülmény merül fel, amely miatt az eltávozás közbiztonsági szempontból aggályos lehet, a személyi állomány azon tagja, akinek az információ a tudomására jutott, haladéktalanul jelenti a bv. intézet parancsnokának. Ebben az esetben az elítélt a parancsnok újabb döntéséig a bv. intézetet nem hagyhatja el.

Ha az elítélt kitiltás hatálya alatt áll, az engedélyezéssel egyidejűleg a nyilvántartási szakterület tájékoztatja az elítéltet, hogy a kitiltás helyére csak akkor távozhat, ha azt az elítélt kérelmére a rendőrség engedélyezte, illetve a kitiltást a rendőrség félbeszakította, egyébként szabálysértést követ el.

Az elítélt a látogatóját intézeten kívül akkor fogadhatja, ha azt írásban kéri, és ha a látogató a bv. intézetnél a látogatást megelőzően jelentkezett.

A bv. intézetet elhagyó elítélt részére Igazolványt kell átadni, amely az elítélt személyazonosságának igazolására szolgál, és amely őt feljogosítja a bv. intézetből való ki-, illetve a bv. intézetbe való belépésre. Az Igazolványt az elítélt bv. iratai között kell tárolni. **Az eltávozás arra a tartózkodási helyre engedélyezhető, amely a bv. intézet nyilvántartásában rögzítésre került, és amelyről az illetékes külső szerv(ek) az eljárás során korábban véleményt (környezettanulmányt) készített(ek).**

Az Igazolványban pontosan (település, utca, házsám, emelet, ajtó) fel kell tüntetni azt a helyet, ahova az elítélt - nyilatkozata szerint - engedéllyel távozni kíván. Abban az esetben, ha az elítélt számára a távollét idejére több tartózkodási helyet engedélyeztek, az Igazolványban valamennyit pontosan fel kell tüntetni és meg kell jelölni, hogy az adott helyen milyen időpontban fog tartózkodni. Ha a megadott címeket és időpontokat hely hiányában az Igazolványba nem lehet bejegyezni, az eltávozás idejére az elítéltet a FANY-ból kinyomtatható eltávozási engedéllyel kell elbocsátani és azon a fentieket fel kell tüntetni. Ebben az esetben az eltávozási engedélyre az elítélt fényképét fel kell ragasztani és a fényképet, valamint az eltávozási engedélyt a bv. intézet pecsétjével kell ellátni.

Ha az elítélt kitiltás hatálya alatt áll, a nyilvántartási szakterület az Igazolványon a kitiltásra vonatkozó bírói rendelkezést feltünteti. Amennyiben az elítélt a lakó-, illetve tartózkodási helyétől eltérő címre távozik, az általa közölt hely szerint illetékes rendőrkapitányságot ennek tényéről és időpontjáról értesíteni kell.

33.8. Munkáltatásra vonatkozó szabályok

Az elítéltek munkavégzésére az általános szabályokat kell alkalmazni. **Törekedni kell az elítéltek bv. intézeten kívüli foglalkoztatására.** Amennyiben ez nem lehetséges, az elítéltet **bv. intézeten belül elsősorban olyan munkahelyen kell foglalkoztatni, ahol ellenőrzéssel, ennek akadályoztatása esetén felügyelettel foglalkoztatható.**

A büntetés-végrehajtási szerv (a továbbiakban: bv. szerv) területén kívül az elítélt egyénileg nem foglalkoztatható. **Ellenőrzéssel, szerződés alapján,** a bv. intézeten kívüli munkáltatásnak akkor van helye, ha:

- a. a foglalkoztatott elítéltek száma legalább két fő,
- b. és ők azonos munkahelyen és munkarendben dolgoznak.

Felügyelet nélküli munkáltatás esetén, ha az elítéltek a kijelölt munkahelyet önállóan közelítik meg, bv. intézeten kívüli foglalkoztatás csak abban az esetben lehetséges, ha a munkahely az intézet 30 km-es körzetén belül helyezkedik el.

A tanulmányokat folytató, EVSZ hatálya alá tartozó elítélt a bv. intézeten kívül egyedül is részt vehet az oktatásban, illetve leteheti a szükséges vizsgákat.

33.9. Anyagi ellátás

A polgári ruha és a készpénz kezelését a bv. intézet parancsnoka a Házirendben szabályozza. A bv. intézeten kívüli munkavégzés idejére az elítélt számára munkaruhát kell biztosítani, amelyet a munkavégzés alatt az elítélt viselni köteles: Az elítélt kérelmére vagy a bv. intézet kezdeményezésére a munkahelyre történő ki- és visszavonulás idejére - ha a munka jellege, illetve a megkötött szerződés előírásai ezt nem zárják ki - a saját ruha viselése engedélyezhető. Amennyiben a bv. intézet adottságai lehetővé teszik, az elítéltek részére teakonyha biztosítható. A bv. intézeten kívül megvásárolható, bv. intézetben tárolható és feldolgozható élelmiszerek körét a Házirend EVSZ hatálya alatt álló fogvatartottakra vonatkozó speciális szabályai között kell meghatározni.

33.10. Házirend speciális szabályai

A Házirendben szerepelnie kell az EVSZ hatálya alá tartozó elítéltekre vonatkozó speciális szabályoknak. A Házirendnek tartalmaznia kell az alábbi, bv. intézeten kívüli távollétre vonatkozó tájékoztatásokat:

- a. az elítélt távolléte alatt köteles a megjelölt helyen tartózkodni és az oda-vissza utazást a legcélszerűbb útvonalon megvalósítani;
- b. tilos a távollét alatt alkohol, kábítószer és más kábító hatású szer fogyasztása;
- c. az elítéltnak tartózkodnia kell minden olyan magatartástól, amely alkalmas a közvélemény megbotránkoztatására;
- d. a Házirendben foglalt szabályok megsértése fegyelmi vétségnek minősül;
- e. az EVSZ felfüggesztésének, illetve megszüntetésének esetei;
- f. amennyiben az elítélt nem tér vissza a bv. intézetbe az eltávozásról, a bv. intézet fogolyszökés vétsége alapos gyanúja miatt feljelentést tesz.

Az EVSZ alkalmazásáról szóló speciális szabályokról, kiemelten az ide vonatkozó fogvatartotti jogokról és kötelezettségekről az elítéltet írásban is tájékoztatni kell, amelynek aláírt példányát a nyilvántartási anyagában kell elhelyezni.

34. Átmeneti részleg

34.1. Az átmeneti részleg és a behejezés feltételei

A Bv. Kódex a hosszú – 5 év, vagy ennél hosszabb - szabadságvesztésre ítélt szabadulásra való felkészítését az átmeneti részlegre helyezéssel könnyíti meg. Célja az, hogy csökkentse a hosszú tartamú szabadságvesztésből fakadó ártalmakat és segítséget nyújtson a szabadulást követő beilleszkedéshez. A pszichológiai vizsgálatok ugyanis azt igazolják, hogy a hagyományosan zárt börtönrendszerek ártalmas hatásainak (ún. „prizonizációs ártalmak”) köszönhetően nagyjából öt év eltelte után egy funkcionális pszichoszindróma megjelenésére lehet számítani. Fő tünetei: érzelmi, önértékelési zavarok, gondolkodási, kapcsolatteremtési nehézségek, a valóságérzet elvesztése, az agresszivitás megnövekedése.

Azt az elítéltet, aki **büntetését fegyház- vagy börtönfokozatban** tölti és a szabadságvesztésből legalább **öt évet** kitöltött, a társadalomba való beilleszkedés elősegítése érdekében, a **várható szabadulása előtt legfeljebb két évvel** átmeneti részlegre **lehet helyezni**.

Az átmeneti részlegbe helyezés feltételeit az elítélt várható szabadulása előtt két évvel **meg kell vizsgálni**. Az **áthelyezésről és annak időpontjáról a bv. intézet parancsnoka dönt**.

Az elítélt a személyes szükségletre fordítható összeget vagy annak egy részét készpénzben is megkaphatja. Az átmeneti részlegbe helyezésről a bv. intézet székhelye szerint illetékes büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőt értesíteni kell.

34.2. Az átmeneti részleg többletjogosultságai

Az átmeneti részlegen **az elítéltra irányadó büntetés-végrehajtási szabályok enyhíthetők**, így különösen az elítélt

- kimaradása, továbbá jutalomként eltávoztása engedélyezhető,
- részt vehet a bv. intézeten kívüli munkáltatásban,
- életrendjének a meghatározottsága csökkenthető,
- a bv. intézet kijelölt területén szabadon mozoghat,
- a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelővel rendszeresen tarthat kapcsolatot

Az **eltávozás** időtartama a szabadságvesztésbe beszámít. **Az átmeneti részlegre helyezés megszűntethető, ha az elítélt a büntetés-végrehajtás rendjét súlyosan megsérti**. A büntetés-végrehajtás rendje súlyos megsértésének minősül különösen az olyan fegyelemsértés, amely miatt az elítélttel szemben magánelzárás fenytést szabtak ki vagy büntetőeljárás indult.

Megszüntetés esetén az elítélt átmeneti részlegbe való újabb helyezésére egy év eltelte előtt akkor kerülhet sor, ha az újabb büntetőeljárás során az elítéltet felmentették vagy az eljárást vele szemben megszüntették. Feltételes szabadságra bocsátásról való döntéshez készített előterjesztésben az átmeneti részlegbe helyezéshez készült véleményt ki kell egészíteni az elítélt átmeneti részlegben tanúsított magatartásának az értékelésével.

Az átmeneti részlegbe helyezett elítélt rezsimszabályai vonatkozásában a Bv. tv. 103. § (2) bekezdése figyelembevételével a 40. § (3) bekezdésében foglaltak az irányadók azzal, hogy **az elítélt eltávozásra összesen tizenöt nap időtartamra engedhető**.

35. A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatása

35.1. A fokozatváltás és feltételei

A szabadságvesztés végrehajtására eggyel enyhébb fokozat akkor jelölhető ki, ha - különösen az elítélt személyiségére, előéletére, egészségi állapotára, a szabadságvesztés során tanúsított magatartására, az elkövetett bűncselekményre, a szabadságvesztés tartamára, a társadalomba való beilleszkedési készségére tekintettel - a büntetés célja a szabadságvesztés enyhébb fokozatban történő végrehajtásával is elérhető.

A szabadságvesztés végrehajtási fokozata megváltoztatásának a bv. intézet általi kezdeményezését közölni kell az elítélttel, és tájékoztatni kell a fokozatváltás jogkövetkezményeiről. A szabadságvesztés végrehajtási fokozatának a megváltoztatására vonatkozó előterjesztésben a bv. intézet tájékoztatja a bv. bírót a végrehajtott és a végrehajtásra váró szabadságvesztésről, valamint az elítélt ellen folyamatban lévő büntetőeljárásról. Ha a bv. bíró szabadságvesztés végrehajtási fokozatának megváltoztatásáról rendelkező végzése nem jogerős, az első fokú végzés alapján a bv. intézet intézkedik az elítélt új, eggyel enyhébb végrehajtási fokozatnak megfelelő elhelyezéséről. Szigorúbb fokozatba helyezése esetén az elhelyezés megváltoztatására az erről rendelkező végzés jogerőre emelkedést követően kerülhet sor.

35.2. Fokozatváltást kizáró okok

Enyhébb végrehajtási fokozat nem jelölhető ki, ha

- a) az elítélt a **szabadságvesztésből** - az előzetes fogvatartásban és a házi őrizetben töltött időt is beszámítva - a feltételes szabadságra bocsátásig esedékes időtartam **felét nem töltötte le,**
- b) az elítélt **feltételes szabadságra nem bocsátható** és a **szabadságvesztés tartamának** - az előzetes fogvatartásban és a házi őrizetben töltött időt is beszámítva – **fegyház fokozatban a felét, börtönfokozatban az egyharmadát nem töltötte le,**
- c) az elítélt a szabadságvesztésből **fegyház fokozatban legalább egy évet, börtönfokozatban legalább hat hónapot nem töltött le,**
- d) az elítélt **erőszakos többszörös visszaeső,**
- e) az elítélt a **bűncselekményt bűnszervezetben követte el,**
- f) az elítélt **életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést tölt,** amelyből nem bocsátható feltételes szabadságra.

35.3. Szigorúbb fokozatba helyezés

A szabadságvesztés végrehajtására eggyel szigorúbb fokozat akkor jelölhető ki, ha az elítélt a büntetés-végrehajtás rendjét ismételten vagy súlyosan megzavarja.

A szabadságvesztés végrehajtására eggyel enyhébb, illetve eggyel szigorúbb végrehajtási fokozat kijelölése iránt a bv. intézet tesz előterjesztést a büntetés-végrehajtási bírónak. A szabadságvesztés szigorúbb végrehajtási fokozatának a kijelölésére a bv. intézet nem tehet előterjesztést, ha az elítélt a szabadságvesztésből legalább hat hónapot még nem töltött le.

36. A kényszergyógykezelés végrehajtása

36.1. A kényszergyógykezelés fogalma és az alkalmazás feltételei

A Btk. 78. § (1) bekezdése szerint: *„Személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetőjének kényszergyógykezelését kell elrendelni, ha elmeműködésének kóros állapota miatt nem büntethető, és tartani kell attól, hogy hasonló cselekményt fog elkövetni, feltéve, hogy büntethetősége esetén egyévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést kellene kiszabni”.*

A kényszergyógykezelést meg kell szüntetni, ha szükségessége már nem áll fenn.

Mint ahogyan látható, a jogintézmény szükségképpen eleme a **személyi szabadság elvonása**, ezért a jogalkotó a bv. szervezet kompetenciájába utalja annak végrehajtását. A kényszergyógykezelés (a továbbiakban: KGYK) tehát **büntetőjogi gyógyító jellegű intézkedés, amelynek végrehajtása hagyományosan a bv. szervezet feladatrendszerébe tagolódik.** A kényszergyógykezelés **elsődleges célja a gyógyítás**, amelyet az erre kijelölt speciális bv. intézményben, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetben (a továbbiakban: IMEI) kell végrehajtani, amely a bv. szervezet elmeorvosozási szakkórháza, felette az egészségügyi miniszter szakmai felügyeletet gyakorol.

36.2. A kényszergyógykezelés sajátosságai

E speciális **tevékenység általános jellemzője** megállapítható, hogy:

- alanyára betegként tekint a jogalkotó,
- nem büntető ítélet születik, hanem felmentő ítélet, amely mellett elrendelik a KGYK-t,
- a beteg jogi helyzetét az Eü. tv-ben foglaltak és a pszichiátriai betegek jogaira vonatkozó rendelkezések alapján, a Bv. tv.-ben szabályozott eltérésekkel kell alkalmazni,
- a gyógyító tevékenységet az orvostudomány mindenkori lehetőségeihez mérten kell gyakorolni, annak érdekében, hogy a beteg állapotának további romlását megakadályozzák és állapotát a lehetséges mértékig helyreállítsák,
- preventív szerepe abban van, hogy a társadalom védelme érdekében az újabb büntetendő cselekmény elkövetését a beteg átmeneti szabadságelvonásával megakadályozza.

A kényszergyógykezelés sajátosan összetett pszichiátriai és elmeorvosozási rehabilitációs tevékenység. A rehabilitáció a testi – lelki – szociális téren károsodott embert komplex módon, különféle szakemberek együttműködése által orvosi, pszichológiai, pedagógiai módszerekkel, valamint a szociális gondozás eszközeivel segíti annak érdekében, hogy a társadalomba újból be tudjon illeszkedni. A pszichiátriai rehabilitációt gátolják a pszichiátriai betegekkel kapcsolatosan elterjedt és mélyen gyökerező előítéletek, a sajátos betegség misztifikálása, amely összekapcsolódik a veszély állandó jelenlétének szorongató sejtetésével. Különösen érvényes ez a bűnelkövetőkre, akik mintegy élő bizonyítékai az előítélet jogosságának. A markánsan megnyilvánuló elzárkózás, visszautasítás, kirekesztés a gyógyult, javult beteg társadalmi beilleszkedését nagyon megnehezíti, helyreállított lelki egyensúlyát újra és újra próbára teszi. Elmebeteggé minősülni sokkalta súlyosabb presztízs veszteség, mint a bűnözőként megbélyegzés. Amikor a kényszergyógykezelt betegek elbocsátása szóba jön, a fent említett hátrányokkal is számolni kell.

36.2.1. A beteg jogi helyzete

A beteg jogi helyzetére jellemző, hogy a Bv. tv. különös hangsúlyt fektet azokra a jogokra, amelyek az egészségügyi törvény alapján a betegeket általánosságban megilletik. Ugyanakkor a beteg sajátos helyzetben van, mint a bv. szervezet fogvatartottja. Mindezek figyelembevételével a beteg jogi helyzete, azaz jogainak és kötelezettségeinek rendszere az alábbiak szerint alakul.

A beteg jogosult:

- a higiéniai feltételeknek megfelelő egészséges elhelyezésre, egészségi állapotához igazodó ételmezés és egészségügyi ellátásra (beleértve a térítésmentes gyógyszerellátást),
- korlátozottan érvényesül a beteg egészségügyi önrendelkezési joga, ugyanakkor a szabad orvosválasztás joga nem érvényesül,
- saját ruházatát viselheti, ha az viselésre nem alkalmas, akkor az IMEI gondoskodik a megfelelő (elítéltekétől elkülönülő, tiszta, méretes, évszaknak megfelelő) ruhaneműkről,
- jogi érdekeinek védelmére,
- pénztétjéből a jogszabályban meghatározott összeget saját szükségleteire fordíthatja, abból családjának vagy kapcsolattartójának átutalhat,
- amennyiben a bíróság ezt nem zárta ki (belátási képességének korlátozottsága miatt) választáson való részvételre,
- kapcsolattartásra (levelezés, látogatás, telefonálás, csomag küldése/fogadása),
- vallásgyakorlásra, de ez a beteg állapota miatt korlátozható vagy megtiltható, ha jelentős veszélyt jelent magára, illetve környezetére,
- munkaterápiás foglalkoztatásban részvételre, ha ez a gyógyulását elősegíti, munkakötelezettsége nincs; munkájához mértén havonként jutalomban kell részesíteni.

A **beteg kötelezettségeit** a Bv. tv. kevésbé kidolgozottan szabályozza, hiszen belátási képességgel nem rendelkező személyekről van szó. **A legfontosabb szabály az, hogy a beteg köteles az IMEI rendjét megtartani, illetve az okozott kárért a polgári jog szabályai szerint helytállni.** A kóros elmeállapot miatt e követelmények teljesítését egyedileg kell elbírálni, így például a jogalkotó lehetővé teszi, hogy az IMEI főigazgató főorvosa méltánylást érdemlő esetben eltekintsen a kártérítéstől.

36.2.2. A végrehajtás rendje

A KGYK kezdőnapja az a nap, amikor a beteget befogadják az IMEI-be, ehhez azt a napot kell figyelembe venni, amikor a beteget az intézménybe szállították. Ha a beteg szabadlábban van, akkor erre az Országos Mentőszolgálat, szükség esetén a rendőrség igénybevételével kerül sor.

A befogadás feltételei szigorú szabályokhoz vannak kötve, melyek során vizsgálni kell az alábbiak meglétét:

- bírósági értesítés a KGYK elrendeléséről,
- kórrajz és orvos-szakértői vélemény másolata,
- jogerős és végrehajthatósági záradékkal ellátott ítéletkiadmány.

Fontos szempont annak megállapítása is, hogy a beteg társadalombiztosítási helyzete hogyan alakul, azaz van-e munkaviszonya, jogosult-e táppénzre vagy nyugdíjra, illetve van-e gondnoka.

36.2.3. A kényszergyógykezelés felülvizsgálata, a beteg elbocsátása

Garanciális szabály, hogy a felmentő ítélet jogerőre emelkedésétől számított 6 hónapon elteltével felül kell vizsgálni a KGYK szükségességét. A felülvizsgálat orvosi szakfeladat, azonban a végső döntés jogi (bíróági) határozatban jelenik meg. Ennek előkészítése érdekében a befogadás napjától számított harmadik hónap folyamán az IMEI igazgató főorvosa kórrajz kivonatot küld az illetékes bíróság számára. Ezt az eljárást a KGYK megszűnéséig vagy megszüntetéséig 6 havonta meg kell ismételni. A bíróság arról dönt, hogy a KGYK szükségessége továbbra is fenn áll-e, illetve megszünteti-e annak alkalmazását.

A kényszergyógykezelést meg kell szüntetni, ha szükségessége már nem áll fenn.

Megszüntetés esetén az erről szóló értesítőlapot a bíróság haladéktalanul megküldi az IMEI-nek. Az illetékes bíróság felülvizsgálati döntését tanácsban eljárva, tárgyaláson, végzésben hozza meg. Az IMEI-ből való elbocsátás napja mindig a KGYK megszüntetéséről rendelkező határozat megérkezésének a napja.

37. Az előzetes letartóztatás végrehajtása

37.1. Az előzetes letartóztatás büntető eljárásjogi szabályai

37.1.1. Fogalma

Az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a **jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt**.

Megjegyzés: általában az előzetes letartóztatást egy másik személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés előzi meg, az őrizet. Az őrizetbe vételnek az a rendeltetése, hogy biztosítsa a terhelt jelenlétét, amíg ügyében a jogszabály által előírt intézkedés (előzetes letartóztatás elrendelése, bíróság elé állítása stb.) meg nem történik. Az őrizet legfeljebb hetvenkét óráig tarthat.

37.1.2. Az előzetes letartóztatás feltétele és okainak törvényi meghatározása

Az előzetes letartóztatás elrendelésének **általános feltételei**:

- bűncselekmény elkövetésének – a gyanúsított személyt terhelő – megalapozott gyanúja,
- a bűncselekmény szabadságvesztéssel büntetendő,
- a büntetőeljárásnak nincs törvényes akadálya.

Az általános feltételek mellett az előzetes letartóztatás elrendelésének további feltétele, hogy a törvényben meghatározott **különös feltételek**, azaz az ún. *letartóztatási okok* közül valamelyik megállapítható legyen a terhelt vonatkozásában:

- **megszökött**, a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság elől **elrejtőzött**, vagy **szökést kísérelt meg**, illetőleg az eljárás során ellene **újabb**, szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt **eljárás indult**,
- szökésének vagy elrejtőzésének veszélyére tekintettel vagy más okból megalapozottan feltehető, hogy **az eljárási cselekményeknél a jelenléte másképp nembiztosítható**,
- megalapozottan feltehető, hogy **szabaddalbon hagyása esetén**, különösen atanúk befolyásolásával vagy megfélemlítésével, tárgyi bizonyítási eszköz, okiratmegsemmisítésével, meghamisításával vagy elrejtésével **meghiúsítaná, megnehezítené vagy veszélyeztetné a bizonyítást**,
- megalapozottan feltehető, hogy szabaddalbon hagyása esetén **a megkísérelt vagy előkészített bűncselekményt véghezvinné, vagy szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekményt követne el**.

37.1.3. Időtartama

- 1) **A vádirat benyújtása előtt elrendelt** előzetes letartóztatás **az elsőfokú bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig**, de legfeljebb egy hónapig tart. Az egyhavi tartam azonban többször meghosszabbítható, 3 hónapra.
- 2) **A vádirat benyújtása után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás a határozatot hozó bírósági fórum ügydöntő határozatának kihirdetéséig**, az e határozat után elrendelt vagy fenntartott előzetes letartóztatás a következő fórum ügydöntő határozatának kihirdetéséig tarthat, de **nem lehet hosszabb, mint a nem jogerős ítélettel kiszabott szabadságvesztés tartama**.

Az előzetes letartóztatás megszűnik (objektív időkorlát)

- 3 évet meg nem haladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt rendelik el **legfeljebb 1 év**

- 5 évet nem haladó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt rendelik el **legfeljebb 2 év**
- ha 6 és 14 év közötti szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt rendelik el **legfeljebb 3 év**
- ha olyan a bűncselekmény miatt rendelik el, amely 15 évig tartó vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő, **a jogerős végzés meghozataláig tart.**

37.2. Az előzetes letartóztatás végrehajtására vonatkozó büntetés-végrehajtási szabályok

Az előzetes letartóztatás **főszabály szerint bv. intézetben hajtható végre, kivételesen** rendőrségi fogdán vagy javítóintézetben is lehetséges, melyet a bíróság 30 nappal meghosszabbíthat.

37.2.1. Az előzetes letartóztatás végrehajtásának helye

- a büntetés-végrehajtási intézetben;
- a rendőrségi fogdán: ha a nyomozási cselekmények elvégzése indokoltá teszi, az ügyész akként rendelkezhet, hogy az előzetes letartóztatás legfeljebb harminc napi időtartamban rendőrségi fogdában is végrehajtható, ezt követően a gyanúsított rendőrségi fogdán történő elhelyezéséről – további harmincnapi időtartamra – az ügyész indítványára a bíróság határoz;
- a javítóintézetben: fiatalkorúakat, különösen akkor, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be a fiatalkorú és a bíróság erről így rendelkezik;
- a katonai fogdán: katonákat, katonai büntetőeljárásban; a szövetséges katonai alakulatnál: nemzetközi szerződés alapján a szövetséges fegyveres erő katonájával szemben a Magyarország területén állomásozó alakulata foganatosítja a letartóztatást;
- az IMEI-ben: a Be. 141. § (2) bekezdése esetén, ha az előzetesen letartóztatott pszichiátriai kezelése szükséges, de ideiglenes kényszergyógykezelésének elrendelésének nincs jogalapja.

37.2.2. Az előzetesen letartóztatott befogadása, elkülönítése, elhelyezése

Befogadás

Az előzetesen letartóztatott befogadására a bv. intézetben kerül sor. A bv. intézet az előzetesen letartóztatottat a bíróság végzése alapján kiállított értesítés, továbbá a tárgyalás előkészítése során hozott határozatig az ügyész (ügyészi rendelvény), azt követően a bíróság rendelkezése alapján fogadja be. Az iratok vizsgálata arra is kiterjed, hogy azok tartalmazzák-e az előzetes letartóztatás végrehajtására vonatkozóan az ügyész, illetve a bíró rendelkezési jogkörébe tartozó előírásokat, így például az egyes büntársi elkülönítést vagy a fokozott őrzésre vonatkozó rendelkezést.

Az előzetesen letartóztatottat hivatali munkaidőben kell befogadni, de az előzetesen letartóztatott befogadását akkor sem lehet megtagadni, ha

- a bíróság a szabadlábban lévő vádlott előzetes letartóztatásáról hivatali időn kívül határozott, és azt bv. intézetben rendelte végrehajtani;
- a bíróság a fiatalkorú előzetes letartóztatását – hivatali időn kívül – bv. intézetben rendelte végrehajtani;
- az előzetes letartóztatásnak a Be. 135. § (2) bekezdése szerinti időtartama hivatali időn kívül jár le.

Az előzetesen letartóztatott befogadásáról a bv. intézet három napon belül értesíti

- az előzetes letartóztatást elrendelő bíróságot;
- az előzetesen letartóztatott lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes rendőrkapitányságot;
- a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatalát;
- az előzetes letartóztatott lakóhelye (tartózkodási helye) szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálatot, ha az előzetes letartóztatottat más ügyben közérdekű munkára ítélték vagy pártfogó felügyelet alatt áll.

Elkülönítés

Az előzetes letartóztatás végrehajtása során el kell különíteni:

- az előzetesen letartóztatottakat a többi, egyéb jogcímen fogvatartottól,
- a férfiakat a nőktől,
- a rendelkezési jogkör gyakorlójának rendelkezésétől függően – az ugyanabban az eljárásban letartóztatottakat egymástól,
- a dohányzókat a nem dohányzóktól,
- a fertőző betegeket a nem fertőző betegektől,
- az előzetesen letartóztatott fiatalkorúakat a felnőttektől,
- az előzetesen letartóztatott katonát a többi előzetes letartóztatottól.

Elhelyezés

Ha az előzetesen letartóztatott elítéltekkel együtt végez munkát, a kijelölt körletrészen lévő zárkákban vagy lakóhelyiségekben közösen helyezhető el. Az előzetesen letartóztatott az általános iskolai, illetve középfokú iskolai oktatásban, szakképzésben, valamint a reintegrációs programokon az elítéltekkel együtt vehet részt. Az együttes elhelyezésnél figyelembe kell venni a rendelkezési jogkör gyakorlójának rendelkezését, az előzetesen letartóztatott előéletét és a bűncselekményt, amely miatt ellene büntetőeljárás van folyamatban.

37.2.3. A rendelkezési jogkör gyakorlása

A Bv. tv. a büntetőeljárás feladatának megvalósítása érdekében az ügyész, illetve a bíróság számára rendelkezési jogot biztosít. A bv. intézet az előzetesen letartóztatást a bíróság végzése alapján kiállított értesítés, továbbá a tárgyalás előkészítése során hozott határozatig az ügyész, azt követően a bíróság rendelkezése alapján hajtja végre. E rendelkezési jogkör részben kizárólagos, részében fakultatív, a kizárólagosság azt jelenti, hogy azt nem lehet másra átruházni, a fakultatív azt, hogy az ügyész és a bíróság a konkrét ügytől függően vonja magához a rendelkezés jogát.

A büntetőeljárás szakaszától függően a rendelkezési jogkör gyakorlója dönthet az előzetesen letartóztatott

- kapcsolattartásának korlátozásáról vagy ellenőrzéséről (ebből a célból az intézet megküldi a levelet a rendelkezési jogkör gyakorlójának) a büntetőeljárás eredményessége érdekében,
- elkülönítéséről,
- fokozott őrzéséről vagy felügyeletéről,
- előállításáról, a fogva tartó intézetben való kihallgatásáról, a nyomozó szervek részére történő kiadásáról,
- más fogva tartó intézetbe történő átszállításáról, kivéve, ha az átszállítást az előzetesen letartóztatott egészségi állapota indokolja,
- sajtó részére történő nyilatkozattételéről és annak közzétételéről,

- orvos által igazoltan – súlyosan beteg hozzátartozójának meglátogatásáról, vagy az előzetesen letartóztatott hozzátartozója temetésén való részvételéről, illetve a kegyeleti jog utólagos gyakorlásának engedélyezéséről.

Ha a bírói értesítőlap vagy az ügyészi rendelvény az előzetes letartóztatás végrehajtására vonatkozó valamely kérdésben nem tartalmaz rendelkezést, az intézet a rendelkezési jogkör gyakorlóját haladéktalanul értesíti a döntés szükségességéről. A fogva tartó intézet haladéktalanul értesíti a rendelkezési jogkör gyakorlóját, ha az előzetes letartóztatás végrehajtása alatt annak jogkörébe tartozó döntés szükségességét észleli.

37.2.4. Az előzetesen letartóztatott jogi helyzete

Az előzetesen letartóztatott jogosult:

- büntetőeljárás jogainak korlátozás nélküli gyakorlására, ennek során védőjével – és ha nem magyar állampolgár, államának konzuli tisztviselőjével – szóban, írásban, telefonon ellenőrzés nélkül érintkezhet;
- hozzátartozóival és más személyekkel – a rendelkezési jogkör gyakorlójának rendelkezését figyelembe véve – kapcsolattartásra, ennek keretében
- levelezésre, a levelezés gyakorisága és terjedelme – ha a rendelkezési jogkör gyakorlója másként nem rendelkezik – nem korlátozott,
- legalább havonta két alkalommal látogató fogadására,
- kapcsolattartójával naponta, alkalmanként legalább tíz perc időtartamban telefonbeszélgetés kezdeményezésére,
- legalább havonta csomag fogadására, kéthetente a jogszabályban meghatározott összegért a letéti pénzből való vásárlásra,
- kérelmére – a fogva tartó intézet lehetőségei szerint – munkavégzésre, a munka minőségével és mennyiségével arányos díjazásra, az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkakörülményekre,
- kérelmére – a fogva tartó intézet lehetőségei szerint – általános iskolai, illetve középfokú iskolai oktatásban vagy szakképzésben való részvételre,
- választójoga gyakorlására a fogva tartó intézetben; ennek során az előzetesen letartóztatott személyazonossága a fogva tartó intézet nyilvántartása alapján állapítható meg.

Az előzetesen letartóztatott köteles:

- a fogva tartó intézet rendjét betartani;
- az előzetes letartóztatást a bíróság vagy az ügyész döntése alapján a fogva tartó intézetben tölteni;
- az önként vállalt és kérelmére kijelölt munkát ismereteinek és képességeinek megfelelően, fegyelmezetten, a munkahelyi és munkaköri szabályoknak megfelelően elvégezni, a munkavégzéssel kapcsolatos előírásokat megtartani;
- jogszabályban meghatározottak szerint forma-, illetve munkaruhát viselni;
- munkadíjából, illetve a letéti pénzből a tartására fordított költségekhez hozzájárulni;
- az intézet ellátásában, tisztán tartásában díjazás nélkül részt venni.

37.2.5. Az előzetes letartóztatás végrehajtásának rendje

A Bv. tv. az előzetesen letartóztatott által elkövetett - a büntetőeljárás tárgyát képező - bűncselekmény jellegéhez, az elkövetés körülményeihez illetve személyiségéhez (előélete, egészségi és fizikai állapota, kapcsolattartása a külvilággal) kapcsolódóan lehetővé teszi a differenciált – általános, enyhébb és szigorúbb - rezsimszabályok alkalmazását. Az előzetes letartóztatást az általános szabályok szerint kell végrehajtani, de a parancsnok az enyhébb vagy szigorúbb szabályok alkalmazását is elrendelheti.

37.2.6. Az előzetesen letartóztatott jutalmazása és fenyítése

Az előzetesen letartóztatott számára adható jutalmak az egyes intézet-elhagyási módok kivételével megegyeznek az elítélteket érintő jutalmazási formákkal:

- dicséret,
- kondicionálóterem használatának díjmentes biztosítása,
- látogatófogadás során kívül, a látogatási idő meghosszabbítása,
- a személyes szükségletekre fordítható összeg növelése,
- pénzjutalom,
- tárgyjutalom,
- a végrehajtott fenyítés nyilvántartásból törlése.

Az előzetesen letartóztatottal szemben alkalmazható fenyítések:

- feddés,
- a személyes szükségletekre fordítható összeg csökkentése legfeljebb három hónapig terjedő időre, legfeljebb havi ötven százalékkal,
- a fogva tartó intézet által szervezett rendezvényektől, szabadidős és sportprogramokon való részvételtől eltiltás, amely meghatározott alkalmakra vagy legfeljebb három hónapra vonatkozhat,
- tizenöt napig terjedő magánelzárás.

Ha az előzetesen letartóztatott dolgozik, a magánelzárás tíz napig terjedhet. A fenyítés végrehajtása nem akadályozhatja az előzetesen letartóztatottat a büntetőeljárás jogainak gyakorlásában és kötelezettségeinek teljesítésében.

38. A szabadságvesztés félbeszakítása

38.1. A büntetés félbeszakításának kezdeményezése

Fontos okból - így különösen az elítélt személyi vagy családi körülményei, egészségi állapota miatt - a szabadságvesztés végrehajtása hivatalból vagy kérelemre félbeszakítható.

Félbeszakítás kezdeményezésének okai:

Fontos okból - így különösen:

- az elítélt személyi vagy családi körülményei,
- egészségi állapota miatt - a szabadságvesztés végrehajtása félbeszakítható.

38.2. Döntésre jogosultak köre

- egy naptári évben harminc napig terjedő időtartamra a parancsnok,
- egy naptári évben harmincegy naptól kilencven napig terjedő időtartamra az országos parancsnok,
- hosszabb időre a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter dönt.

A kezdeményezés történhet hivatalból vagy kérelemre.

38.2.1. Hivatalból történő büntetés-félbeszakítás

Ha az elítélt súlyos betegségben szenved és kérelmet nem terjesztett elő, a félbeszakításra a bv. intézet parancsnoka, továbbá a Központi Kórház, illetve az IMEI főigazgató főorvosa is javaslatot tehet. A szabadságvesztés végrehajtásának félbeszakítása iránti kérelmet az elítéltet fogvatartó bv. intézet parancsnokához kell benyújtani. Ha az engedélyezés a bv. intézet parancsnokának hatáskörét meghaladja, a kérelmet véleményével együtt az országos parancsnokhoz terjeszti fel. Ha a félbeszakítás a büntetés-végrehajtásért felelős miniszter hatáskörébe tartozik, az iratokat - az országos parancsnok javaslatával - a büntetés-végrehajtásért felelős miniszterhez kell felterjeszteni.

38.2.2. A kérelemre történő büntetés-félbeszakítás

A kérelmezőnek igazolnia kell, hogy a kérelem indoka a valóságnak megfelel. A kérelem indokoltságát a bv. intézet ellenőrizheti, az indokok tisztázását kezdeményezheti.

A szabadságvesztés félbeszakítására irányuló kérelem indokoltságának ellenőrzése céljából a bv. intézet az elítélt által megjelölt tartózkodási hely szerint illetékes büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelő útján környezetanulmány elkészítését rendelheti el, illetve megkeresheti a rendőri szervet a környezetanulmány készítése céljából. A kérelemben foglaltak valóságáról a bv. intézet rövid úton meggyőződik.

Ha a félbeszakítást az elítélt közeli hozzátartozójának súlyos, életveszélyes betegsége vagy temetése miatt kéri és annak megalapozására egészségügyi dokumentációt is benyújtottak, akkor ahhoz csatolni kell a közeli hozzátartozó nyilatkozatát az egészségügyi adatai kezeléséhez való hozzájárulásáról. A közeli hozzátartozó hozzájáruló nyilatkozata mellőzhető, ha a közeli hozzátartozó egészségi állapota miatt a nyilatkozat megtételére

nem képes. A betegségről, illetve a temetésről szóló igazolást az elítélt a félbeszakítás ideje alatt köteles beszerezni és azt a bv. intézetbe való visszaérkezésekor átadni.

Kivételesen engedélyezhető a szabadságvesztés félbeszakítása, ha az elítélt ellen szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt újabb büntetőeljárás van folyamatban. Ebben az esetben az eljárás szakaszától függően az ügyész vagy a bíróság véleményét be kell szerezni.

Nem engedélyezhető a büntetés-félbeszakítása, ha a bíróság az életfogytig tartó szabadságvesztést kimondó ítéletben a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárta.

A kérelem elutasítását minden esetben indokolt határozatba kell foglalni.

38.2.3. Értesítési és jelentkezési kötelezettségek

A szabadságvesztés félbeszakításáról **az elítélt lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerint illetékes rendőrkapitányságot kell értesíteni**. Az értesítésnek tartalmaznia kell a félbeszakítás időtartamát és az elítélt által megjelölt tartózkodási helyet. Ha a félbeszakítás tartama az öt napot meghaladja, az elítélt a bv. intézet elhagyását követő két napon belül a tartózkodási helye szerint illetékes rendőrkapitányságon köteles jelentkezni. Félbeszakítás esetén az elítéltet arcképmással rendelkező igazolással kell ellátni.

38.2.4. Engedélyezett büntetés-félbeszakítás megszüntetése

A szabadságvesztés félbeszakítását az engedélyező megszünteti, ha a tudomására jut, hogy

- az elítélttel szemben a félbeszakítás tartama alatt elkövetett bűncselekmény miatt büntetőeljárás indult, vagy olyan újabb szabadságvesztés végrehajtásáról érkezik értesítőlap, amely a végrehajtás sorrendjére kihatással van,
- az elítéltet más ügyben előzetes letartóztatásba helyezték,
- a félbeszakítás indoka az engedélyezett határidő letelte előtt megszűnt,
- a kegyelmi döntés meghozataláig az elítélt szabadságvesztés büntetésének végrehajtását félbeszakították.

A **szabadságvesztés félbeszakítását** az engedélyező **megszüntetheti**, ha az elítélttel szemben olyan újabb szabadságvesztés végrehajtásáról érkezik értesítőlap, amely a végrehajtás sorrendjére nincs kihatással.

A **félbeszakítás megszüntetéséről az engedélyező indokolt határozattal dönt**. A félbeszakítás megszüntetéséről az elítéltet írásban haladéktalanul tájékoztatni kell, és fel kell hívni, hogy a megadott időpontban a szabadságvesztést végrehajtó intézetben jelentkezzen. **A félbeszakítás tartama a szabadságvesztés tartamába nem számít be**. A félbeszakítás tartama alatt az elévülés nyugszik.

38.2.5. A szabadságvesztés félbeszakítása várandósság esetén

Ha az elítélt nő a várandósság tizenkettedik hetét elérte, és a szülés várható időpontja megelőzné a szabadulás napját, nyilatkoztatni kell arról, hogy kéri-e a szabadságvesztés félbeszakítását. A várandósság alatt vagy közvetlenül a szülés után benyújtott büntetés-félbeszakítási kérelmek elbírálása során elsősorban a gyermek érdekét kell figyelembe venni.

A várandósság tizenkettedik hetét elért nő szabadságvesztés-félbeszakításra irányuló kérelme esetén a bv. intézet parancsnoka az iratokat - javaslatával együtt - a BVOP-ra terjeszti fel. Ha a szabadságvesztés végrehajtásának félbeszakítását engedélyezik, az elítéltet a szülés várható időpontja előtt legalább négy héttel szabadítani kell.

Ha az orvos veszélyeztetett terhességet állapít meg, az elítéltet haladéktalanul a Központi Kórházba kell szállítani, és nyilatkoztatni kell, hogy kéri-e a szabadságvesztés félbeszakítását. A veszélyeztetett terhesség ideje alatt a szabadságvesztés félbeszakítására - bv. orvosi javaslat alapján - bármikor sor kerülhet.

Ha a szabadságvesztés végrehajtásának félbeszakítását engedélyezték, a bv. intézet a szülés várható időpontját követő két hónapon belül megkeresi az elítélt állandó lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes önkormányzatot és tájékozik a szülést követő körülményekről. Ha a gyermek halva született vagy meghalt, illetve nem az elítélt gondozásában van, a bv. intézet a félbeszakítás megszüntetésére tesz javaslatot.